Brian Innes

İŞKENCENİN TARİHİ

İNCELEME

Paris Yayınları 20

Brian Innes

The History of Torture

İşkencenin Tarihi

Çeviri: Silya Zengilli

Genel Yayın Yönetmeni: **Muammer Kıranoğlu**

Yayın Koordinatörü: **Cenk Acır**

Kitap Editörü: **Çetin Şan - Yağmur Baki**

Son Okuma: **Yasemin Kıranoğlu**

Kapak Tasarımı: **Alla Özabat**

ISBN: 978-605-82621-9-5-

1. Basım İstanbul, Nisan 2018

Paris Yayınları

Kemankeş Mahallesi, Necatibey Caddesi, Akçe Sokak No: 4/2

Karaköy, İstanbul

Telefon: 0212 243 72 30

www.parisyayinlari.com

Sertifika No: 34288

Paris Yayınları,

Grano İç ve Dış Ticaret Ltd. Şti.'nin tescilli markasıdır.

Baskı

Şan Ofset Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti.

Hamidiye Mah. Anadolu Cad. No. 5, Kağıthane / İstanbul

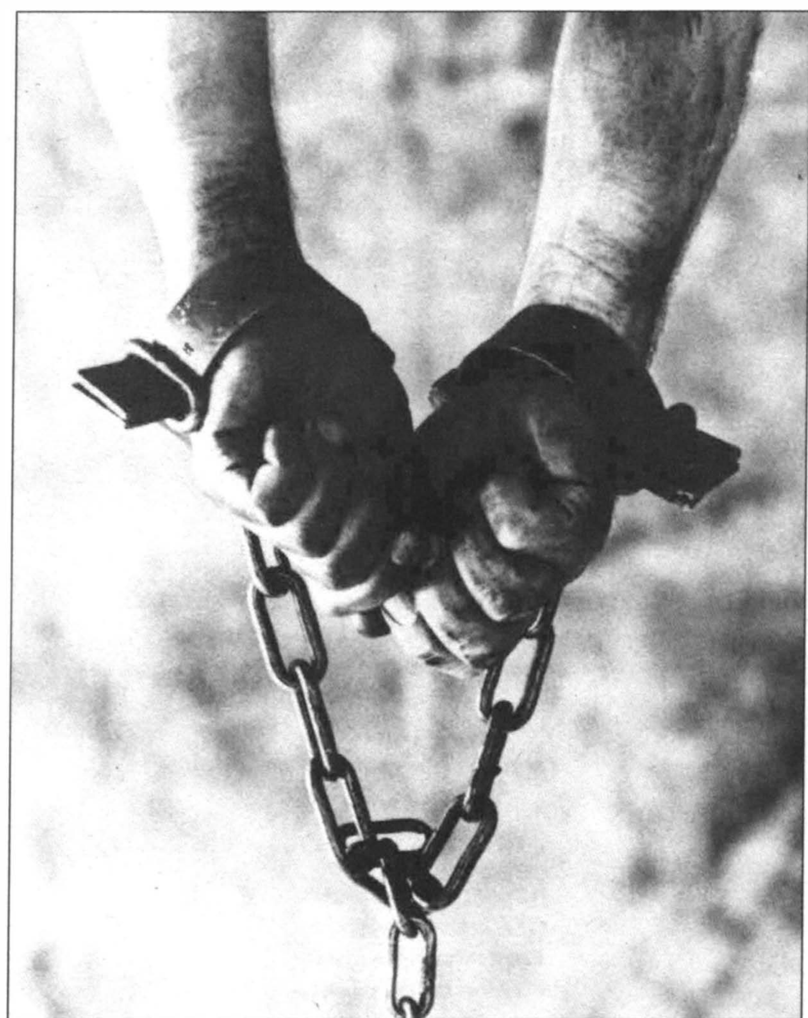
Tel: 0212 289 24 24

Sertifika No: **12049**

BRIAN INNES

İŞKENCENİN TARİHİ

ÇEVİRİ: SİLYA ZENGİLLİ

İçindekiler

Külçeye bağlamak İngiltere'de beş yüzyıl boyunca kullanılan yaygın bir yöntemdi. Titus Oates, Kral II. Charles'ı öldürmek için mevcut olmayan bir komplonun ayrıntılarını uydurunca otuz beş masum insanın infazına neden oldu. 1685'te yalancı şahitlikten hüküm giydi. Bir kağnıya bağlandı ve Aldgate'ten Newgate'e kadar kırbaçlanarak ifşa edildi, iki gün sonra da Newgate'ten Tyburn'e kadar kırbaçlandı.

GİRİŞ

İşkence bireyin haklarına ve itibarına ahlaksız ve alçakça bir müdahale, insanlık adına işlenen çok büyük bir suç ve hiçbir geçerli mazereti olmayan bir eylemdir. Yoksa işkencenin geçerli bir mazeret haline gelebileceği bir an olabilir mi? Örneğin 1956 yılının kasım ayında Paul Teigten, Cezayir'de bu nihai ikilemle karşı karşıya gelmiş kişilerden biriydi.

İkinci Dünya Savaşı sırasında Fransız Direnişi'nin kahramanlarından biri olan ve Dachau toplama kampında Almanlar tarafından sürekli işkenceye maruz bırakılan Teitgen, artık Cezayir bölgesindeki polis güçlerinin genel sekreteri olmuştur. Bu arada ülkedeki ulusalcı devrimin komünist destekçilerinden biri olan Fernand Yveton adlı bir adam da çalıştığı havagazı üretim tesisine bomba yerleştirirken suçüstü yakalanmıştır. Ama bulunması gereken ikinci bir bomba daha vardır ve bu bomba patladığı takdirde yüzlerce insanın hayatına mal olacaktır. Yveton saklı bombanın yerini bir türlü söylemiyor ve polis şefi de gözetimi altındaki sorgu sırasında adamı konuşturabilmek için Teitgen'den umutsuzca elinden gelen her şeyi yapmasını istiyordur:

> Ona işkence yapılmasını kabul etmedim. Bütün öğleden sonrayı korkudan titreyerek geçirdim. Ama sonuçta bomba patlamadı. Şükürler olsun ki haklıydım. Çünkü eğer işkenceye bir kere bile başvurursanız, mahvolup gidersiniz... Anlıyorum, korku her şeyin temeli. Sözde medeniyetimiz tümüyle vernikle kaplı. Ama birazcık üstünü kazıdığınızda korkuyla karşılaşırsınız. Fransızlar –ve hatta Almanlar– doğuştan işkenceci değiller. Ama dostlarınızın boğazlarının kesildiğine şahit olduğunuzda, o vernik hemen yok oluyor.

Amerikan dergisi *Newsweek*'in 1992'deki bir sayısında, New Yorklu bir felsefe profesörü olan Michael Levin, "İşkence Nedeni" adlı makalesinde böyle bir çıkmaza değinmiştir:

> İşkence için tamamen kabul edilemez, ama ahlaki açıdan zorunlu kalınan bazı durumlar vardır. Farz edin ki bir terörist Manhattan adasına 4 Temmuz günü tam öğlen saatinde patlayacak bir bomba yerleştirmiş olsun. O günün sabahında, saat onda yakalanmış olduğunu farz edelim ve adam başarısızlığa uğramak yerine ölmeyi tercih ederek bombanın yerini söylemeyi reddediyor olsun... Onca hayatı kurtarmanın tek yolu bu teröriste olabilecek en acı verici işkenceyi yapmaksa, neden yapılmasın? Ben bir neden göremiyorum... Gerçekten suçlu olana ve masum hayatları kurtarma adına işkence yapılabilir ve bu şekilde Biz ve Onlar arasındaki çizgi daim olacaktır. Batılı demokrasilerde düzen sağlama yolunda acı verme yöntemi seçilirse, düşük bile olsa bir yoldan çıkma ihtimali bulunmaktadır.

İlk bakışta bu argüman inkâr edilemez görünmektedir. Ancak insan hakları savunucusu ve bu bağlamda işkenceye sonuna kadar karşı olan Uluslararası Af Örgütü bu argümanı mantıksal sonuçlarıyla değerlendirmiştir:

> Bir adam bomba yerleştirdiğini itiraf eder: İşkence hayat kurtaracaktır. Bir adamın bomba yerleştirdiğinden şüphelenilmektedir: İşkence şüpheyi ortadan kaldıracaktır. Bir adamın arkadaşının bir bomba yerleştirdiğinden şüphelenilmektedir: İşkence bizi zanlıya götürecektir. Bir adamın tehlikeli görüşleri vardır ve bomba yerleştirmeyi planlıyor olabilir: İşkence onun planlarını açığa çıkaracaktır. Bir adam tehlikeli fikirleri olan bir adamı tanıyor ve büyük ihtimalle onunla aynı düşünceleri paylaşıyor: İşkence diğerlerini susturmamızı sağlayacaktır. Bir adam bir zanlının nerede olduğunu söylemek istemez: İşkence aynı şekilde davranabilecek başka insanların gözünü korkutacaktır.

Nobel ödüllü Fransız yazar Albert Camus'nün de vurguladığı gibi: "İşkence, onuru hiçe sayıp otuz bombayı ortaya çıkararak belki

de bazılarını kurtarmış olabilir; ama aynı zamanda elli yeni terörist ortaya çıkarıp başka şekilde ve başka yerlerde çok daha fazla masum insanın ölmesine sebep olmuştur."

İşkence için kullanılan resmi bahane her zaman için bilgi alma ihtiyacı olmuştur: Bir suçlunun işlediği suçlara dair açıklamalarından işbirlikçilerinin isimlerine; bir savaş esirinin komutanının olası hamlelerine; bir Tanrıtanımaz'ın fikirlerini itiraf edip başkalarını etkilemesine engel olmaya; yapacaklarıyla düzinelerce, hatta yüzlerce insanın hayatını tehlikeye atacak bir teröristin planlarını, öğrenmeye kadar.

Bu gibi durumlarda işkenceye başvurulması, her ne kadar kabul edilemez olsa da, Profesör Levin'in "sadece bariz suçlulara işkence yapılması" önerisinin yarattığı karmaşa gibi unsurlar yüzünden işkencenin bir tür cezalandırma yöntemi haline gelme nedeniyle, ne yazık ki gölgede kalmıştır. Kaçınılmaz sonuçsa şudur: İşkence uygulayıcılığının sadece en sadist insanlara çekici gelmesi ve işkence sebebinin bilgi edinme ya da bir suça karşılık verilen yasal ceza olma amacından fazlasıyla uzaklaşarak, daha güçlü olanın daha az şanslı olanın üzerinde tüm gücünü kullanma hazzını yaşamasına

Fransız yazar Albert Camus. Cezayir'de doğup büyümesinin ardından gazeteci olarak çalışmak için Paris'e taşındı. İkinci Dünya Savaşı sırasında Fransız Direnişi'nde aktif rol oynadı. 1957 Nobel Edebiyat Ödülü sahibi.

olanak sağlaması olmuştur.

Ama elbette ki biz –bu satırları yazan ben ve okuyan sizler, yani tüm "düzgün düşünen insanlar"– bir başka insana asla işkence yapamayız. Siz de mi böyle mi düşünüyorsunuz? 1974'te Yale Üniversitesi'nin Etkileşim Laboratuvarı'nda Stanley Milgram ve ekibi insanların itaati üzerine bir deney projesi başlattılar. Deneklere "bir hafıza araştırmasına" katılacakları söylendi. Açıklama konuşmasındaysa "insanların yaptıkları her hata karşılığında cezalandırıldıklarında daha iyi öğrendikleri" bilgisi verildi.

Gönüllü her deneğe, laboratuvarın hemen yanındaki odada, eli metal bir plakada olacak şekilde elektrikli bir sandalyeye bağlanmış bir "öğrenen" sağlandı. Denek bir kontrol mekanizmasının önüne oturtuldu: Kontrol mekanizmasında 15'ten 450 volta kadar etiketlenmiş devre anahtarları bulunmaktaydı. Son dört devre anahtarın-

Stanley Milgram, Yale Üniversitesi Etkileşim Laboratuvarı'nda itaat üzerine yaptıkları deneyde kullandıkları "elektrik jeneratörü" ile. Vardığı acımasız sonuç: "Amerikan demokratik toplumunun ürettiği karakter tarzı, vatandaşlarını, art niyetli bir otoritenin yönlendirmesi durumunda şiddetten ve insanlık dışı davranışlardan soyutlayamamaktadır."

daysa "Tehlike: Aşırı şok" yazıyordu.

Milgram'ın ekibinin kontrolü altındaki gönüllü deneklerden, öğrenenlerin verdiği her yanlış cevapta daha yüksek bir voltaja çıkmaları istendi. Denekler bu kontrol anahtarlarının aslında işlevsiz, öğrenenlerin çığlıklarının ve her seferinde daha yüksek bir voltajda elektrik çarptığında merhamet için yalvarışlarının rol icabı olduğunu bilmiyorlardı. Çoğu gönüllü denek, bu gözle görülür etkiler karşısında şok vermeyi protesto etse de, kontrolörlerin emirlerini uygulamayı sürdürdü ve 40 denekten 26'sı "şokları" maksimum voltajda verene kadar devam etti.

Bazı vakalarda öğrenen çığlık atmayı kesti ve gönüllü deneklerin, adamın veya kadının bilincini kaybettiğinden, hatta öldüğünden korkmasına rağmen, kontrolörün emirlerine uymaya devam ettikleri gözlendi. Bay Prozi adlı bir adam, "Ya o orada ölmüşse? Yani bana şoka daha fazla dayanamayacağını söylemişti, efendim. Kabalaşmak istemem, ama sanırım ona bir baksanız iyi olacak," dedi. *Kabalaşmak istemem*! Milgram'ın da belirttiği gibi, "Denek... birini öldürdüğünü düşünüyor, ama sanki misafirliğe gitmiş gibi bir üslupla konuşuyordu."

Daha rahatsız edici olanıysa Bay Batta isimli bir deneğin tutumuydu. "Kurbanı" kendisiyle aynı odada, hemen yanında duruyordu ve 150 voltluk şoktan sonra elini metal plakaya koymayı reddettiğinde kurbanının elini zorla plakaya koymuştu. Milgram bu denek hakkında şöyle yazmıştı: "olağandışı olan şey onun öğrenene karşı bariz olan yabancılığıydı: Karşısındakini insan olarak bile değerlendirmiyor, ama diğer yandan kontrolöre karşı itaatte ve saygıda kusur etmiyordu."

Ama bizler tepkimizin, İkinci Dünya Savaşı sırasında Almanların Hollanda işgalini yaşamasından ötürü öyle davrandığını varsaydığımız Hollandalı Bay Rensaaler gibi olmasını ümit ediyoruz. Kontrolöre 255 volta ulaşana kadar itaat etti. Devam etmesi gerektiği, çünkü başka seçeneğinin olmadığı söylendiğindeyse kızgın bir şekilde şöyle cevap verdi:

> Neden başka seçeneğim yok? Buraya kendi isteğimle geldim. Bir araştırma projesine katkım olacağını düşündüm. Ama bunun için bir başkasına zarar vermem gerekiyorsa, buna devam edemem. Çok üzgünüm. Muhtemelen çoktan ileri gittim bile.

Milgram'ın vardığı sonuçlar onun çevresi ve yetiştirilme tarzıyla ilgiliydi, ama maalesef hepsi hepimize eşit ölçüde uyuyor:

> Amerikan demokratik toplumunun ürettiği karakter tarzı, art niyetli bir otoritenin yönlendirmesi durumunda vatandaşlarını şiddetten ve insanlık dışı davranışlardan soyutlayamamaktadır. Azımsanamayacak sayıda kişi; kendilerine söyleneni, söylenen sözlerin içeriğine bakmaksızın ve bilinçlerini sınırlandırmaksızın yasal bir otoriteden emir aldıkları sürece yapmaktadır.

Böylesine kör bir itaatin arkasındaki psikolojik mekanizmanın tanımlamasını Hannah Arendt *Kötülüğün Sıradanlığı: Adolf Eichmann Kudüs'te* (1965; [Metis Yayıncılık, 2009]) adlı kitabında şaşırtıcı bir şekilde geliştirmiştir. "Yahudi meselesi"ni Nazi yönetimi altında çözmeleri emredilen ve Heinrich Himmler'in bile "bir yapının alabileceği en korkunç emir" olarak değerlendirdiği emri "sıradan Almanların" aldığı göz önünde bulundurulduğunda, Arendt şunları yazmıştı:

> Sorun, bütün normal insanların fiziksel bir acının varlığıyla karşılayacağı bir durumun, hayvana özgü bir merhamete benzeyen bir vicdana sahip olmadan üstesinden gelmekti. Bu içgüdüsel tepkilerden fazlasıyla etkilendiği görülen Himmler'in burada kullandığı hile, hem çok basit hem de muhtemelen çok etkiliydi; bu içgüdüleri döndürüp doğrudan kişinin kendisine yönlendiriyordu. Bu yüzden katiller "İnsanlara ne kadar kötü şeyler yaptım!" demek yerine "Görevim sırasında ne kadar kötü şeylere tanık olmak zorunda kaldım, omuzlarımda nasıl bir yük var!" diyebildiler.

Önemli bir kitap olan *The Body in Pain*'de (Acı Çeken Beden, 1985) Elaine Scarry, işkence uygulayıcılarının kendilerini kurbanlarından –onların da kendileri gibi birer insan olduklarını reddederek– yabancılaştırdıklarına dikkat çekiyor. Kurbanlarının acılarını, şekillerini, kullandıkları aletleri ve işkencenin gerçekleştiği yerleri sembolleştiriyor, günlük hayattan alınan sıradan isimlerle basitleştiriyorlardı.

Örneğin işkence eylemi Arjantin'de "dans", Filipinler'de "doğum

günü partisi", Yunanistan'da "ordövr, çay partisi ya da tostlu çay partisi" olarak bilinmektedir. Ortaya çıkan acıysa Brezilya'da "telefon", Vietnam'da "uçak seyahati", Yunanistan'da "motorola" ve Filipinler'de "San Juanica Köprüsü" olarak söylenmektedir.

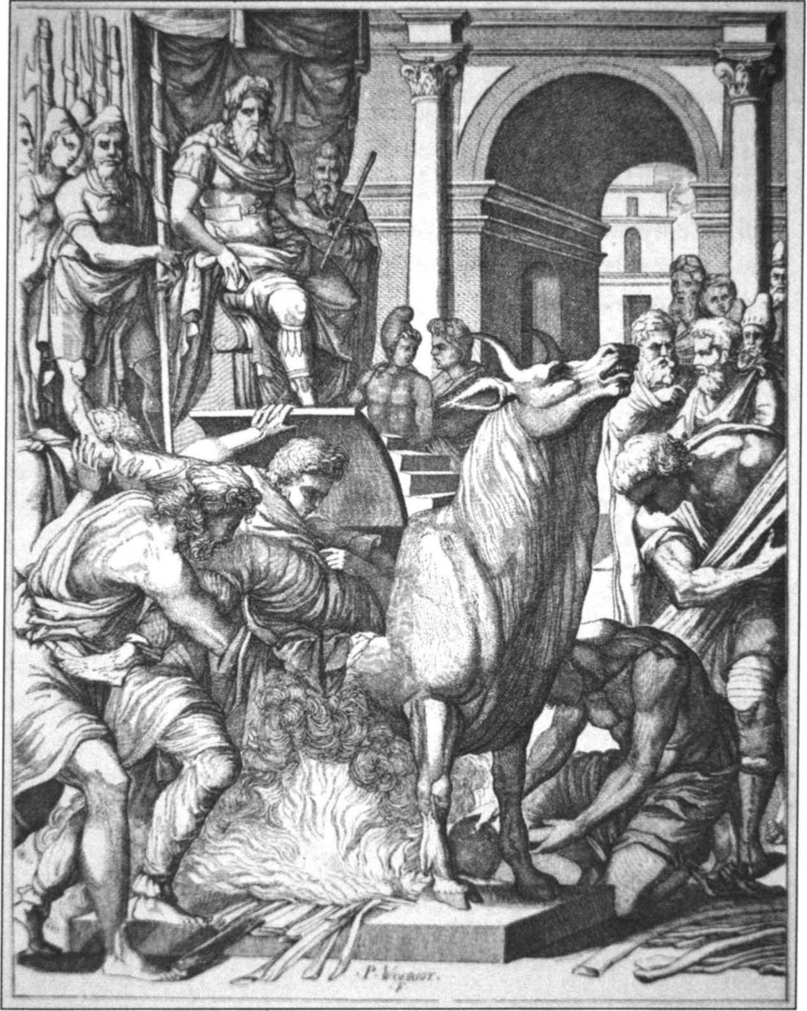
Elaine Scarry işkencenin bu yüzünü şu şekilde özetliyor:

> İşkence uygulayıcısının dili, hareketleri ve fiziksel ortamıyla dünya tutsağa üç halka halinde sunulur: Medeniyetin rastlantısal teknolojik ve kültürel cisimleri tıp ve adaletten oluşan iki temel sosyal yapının üzerine çıkar ve sırayla bir barınma ortamı olan odaya da hâkim olur. Tutsağın itirafı, kasılmalarını ve kendi dünyasının kapandığını görülür hale getirir getirmez, işkence uygulayıcı bu dünyanın yıkılması için yeniden harekete geçer. Tutsağa medeniyet getirilir ve aslında kendisinin yok edilmesi için bu süreçte bu medeniyet yok edilir.

Bunlar işkencenin modern örneklerindendir ve tamamen yasal olmasa bile halen dünyanın çeşitli yerlerinde uygulanıyor olduğu üzücü bir gerçektir. Bu kitap ağırlıklı olarak işkencenin tarihine, kurbanların çektiği eziyetin tanımına ve yüzyıllar boyunca bu eziyeti ortaya çıkaran belirli aletlere ve yöntemlere değinmektedir. Uluslararası Af Örgütü'nün sıklıkla ortaya koyduğu gibi vahşet devam etmekte ve sadece devletin düşmanlarına değil, devletin zorbalarının yanlışlıkla bile olsa dikkatini çeken şanssız masumların üzerinde de uygulanmaktadır.

İskoç şair Robert Burns'ün iki yüzyıl önce yazdığı gibi:

> İnsanın insana insaniyetsizliği
> Ağlatmıştır binlercesini.

Mucit Perilaus, Yunan tiran Phalaris için tunçtan bir boğa tasarladı. Kurban boğanın karnına yerleştiriliyor ve altında bir ateş yakılıyordu. Phalaris Perilaus'tan icadını tanıtmasını istedi ve onu boğaya kilitleyerek altında ateş yakılmasını emretti.

BÖLÜM BİR
ESKİ YUNAN VE ROMA'DA İŞKENCE

Günümüzde işkence uygulanması bize ne kadar iğrenç geliyor olsa bile önemli bir noktayı asla aklımızdan çıkarmamalıyız: En az üç bin yıl boyunca işkence yasal bir işlemdi, hatta Avrupa ve Uzakdoğu'daki yasaların, kanunnamelerin hazırlanması sırasında işkence yasaların bir parçasını oluşturmuştu. Babillilerin ya da Yahudilerin kanun sistemlerinde işkenceye dair herhangi bir bulguya rastlanmamıştır, ancak Asurluların ve Mısırlıların işkenceden yararlandıkları bilinmektedir: Belki de işkenceye dair kaydedilmiş ilk referans, Mısırlı bir şairin M.Ö. 1300 civarında Hititlerin Mısır'a saldırısı sırasında düşman güçlerin yerlerini öğrenmek için, Firavun II. Ramses tarafından bazı talihsiz tutsakların işkenceye maruz bırakıldığını tarif etmesidir.

O zamanlarda savaş esirleri ya oldukları yerde öldürülür ya da köle olarak alınır ve birer köle olarak işkence için uygun görülürlerdi. Eski Yunan'da da tutsaklar işkenceye maruz kalırdı. Peloponez Savaşı'na (MÖ 431-404) dair yazdıklarının bir yerinde Tukididis, yakalanan Atinalı komutan Demostenes'in, Korintliler ve Sirakü zalılar tarafından –müttefikleri Spartalılarca işkenceye maruz bırakılıp da Atinalılarla yaptıkları hain işbirliğini itiraf etmesini önlemek için– nasıl öldürüldüğünü anlatır.

Gerçi birçok Yunan eyaletinde dönemin medeni kanunu özgür vatandaşlara işkence yapılmasına izin vermemektedir. Ancak diğer yandan köleler ve yabancılar –ki Yunan toplumunda bunların hiçbirinin varlığı yasal olarak kabul edilmemekteydi– bu konuda tamamen korunmasızlardı. Özellikle de köleler, sahiplerinin yerine kullanılmaya son derece uygundular. Yasal süreçlerde davacıların işkence için kendi kölelerini teklif etmeleri ya da karşı tarafın kölelerine işkence etme hakkını istemeleri gayet normal karşılanan yaygın bir davranıştı.

O dönemde işkence genellikle halka açık bir alanda yapılır ve

Mısırlılar savaş sırasında yakaladıkları esirleri köle olarak kullanıyor ve istedikleri zaman da kırbaçlıyorlardı. Örneğin MÖ 1300 civarında, Hititlilerin Mısır'a saldırısı sırasında, Firavun II. Ramses düşman birliklerinin yerini öğrenme amacıyla esirlere işkence ettirmişti.

davacıların, işkence eylemlerini bizzat uygulamaları istenirdi. Bununla birlikte davacılarsa genelde, devletin sağladığı ve böylesine eylemleri özgür insanlara yakıştırmadıklarından dolayı, çoğunlukla önceden köle olanlar arasından seçtikleri ve *basanistes* adı verilen işkence uygulayıcılarından yararlanırlardı.

Bu genel kuralın birtakım istisnaları da vardı. Devletle ilgili durumlarda, özellikle de vatan hainliği davalarında, hükümet kölelerden işkence talep edebilirdi. Ve eğer bir vatandaş böyle bir davada suçlu bulunursa, cezasının işkence unsurları içermesi de çok muhtemeldi.

En bilge filozoflar bile işkencenin kullanımını kabullenmişlerdi. İdeal devlete, Ütopya'ya dair fikirlerini anlatırken Platon, çifte standarda duyulan ihtiyacı itiraf etmişti: Özgür adam için bir kanun ve köle için bir başka kanun. Bir köle bir suç için kırbaçlanırken, özgür biri aynı suçu işlediğinde sadece kınanmakla kalacaktır; bazı durumlarda bir vatandaşa sadece para cezası verilirken, aynı du-

rumdaki bir köle ölüm cezasına çarptırılabilirdi.

İşkencenin temel yasal amacı, gönüllü bir şekilde verilmeyen bilgiyi elde etmekti. Bu yüzden de ve özgür vatandaşlar normalde işkenceye maruz bırakılamadıkları için, efendilerinin özel ilişkileri hakkında bilgiye sahip olduğuna inanılan kölelerden bilgi veya kanıt alınması gerekiyordu. Ama elde edilen bu kanıtların değeri de tartışmalıydı. Yine Aristoteles'in de dediği gibi:

> Eğer iyiliğimiz için olacaksa, önemini istediğimiz kadar abartarak onun tek gerçek kanıt olduğunu iddia edebiliriz; ama bizim yararımıza değil de düşmanımızın yararınaysa işkencenin her türlüsü hakkındaki gerçeği söyleyerek kanıtın değerini yok edebiliriz...

Antik Yunan'daki bir cinayet vakası bu tür ifadelere ne kadar önem verildiğine dair bize bir fikir verebilir; ki günümüzde bile bu yönteme yaygın olarak başvurulmaktadır. Herodes adlı bir tüccar, Midilli'den çıktığı bir deniz yolculuğu sırasında ortadan kaybolur ve yol arkadaşı Euxitheus, onu öldürmüş olmakla suçlanır; çünkü Herodes'in kölelerinden biri işkence altındayken bu bilgiyi vermiştir. Bunun ardından da savunma makamını üstlenen hatip Antiphon çıkıp mahkemeye şöyle der:

> Adamın işkence altında alınan ifadesini dinlediniz, şimdi gelin bu ifadenin gerçek karakterini inceleyelim. Köleye şüphesiz ki özgürlüğü vaat edildi: Yani ıstırabından kurtulması için tek çözüm kovuşturmayı yöneten kişiyi memnun etmekte yatıyor. Bu iki durum onun yanlış yola sapmasına neden oldu ve o da bu yola saptı. Özgürlüğünü elde etmeyi ümit etti ve tek dileği de bu işkenceyi sonlandırmaktı. Sizlere hatırlatmak istediğim bir husus da bana kalırsa işkenceye maruz kalan tanıklar, işkence uygulayıcısını memnun etme gibi bir yargıya kapılırlar. Onları hoşnut etmek için ne gerekiyorsa söylerler.

Atinalı kölelerin maruz kaldıkları işkenceleri Aristofanes'in *Kurbağalar* (yaklaşık M.Ö. 406) adlı eserindeki bir bölüm sayesinde biliyoruz. Şarap Tanrısı Dionysos'un hizmetkârı Xanthus, Herkül kılığına bürünür ve Dionysos da onun kölesiymiş gibi davranarak birlikte yeraltı dünyasına inerler. Cehennemin yargıçlarından biri

olan Aeacus bu ikiliyle mücadele eder ve Xanthus işkence yapması için "kölesini" sunar:

Aeacus: Ona nasıl işkence edeyim?

Xanthus: Her şekilde: Merdivene bağlayarak, askıya asarak, kırbaçlayarak, sopayla döverek, gererek ve daha da ileri gitmek istersen burun deliklerinden sirke dökebilir, üzerine tuğla yığabilir ve daha ne istersen her şeyi yapabilirsin...

TİRANLARIN İŞKENCELERİ

Erken dönemlerde Yunan şehirleri, "tiran" adı verilen ve iktidarı herhangi bir yasal yöntemle elde etmeyen zengin insanlar tarafından yönetilirdi. Yüzyıllar sonra Romalı yazar Valerius Maximus, bu iktidar sahipleri tarafından uygulanan işkence yöntemlerine dair birtakım anektodları derleyerek bir araya getirecekti. Valerius'a göre filozof Elealı Zenon, tiran Nearchos'un devrilmesi için kurulan bir komploda yer almış ve işbirlikçilerinin adını vermesi için işkenceye maruz bırakılmış. Acısı artık dayanılamayacak kadar çoğaldığında Zenon kendisine işkence uygulayanlara, bildiği sırları sadece Nearchos'a özel olarak söyleyeceğini belirtmiş ve tiran da Zenon'un fısıltılarını duyabilmek için iyice eğildiğinde filozof onun kulağını ısırmış.

Bir başka kurban da kırbaçlanma, gerilme ve dağlama işkencelerine maruz bırakılarak, tiran Hieronymos'a karşı komplo kuran arkadaşlarının adlarını vermesi istenen "erdemli Theodore"ydi. Sonunda verdiği isimse Hieronymos'un sağ koluydu ve o anki öfkesiyle tiran bu kişiyi anında öldürttü, ancak sonrasında kandırıldığını anlayacaktı.

Yunanlı tarihçi Polibios'a göre Sparta tiranı Nabis, daha sonrasında ortaçağda Almanya'da kullanılıp *Jungfernkuss* (bakirenin öpücüğü) denilen, hatta İspanyol Engizisyonu'nda bile kullanıldığı söylenip "Nürnberg gelini" olarak da bilinen (bkz. Bölüm 8, sayfa 173) bir işkence aletine benzeyen bir alet kullanırmış:

Bu makine, buna makine denilebilirse elbet, muhteşem giyinmiş ve olabildiğince karısına benzer şekilde yapılmış bir

kadın görünümündeymiş. Vatandaşlarının herhangi birinden para almak istediğinde onu evine davet eder, gayet medeni bir şekilde önce Akhalar tarafından maruz kaldıkları saldırılar yüzünden ülkelerinin içinde bulunduğu tehlikelerden, elinde tutması gereken paralı asker sayısından ve bunun gibi konulardan bahsedermiş. Ama sonunda bütün bu ricaları halen sonuçsuz kalırsa şöyle dermiş: "Seni ikna edecek bir güce sahip olmak isterdim, ama inanıyorum ki Agepa seni ikna edebilir." Agepa onun karısının adıymış.

Bu sözler üzerine adı geçen kadın hemen oracıkta beliriverirmiş. Sonra Nabis onu elinden tutarak oturduğu yerden kaldırır, ardından da ikna etmeye çalıştığı kişiye kollarını atıp onu kadına yaklaştırırmış. Kadının göğüsleri, elleri ve kolları kıyafetlerinin ardında saklanmış bir sürü çiviyle doluymuş. Ardından da kadının arkasında bulunan gizli bir noktaya ellerini bastırdığında, ikna etmeyi çalıştığı adamı kadına sıkı sıkıya bağlayan gizli yaylar harekete geçer ve çok geçmeden ondan istediği her şeyin sözünü alırmış.

Bir başka işkence aleti de tiran Phalaris için Perilaus adında Atinalı bir adam tarafından tasarlanan ve II. yüzyıl hicivcisi Lucian tarafından tarif edilen tunçtan yapılmış bir boğaydı [bkz. sayfa 16]. Boğa gerçek boyutlardaydı; içi boştu ve arkadan içine girilebilecek bir kapısı bulunuyordu. Aletin mucidi olan kişi; tiran Phalaris'e suçluyu içeri nasıl sokacağını, boğanın altından yakılacak ateş ve kafasına yerleştirdiği müzikal borular sayesinde kurbanın acı dolu çığlıklarının nasıl da tatlı bir ezgiye dönüşeceğini anlattı. Lucian hikâyeyi bizlere sanki bizzat Phalaris'ten dinlemiş gibi şöyle aktarmaktadır:

"Evet, şimdi, Perilaus," dedim, "madem icadına bu kadar güveniyorsun, bize hemen ispat et: Gir şunun içine ve işkenceye maruz bırakılmışçasına çığlıklar at da iddia ettiğin gibi güzel bir müzik duyup duymayacağımızı görelim." Perilaus kabul etti ve boğanın içine girdi. Hemen kapıyı kilitledim ve altında bir ateş yaktım. "Hadi bakalım," dedim, "bunu, mucidi olduğun aletten yükselecek ilk notaların da sahibi olma şerefi olarak kabul et!" Böylece mekanik yeteneklerini böylesine bir alet

Roma imparatorları işkenceyi, özellikle hıyanet şüphesi duyduklarında, düzenli olarak kullandılar. Georgio Ghisi tarafından yapılmış bu 16. yüzyıl gravüründe Jül Sezar hükümdarlığı sırasında esirlerin koşulları resmedilmiştir."

yaratmaya kullanan zalim alçak kendi yarattığı eziyeti çekti. Gerçi bu muhteşem icat onun oracıkta ölmesiyle kirlenmemeliydi, o yüzden halen yaşıyorken çıkarılmasını ve bir uçurumdan atılıp gömülmemiş halde orada bırakılmasını emrettim.

Ayrıca Roma kanunlarına göre köle ve yabancılara işkence yapılabilirdi. Ama Yunan kanunlarından farklı olarak: "Efendisi hakkında bir itirafta bulunan köleye inanılmamalıydı, çünkü efendileri hayatlarını kölelerinin ağızlarından kaçıracakları şeylere bağlamış olamayacak kadar ihtiyatlıydılar." Bu kanun hainlik, zina ve ensest ilişki haricindeki durumlarda kölelerin efendileriyle işbirliği içinde olduğu tüm suçlarda da geçerliydi.

Bu suçlar için yapılan suçlamalarda –ve ayrıca kocasını zehirlemekle suçlanan kadınlar– suçlanan kişi; işkencenin de izin verildiği, quaestio adlı bir sorguya tabi tutulurdu. Romalı imparatorların iktidarında ve Hıristiyanlığa dönenlerin bir kısmı arasında büyücülük için de aynı ceza geçerliydi.

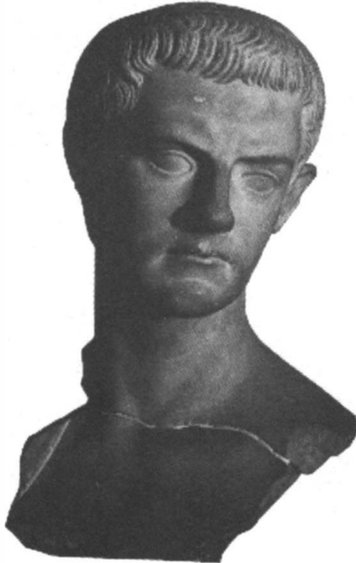
Vatan hainliği –ya da en azından şüphesi– kati suretle işkenceyi gerektirirdi. M.S. 31'de Praetorian Muhafızları kumandanı Lucius

Aelius Sejanus'un, İmparator Tiberius'un tek oğlunu, Drusus'u öldürdüğü iddia edildi ve imparatorun kendisini de devirmeye kalkışacağından şüphe duyuldu. Sejanus ölüm cezasına çarptırıldı, ama Tiberius o kadar panik ruhlu biriydi ki güvenmediği herkese işkence yaptırırdı ve uygunsuz bir şekilde kendisini ziyarete gelen bir arkadaşını bile yanlışlıkla germe işkencesiyle öldürmüştü.

Romalı tarihçi Suetonius'un *On İki Sezarın Hayatı*'nda anlattığı üzere, Tiberus'un bizzat geliştirdiği bir işkence yöntemi şu emri vermekmiş: " ... Zavallıya çok miktarda şarap içirilir ve erkeklik organı ut yayıyla bağlanır, böylece yayın gerginliği ya da idrarının baskısıyla organını germiş olur."

Tiberius'un halefi canavar Caligula, yemeğini yediği sırada mahkûmların işkence edilişini seyretmekten hoşlanırdı. Bazı suçlar için Çinlilerin "bin kesikle ölüm" (bkz. Bölüm 9, sayfa 192) işkencesinden çok da farksız olmayan bir yöntem uygulardı: Bıçağın küçük ve tekrarlayan batışlarıyla, Caligula'nın deyimiyle kurban "kendi ölümünü hissedebilirdi". Suetonius onun insanları ikiye böldüğünü, aşağılayıcı bir hiciv yazan birisini Roma sirkinde canlı canlı yaktığını bildirir ve: "Demirlerle bağlanmış gladyatör başının ve vahşi yaratıkların gözünün önünde iki gün boyunca dövülmesinden sonra, onları hemen öldürülmeyip beyinlerinin iltihaplanması ve o iltihaplanmanın kokuşmasını kendilerinin de hissetmesi için bir süre beklerdi," der.

Ona göre çok daha na-

Roma İmparatoru psikopat canavar Caligula. Çinli "bin kesik ölümü"ne benzeyen bir işkence yöntemini kullanmaktan zevk alırdı, öyle ki kendi deyimiyle kurban "kendi ölümünü böylelikle hissedebilirdi".

zik olan Claudius bile komploculara ve olası suikastçılara işkence yapılmasına izin verirdi. Tacitus, imparatoru selamlarken yanlış kılıç kuşanmış olan bir şövalyenin ve Claudius'un zinacı karısı Messalina'nın da maruz kaldıkları işkenceleri dile getirmiştir.

Büyü ve sihir kullanımı vatan hainliğiyle eşdeğer sayılıyordu, çünkü imparatora karşı kullanılabileceklerine inanılıyordu. Ayrıca rahiplerin görevleriyle çakıştığı için inançlara da aykırı olarak görülüyordu. Roma'da Hıristiyanlık kabul edilmeden önce Hıristiyanlar kâfir olarak değerlendiriliyorlardı. Başlarda İsa'yı inkâr etmeleri ve imparatorun egemenliğini kabullenmeleri için zor kullanılarak işkenceye maruz bırakılıyorlardı. Roma'daki en eski Hıristiyan yazarlardan biri olan Tertullian'ın *Apologeticum*'da (yaklaşık M.S. 193) belirttiği üzere:

> Eğer başka suçlular "suçsuz" olduklarını iddia ederlerse onları itiraf ettirmek için işkenceye başvurursunuz. Sadece Hıristiyanlar inkâra zorlanmak için işkence görür... Ve eğer bu kötü bir şey olsaydı suçluluğumuzu reddetmemiz gerekirdi –

İmparator Nero MS 64'te Roma yangınına karışmadığını iddia etti. Hıristiyan ve Yahudileri sorumlu tuttu ve bu bilgiye onlara işkence ederek ulaştığını söyledi.

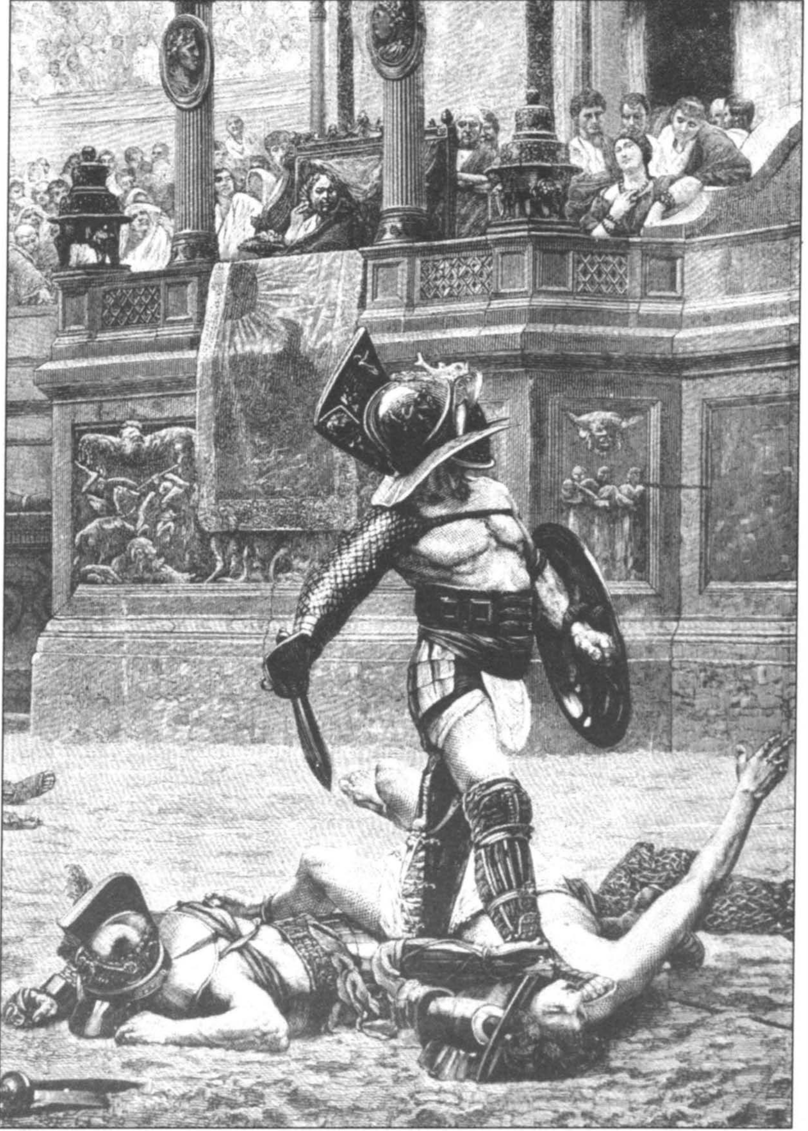
ve o zaman itiraf için işkence yapardınız– bizi bir İsmi [İsa'nın adı] ağzımıza aldığımız için suçlu olarak görüyorsunuz ve işkence ederek inancımızdan feragat etmemizi bekliyorsunuz, böylece de daha ilk başta bizi yapmakla suçladığınız suçları reddetmemizi istemiş oluyorsunuz...

İmparator Nero M.S. 64'te Roma'nın yanmasından kendisinin sorumlu olmadığını, işkenceyle edinilen bilgilere göre sorumluların Hıristiyan ve Yahudiler olduklarını söylemiştir. İşkence yapmayı en sevdiği yer sarayının bahçeleriydi. Bazı kurbanlarının derilerine kurt postları dikilir ve vahşi köpeklere yem edilirlerdi; bazılarıysa zifte bulanarak ateşe verilir "gece vakti ayaklı meşaleler" halinde dolaştırılırdı. İmparatora karşı komplo kurmakla suçlanan özgür kadınlardan Epicharis, işbirlikçilerinin adını söylemesi için gün boyunca işkenceye maruz bırakıldı, ama sonunda korsesiyle kendini astı.

Roma'da cezalandırma yöntemi olarak işkence çok yaygındı: Bunun sonucundaki ceza olarak da öncelikle sürgün veya ölüm cezası verilebilirdi. Vatandaşların kendilerine borcu olan kişileri paralarını alana kadar özel hapislerine hapsetmelerine ve işkence yapmalarına izin verilirdi. Hıristiyan imparatorlar, bir rahip ya da piskoposu aşağılamaktan dolayı suçlu bulunmuş kişilerin cezalandırılması gerektiğine karar vermişlerdi. İlk başta ceza her iki el ve ayağın kesilmesiydi, ama bu sonradan tek bir elin kesilmesine dönüştürüldü. Kiliseye karşı işlenen sapkınlık ve diğer suçlar kamçılanma cezasıyla cezalandırılırdı.

Roma'daki kamçılama kırbacı, *flagellum*, herkesi korkuturdu. Ucu dana derisinden ve bazen kurşunla ağırlaştırılmış olan kırbaç ette derin yarıklar açardı. Horace'a göre, bazı jüriler o kadar sadist kamçılama emri verirlerdi ki işkence uygulayıcıları yorgun düştüklerinden cezayı tamamlayamazlardı. Birçok Romalı köle kamçılanma esnasında öldü. Daha düşük cezalarda scutia adı verilen parşömenden ya da *ferula* denen düz deriden yapılmış kamçılar kullanılırdı.

Roma'daki temel işkence aletlerinden biri de *equuleus* adı verilen germe aletiydi. Latincede "genç at" anlamına gelen karşılığıyla aslında kurbanın üzerine ağırlıklar yerleştirildiği için, bir müsabaka atını çağrıştırmaktadır. Köleler ayrıca ayaklarına ağırlık bağlan-

İmparatorluk Roması'nda gladyatör yarışları halka açık infazın özel bir şeklidir ve yoğun bir izleyici kitlesine sahiptir. İnfazcıların kamçı ve kılıçları kadar vahşi hayvanlar, hatta çaresiz insanlar işkence unsuru olarak arenaya bırakılırlardı.

mış bir şekilde ellerinden asılarak bu pozisyonda kırbaçlanırlardı. Ölüm cezasına çarptırılan köleler, genelde üzerlerine *furca* adı verilen V-yakalı, omuzlara kadar açık bir giysiyle, elleri bacaklara bağlanmış bir şekilde, kırbaçlı *carnifices* (tam anlamıyla kasaplar) tarafından cezanın gerçekleştirileceği alana getirilerek çarmıha gerilirlerdi.

Yakarak uzun süre içinde öldürme işkencesi de uygulanırdı. Bu yöntemi özellikle Hıristiyanları katletmekte ısrarcı olan dördüncü yüzyıl imparatoru Maximinus kullanırdı. *History of the Martyrs in Palestine* (Filistin'deki Şehitlerin Tarihi, 1861 edisyonu) adlı kitabında Eusebius, Apphaianus'un infazını şu şekilde anlatır:

> Şehit çok yükseğe asıldı, böylelikle... kendisine bakan herkes ondan korkacaktı. Aynı zamanda göğsüne ve yanlarına dişli aletlerle vuruluyordu, ta ki her bir yanı şişmiş bir şeye dönüşene ve yüzü tanınmayacak hale gelene kadar. Ayaklarının altında büyük bir ateş yakılmıştı, ayaklarının derisi ve eti bir erimiş mum gibi aktı ve ateşler sonunda ayaklarının kurumuş kemiklerini çıra gibi yaktı.

Son olarak İmparatorluk Roma'sının gladyatör yarışmalarına değinmek gerekir. Varsa da gladyatörlerin ancak birkaç tanesi gönüllü katılımcı olmuştur: Genel olarak gladyatörler ele geçirilen tutsaklardan ya da suçlulardan seçilirlerdi ve infazları farklı bir yöntemle, büyük bir izleyici kitlesinin önünde gerçekleşirdi. İşkence aletleri geniş bir yelpazedeydi: Vahşi aslanlar, ayılar, kaplanlar, boğalar, kurtlar, kudurmuş köpekler ya da aynı kudurmuşlukta diğer erkekler; ama sonuç hep aynı olurdu. Arena yetkilileri cezalı gladyatörlerin gösteri öncesinde intihar etmemeleri için katı bir gözetim uygularlardı. Ama her zaman başarılı olamazlardı: Konsül Quintus Aurelius Symmachus'un, oğlu şerefine düzenlediği bir gösteride, arenaya çıkacak mahkûmların sırayla birbirlerini boğdukları ortaya çıkmıştı.

Kuzey Amerika Kızılderilileri beyaz göçmenlerin gelişinden çok daha öncesinden beri vahşi ritüellere sahiptiler. Farklı kabileler arasındaki savaşlarda yenilen tarafın kafa derisi yüzülürdü. Yerleşimcilerin gaspçı yaklaşımları tehdidiyle Kızılderililer onlara gaddar şekilde davrandı. Robert McGee'nin kafa derisi 1864'te Şef Beyaz Kaplumbağa tarafından yüzüldü, ama McGee hayatta kalmayı başardı.

BÖLÜM İKİ
VAHŞİ RİTÜELLER

Aztek ve diğer ilkel kabileler gibi kadim kültürlerin uyguladıkları zulümlere baktığımızda ayin, işkence ve kurban etme arasındaki çizgiyi netleştirmek iyice zorlaşmaktadır. Örneğin Kuzey Amerika'daki Mandan Kızılderili genç erkeklerinin erişkinler çadırına giriş ritüellerinde çektikleri acılar çok büyüktür, ama bakıldığında bütün erkekler tarafından geleneksel olarak uygulandığı için bir noktaya kadar gönüllü bir katlanma olduğu düşünülmektedir. 1841 yılında George Catlin, Mandan Kızılderilileri hakkında şöyle yazmıştır (çok daha yakın bir dönemde çekilmiş olan *Vahşi Kahraman* (*A Man Called Horse*) adlı film de aynı konuyu işler):

> Aday elleri ve ayakları üzerinde dururdu. Her iki omzundan ya da göğsünden, sağ elinde bıçak tutan bir adam tarafından baş ve işaretparmağıyla tutulup çekilirdi. Bıçağın iki yüzü de keskin olurdu ve acının miktarını olabildiğince arttırmak için tırtıklı başka bir bıçakla yeniden bilenir ve parmaklar arasındaki ete batırılırdı. Geri çekildiğinde sol eliyle halen kaldırdığı et, bir çubuk veya şişle iyice bastırılırdı.
> Ardından da çadırın tepesinden aşağı iki halat sarkıtılır (bu iş için çadırın dışında bekleyen adamlar tarafından), aday bu çubuklara veya şişlere sıkıca bağlanarak yukarı doğru çekilirdi. Genç kızılderili bu şekilde bıçak ve çubuk etin içinden ya da omzun, dirseğin ve dizlerin hemen altındaki deriden benzer bir şekilde iyice geçene kadar yerden yukarı kaldırılırdı. Ardından her biri yine sicimlerle kaldırılır, adayın bedeninin ağırlığı bunların yarattığı baskıya son noktasına kadar dayanır ve sonunda eklemlerinden kanlar akmaya başlardı. Çadırdaki izleyiciler bu sicimlere her adayın kalkanını, yayını, ok kılıfını ve bunun gibi eşyalarını da bağlarlardı.

Catlin, etin çubuk sokulan noktalarındaki gerginliğin, dokuları

on beş ila yirmi 20 santimetreye kadar uzatacak kadar fazla olduğunu yazmıştır. Ve genç erkekler bu şekilde asılı dururlarken, kabilenin yaşlı üyeleri tatmin olana kadar, erkekliklerini ve cesaretlerini ispat etme arzusuyla, attıkları çığlıklarını umutsuzca bastırmaya çalışırlar ve sonunda aşağı bırakılmalarına izin verildiğindeyse neredeyse cansız bir halde uzun süre yerde yatarlarmış.

Bu ritüel, belki de Engizisyon hapishanelerinde kullanılan Filistin askısı işkencesinden (bkz. 3. Bölüm 3, sayfa 43) bile daha kötü olan ve *Eh-ke-nah-ka-nah-pick* (son yarış) olarak bilinen başka bir eziyetle sürdürülürdü. Her genç adamın iki bileğine kalın deri kayışlar bağlanır ve uçları iki yanındaki daha yaşlı savaşçılar tarafından tutulurdu. Ardından daha önceki çubuklara benzer bir şekilde etine ağırlıklar takılır, kayışlardan çekilerek çadırın içinde daire oluşturacak şekilde koşmaya zorlanılırdı. Etine takılı ağırlıklar koşmanın etkisiyle eti koparır, dolayısıyla da aday kan kaybından ya da yorgunluktan yere yığılırdı.

Bu tür erginliğe kabul ayinlerinin öncelikli amaçları, elbette ki sürdürülen ilkel hayatın getirdiği bütün o zorluklara ve düşman kabilelerle yaşanan savaşlarda büyük bir öneme sahip olan acıya karşı

Sioux'ların "Güneş Dansı" adını verdikleri ritüel de Mandan kabilesinin erginliğe giriş ritüelleriyle büyük benzerlik gösterir. Kişinin göğsünün etrafına sabitlenen ham deriden şeritler yüksek bir direğe bağlanırdı.

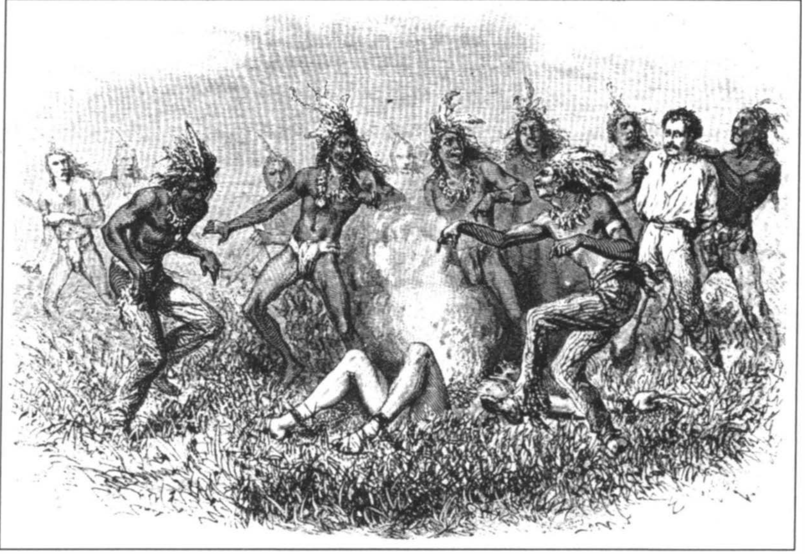
metanet hissini geliştirerek, gençlerin de en az yaşlılar kadar güçlü ve cesur olduklarını ispat etmekti. Yine de insan şu sözlerle ifade edilebilecek bu eski geleneğin içindeki amacın motivasyon olduğuna pek inanamıyor: "Bunları genç bir adamken çekmeliydim ve öğrenmem gereken tek şey bu acıya katlanmak."

Bunun gibi ritüellerin ışığında Amerikan Kızılderililerinin esirlere uyguladığı işkencelerin aslında sadistçe mi olduğu, yoksa bunların sadece ceza olarak mı düşünüldüğü ya da esirlere kendilerinin onları ele geçirenlerden daha az cesur ve onursuz olduklarını hissettirmeye mi çalıştıklarını söylemek iyice zorlaşmaktadır. Daha modern zamanlarda, İkinci Dünya Savaşı sırasında Japonlar aldıkları esirleri hor görürler ve onlara aşağılık muamelesi yaparlardı: Onurlu bir insanın esir düşmeden önce *hara-kiri* yapması gerektiğine inanırlardı.

Choctaw'lar (yani Kuzey Amerika'nın Alabama bölgesinde yaşayan kızılderililer) esirlerine ustalıkla işkence etmeleriyle bilinmektedirler. Kurbanlarını çırılçıplak soyup ellerini bağlarlardı. Ardından bir asma dalının bir ucu esirin boğazına, diğer ucu da uzun bir direğin tepesine bağlanırdı. Bu şekilde esirin direğin etrafında istediği gibi koşmasına izin verilirdi, ama esir kapana takılmış bir ayı gibi köstekleyip dururdu. James Greenwood bundan sonra olanları *Curiosities of Savage Life* (Yabanıl Yaşama Dair Merak Edilenler, 1863) adlı kitabında şu şekilde anlatıyor:

> Kadınlar ellerinde meşalelerle alana gelirler; kurbanın acısı o kadar şiddetli olurdu ki en vahşi hayvandan kaçan bir av gibi direkten uzaklaşmaya çalışırken diğerleri asma dalını çekiştirip kurbanı ısırır, tekmeler, ezerdi. Kurbanı ya yenileri ya da önceki insanlar yeniden çevreler ve dört bir yandan ona saldırırlardı –kurban bunun üzerine korunmak için hemen direğe koştururdu–, ama bu sefer de alevlere karşı koyması gerekirdi... İşkence altında kendinden geçer ya da bilincini kaybederse onu çevreleyenler kendine gelene kadar üzerine soğuk su dökerlerdi. Böylece kurban acıyı hissedemez hale gelip mutlulukla yere yığılana kadar işkence devam ederdi.

1846 ila 1852 yılları arasında sadece Teksas'ta (bu toprakların Birleşik Devletler tarafından Meksika hükümetinin elinden

Kızılderililer beyaz yerleşimcilere ateşle işkence ederken. 1846 ila 1852 yılları arasında sadece Teksas'ta senede iki yüz kadar yerleşimci Apaçiler tarafından işkenceyle öldürüldü.

alındıktan hemen sonraki yıllarda) her yıl Apaçiler tarafından iki yüz yerleşimci işkenceye maruz bırakılarak öldürüldü. İşkence yöntemlerinden biri Çinlilerin "binlerce kesik ölümü"ne oldukça benziyordu: Kurbanlar bir ağaca bağlanır, her gün kollarından ve bacaklarından ya da bedenindeki etlerden bir parça kesilirdi. Gözlerin çıkarıldığı, göz boşluklarına kızgın korların yerleştirildiği ya da kısık ateşte ölümüne pişirildikleri hikâyeler de mevcuttur. Benzer şekilde esir alınan kızılderililer de aynı kaderin çilesini çekerlerdi.

Erginliğe giriş ritüellerini deneyimlemelerinin ardından kızılderili mahkûmlar, bu tür acılara genellikle efsanevi bir şekilde katlanırlardı. Diğer yandan beyaz yerleşimciler ya da misyonerlerden çok azı bu eziyete dayanabilir ve kendilerini esir alanların saygısını kazanabilirdi. Bu eziyete katlanma tahammülü gösterip şehit mertebesine yükselenlerden biri de inançlarını yaymak için Kanada'daki Huronların arasına giden Cizvit misyonerlerinden Peder Jean de Brébeuf'tü.

Brébeuf, yanında birkaç Huron'la birlikte 1649'da İrokua birli-

ABD 1845'te Teksas'ı Meksika'dan alarak kendi topraklarına kattı, ancak Apaçiler sınır tanımıyordu. Bu Meksikalı, Apaçi şefi Geronimo'nun destekçileri tarafından yere serilip bağlanarak kızgın güneşin altında ölüme terk edilmiş.

ğine dahil olan yerlilerin eline esir düşmüştü. Önce elleri kesildi. Ardından sivri uçlu demirlerle bedeninde birçok delik açıldı. Ateşte kor haline getirilmiş savaş baltaları "başını her döndürdüğünde acısı devam etsin diye" boynuna asıldı. Reçine ve zifte bulanmış deri bir kuşak vücuduna bağlanıp yakıldı.

Misyoner kendisine uygulanan işkenceye cesaretle dayandı. İşkencesi devam ederken, bir yandan da kendisini esir alanlara vaaz verdi. Bunun üzerine öfkelenen işkenceciler dağladıkları çubukları onun ağzına soktular; ama bu bile adamın vaazını kesmesine yeterli olmadı, ta ki en sonunda İrokualar tarafından dudakları kesilene kadar.

Tüm bunlara rağmen, Brébeuf hâlâ yaşamaya devam etti. İşkenceciler üzerine defalarca kaynar su döktüler. İşkence raporları, işkencecilerin hayati noktalara büyük özen göstererek, onun bedeninden et parçaları yüzüp sonra da karşısında o etleri pişirip yediklerini gösteriyor. En sonunda ölmeden önce, zavallı adamın ayaklarını kesip kafa derisini yüzeceklerdi.

Azteklerin Güneş'e kurbanı: Savaş sırasında yakalanan mahkûmlar tek sıra halinde Tenochtitlán'daki Büyük Piramit'in basamaklarından çıkarılır ve orada obsidyen bıçaklarla kalpleri sökülürdü.

AZTEKLERİN KANI

Daha güneyde, Meksika topraklarında da savaş esirleri çok büyük bir öneme sahipti; Azteklerin Tanrılarına adak törenlerinde kullandıkları kurban kanı için de bu esirlerin varlığı fazlasıyla gerekliydi.

Kan, Aztek dininin kalbini oluşturuyordu; çünkü o, Güneş'in enerjisinin kaynağıydı. Güneş daima beslenmeliydi ve "kırmızı kaktüs meyvesi" adını dedikleri insan kalbi ve kanıyla sürekli olarak canlı tutulmalıydı. Eğer düzenli olarak kurban verilmezse Güneş gökyüzünde kıpırdamadan duracak ve insan ırkı onun ateşiyle perişan olacaktı. En şanlı savaşçı ölümleri Güneş'e kurban olarak ithaf edilenlerdi. Ayrıca Güneş'in bu şekilde ölenleri de kendi özel cennetine kabul ettiğine inanılırdı. Ama bu açıdan değerlendirildiğinde Aztekler ilginç bir şekilde yaptıklarıyla çelişiyordu. Bir savaşçının en önemli görevlerinden biri, savaş sırasında bir esir yakalamak ve onun kurban edilmesini sağlamaktı, ama sonuçta bu açıdan bakıldığında Güneş'in cennete girmek gibi yüksek bir onura erişen savaşçının kendisi değil, düşmanı oluyordu.

1418 ila 1422 yılları arasındaki savaş sırasında düşman kabile reisleri olan Netzahualcoyotl ile Maxtla arasında şunlar yaşandı: Maxtla'nın esir düşmesinin ardından kurban ediliş töreni için Atzcapotzalco'da özel bir sahne inşa edildi. Savaşçılar tam teçhizatlı bir şekilde sahnenin etrafına yerleştiler ve kumandanlar da sahneyi obsidyen (camtaşı), yeşim ve kristalden yapılmış takılarla süslediler. Maxtla, adak merasimi için hazırlanmış bir yüzeye dört görevli tarafından yatırıldı ve kendisini esir alan kabilenin şefi Netzahualcoyotl obsidyenden yapılmış tören bıçağını bizzat eline alıp esirin göğsünü yararak kalbini çıkardı. Ardından da Maxtla'nın cesedine bütün gerekliliklere uyarak kabile reisleri için uygulanan cenaze töreni yapılacaktı.

Bundan kırk yıl sonra, daha doğudaki Mikstek kabilesinden yerlilerin toprakları Azteklerin yayılma politikası nedeniyle istila edildi ve esir alınan Mikstek savaşçıları Tenochtitlán'da (günümüzdeki Mexico City şehri) bulunan Büyük Piramit'e getirildi. Bu esirlerin her birinin kalbi teker teker söküldü; piramidin basamaklarından kanlar aktı ve ardından da cansız bedenleri kafalarının ve uzuvlarının kesilmesi için aşağı yuvarlandı. Kafalar piramidin en üst basa-

Tenochtitlán'da bulunan Toltec Tanrısı Quetzalcoatl'a adanan piramit Azteklerden çok daha önce yapılmıştır, ancak bu piramit de kanlı insan kurban etme törenlerini görmüştür.

mağındaki kuru kafalar alanına yerleştirilirken, muzaffer savaşçılar da birer kol veya bacakla ödüllendirildiler. Daha sonraları *Yeni İspanya'da Yaşanan Olayların Genel Tarihi* (*General History of the Things of New Spain*) adlı bir kitap yazan keşiş Bernardino de Sahagún, bu uzuvların eve götürülüp biber ve domatesle fırınlanarak törensel bir yemek olarak pişirildiğini de kaydetmiştir.

1487 yılında Büyük Piramit, yeni bir başarılı Aztek istilasıyla taçlandırılacaktı. Bu sefer kıyımların en büyüğü gerçekleşecekti. Ele geçirilmiş olan esirler, Tenochtitlán şehrine giren yollara kadar uzayan bir sıraya sokuldular ve kurban törenleri tam dört gün boyunca sürdü. Piramidin dört tarafından da kanlar akarken, piramidin yükseldiği zeminde kan gölcükleri oluşmuştu ve kelimenin tam anlamıyla binlerce kafatası alana yerleştirildi.

Aztek tapınaklarındaki bir başka önemli Tanrı da, tören alanı topraklarının en yüksek noktası Tlaloc Dağı olan toprağın ruhu Tlaloc'tu. Tlaloc dağında yıllık yağmur duaları edilir ve bunun için uygun kurbanlar verilirdi. Bu merasimler uygulanırken Büyük Piramit'in avlusunda başka bir kurbanın hazırlığı yapılırdı. Tota adı verilen büyük bir ağaç ve onun etrafına dört tane daha küçük ağaç dikilirdi. Küçük bir kız *Chalchiuhtlicue* (yeşim etek) kılığında giydi-

rilip bu sembolik ormanda otururdu. Asiller ve rahipler Tlaloc dağından döndüklerinde, Tota ağacı bir sala bağlanır ve müzisyenlerle şarkıcılar kalabalığının eşliğinde küçük kız kanolarla Tetzcoco gölünden geçirilirdi. Pantitlán adlı derenin kaynağına ulaştıklarında ağaç oraya yerleştirilirdi. Ardından küçük kız kurban edilir ve kanı suya serpilirdi.

Hernán Cortés'in önderliğindeki İspanyol seferi 1519 yılında Tenochtitlán kentine ulaştığında, Bernal Diaz del Castillo, bu kanlı merasimleri yöneten rahipleri şu şekilde tarif etmiştir:

> Ayaklarına kadar uzanan uzun etekleriyle cübbeyi andıran siyah kıyafetler giyiniyorlardı. Bazıları katedral papazlarınki gibi, bazılarıysa Dominikanlarınki gibi küçük başlıklar takıyordu; saçları çok uzundu, bellerine, hatta bazılarının ayak bileklerine kadar uzanıyordu. Saçları tamamen kanla kaplıydı ve artık açılamayacak kadar birbirine yapışmıştı; kulakları bir kefaret yöntemi olarak küçük parçalara kesilmişti. Sülfür kokuyorlardı ve üzerlerinden ayrıca iğrenç bir leş kokusu da yayılıyordu... Parmaklarındaki tırnakları çok uzundu. Bu rahiplerin çok dindar olduklarını ve iyi birer hayat sürdürdüklerini duyduk.

Papa III. Innocentius sınamayla yargıyı yasakladığını bildiren bir ferman yayımladı. Bu da Lateran konsili tarafından Kutsal Engizisyon'un oluşturulmasıyla sonuçlandı.

BÖLÜM ÜÇ
ENGİZİSYON

Erken dönem Hıristiyan Kilisesi'nin işkence karşıtı konuşması önceki Romalı imparatorların muamelelerinden sonra aslında pek de şaşırtıcı değildir. Bir noktada Hıristiyanların yargılayıcı güçlerin uygulamaları arasında, görevleri gereği işkence kullanmalarını gerektiren kanunların olma olasılığı yüzünden günah olarak açıklandı. 866 yılında Papa I. Nicholaus, Bulgar prensi Boris'e yazdığı mektupta, kilisenin işkence hakkındaki görüşünü oldukça açık bir biçimde şöyle açıklıyordu:

> İtiraf kendiliğinden gelmeli, zorla elde edilmemeli. İşkenceden hiçbir sonuç çıkmazsa kendinizden utanmaz mısınız? Bu uygulamanızın ne kadar günah olduğunun farkında değil misiniz? Karşı koymaya gücü olmayan bir kurban, olmadığı halde suçlu olduğunu itiraf ederse buradaki asıl suçlu sizce kimdir –onu yalan bir itirafa zorlayandan başka?–.

Hıristiyanların işkenceye karşı olmalarının bir nedeni de Yunan ve Roma kanunlarının işkenceyi özellikle kölelere uygulamaları ve Hıristiyanlıkta bir Hıristiyanın bir başka Hıristiyanı köleleştirmesine yer olmayışı yüzünden, artık olası kurbanların çok çok az oluşuydu.

Yasal duruşmalar davalı ve davacının, görevi hakemlik yapmak olan (sözde) tarafsız bir yargıç tarafından dinlenmesiyle gerçekleşirdi. Her iki taraf da doğruyu söyleyeceklerine yemin eder ve yalan yere yemin etmek de Tanrı tarafından hemen cezalandırılacak bir günah olarak görülürdü. Her iki taraf da mahkemeye arkadaşlarını ve akrabalarını getirebilir; ama bu insanlar vuku bulan olaya dair verdikleri bilgiler için değil, taraflarının yeminlerinin doğruluğu için yemin ederlerdi.

Gerçi kanunsuz zihinler yalan yere yemin etmenin –öbür dünyada her türlü azapla karşılaşma ihtimaline rağmen –o an var oldukları dünyada Tanrı'nın gazabına aslında pek nadir uğradıklarını fark

ettiler. Böylece de adaleti yanıltmak için yapılacak yalan beyanın yarattığı rahatlık alternatif bir sürecin oluşmasına neden oldu. Bu, aslında bir sınamaydı ve "gerçek, kudret getirir" inancını temel almaktaydı. İki türlü sınama şekli vardı: Birinde her iki taraf, diğerindeyse sadece suçlanan taraf yer alırdı.

O dönemlerde kullanılan ilk yöntemler, görece olarak epey hafif sayılırdı; örneğin tarafların haçın önünde kollarını kaldırarak durmaları istenir ve o sırada da ayin yapılırdı: Kazanan –ve dolayısıyla haklı olduğu ispatlanan– kişi bunu daha uzun süre yapmayı başarabilendi. Veya bir yargılama düellosunun daha şiddetli bir şekline dönüşebilirdi: Burada iki taraf da teke tek bir dövüşe tutuşur ve yine kazanan kişi doğruyu söyleyen olarak kabul edilirdi.

Sorgulamanın ikinci bir tipinin temel amacıysa, sadece suçun ya da suçlananın durumunun belirlenmesiydi. Kutsanmış bir ekmek parçası suçlanan tarafın ağzına yerleştirilirdi ve eğer bunu yutamazsa suçlu olarak kabul edilirdi. Bazen de kutsal bir emanetin üzerine yemin etmesi istenebilirdi. Gerçi çok daha ıstıraplı sorgulama yöntemleri de vardı. Örneğin uzuvlarının –el, kol, ayak, bacak– kızgın demirle dağlanmasını ya da üstlerine kaynar su dökülmesini kabullenmeleri istenirdi, çünkü eğer masumlarsa Tanrı'nın onları oluşacak yaralardan koruyacağı inancına sahiptiler.

Ne yazık ki işkencenin temel yöntemleri de işte bu şekilde yargılama sürecine yeniden sızmış oldu. Sınanma tehdidinin bir zanlıyı itirafa zorlayabileceği yönünde bol miktarda kanıt mevcuttu ve bu da itiraf almak için çeşitli sınama biçimlerinin uygulanmasını iyice kolaylaştırıyordu. Örneğin, Brittany'deki XII. yüzyıl kanunlarında şüpheli bir katilin yargılanması noktasında şu meseleye değinilmiştir:

> Eğer kişi, suçüstü veya peşine düşülerek yakalandığı halde fiili inkâr ettiyse ya da cemaate tehlike arz eden bir fiilde bulunduysa, zanlının sorguya alınması ve görgü tanıklarının ifadeleri gerekir... Eğer kişinin suçu tamamen ispatlanamamışsa, ama hâlâ ortak bir raporun veya ona karşı güçlü suçlamaların varlığı sürmekteyse, bu kez kişi üç kere sınama ya da işkenceye tabi tutulacaktır. İşkenceye ya da sınamaya itiraf etmeksizin dayanırsa kendini kurtarabilir. Göz önündeki fiilden tamamen aklanmış olur ve beraatına karar verilerek serbest bırakılır.

Sınamayla yargı, 1215'te Lateran Konsili tarafından uygulamadan kaldırılmadan önce yüzyıllardır kullanılan bir yöntemdi. "Gerçek, kudret getirir" inancını temel almaktaydı ve en aşırı halinde suçlananın ağzından suçun itirafının çıkması beklenirdi. Kızgın demire boyun eğerken bile, yine de masumsa Tanrı onu koruyacak, böylece yaralanmayacaktır.

XII. yüzyıl boyunca, sınama yoluyla yargılama işlemine, hem hukukçular hem de dinbilimciler tarafından açık bir şekilde eleştirilmeye, saldırılmaya devam edildi. Dönemin kilise adamlarından İlahici Peter, tek bir sınamadan dahi yaralanmaksızın kurtulmanın aslında mucize aramakla eşdeğer olduğunu söyleyerek, bu durumun İncil'de yer alan "Efendimiz Tanrı'yı aldatamazsınız" söylemini çiğnemek olduğunu dile getirdi. Ayrıca masumiyetleri belli olduğu halde sınamayı geçemeyerek lanetlenen insanlara dair sayısız davayı da listeleyecekti.

Yine de sınama uygulaması bir süre daha devam etti. 1157 yılında Rheims konsili, sapkınlık şüphesi duyulan herkesin kızgın demirle sınanmasını uygun buluyordu. 1210 yılında, İlahici Peter'in ölümünden on üç yıl sonra, Strazburg piskoposu Henry 100 sapkına sınama uygulanmasını emretti. Ama bu sefer Papa III. Innocentius lanetlenenlerden birinin temyiz başvurusunu kabul ederek 1215'te sınamayla yargılama yöntemini tamamen yasakladı.

Aynı dönemde hem kilise hem de sivil kanunlarda başka gelişimler de olmaktaydı. Din adamlarının arasında ve manastırların içinde büyük miktarda yozlaşmanın yaşandığı görülüyordu. Bu yozlaşma durumunun getireceği hataları engellemek için, suçlamaları ve ihbarları, ihbar eden kişiyi görmeksizin değerlendirme görevi kiliselerde papazlık yapan hâkimlere verildi. Bu durum da söz konusu rahiplerin hem hâkim hem de iddia makamı olmalarına neden oldu. Çok geçmeden sapkınlık ihbarları aynı şekilde bu kişiler için de yapılmaya başlandı.

Bu sırada sivil mahkemelerdeyse *per inquisitionem* (Latincede "soruşturma" anlamına gelen) adında bir yargılama sistemi geliştirilmişti; ki bunun temelleri de IX. yüzyılda İmparator Şarlman tarafından yapılandırılmıştı. İmparatorun verdiği yetkiye sahip olan kraliyet temsilcileri imparatorluk topraklarında dolaşarak karşılaştıkları ihtilaf, adaletsizlik ve suç vakalarında soruşturmalar yapıyor ve cezalar verebiliyordu. Dördüncü Lateran konsili 1215 yılında sınamayla yargılama işlemini yasakladığında yerine *Engizisyon'u* getirdi.

Böylece asıl olarak dini yargılamalarda uygulanmak üzere *Engizisyon* adlı yeni bir model oluşturuldu– başlangıçta sadece sapkınlığı önleyip cezalandırmak için temellendirilen bu model, daha

sonra başka suçları cezalandırmak için kullanılmaya başlanarak, ilerleyen yüzyıllarda anıldığı o şeytani ünü kazanacaktı–. Lateran konsili, sahip olduğu kraliyet topraklarından sapkınlığı kesip atarak temizleyemeyen her hükümdarın tahtından indirileceği kararını verdiğindeyse, ispat edilen sapkınlık suçlarının sadece ölümle cezalandırılması yaklaşımı da sivil otoriteler tarafından kaçınılmaz bir şekilde kabul ediliyordu. Bu durum 1197'de İspanyol Aragon krallığından başlayarak, 1224'te Lombardy, 1229'da Fransa, 1230'da Roma, 1231'de Sicilya ve Napoli'ye, 1232'de Almanya'ya dek yayılıyordu. Sapkınlığa karşı oluşan bu takıntının tetiğiyse [1209-1229 arasında yaşanan] Albigeois Haçlı Seferi'ydi.

KATHARLAR VE ALBİGEOİS HAÇLI SEFERİ

Yüzyıllar boyunca Roma Kilisesi "Manicilik" adlı inancı yok etmeye çabaladı. Bu inanç, III. yüzyılda Mani adlı bir Pers prensi tarafından ortaya çıkarılan felsefi akımdan oluşmuş ve bu inancın birçok yönü erken Hıristiyanlık dönemlerinde de kabullenilmiştir. Hatta Aziz Augustinus bile bu inançtan etkilenmiş, ama MS 600 dolaylarında bu inanç artık ortadan kalkmış haldeydi. Yine de bu inançlardan geliştirilmiş bir din, geç dönem Roma İmparatorluğu'nu ve özellikle de Bulgaristan'ı etkilemeyi sürdürmüştür.

Manicilik düalist bir dindi: Öz olarak söylemek gerekirse temelde iki Tanrı olduğu öğretilirdi. "İyi Tanrı" çok ama çok uzaktaydı ve insan ırkının yaptıklarıyla pek de ilgilenmezdi ve evrendeki şeytani olayların ortaya çıkmasından kesinlikle sorumlu değildi. Diğer Tanrı ise –Yahudilerin ve Hıristiyanların Tanrısı– fiziksel dünyanın yaratıcısıydı ve bu kötü olan şeyleri de içerdiği için kötülüğü de bizzat kendisi elinde tutuyor olmalıydı. Hatta bu Tanrı'nın hediyesi olan insan hayatı da değersizdi. Gerçek inananlar hayatlarını uzatma çabasında olmaz, et ve şarap kullanmayarak ölümü yakınlaştırmaya çalışırlardı. Cinsel ilişkiye girerek yeni bir hayat oluşturmaları da kesinlikle yasaktı (sonuç olarak, karşı cinsle pek cinsel ilişki kurmadıklarından dolayı Bulgarlara Fransızlar *bougres*, İngilizlerse *bugger* "oğlancı" demeye başlayacaklardı).

Böylesi temel inançlarının zorluğuna rağmen, bu dinin azla yetinme öğretisi, Katolik Kilisesi'nde o dönemlerde yaşanan gereksiz

gösteriş ve din adamlarının ispatlanmış sapkınlıkları yüzünden birçok insana çok çekici geldi. Hürmet, iffet ve yoksulluk üzerindeki vurgusuyla, Hıristiyanlığın erken dönemlerinde barındırdığı ideallerini andırıyordu. XII. yüzyılın başlarında gezgin vaizler, berberlerinde bu tür yeni inançları da Kuzey İtalya ve Güney Fransa yoluyla batıya götürmeyi başardılar. Bu gezgin vaizler Katharlar olarak biliniyordu, ki Kathar ismi de büyük ihtimalle, Yunancada "saf, arınmış" anlamına gelen bir kelimeden türemişti.

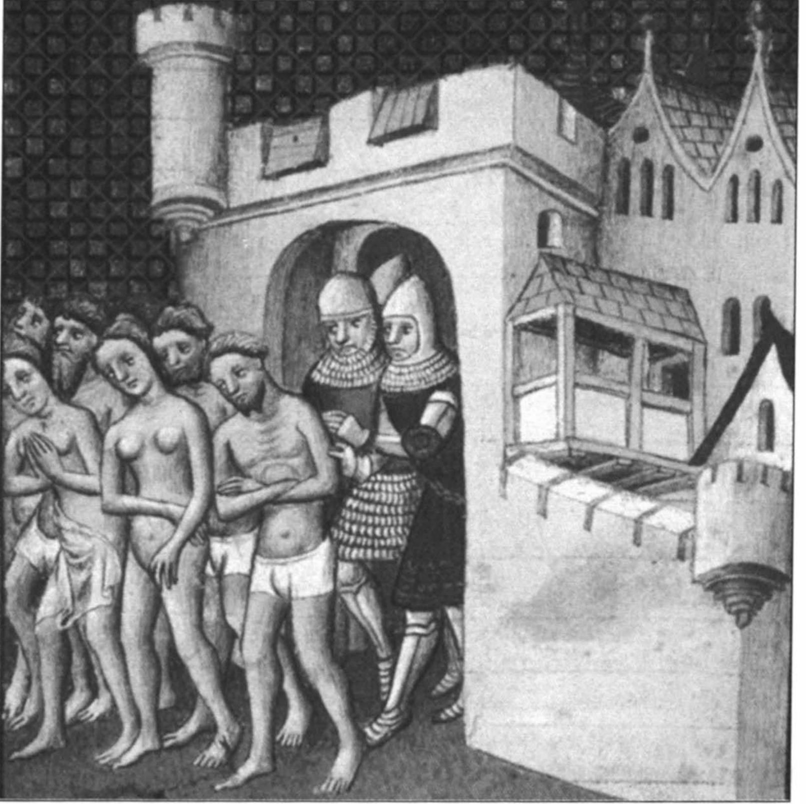
"Mükemmeller" diye adlandırılan bu erkekler (ve bazı kadınlar) dünyadan ve dünyevi her şeyden feragat ettikleri yeminini ederek kendilerini Tanrı'ya ve inançlarına adar, asla yalan söylememeye, yalan tanıklık etmemeye, cinsellik yaşamamaya söz verir, bütün besinlerden vazgeçip, sadece sebze ve balık yiyerek yaşamaya çalışırlardı. Onların takipçileri ve inananlarıysa bu kuralların daha esnek hallerini uygulayabilirler ve *consolamentum* denilen son yeminleriniyse –Katoliklik inancındaki son duanın karşılığı– sadece ölüm döşeğinde ederlerdi.

XII. yüzyılda Fransa'nın güneybatısındaki geniş Languedoc bölgesi Fransız krallığına tam olarak bağlı değildi: Toulouse kontlarının hükümranlığı altında yaşayan gevşek bir konfederasyon halindeydiler; ki bu kontlar da sadakatlerini sık sık Fransa ile batılarındaki Akitanya topraklarına sahip olan İngiliz tahtı veya İspanyol Aragon krallığı arasında değiştirmekteydiler. Orası oldukça gelişmiş bir kültüre ve ayrıca [Katalancaya oldukça yakın bir dil olan] Occitan dedikleri kendi dillerine sahip bir bölgeydi. Şiire ve müziğe, özellikle de yerel gezgin ozanların şarkılarına ve baladlarına çok değer veriliyordu. Bu ılıman iklimli topraklarda Kathar inançları da epey kabul görüyordu. Burada Katharlar, Toulouse'un kuzeydoğusunda bulunan Albi katedral kentinden ötürü zaman içinde Albigeoisler olarak da bilinmeye başladılar.

Elli yıldan uzun bir süre boyunca Roma Katolik Kilisesi, hızla yayılan Katharizme müsamaha göstermeyi başardı. Ancak yeni yüzyıla geçişle birlikte Roma Kilisesi bu doktrin karşıtı inançları tehdit olarak değerlendirmeye başlıyordu. 1204'te İspanyol keşiş Domingo de Guzmán –ki 1216 yılında Dominikan mezhebinin kurucusu ve ileride Aziz Dominik olacaktı– Toulouse kentini ziyaret etti, ancak denilene göre sadece tek bir sapkını döndürebildi. 1207 yılına ge-

lindiğinde Papa III. Innocentius, Toulouse kontu VI. Raymond'a iki temsilci göndererek, sapkınlığın önüne geçilmesi ve Katharları Katolikliğe döndürülmesi için destek istedi. Raymond bu teklifi kabul etmedi ve aforoz edildi. Ne yazık ki bu iki temsilci Roma'ya dönüş yolundayken Languedoc sınırlarına ulaştıklarında, tam da Rhône nehrini geçerlerken silahlı atlılar tarafından kaçırılıp öldürülecek-lerdi.

Bu duruma öfkelenen papa, Albigeoislere karşı bir haçlı seferi ilan etti. Fransa kralı Philippe Auguste'den destek almaya çalıştıysa da kral o sırada İngiltere'ye kaptırdığı toprakları geri almakla uğraştığı için bu Haçlı Seferi'ne destek olmayı kabul etmedi ya da is-

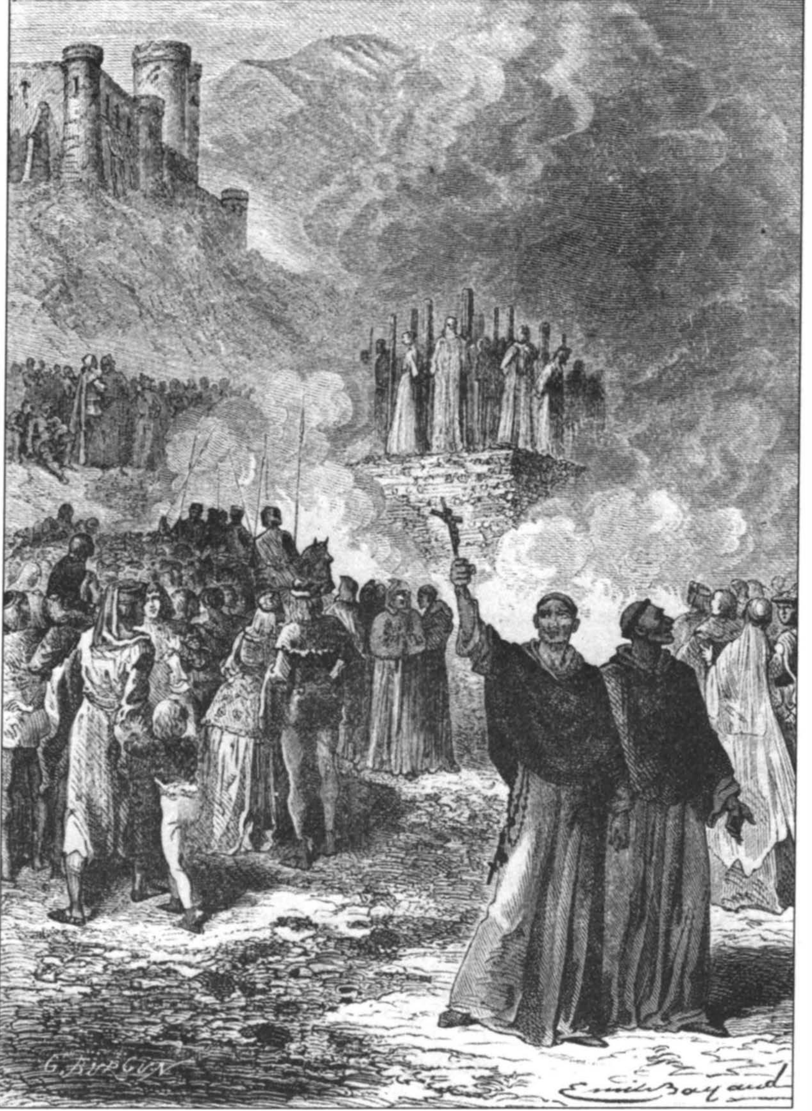
Albigeois Haçlı Seferi sırasında, sapkın olarak nitelendirilen Katharlara karşı inanılmaz bir zulüm uygulandı. Örneğin Katharların Carcassonne şehrinden sürülmelerini resmeden bu illüsrasyon 1388 tarihli The Chronicles of France'tan alınmıştır.

temedi. Bununla birlikte papa kendisine başka bir uygun şampiyon bulmayı başaracaktı: Dördüncü Haçlı Seferi'nden yeni dönmüş olan ve Kuzey Fransa'da hüküm süren baronların bir kısmını bir araya getirebilen beşinci Leicester kontu Simon de Montfort.

Güneye doğru yola çıkan Haçlı ordusu, ömürleri alanında geçmiş deneyimli savaşçılardan, paralı askerlerden ve pejmürde fırsatçılardan oluşmaktaydı. Bu ordudakilere giysilerinin üstüne kırmızıyla işlenmiş haçları sadece altı ay süreyle taşırlarsa geçmişte işledikleri tüm günahlarından arındıkları söylendiği için aralarına katılan askerlerin sayısı ve yapısı sürekli değişmekteydi. Ama yine de karşılarına çıkan kuvvetlerden çok daha deneyimli oldukları güneydeki yerleşimciler tarafından çok geçmeden anlaşılacaktı.

Haçlıların Toulouse'a doğru yürüyüşleri sırasında karşılarına çıkıp kuşattıkları ilk şehir Béziers'ti. Raymond, papanın isteklerine boyun eğmek ya da düşündüğü gibi direnmek arasında bocalarken, Béziers vikontu bu Haçlı Seferi'nin gerçek amacının kuzeydeki baronların ve dolayısıyla Fransız kralının Languedoc bölgesini elde etme arzuları olduğunu fark etti. Tebaasının büyük bölümü, hem Katharlar hem de Katolikler onu destekledi ve 1209 yılında Haçlılar Béziers'i kuşatıp 222 adı bilinen sapkının onlara verilmesi karşılığında kuşatmayı kaldıracaklarını teklif ettiklerinde bile vatandaşlar bu talebi kabul etmediler. Bunun üzerine Haçlı ordusu saldırıya geçti ve şehrin surları yıkıldı. Yüzlerce insandan oluşan kalabalık sığınmak için katedrale girdi, ama Haçlılar katedrali ateşe verdiler. Oradakilerden biri, papanın bu ordudaki dini temsilcilerinden biri olan Clairvaux Başrahibi'ne alevlerin arasında tuzağa düşmüş olanların çoğunun aslında Katolik olduğunu söylediğinde din adamı şöyle cevap verecekti: "Bırak da hepsi gebersin! Tanrı kendi kullarını tanıyacaktır."

Bu büyük yangının ardından direniş çabalarında bir süre düşüş yaşandı: Carcassone kuşatıldı ve diğer şehirler çok geçmeden ele geçirildi. Her yerde Katharlar ve diğer herkes ateşlere atıldı: Lavaur'da tek bir günde 400 kişi yakılmıştı. 1211 yılında Cabaret kalesi düştüğünde malikânenin hanımı canlı canlı bir çukura atıldı ve üzeri taşlarla kapatıldı. Roma, Raymond'un topraklarından sürülmesine ve bu toprakların ödül olarak Simon de Montfort ile baş destekçilerine verilmesini kararlaştırdı. Ancak de Montfort kuşatma altındaki

Katharların kuşatılmış kalesi Montségur 1244 yılında teslim olmuştu; ama kadınlar ve erkeklerden oluşan 205 kişi inançlarını reddetmeyi kabul etmediler ve kendileri için yakılmış cenaze ateşlerine ilahiler söyleyerek yürüdüler. Ancak bu da Katharlara yapılan zulmün sonunu getirmedi. Quéribus kalesi 1255'e kadar direndi ve Bélibaste adlı birisi de 1321 yılında yakılan son Kathar olacaktı.

Kutsal Topraklara yapılan Dördüncü Haçlı Seferi'nden henüz dönmüş olan Leicester kontu Simon de Montfort, Albigeois Haçlı Seferi'ne on yıl süreyle komuta edecek; ancak, 1218 yılındaki Toulouse kuşatması sırasında şehrin surlarından mancınıkla fırlatılan bir taş yüzünden hayatını kaybedecekti.

Toulouse şehrine varmasının ardından surlardan fırlatılan bir taşla ölecekti.

Kesintilerle ilerleyen savaş yıllarca sürdü. Bir grup Kathar, Montségur'daki dağ kalesine sığınmışlardı. Ama 1243 yılında bu kez de orada kuşatıldılar ve bir sonraki yılın mart ayına gelindiğinde, su kaynaklarının kirlenip içilemez hale gelmesinin ardından teslim oldular. Bununla birlikte kadın ve erkeklerden 205 kişi inançlarını reddetmeyi kabul etmediler ve kendileri için yakılmış cenaze ateşlerinin alevlerine doğru ilahiler söyleyerek yürümeyi seçtiler. Montségur, kral IX. Louis adına alındı ve Languedoc bölgesi artık Fransa hükümdarının toprakları arasına katıldı. On bir yıl sonra son Kathar kalesi Quéribus da düştü.

Bu arada Toulouse kontu VI. Raymond'un oğlu VII. Raymond, topraklarının kendisine geri verilmesi talebiyle sapkınlığın kökünü kazıyacağına söz vermişti. Dominikanları ve Fransiskanları hoş karşılayarak 1229 yılında Toulouse şehrinde Engizisyon'u ve dolayısıyla sapkınların vahşice katledilmesini başlatmıştı. Bununla birlikte köylü nüfusunun yoğunluğu sebebiyle Katharist inancının kökünü kurutmak neredeyse bir yüzyıl sürdü. Yakılan son Kathar Bélibaste adlı biriydi ve katli küçük Villerouge-Termenés kalesinin surlarının dışında 1321'de gerçekleştirildi.

ENGİZİSYON GÜÇLENMEYE BAŞLIYOR

İlk başlarda Engizisyon mahkemelerinin bölge piskoposları tarafından yönetilmesi düşünülmüştü, ancak çok geçmeden bu kişilerin Kilise Hukuku'na tam anlamıyla hâkim olmadıkları anlaşıldı ve kendilerine bağlı olan toprakların sınırlılığı sapkınlık sorunlarıyla baş etmeleri önünde büyük bir engel oluşturuyordu. Bu yüzden de 1231 yılında XI. Gregorius, sapkınların yakalanma ve yargılanmalarının artık Roma'nın kontrolündeki Papalık Engizisyonu'na tabi olduğunu duyurdu. Bundan iki yıl sonraysa Fransız piskoposlara şöyle yazıyordu:

> Üzerinizdeki yükü başkalarıyla paylaştırmak adına Fransa Krallığı'na ve komşu bölgelere sapkınlarla mücadele etmeleri için bazı Dominikan rahipler göndermeye karar verdik. Onları nazikçe kabul edeceğinize, önerileriniz ve yardımlarınızla onurlu bir şekilde makamınızda ağırlayarak kendilerine verilen görevleri tamamlamalarına destek olacağınıza inanıyoruz.

Bu şekilde yola çıkan gezgin Engizisyoncular çoğunlukla Dominikan tarikatı üyeleriydi, ama aralarından küçük bir kısmı Fransiskandı, hatta başka tarikatlardan olanlar da vardı. Bu kişilerin ilk görevleri gittikleri bölgedeki dedikodulara ve ihbarlara kulak vererek sapkınlıkları soruşturmak ve tespit etmekti. Huzurlarına çağrılan her şüpheliye suçunu itiraf edip kendisini aklaması için bir süre verilirdi; ama kişinin itiraf edip aklanmayı gerçekleştirmediği durumlarda şüpheli Engizisyon mahkemesinin karşısına çıkarılır, sorguya çekilir ve yeni kanıtlara ulaşılması için ifade vermek isteyen tanıklar dinlenirdi.

Engizisyon mahkemesinin üyeleriyse öğrenimleri ve dindarlıkları göz önünde bulundurularak seçilirdi ve o bölgede yaşayan kişilerse bu üyelerin görevlerini merhamet gözeterek verdiklerinde hemfikir olurdu; öyle ki bu üyelerden birçoğu ilerleyen yıllarda kilise tarafından aziz ilan edileceklerdi. Örneğin bunlardan biri olan Aziz Şehit Peter "Engizisyon'un koruyucu azizi" olarak ilan edilecekti. Lombardy bölgesinde etkili bir vaiz olan Peter 1234 yılında IX. Gregorius tarafından Kuzey İtalya'ya Baş Engizisyoncu olarak atanmıştı. Sapkınları oldukça katı bir şekilde cezalandırmasına rağ-

men, misyonunun asıl amacı onları mümkün olduğunca dine döndürmekti; bununla birlikte birçok kişinin düşmanlığını kazanacaktı ve 1252 yılında bir suikaste kurban giderek öldürüldü. Onun öldürülmesi Papa IV. Innocentius'un aynı yıl Engizisyon görevlilerinin işkence yöntemlerini kullanma iznini vermesini tetiklemiş olmalı.

Engizisyon güçlerini özellikle İtalya, Fransa, Alman devletleriyle ve (bir süreliğine de olsa) İspanya'nın kuzeyinde uyguladı. İspanyol Engizisyonu (bkz. Beşinci Bölüm) ve daha sonraki Roma Engizisyonu aslında birbirinden bağımsız iki organizasyondu. İlk başlarda mahkemeler Engizitör'ün bağlı bulunduğu yerel manastırlarda yapılırdı. Bu Engizitörlerin otoriteleri çok güçlüydü ve kendi yardımcılarıyla hukukçularını atayabilirlerdi. Bununla birlikte verdikleri ölüm cezalarını –ve ilerleyen dönemlerde işkence kullanımını– uygulayabilmeleri için sivil güçlerin desteğine ihtiyaç duyuyorlardı; ama krallar ve prensler sapkınlığın yok edilmesi için ortaya konulan kilisenin hükmünün aslında kendilerini bizzat sorumlu duruma getirdiğini ve ellerine çok büyük bir güç verilmiş olduğunu çok geçmeden fark ettiler. Bunun ardından da kendilerini "inancın savunucuları" ilan ederek, kilisenin üzerinde hiçbir kontrolünün olmadığı, çok ağır sivil kanunlar oluşturmaya başladılar. Böylece kısa süre içinde doğasında din olmayan birçok suçun araştırılmasında da işkence yöntemlerinin kullanılmasına izin verildi. İşkence, özellikle Almanya'da, bir suçun itiraf edilmesini sağlamak için yaygın bir şekilde kullanılacaktı. Bu süreç modern bir Alman tarihçisi tarafından şu şekilde anlatıyor:

> Yerel konsey üyelerince işkence odasında yapılan inceleme; zanlının tüm ayrıntılarla ilgili sorgulanması; işbirlikçilerin yakalanıp aynı şekilde incelemeye tabi tutulması; gerekli itirafın işkenceyle alınması, zanlının güç kullanılmadan kendisinden edinilmek istenen bilgileri itiraf etmeye hazırlıksız olduğu durumlarda uygulanırdı.

Engizisyon tarafından işkenceye tabi tutulacak konuların yasal zemine oturtulması süreci yavaş yavaş gelişip büyümeye devam ediyordu ve XIV. yüzyılın ikinci yarısına gelindiğinde, Aragon bölgesindeki Papalık Engizitörü Nicolas Eymeric tarafından kaleme alındılar. Nicholas, *Directorium Inquisitorum* adlı eserinde şöyle

Aziz Şehit Peter 1234'te Kuzey İtalya'da Baş Engizitörlük makamına atanmıştı. Sapkınları katı bir şekilde sorgulamasına rağmen, adil olmakla nam kazandı. Ama yine de 1252 yılında suikaste uğrayarak öldürüldü.

yazmıştı:

> Kişi gerçeği öğrenmenin tüm diğer yollarını keşfetmeden sorunun cevabını soruşturmaması gerekir. İyi davranışlar, kurnazlıklar, iyi niyetli insanların yapacağı teşvikleri, hatta sık sık meditasyon uygulanması ve hapsedilmiş olmanın rahatsızlığı bir suçlunun itirafına çoğu zaman yeterli olacaktır.

İşkence şu durumlarda kullanılabilirdi: Öncelikle, sorgulama sırasında verdiği cevaplarda tutarsızlık olan kişilerde; sonra, aleyhlerinde tanıklık edecek hiç kimse bulunamadığı halde sapkın inançlarına dair birtakım kanıtlar ve bulgular mevcutsa veya zanlının adının sapkınlığa bulaşmış olması durumunda; son olarak da zanlı tehlikeli bir sapkın olmasa bile, aleyhinde ifade veren en az bir tanık olması ya da sapkınlığına dair herhangi bir veya daha fazla bulgunun elde edilmesi durumunda.

Bunlar, en azından Nicholas Eymeric tarafından duyurulan ve sonraki yüzyıl boyunca defalarca tekrar tekrar yayımlanan kanunlardı; ancak bu kanunlara sadece birkaç Papalık Engizitörü'nün uyduğu, sivil otoritelerinse asla uymadığına dair kanıtlar çok güçlüdür.

Zanlılar, yargıcın bildirdiği şu formülle işkenceye tabi tutuluyorlardı:

> Tanrı'nın lütfuyla [mahkemenin görüldüğü yönetimsel bölgenin adı] bölgenin Engizitörleri olan bizler, tarafınıza yapılan suçlamaları titizlikle inceledik. İfadenizdeki tutarsızlıkların yanı sıra aleyhinize olan bulguların varlığı, işkenceye tabi tutularak sorgulanmanıza yeterli olduğu için, sözlerinizle yargıçların kulaklarını daha fazla tırmalamamanız ve gerçeğin bizzat ağzınızdan çıkması amacıyla [şu gün, şu saatte] işkence ve eziyete tabi tutulmanıza karar verilmiştir...

Mahkûmlar işkence odalarına götürülüp infazcıları tarafından soyulurlardı. Orada önce itirafa zorlanırlar, hatta bazen hayatta kalacaklarına dair söz bile alabilirlerdi; daha önceden sapkınlıklarını inkâr etmiş ve yeniden sapkınlığa dönmüşlerse sivil otoritelerce yakılmak üzere kaçınılmaz bir "rahatlığa" ulaştırılırlardı. İtirafın olmaması durumundaysa mahkûmlar işkenceye tabi tutulurlardı–

İtalya'daki Engizisyon tarafından yaygın şekilde kullanılan falaka yönteminin farklı şekilleri vardı. XVI. yüzyıla ait Praxis Criminis Persequendi (Suçluları Sorgulama Tekniği) adlı kitapta yer alan bu ahşap baskı gravürde, kurban sadece falakaya değil, bileklerine bağlanan gergin ipin verdiği acılara da maruz kalıyordu.

elbette ki ilk önce daha hafif işkence yöntemleriyle daha önemsiz suçlamalarıyla ilgili sorgulanırlardı–. Ardından sonunda her şeyi itiraf etmek durumunda kalacakları noktaya kadar kullanılacak ve yaratacağı acılara dayanmak zorunda bırakılacakları en kötü işkence aletleri kendilerine gösterilirdi.

Nicholas Eymeric, Engizisyon'da kullanılan işkence yöntemlerine dair herhangi bir ayrıntı vermemişti ve bu yöntemler ülkeden ülkeye, o bölgenin sivil yasaları uyarınca çeşitli değişiklikler göstermekteydi. İtalya'da kullanılan en yaygın yöntem, kurbanın ellerinin arkasından bir iple bağlandığı ve ardından bir kasnakla yüksek bir yere asıldığı Filistin askısı yöntemiydi. Floransalı hukukçu Paulus Grillandus 1584 yılında işkencenin beş aşamasının olduğu ve bu aşamaların şiddetinin de zanlının işlediği suçun mahiyetine göre arttırıldığını yazmıştır.

İlk aşamada kurban sadece çıplak bırakılıp bağlanır ve suçlarını itiraf etmezse Filistin askısına bağlanacağıyla tehdit edilirdi. Bu aşama fiziksel bir acı olmadığından işkence için gerekli olan bulgular olmadan da uygulanabilirdi ve Grillandus kendi deneyimlerine dayanarak, bu yöntemin özellikle "zayıf ve korkak kişilerden" itiraf elde etmede oldukça başarılı olduğunu kaydetmiştir. İkinci aşamada hükümlü kısa bir süreliğine –Ave Maria, Pederimiz ya da Merhamet duasını etmeye yetecek süreliğine– makarayla havaya kaldırılır, ama hiçbir şekilde sallandırılmaz ya da ipi çekilmezdi.

Üçüncü aşamaya gelindiğinde mahkûm yine herhangi bir şekilde sallandırılmadan ya da ipi çekilmeden daha uzun bir süre asılı bırakılırdı. Sallandırılma ve ipin çekilmesi gibi eylemler dördüncü aşamaya aitti ve dayanılmaz acılara neden olurlardı. Beşinci aşamadaysa asılı durumdaki mahkûmun ayaklarına, acısının daha da artması için çeşitli ağırlıklar bağlanırdı: Bu işkence mahkûmun kemiklerinin çıkmasına, hatta eklem yerlerinden çıkan kemiklerin kurbanın etlerini parçalamasına neden olurdu.

Daha ileri bir döneme tarihlenen bir Alman belgesi, kurbanın kollarına ip bağlanarak işkence edilmesi yönteminin nizamını iyice açığa çıkarmaktadır:

(i) Herhangi bir sallama/çekiş olmaksızın iplerin gerilmesine ve boşa bırakılmasına; önce bir kola, ardından diğer kola iplerle vurulmasına izin verilir.

(ii) İpin her dönüşü, her bir kol için sırasıyla bir öncekinden üç parmak daha uzun tutulur.

(iii) İp her iki kolun etrafından da bağlanılmalı.

(iv) Düğüm dirseği geçmemeli ve çekişler sırasında düğümün gevşememesi için özen gösterilmeli

(v) İpin kemiğe olan tesiri sallama veya çekişle değil, ipin kayma hareketiyle meydana gelmeli.

(vi) Gergin ipe vurulması deriyi iyice tahriş ettiği için bu yöntemi kullanmak iyidir, böylece ipe vurulan sert darbelerle acı daha da arttırılabilir.

(vii) İp bir taraftan serbest bırakılıyorsa diğer taraftan mutlaka gergin tutulmalı.

Bununla birlikte sadece birkaç işkenceci bu kuralların ardında yatan sadist hassasiyetin farkına varabilmişti. Bir başka XVI. yüzyıl hukukçusu olan Hippolytus de Marsiliis de kullanılan (ve kesinlikle) yasadışı yöntemlerin bazılarını tarif etmiştir. Örneğin kurbanın burun deliklerine sönmemiş kireçle su karışımı dökülebilirdi. Hindistan'da uygulandığı gibi (bkz. 9. Bölüm, sayfa 199) kurbanın vücudundaki hassas bölgelerden birine ısıran ya da kaşındıran bir böcek yerleştirilebilir ya da kurban dikenli otlarla kaplanmış bir masaya yatırılabilirdi. Çinlilerin *tean zu* işkencesiyle (bkz. 9. Bölüm, sayfa 189) neredeyse birebir aynı olan bir diğer işkence yöntemindeyse parmakların arasında küçük tahta parçaları yerleştirilir ve parmaklar sıkı sıkıya bağlanırdı. Çin falakasının bir başka yöntemi olaraksa kötülüğüyle ün salan "keçi dili işkencesi"ydi: Kurbanın ayakları tuzla kaplanır ve bir keçi bu ayakları yalardı. Yalamanın etkisiyle ayak tabanında oluşan törpülenme acısı, herhangi bir fiziksel hasar olmamasına rağmen inanılmaz büyük olurdu.

Görünürde hiçbir fiziksel hasar vermemesine rağmen en etkili olan işkence yöntemlerinden biri de Hippolytus'un bizzat kendisiyle özdeşleşmiştir: Uykusuzluk. Kurban gardiyanlar tarafından nöbetleşe olarak iki gün iki gece boyunca ya da daha uzun bir süre boyunca sıklıkla sarsılıp, çimdiklenerek veya volta attırılarak uyanık tutulurdu. Açlıkla, hatta hem yemek hem de sudan mahrum edildiği hapis hücresinin kasvetiyle birleştiğinde uykusuzluk hali sonunda bir tür bilinç bulanıklığına neden olur ve kurban istenilen her şeyi

söylerdi. İşkencenin Anglosakson hukuk sistemiyle –prensipte!– yasak olduğu İngiltere'de bu yöntem örneğin cadılık şüphesi içeren sorgulamalarda sıklıkla kullanılmıştır. Hatta çok daha sonrasında, modern zamanlarda bile birçok rejim bu yöntemi benimseyip kullanmayı sürdürecekti.

İlerleyen zamanlarda Fransız hukukçu Jean de Gréves tarafından tasvir edilen diğer bir sadist işkenceyse şuydu: Zifte bulanmış bir ipin iğneyle kurbanın burnuna geçirilmesi ve uyanık kalması için belirli aralıklarla bu ipliğin çekilmesi. İtalyan bir hukukçu bu işkence yöntemini tüm işkencelerin en etkilisi olarak nitelendirmiştir: "Bunun uygulandığı yüz mahkûmdan sadece ikisi bile itiraf etmeden bu acıya katlanamazdı."

TAPINAK ŞÖVALYELERİ

Tapınak Şövalyeleri –ya da Süleyman Tapınağı ve İsa'nın Fakir Askerleri– 1119 yılında Fransız Haçlı savaşçılarından Hugues de Payns tarafından Kudüs'e ziyarette bulunan hacıları Müslümanların saldırılarından koruma amacıyla kurulan ve rahiplerden oluşan askeri bir tarikattı. Clairvaux'lu Bernard'ın (ilerleyen yıllarda Aziz Bernard olacaktı) desteğini aldılar ve 1139 yılına ulaşıldığında Papa II. Innocentius tarafından kendilerine çok önemli ayrıcalıklar tanındı. Bu ayrıcalıkların arasında kendi şapellerini kurma izninin yanı sıra herhangi bir piskoposun yetki sınırından muafiyet kazanmaları da mevcuttu.

Tapınak Şövalyeleri'nin ilk başlarda kendilerine ait herhangi bir kalelerinin olmamasına rağmen, sayıları hızla artacaktı ve çok geçmeden birçok farklı hükümdar tarafından kendilerine sayısız kale ve toprak bağışlandı. Derken kazandıkları güç öyle bir noktaya ulaştı ki, tarikatın başındaki Büyük Üstat kendisini herhangi bir kralla eşit görmeye başlayacaktı. Hatta bankacılık işlemlerine ve kredi vermeye (Fransa krallarına bile) ve sahip oldukları "kumandanlıkları" kraliyetin kıymetli eşyaları için bir tür kasa olarak kullandırmaya dahi başladılar. XIII. yüzyılın ortalarına gelindiğinde Avrupa'nın neredeyse her yerinde Tapınak Şövalyeleri'ne ait kurumlar mevcuttu.

Kahramanlık, dürüstlük ve dini bekârlık yemini içmelerine rağmen, Tapınak Şövalyeleri'nin inançları hakkında çok geçmeden bir-

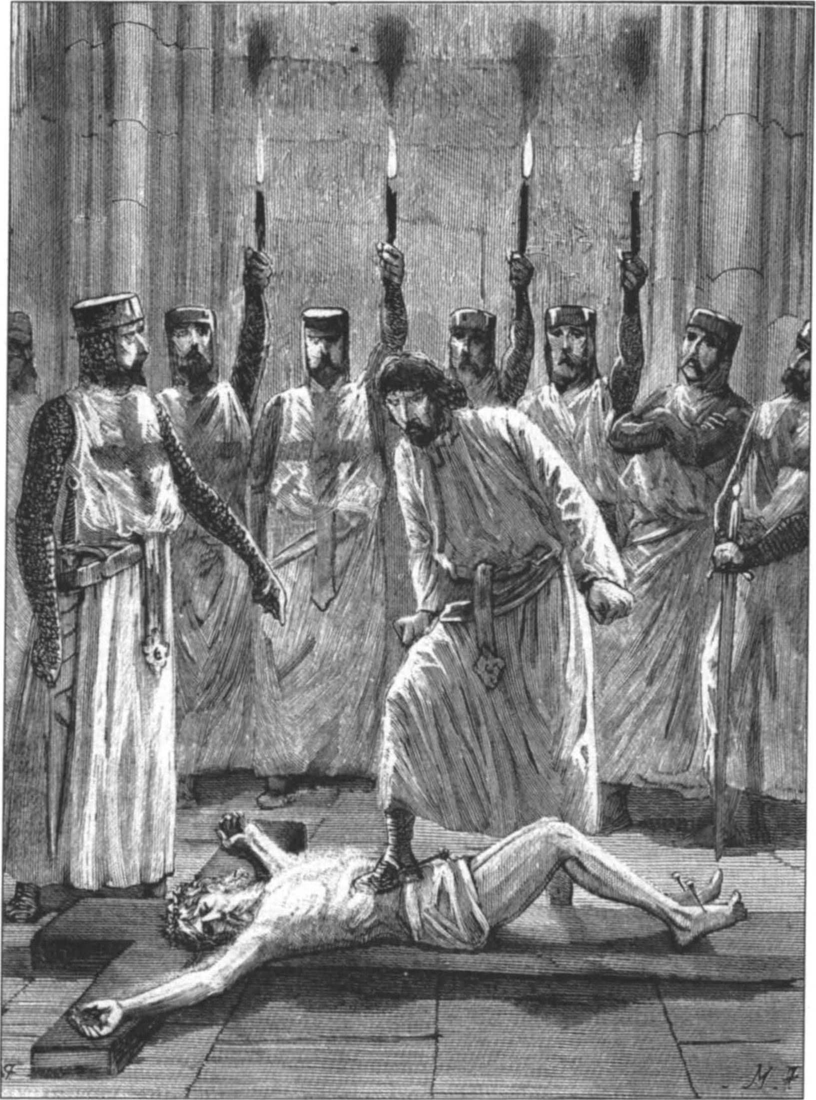
Papa IV. Innocentius 1252'de Engizisyon görevlilerinin işkence kullanımıyla yetkilendirilmesini onaylamıştı.

takım kötü dedikodular yayılmaya başlıyordu. Henüz 1207 gibi erken bir dönemdeyken bile, Papa III. Innocentius onları "Tanrı'ya sırt çevirme, kiliseyi itibarsızlaştırma ve iblislere yaraşır doktrinler kullanmakla" suçluyordu. 1304 yılındaysa Esquiu de Floyran'ın "Tapınak Şövalyeleri'nin sırlarını" önce Aragonlu II. James'e ve ardından da Fransa Kralı IV. Philippe'e anlattığı söylenir. Hatta Philippe de, Avignon'daki Papa V. Clemens'e söylentilerin araştırılmasını önerecekti. 1307 Ağustosu'na gelindiğinde Tapınak Şövalyeleri'nin Büyük Üstadı Jacques de Molay sonunda araştırma talebini kabul edecek ve aynı anda Philippe tarikata kendi casuslarını yerleştirecekti.

Bir sonraki ay tarikata sızdırdığı casuslarının ilk raporlarını aldıktan sonra IV. Philippe kendi topraklarındaki tüm Tapınak Şövalyeleri'nin yakalanması için bir emir imzaladı:

> Güvenimize layık insanlardan elde ettiğimiz bilgiler doğrultusunda Tapınak'ın askeri tarikatı altındaki kardeşler koyun kılığında kurt olma alışkanlığı geliştirmiş, bizim dinimizi berbat bir şekilde aşağılamış, insanoğlunun kefareti için bir kez çarmıha gerilen Efendimiz İsa Mesih'i bizim zamanımızda bir kez daha çarmıha germiş ve O'na Haç üzerinde yaşadığından çok daha büyük eziyetler yaşatmışlardır; tarikatlarına girerken kendi yeminlerini edip, O'nun İmgesi'yle takdim edilip, kederle –ve bana kalırsa acınası bir körlükle– O'nu üç kere reddedip, dehşet verici bir şekilde O'nun yüzüne üç kere tükürüp, ardından da sivil hayatlarında giydikleri kıyafetleri çıkarıp kendilerini kabullenme görevini üstlenmiş kişinin yanına çıplak bir halde gidip, onun tarafından orada öpülmektedirler... Önce omurgalarının en altından, ikinci olarak göbeklerinden ve son olarak da ağızlarından. İlahi Kanunları kendilerine zorunlu kıldıkları bu tür menfur ve iğrenç eylemlerle çiğnedikten sonraysa, ettikleri yeminlere ve insan kanunlarına karşı gelmenin korkusuzluğuyla hiç tereddütsüz kendilerini birbirlerine sunmaktadırlar –ve o andan itibaren korkunç bir birlikteliğe girdikleri için Tanrı'nın gazabı bu kâfir oğullarının üzerine düşmüştür–...

Fransa'nın Baş Engizitörü, Parisli Guillaume, kral IV. Philippe'in başbakanı Nogaret'li Guillaume ile ortaklaşa hareket ederek ülkenin

Büyük bir hızla yükselerek çok büyük bir güç ve zenginlik odağı haline gelmiş olan Tapınak Şövalyeleri hakkındaki kötü söylentiler de aynı hızla yayılmıştı. Örneğin tarikata giriş törenlerinin bir parçası olarak bu kişilerin haça tükürdükleri söylenmekteydi.

genelindeki bütün kraliyet muhafızlarına ve görevlilere gizli ulaklar göndermiş ve 13 Ekim sabahı gün doğumunda hiçbir şeyden şüphelenmeyen Tapınak Şövalyeleri kuşatılarak hızla hapse atılmışlardır. Philippe ayrıca diğer hükümdarlara da aynı şeyi yapmalarını nasihat ettiği çeşitli mektuplar da yollamıştır. Bunun ardından İngiltere'de tutuklamalar 10 Ocak 1308'de, Sicilya'da 24 Ocak'ta, Kıbrıs'taysa 27 Mayıs'ta gerçekleşecektir. İspanya topraklarındaki Tapınak Şövalyeleri bir süre daha kalelerini koruyabilmiş, ama ancak 2 Kasım'a kadar dayanabilmişlerdir.

Tarihçiler Tapınak Şövalyeleri'nin karşılaştıkları suçlamalar olan "iğrenç ritüeller" ile homoseksüelliğin doğruluğu ve önemi üzerine tartışmalarını yüzyıllar boyunca sürdürmüşlerdir. "Omurganın en altından" öpülme söylentisi, aslında rakip bir tarikat olan Hospitalier Şövalyeleri'nin mutlulukla yaydığı bir söylentiydi; ancak ağızdan öpücük, yani "barış öpücüğü" ortaçağda gayet yaygın bir selamlama şekliydi. En kötü niyetli olanıysa Tapınak Şövalyeleri tarafından giyinilen ve asla çıkarılmaması gerektiği iddia edilen kemerlerin öpülüp tapınılan sakallı bir insan görünümündeki şeytani put Baphomet'i kutsamak için takıldığı söylentisiydi. Bununla birlikte o döneme ve bu olaylara dair en belirgin gerçek, para sıkıntısı çeken ve Tapınak Şövalyeleri'ne çok yüklü borcu olan kral IV. Phillipe'in vakit kaybetmeksizin tarikata ait bütün mal varlığını sahiplenmiş olmasıdır.

Kraliyet muhafızlarına ve görevlilerine gönderilen emirlerde şu görevler atanmıştı:

> ... Değerli ve etkili, şüphe çekmeyen tüm adamlar; şövalye, yargıç ve konsey üyelerine hızla ulaşıp gizlice ettiğiniz yeminle onları görevlerinden ve papa ve kiliseden kralın kendisine ulaşan bilgilerden haberdar edin; böylece hepsi hemen her yerde gerekli tutuklamaları yapacak, tarikatın mallarına el koyacak ve hapsetme işlemlerini başlatacaktır...
> Ardından yakalananları güvenli bir şekilde yerleştirip ön soruşturmayı gerçekleştirecek; sonrasında Engizitör yetkilileri davet edilip gerçeği büyük bir dikkatle ve gerekirse işkence kullanarak araştıracaklardır. İtiraf ettikleri takdirde mal varlıklarını verdiklerini şahitler huzurunda el yazısıyla ibraz edeceklerdir...

İnançlarıyla alakalı uyarılar kendilerine açıklanacak, papa ile kralın güvenilir tanıklardan ve tarikat üyelerinden elde ettikleri tarikata kabulde gerçekleştirdikleri ve suçlarının temelini oluşturan sapkınlık ve oğlancılık faaliyetleri kendilerine bildirilecektir; eğer kutsal kilise inancına geri dönmek için gerçekleri itiraf ederlerse affedilecekler, aksi takdirde ölüm cezasına çarptırılacaklardır. Yemin altında, dikkatlice ve sağduyulu bir biçimde, tarikata üyeleri kabul şekilleri, ettikleri yeminler ve verdikleri sözlerin yanı sıra, genel anlamda bütün gerçekler tamamen soruşturulacak; devam edip etmeyecekleri belirlenecektir.

Tapınak Şövalyeleri'nin o günlerde maruz bırakıldığı işkencelere dair bazı ayrıntılar ele geçirilmiştir. Bernard de Gué'nün ayakları Albi Engizitörleri tarafından o kadar acımasızca yakılmıştı ki topuk kemikleri birkaç gün sonra düşmüştü. Ponsard de Gisy ise soruşturmada geçirilen üç ayı şöyle anlatmıştır: "... O bir zindana kapatılmıştı, elleri arkasından o kadar sıkı sıkı bağlanmıştı ki tırnaklarına kan oturmuştu ve orada öylece bırakılmıştı, kımıldamaya bile imkân bulamaksızın..."

Bu koşullar altında hapsedilmiş durumdaki Tapınak Şövalyeleri'nden otuz altısı Paris'te ve yirmi beş tanesi de Sens'de hayatını kaybettiler; diğer hapishanelerde daha kaç şövalyenin ölmüş olduğunuysa hiç kimse bilmemektedir.

Soruşturmaların çok büyük bir bölümünde Engizitörlerin istedikleri türden itirafları elde etmiş olmalarına pek şaşırmamak gerekir. Paris'te tutuklanmış olan yüz otuz sekiz Tapınak Şövalyesi'nden sadece dördü suçlamaları reddetmişti. Diğerlerinin tümü de İsa'yı reddettiklerini ve haça tükürdüklerini itiraf etmiş; bunlardan dörtte üçüyse ayrıca uygunsuz öpücükleri de kabul etmiştir. Bununla birlikte tutuklananların yarısı oğlancılık faaliyetlerinde bulunduklarını, sadece ve sadece birkaç tanesi de tarikata yöneltilen sapkınlık suçlamaları için çok önemli bir kanıt olan sakallı put Baphomet'i gördüğünü söylemiştir.

Bunu söyleyen Tapınak Şövalyeleri'nden biri de Fransa Tapınak Şövalyelerinin Müfettişi olan Hugues de Pairaud'ydu; işkencecilerin ulaştıkları bu bilgi de tarikatın sadece üst düzey üyelerinin bu puttan haberdar olduğu yönündeki inancı doğrulama niteliğindeydi.

De Pairaud, putu dört ayaklı bir sfenks gibi tarif etmişti. Daha düşük rütbelerdeki daha genç Tapınak Şövalyeleriyse, maruz bırakıldıkları işkencelerin ardından bu putu birbirlerinden oldukça farklı biçimlerde tarif etmişlerdir: Guillaume de Herblay putun altın ve gümüşle kaplanmış ahşaptan yapılmış olduğunu; Jean du Tour ise tahta bir levhanın üzerine resmedilmiş bir yüzden ibaret olduğunu söylemişti; ancak Raoul de Gizy, "İğrençti, yüzü tıpkı şeytan gibiydi. Ona her baktığımda o kadar korkuyordum ki ondan gözlerimi kaçırmak zorunda kalıyordum ve her yanım neredeyse tir tir titriyordu," şeklinde açıklamıştı.

Hatta tarikatın büyük üstadı Jacques de Molay bile İsa'yı reddettiklerini ve söz konusu tükürme olayını –gerçi kendisinin sadece yere tükürdüğünü iddia ederek– itiraf etmişti. Kendisiyle birlikte tarikatın en önde gelen üç ismi –Hugues de Pairaud, Geoffroy de Gonneville ve Geoffroy de Charnay– papa tarafından bizzat dinlenme talebinde bulundular. Ancak 1310 Nisanı'na gelindiğinde –hayatta kalmayı başarabilen Tapınak Şövalyeleri yaklaşık otuz aydır hapisteyken– kral IV. Philippe, bakanlarından birinin kardeşi olan yirmi iki yaşındaki Philippe de Marigny'yi Sens'tekilerle görüşmesi için ataması konusunda papaya ısrarcı oldu. Ve ardından da yeni atanmış başpiskopos yargılamalar konusunda konseyi hemen toplayarak kararı açıkladı. İlk itiraflarına sadık kalıp kiliseye dönüş yemini edenlere özgürlük vaat edildi; ama itiraflarına sadık kalmayan elli dört kişi yakıldı. Dönemin tarihçilerinden birinin değindiği üzere:

> "Kazıklara bağlanmış bu insanların sergiledikleri cesaret, sıradan insanları onların aslında masum olduklarına inanma yanlışına sürüklediği için, ruhlarını büyük bir tehlikeye sokmuştu."

Fransa genelinde Tapınak Şövalyeleri'ne yönelik katliam devam etti. 1312 yılına gelindiğinde tarikat artık papalık kararıyla tamamen kapatılacaktı. En sonunda da, 1314 yılında, tarikatın dört büyük liderinin halka açık bir cezalandırma alanına götürülerek orada ömür boyu hapis cezasına çarptırılacakları duyuruldu. Hugues de Pairaud ve Geoffroy de Gonneville haklarında verilen cezayı sessizce dinlediler, ama Büyük Üstat Jacques de Molay bir anda konuşmaya başladı ve Tapınak Şövalyeleri'nin her zaman kutsal, adil ve Kato-

Tapınak Şövalyeleri'nin Büyük Üstadı Jacques de Molay. Uğradığı tüm işkencelerin ve itiraflarının ardından, 1314 yılındaki infaz gününde, ömür boyu hapis cezasına çarptırıldığının yüzüne bildirilmesiyle birlikte, yöneltilen bütün sapkınlık suçlamalarına rağmen tarikat üyelerinin aslında masum olduğunu açıklayacak ve bu yüzden de ateşte yakılacaktı.

lik olduklarını, kendilerine yöneltilen sapkınlık suçlamalarının bu bağlamda tamamen asılsız olduğunu söyledi. Ölmeyi hak ettiğini, çünkü işkence korkusuyla bu suçlamaları kabul etme gafletine düştüğünü açıkladı. Geoffroy de Charnay onu destekledi. Böylece her iki adam da bağlı oldukları kazıklarda anında yakılarak infaz edildiler. Aradan bunca yıl geçtikten sonra; Paris, Ile de la Cité'teki bu infaz yerinde halen adlarına yapılmış bir anma plakası bulunmaktadır.

Bununla birlikte diğer ülkelerde Tapınak Şövalyeleri genel olarak çok daha az şiddetle karşılaştılar. Papanın tarikatın faaliyetlerini sonlandırma kararından sonra Almanya'da Aziz John ve Töton Şövalyeleri tarikatlarına sığınabildiler. Portekiz'de aklandılar ve adlarını İsa'nın Şövalyeleri olarak değiştirdiler. 1310'da İngiltere'de yakalanan Tapınak Şövalyeleri'ne işkence yapılmasına izin verildiğine dair bir kraliyet bildirisi yayımlandı, ancak sorgu hâkimleri bu konuda pek başarılı olamadılar. Sonuçta şövalyelerin büyük bölümü uzlaşma sağlanması için manastırlara sevk edildi, hatta geçinebilmeleri için kendilerine maaş bile bağlandı. İskoçya'daysa sadece iki Tapınak Şövalyesi yakalandı.

ENGİZİSYON GÜCÜNÜN ZİRVESİNE YÜKSELİYOR

Üç yüzyılı aşkın süre boyunca yukarıda anlatılan sadist ve gaddar işkence yöntemleri Engizisyon tarafından kullanıldı; ama askı, parmak sıkıştırıcı ve "İspanyol botları" (bkz. 8. Bölüm, sayfa 171) gibi özel tasarlanan aletler çoğunlukla sivil otoriteler ve faaliyetlerini papalıktan bağımsız sürdüren İspanyol Engizisyonu (Portekiz'de de faaldi) tarafından kullanılmıştır.

Bununla birlikte, ilk belirlenen kurallar, XV. yüzyılın ikinci yarısında ve tüm XVI. yüzyıl boyunca süregiden sapkınlığa karşı (Protestanlık da dahil) savaş süresince fazlasıyla esnetilecekti. İşkence çok daha uzun süreyle ve tekrar edilerek uygulandı. Başlangıçta işkencenin aşamaları suçlananın işlediği suçun mahiyetine göre derecelenmekteydi ve kendi içlerinde haklı birer cezalandırma yöntemi olarak değerlendirilebilirlerdi. Kurbanların çektikleri acılarla günahlarından kurtuldukları kabul edilebilirdi. Ancak Engizitörler çok geçmeden her ne pahasına olursa olsun bilgi edinme takıntısıy-

la birlikte, şüpheli sapkınların işkenceleri sürdükçe işkencecilerine istedikleri her şeyi söyleyecekleri fikrine kapıldılar.

Buna rağmen, geleneksel olarak, işkence altında elde edilen itiraflar yasal olarak geçersiz sayılmaktaydı ve yirmi dört saat içinde kurban tarafından işkence odasının dışında başka bir yerde yeniden aynı şekilde söylenmeliydi. Böylece itiraflarını geri çeken mahkûmlara ne olacağı meselesi ortaya çıkıyordu. Bu sorunu çözmek için Nicolas Eymeric tarafından hileli bir yasal yöntem geliştirildi: İşkence *tekrarlanamasa* da gerekli görüldüğü durumlarda ikinci, hatta üçüncü gün bile *sürdürülebilirdi*.

Daha da kötüsü, suçlu olduğu ortaya çıktığı halde işbirlikçilerinin ve tanıklarının isimlerini söylemesi için işkencesi sürdürülen mahkûmların durumuydu. Sapkınlar her ne kadar "Tanrı'nın görkemine hıyanet"le suçlansalar da, vatan hainliğine yönelik bir yargılama sürecine tabi tutuluyorlardı.

Vatan hainliğinin cezası kaçınılmaz bir şekilde ölümdü; suçlu bulunan sapkınlar için ölüm kazıklara bağlanarak yakılmaktı. Bunu açıklamak için mantıklı nedenler üretilmişti. Sapkın, kabul edilemez fikirleri zihninde barındırıyor ve bunları fiziksel hareketleriyle

Fransız Protestanlarına 16. yüzyıl ortalarında "Huguenot" adı verilirdi. Yapılan tüm zulümlere rağmen 1555 yılında Paris'te Huguenot Kilisesi kuruldu. Bununla birlikte 24 Ağustos 1572 (Aziz Bartholomeus Yortusu) gününe gelindiğinde Paris'teki tüm önde gelen Huguenotlar katledilecekti.

dile getiriyordu; ama en azından ebedi ruhu bozulmamış olarak kalabilirdi. Bu, ruhunu Şeytan'a ya da Şeytan'ın yardakçılarına kaptıranlar için bile geçerliydi. Bu yüzden bu eylemin amacının, sapkın olanı bir sonraki hayatta Tanrı'nın gazabından kurtarmanın tek yolu olarak bedenini ve zihnini yok edip ruhunu günahlardan arınmış bir şekilde özgürlüğe kavuşturmak olduğu söylenebilir.

Engizisyon'un başlangıç düzenekleri, önceleri dinsel amaçlı olan bir araştırmaya sivil güçlerin katılımı ve işkencenin –sadece itiraf alma amaçlı değil, işbirlikçilerinin isimlerini de elde etme amacıyla iyice genişleyerek– yasallaşmasıyla çok güçlü bir toplumsal korkunun ortaya çıkmasına neden oldu. Daha da önemlisi, kilisenin sapkınlık davalarında işkence kullanımına izin vermiş olması, sivil mahkemelerde her türlü suçun araştırılmasında da işkence kullanımının önünü açmıştı. Engizisyon'un oluşturduğu örneği sivil otoriteler büyük bir hazla devam ettirdiler. Ve hiçbir yerde Avrupa'daki cadı avından daha vahşisi, daha gaddarcası uygulanmadı (bkz. 7. Bölüm).

ROMA ENGİZİSYONU

Protestanlığın hızla yükselişi büyük cadı avlarının başlamasına neden oldu ve bu avların en ağır olanları da ironik bir şekilde Protestan topraklarında yaşandı. Katolik Kilisesi cadılığı sapkınlık olarak gördüğü için mücadele başlatmıştı, ancak 1542'de Papa III. Paulus resmi Protestanlığın da kendi güçlerine tehlike arz ettiğini fark etti. İtalya'nın büyük kısmının İspanyol yönetiminde olmasından ötürü İspanyol Engizisyonu örneği tam önündeydi: Böylece özellikle Protestanlığı Vatikan topraklarından yok etme, ama en önemlisi tüm Katolik dünyasının ruhani lideri olarak inanç meselelerinde tam bir yetki sahibi olma amacıyla Roma Engizisyonu'nu başlattı.

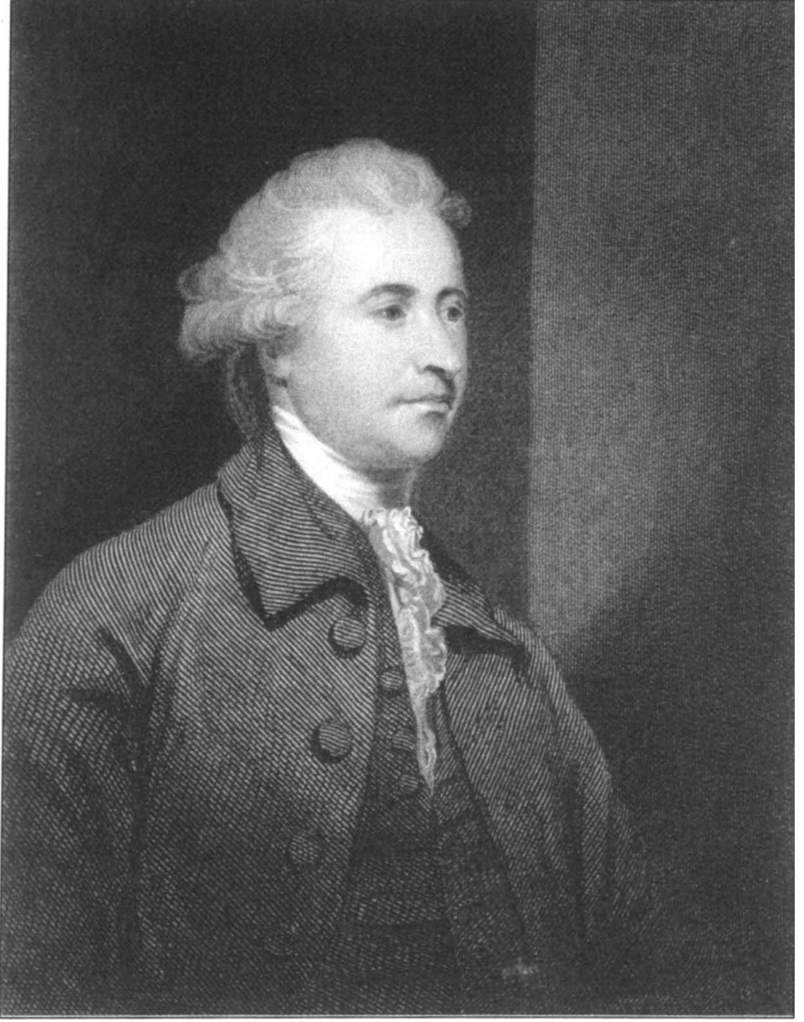
Organizasyonu altı kardinalden oluşan Engizisyon Senatosu yönetiyordu; bu kardinallerin delegeleri atama ve bu delegelerin suçlamalarına karşılık açılan temyizleri dinleme yetkileri vardı. III. Paulus ve halefi olan III. Julius dönemlerinde Roma Engizisyonu göreceli bir ılımlılıkta sürmekteydi, hatta Julius Engizisyon'un sadece İtalyan topraklarında gerçekleşmesini emretmişti. Ancak bu durum papalık makamına 1555'te IV. Paulus'un seçilmesiyle tamamen de-

ğişti. *The History of Popes*'a [Papalar Tarihi] göre:

> Duyduğu her şeye düşünmeden inanan papa her türlü ihbara, hatta en saçma olanlara bile kulak verdi. Sapkınlığından şüphelenilen hiç kimse ne rütbesi, ne itibarı ne de liyakati göz önünde bulundurularak değerlendirilip; Engizisyon tarafından açık ve net bir şekilde kilisenin düşmanı olarak ilan edildi. Engizitörler sürekli olarak, sakin ve düşünceli biri tarafından asla izi bile bulunamayacak vakalarda sapkınlık sezdiğini söyleyen papa tarafından harekete geçirildi...

IV. Paulus'tan sonra yerine bir Dominikan ve eski bir Baş Engizitör olan V. Pius geldi. Amacı sapkınlığın, sahte mezheplerin ve yanılgıların yok edilmesiydi; özellikle de Huhuenot adı verilen Fransa ve Hollanda Protestanlarını yok etme amacıyla sık sık Engizisyon faaliyetlerine bizzat katıldığı bile söylenmektedir.

Protestanlık başarıyla İtalya'da bastırıldıktan sonra Roma Engizisyonu Katolik inancını tamamen koruma altına alma amacına odaklandı. 1908 yılına gelindiğindeyse "Engizisyon" kelimesi tamamen kaldırılmıştı ve organizasyon sadece Kutsal Makam olarak anılmaya; 1965'teyse İnanç Doktrini Senatosu olarak kabul edilmeye başlandı.

XVIII. yüzyılın ikinci yarısı boyunca İngiltere siyasetinin aktif isimlerinden İrlanda doğumlu Edmund Burke, Doğu Hindistan Şirketi yönetimi altındaki Hindistan hükümetinin yolsuzlukları konusunda hassastı. 1788 yılında vali Warren Hastings'in yaptığı yolsuzlukları ortaya çıkarmıştı. Burke, ateşli bir konuşmasında Hasting yönetimi sırasında uygulanan gaddar işkenceleri de dile getirmişti.

BÖLÜM DÖRT
İŞKENCENİN ACIMASIZ YÖNTEMLERİ

İşkencenin öncelikli prensibi acı vermek –ya da en azından acıyla tehdit edip korkudan faydalanmak– olduğu için işkence uygulayıcısının kullandığı yöntemler en acımasız şekillerde olabilirdi: Şiddet içeren her yöntem amaç için uygundu. Yasaların işkence şekilleri ve aşamaları konusunda keskin kurallara sahip olduğu –ya da alternatif olarak işkence uygulayıcısının görevinden sadist bir zevk aldığı– durumlardaysa 8. Bölümde anlatılan özel aletler ve makineler kullanılmıştır.

Alet kullanılmaksızın yüzyıllar boyunca uygulanan işkence türleri temelde dört sınıfta ele alınabilir; bunlardan üçü fiziksel güç, ateş ve suyun acımasızca kullanımını içerirken, dördüncü sınıf en güzel (ironik olarak) anlatımla "özenli" veya "incelikli" işkenceydi ve şu şekillerde görülebilmekteydi: Kafese konulmak, ısırabilen böcekler (3. Bölüm, sayfa 55 ve 9. Bölüm, sayfa 199), Çin falakası (9. Bölüm, sayfa 148), elektrik şoku verilmesi (8. Bölüm, sayfa 184) ve saf psikolojik yöntemler (12. Bölüm).

Ayrıca fiziksel güç kullanımı da kendi içinde bölünebilir: Sert bir cisimle vurma, keskin bir nesne kullanarak kesme veya nesneyi batırma, germe ve burma, basınç ve sakatlama.

Daha gaddar yapıdaki işkence uygulayıcıları bu yöntemlerden sadece biriyle çok nadiren yetinirlerdi. 1788 yılında Hindistan'da vali olarak görev yaptığı sırada zimmetine para geçirmekle suçlanan Warren Hasting'in duruşmasında konuşan politikacı Edmund Burke'ün sözleri, bir işkence uygulayıcısının ne kadar ileri gidebileceğini gösterir niteliktedir. Hasting'in emrinde çalışanlardan biri Devi Sing adında bir vergi tahsildarıydı:

> Vergi toplayamayanlara acımasızca işkence edilirdi: Her bir elinin etleri tamamen deforme olana ve tek bir kütle haline gelene kadar parmaklar sicimle sıkıca bağlanır, sonrasında

aralarına demir veya tahta parçası sokularak parmaklar yeniden yarılırdı. Diğerleri de ikişerli olarak ayaklarından bağlanıp ayakları yukarıda olacak şekilde tahta bir çubuğa asılır, ayak tırnakları düşene kadar tabanlarına vurulurdu. Daha sonra ağızlarından, burunlarından ve kulaklarından kan çıkana kadar kafalarına vurulurdu; çıplak bedenleri bambu sopalarıyla, dikenli çalılarla ve en iğrenci de her değdiğinde inanılmaz yakıcı olan zehirli otlarla kamçılanırlardı.
Tüm bunların emrini veren zalim canavar, beden kadar zihne de zarar vermenin yolunu bulmuştu; geçenlerde bir baba-oğlu çıplak bir halde kol ve bacaklarından bağlayarak derileri yok olup etleri ortaya çıkana kadar kırbaçlamıştı; tüm bunları yaparken de her vuruşun büyük bir acıya neden olacağının bilincindeydi, çünkü kırbaç oğlu ıskalasa da vuruşun babasına isabet ettiği bilinci oğulda aynı acıyı sağlayacaktı; aynı işkence baba tarafından da hissedilmişti, kendisini ıskalayan her vuruşun oğluna isabet ettiğini o da biliyordu.
Kadınlara yapılan muameleler ise tarif edilemez... Bakire kızlar mahkemeye getirildiklerinde, doğal olarak burada korunacaklarını umut ederlerdi, ama umutları boşunaydı: Adalet Divanı'nın, izleyenlerin ve güneşin bakışları altında bu hassas ve mütevazı bakireler gaddarca iğfal edilirdi... Diğer kadınlarınsa göğüs uçları bambu parçalarıyla delinir ve sökülürdü. Tüm toplumların özenle gizlediği, bu canavarınsa seyre açtığı iffet, ağır ateşle tükeniyordu...

Bunun gibi acımasız ve kaba yöntemler tarihin sayfalarındaki işkence uygulayıcıları tarafından yüzyıllar boyunca uygulandı ve maalesef günümüzde bile halen uygulanmaktadır. Uluslararası Af Örgütü raporları benzer kurbanlara dair raporlanmış olaylarla doludur. Örneğin, Mandalay'da 1987 yılında polis tarafından alıkoyulan Birmanyalı bir öğrencinin aktardığına göre:

Bir ekip geldi ve üzerimizdeki kıyafetleri çıkarttılar... Ellerimizi kelepçeyle bağlayıp bizi bir iple tavana astılar... Beni yeniden sorguladılar ve yine aynı cevapları vereceğim aynı soruları tekrar tekrar sordular. Beni bir arabanın vantilatör kayışıyla kırbaçladılar... Toplamda yetmiş ya da seksen kere

kırbaçlanmış olmalıyım... Bir süre sonra bilincimi tamamen kaybetmiştim. Yaralarıma arkadaşımın yaralarına yaptıklarının aynısını yapmışlardı. Arkadaşımı tavandan indirip sırtına tuz ve köri tozu döktüler... ardından da sırtına işediler.

Askı ve *peine forte et dure* (kaba güç ve şiddet içeren cezalandırma) uygulanan bu tür germe veya basınç işkenceleri ilerleyen bölümlerde ayrıntılı olarak ele alınacaktır (bkz. 8. Bölüm, sayfa 123 ve 6. Bölüm, sayfa 85-86).

Örneğin, kaçınılmaz bir şekilde ölümle sonuçlanan ve berbat bir işkence yöntemi olan bir tekerleğe bağlama ya da "işkence çarkı", özellikle Fransa'da olmak üzere Avrupa'nın neredeyse her yerinde yaygın bir şekilde kullanılmaktaydı.

Bu çark, bir direğe yatay olarak yerleştirilmiş, yaklaşık iki metre çapında büyük ahşap bir tekerlekti. Kurban kol ve bacakları açık bir şekilde gerilerek tekerleğin üzerine yatırılır; daha sonra infazcı eline aldığı demir bir çubuk, balyoz veya ağır bir sopayla onun kol ve bacaklarına darbeler indirirdi.

Ardından boyuna ya da mideye indirilecek olan *coup de grâce*

Çark cezası. Bu ceza özellikle Fransa'da olmak üzere tüm Avrupa topraklarında yaygın şekilde kullanılan bir yöntemdi. Kurban için kaçınılmaz bir ölümle sonuçlanırdı.

(öldürücü vuruş) darbesi gelirdi, ama bazen kurban bu kadar şanslı olmazdı. 1761 yılında Toulouse'lu Jean Calas adlı 86 yaşındaki bir adam, oğlunun boğulmasını azmettirme suçuyla yargılandığında, işkenceyle ve "çark üzerinde iki saat geçirdikten sonra ölümcül darbenin vurulması ve ardından kül olana kadar yakılması" cezasına çarptırılmıştı. Almanya'da kurbana indirilen darbeler kırk ile sınırlandırılmıştı. Nürmberg infazcılarından birinin, kendi kayınbiraderinin infazına katılma görevini aldığı ve ona "kızgın maşayla iki darbe indirme ve [ardından] onunla işini bitmeden demir çubukla otuz bir vuruş gerçekleştirdiği" kaydedilmiştir.

Çarka bağlayarak cezalandırma yönteminin İngiltere'de kullanımına pek rastlanmamış olsa da, İskoçya'da kullanıldığına dair birkaç rapor günümüzde bulunmaktadır. Örneğin John Diksoun babasını öldürme suçuyla 30 Nisan 1591'de bu yöntemle infaz edilmiştir; ve Robert Birrel'in günlüklerinden bir bölüm şöyledir: "... Robert Weir çarkta öldürüldü ... Warriston Lordu'nu öldürdüğü için... 2 Temmuz 1600'de."

Aynı derecede gaddarca olan, ama nadiren ölümle sonuçlanan bir başka işkence biçimi de sakat bırakma yöntemiydi. Suçların büyük bölümü, özellikle de hırsızlık ve kalpazanlık elle işlenen suçlar olduğu için bu suçlara verilen cezalar da genelde bir veya iki elin kesilmesiydi. I. Elizabeth'e hakaret içeren bir kitapçık yazdığı için John Stubs ve matbaacısı William Pace 1581 yılında Londra'da bu cezaya çarptırıldılar. Westminster'da kurulan infaz iskelesinde bu kişilerin "sağ elleri bir satır yardımıyla bileklerinden kesilip atıldı". Kesilmiş bölgedeki kanama kızgın bir çubukla dağlanırken Pace, "Burada gerçek bir İngilizin eli bıraktım" diye haykırırken; Stubs ise sağlam kalan eliyle şapkasını sallayarak, "Tanrı Kraliçe Elizabeth'i korusun!" diye bağırmıştı.

Dağlama işleminde (aşağıda değinilecektir) olduğu gibi, sakat bırakmakta da asıl amaç kurbanın bir suç işlemiş olduğunu geri kalan hayatı boyunca herkesin görebilmesiydi. İngiltere'de XVI. ve XVII. yüzyıllar boyunca birçok önemli kişi, gerçekleştirdikleri tahrik içeren açıklamalar yüzünden kulaklarının birer parçasını ya da tümünü bu şekilde kaybetmişlerdir. Sör Robert Strange, 1928 yılında, Buckingham Dükü'nün hayatını tehdit ettiği için, Temple Bar'dan Westminster'a kadar olan sahil boyunca kırbaçlanmış,

ardından da orada iki kulağını kaybetmiş ve yanağından dağlanmıştır.

1731 yılındaysa, "809 hektarlık arazinin tapusunun üzerinde birtakım sahtecilikler yaptığı gerekçesiyle bir süredir hapiste olan" Sör Peter Stringer, Charing Cross'ta ibreti âlem olması için ilk olarak boyundurukla teşhir edilmişti. Ardından da:

> Cezasının sonlanmasına kısa bir süre kala platformun üzerinde bir sandalyeye oturtuldu ve arkasına cellat John Cooper geldi... Elinde bahçıvanların budama bıçağına benzeyen bir bıçak vardı; adamın kulaklarını kesip aldı ve eliyle havaya kaldırarak toplanan kalabalığa gösterdi. Ardından da polis memuru Bay Watson'a kulakları teslim ettikten sonra, cellat Cooper bu kez bir makasla adamın burun deliklerini kesti...

Dine küfür etmenin cezası dilin kesilmesiydi. Ocak 1535'te Fransız Protestanlarından (Huguenot) Antoine Poile adlı bir adam, canlı canlı yakılmadan önce dili delinmiş ve yanağına çivilenmişti. 1766 yılında henüz 17 yaşındaki de la Barre Şövalyesi, Abbeville'deki bir köprüde duran ahşap bir haça zarar verdiği gerekçesiyle suçlanmıştı. Bu suçlama yüzünden –ya da belki Voltaire'in eserlerine olan coşkulu sevgisinden ötürü– işkenceye maruz bırakılacak ve dili koparılacaktı.

El veya ayağın kesilerek sakat bırakma yöntemi Ortadoğu'da eski zamanlarda olduğu gibi bugün bile sık sık kullanılmaktadır. *The History of Women* (Kadınların Tarihi, 1779) adlı kitabında W. Alexander, Mısırlılar hakkında şöyle yazmaktadır:

> Bakirelerin namusu en sert kanunlarla korunmaktaydı; özgür bir kadına tecavüz eden erkeğin cinsel organı kesilirdi. Böylece hem bir daha böylesine bir suç işleme olasılığı ortadan kaldırılırken hem de diğer insanlara bu kadar büyük bir cezayla gözdağı verilirdi.

ISI VE ATEŞLE İŞKENCE

Acılar içinde belki de en şiddetlisi yanık acısıdır. İşkence uygulayıcıları yüzyıllar boyunca bu acıyı yaratmak için çeşitli yöntemlere başvurmuşlardır. Pirinç boğa, botlar ya da İspanyol sandalyesi bu tür işkenceler için özel olarak tasarlanmış aletlerdi, ama vakaların büyük bölümünde sadece ısı ve ateşin varlığının yarattığı ıstırap yeterliydi.

3. Bölümde, işkenceyle sorgulama sırasında, davacıların iddialarını ispatlamak için zanlıların kızgın demirlerle dağlandıklarını ve bunun Engizisyon'un sorgu tekniklerinden biri olduğunu görmüştük. Ortaçağ dönemindeki işkence uygulayıcılarının bu fikirden yola çıkarak oluşturduğu kızgın kerpeten kullanımı bütün Avrupa'da kullanılacaktı.

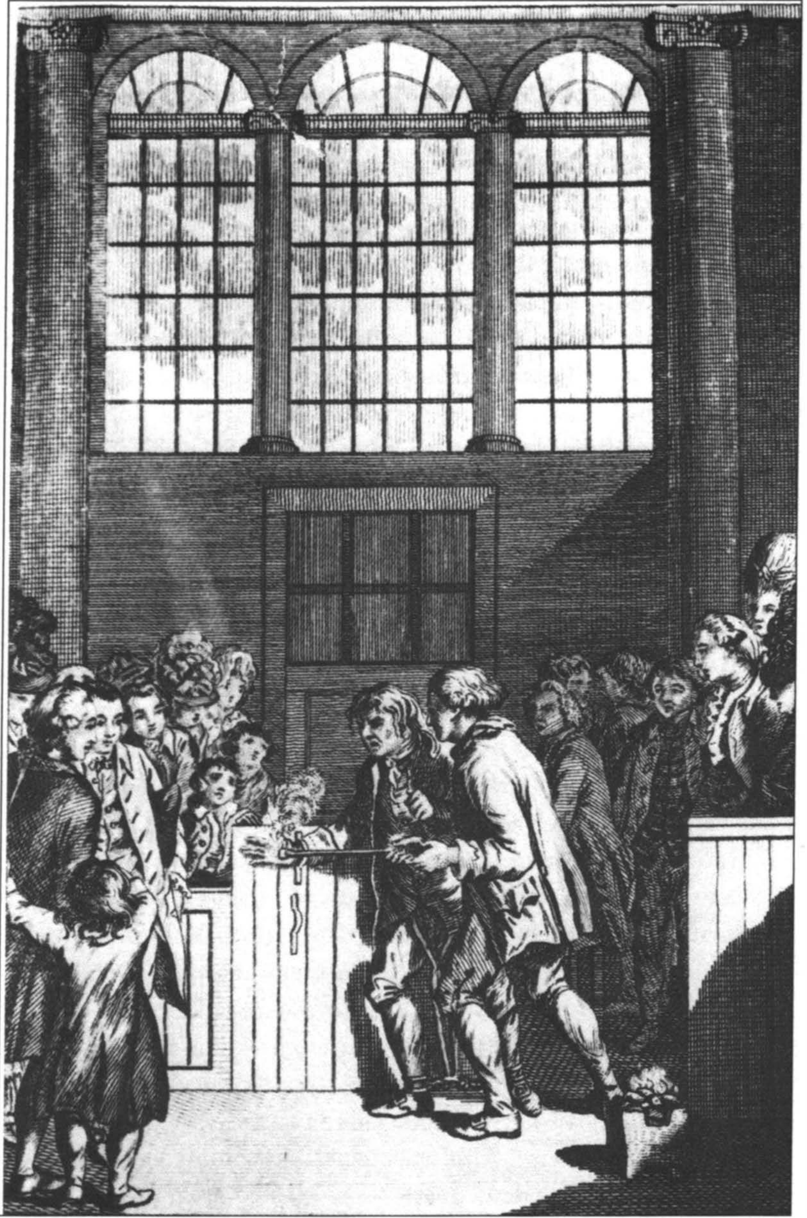
İskoçya kralı I. James 1437 yılında öldürüldüğünde ilk şüpheli taçta hak iddia eden Atholl Kontu Walter olmuştu. Bu yüzden de Walter, Edinburgh'taki bir infaz alanına götürüldü ve kor ateşte kızdırılmış kerpetenlerle tüm eti bedeninden söküldü. Ardından ateşte bekletilen demir bir taç alınıp kafasına yerleştirildi ve Walter, Hainlerin Kralı olarak ilan edildi.

Benzer bir kaderi 1584 yılında Hollanda'da, Orange Prensi William'ı öldürme suçlamasıyla karşılaşan Balthasar Gerards da yaşayacaktı. İlk önce kırbaçlanıp askıda bekletildikten sonra bedeni kızgın demirlerle dağlanarak ölene kadar lime lime edildi.

Daha önemsiz suçlar ölümle değil, "damgalama" yöntemiyle cezalandırılırdı. İngiltere'de bu tür suçluların genellikle sol ellerinin etli kısmına kızgın demirle damga basılırdı. Kapkaççılar ve serseriler "R" [*rogues*] harfiyle, hırsızlar "T" [*thief*] harfiyle, adam öldürenlerse "M" [*manslaughter*] harfiyle dağlanırdı. Suçluların bedenlerinin farklı yerlerinin dağlandığı da olurdu: Dükkânlardan bir şey çalanların yanağı dağlanır; dine küfredenlerin dilleri kızgın bir şişle delinir; yalancı şahitlerin alınlarınaysa "P" [*perjury*] harfi dağlanırdı.

Bu tür cezalar 1548 yılında kanunlaştırılacaktı ve 1624 yılına gelindiğindeyse kadınlar da bu tür cezalandırılmalara dahil edildiler:

> ... Mevcut Parlamento'nun aldığı karar doğrultusunda her-

Avuç içinin dağlanması yöntemi. Kapkaççılar ve serseriler "R" harfiyle, hırsızlar "T" harfiyle, kasıtsız adam öldürenler se"M" harfiyle dağlanırdı.

hangi bir kadın suçunu itiraf eder ya da on iki peniden yüksek on şilin değerinden az para, eşya veya taşınabilir mal ya da aksesuar çalma suçu, on iki erkeğin şahitliğiyle ispat edilirse (burada bahsedilen suç hırsızlık ya da yol kenarında veya yakınında bir soygun değilse...) ilk suç olma durumunda başparmak kasının üzerine gelecek şekilde eline kızgın demirle Latin alfabesiyle "T" harfi dağlanacaktır...

İngiliz hukuk mahkemelerinde damgalama cezası 1829 yılına kadar geçerliliğini sürdürdü, bununla birlikte askeri mahkemelerde 1879'a kadar uygulanmaya devam edecekti.

Damgalama cezası sadece hırsızlara ve serserilere değil, edebiyatçılara da veriliyordu. 1628 yılında İskoç bir vaiz olan Alexander Leighton "Kral'a, lordlarına ve papazlarına karşı iftiralar barındıran bir kitabı düzenleme, basma ve dağıtma" suçlamasıyla tutuklandı. Bir kulağı kesilip alındı ve yüzüne "fesat tohumları eken"in karşılığı olarak "SS" [*sower of sedition*] damgası vuruldu. 1637 yılındaysa yazdıkları yüzünden daha önce iki kulağını da kaybetmiş olan İngiliz hukukçu ve parlamenter William Pyrenne, İngiltere Kilisesi'nin piskoposlarını hedef alan kitapçıklar bastırdığı gerekçesiyle damgalanıp ömür boyu hapis cezasına çarptırıldı. "Hizipçi iftiracı" karşılığına gelen "SL" [*schismatic libeller*] harfleri biri bir, diğeriyse öbür yanağına gelecek şekilde damgalandı.

Fransa'da kullanılan ilk damga [Fransız kraliyet sembolü olan] *fleur de lis*'ti. Daha sonrasında bu damga *travaux force*, yani "ağır iş" anlamına gelen "TF" harfleriyle değiştirildi. Kontes Jeanne de La Motte Valois içinse farklı bir ceza öngörülecekti. 1786 yılında kontes, XV. Louis'nin ölmeden önce sevgilisi Madam du Barry için ısmarladığı elmas gerdanlığı çalıp satmıştı. Halka açık bir şekilde çıplak kırbaçlanmasına ve her iki omzuna da *voleuse* (hırsız) kelimesini temsilen "V" harfiyle damgalanmasına karar verildi. Ancak ilk omzu dağlanırken, kadın öyle şiddetli bir dönüş yaptı ki kızgın demir çıplak göğsüne denk geldi.

Daha acımasız yöntemler de uygulanmıştır. 1624 tarihli bir Felemenk raporuna göre, Doğu Hint Adaları'ndaki bir sorgu bu yöntemleri şöyle açığa vuruyor:

Adamı yeniden yukarı çektiler ve ayaklarının dibinde mum-

lar yaktılar; mumların üzerine ayaklarından yağlar akana ve mumları söndürene kadar öylece tuttular. Ardından mumları yeniden yaktılar. Ayrıca dirseklerini, avuç içlerini ve koltukaltlarını da içleri tamamen görünene kadar aynı şekilde yaktılar.

Resmi olarak yasadışı olsa bile böylesine gaddarlıklar XX. yüzyılda da varlıklarını sürdürmüştür. Son yüzyıl içinde birçok polis memuru kullanacağı işkence aletini rahatlıkla ceplerinde taşıyabiliyordu: Sigara ve çakmak. [Uluslararası Af Örgütü'ne göre] 1990 yılında Kürt kökenli bir Türk vatandaşı olan Şehmus Ukus [narkotik polisleri tarafından] Yunanistan'da tutuklandı. Polisin, ellerini arkadan kelepçelediğini ve sonra ayak tabanlarını ve cinsel bölgesini çakmakla yakıp, ardından da kendisini dövdüğünü iddia etti. [İşkence günlerinin birinde sorgulama odasına giren] Üst düzey bir yetkili Ukus'un neden dövüldüğünü sorduğundaysa aldığı cevap, "O

Güney Hollanda topraklarında 16. yüzyılda Hollandalı Katoliklere yapılan bir işkence de şuydu: Kurban sırtüstü yatırılır ve çıplak karnına, içinde fareler olan bir kap ters çevrilerek yerleştirilirdi. Ardından da kabın üzerinde yakılan ateşin yaydığı ısıdan kaçmak için "fareler kurbanın karnını kemirmeye başlarlar"dı.

bir Türk," olmuştu. Hintli bir esnaf olan Manzur Ahmet Naiku, 1991 yılında kendisini yakalayanların "onu bağladıklarını, pijamalarını çıkarttıklarını, cinsel organına bir bez bağlayıp bezi ateşe verdiklerini" anlatacaktı.

Daha erken döneme ait bir işkence yöntemiyse canlı canlı ızgarada kızartılmaktı. Aziz Lawrence M.S. 258'de Romalılar tarafından bu şekilde öldürülerek şehit olmuştu. Istırap içindeyken infazcısına şöyle seslendiği rivayet edilir: "Bu taraf yeterince kızardı; iyi pişmiş tarafın mı, az pişmiş tarafın mı daha lezzetli olduğuna karar ver!"

İşkence sırasında ısı kullanmanın başka yöntemleri de bulun-

İspanyol Engizisyonu sırasında çok sıra dışı bir alet kullanıldığı söylenmektedir. Kurban bir çarka bağlanır; döndürüldüğü sırada ayak tabanları, cinsel bölgesi ve gözlerine ateş yaklaştırılır; bu sırada infazcının yardımcısı körükle bu ateşi harlardı.

maktadır: Kaynar su, yağ veya donyağı, hatta eritilmiş kurşun sıklıkla kullanıldı. Bunlar genelde işkencenin bir bölümünü oluşturur, ama bazen son bir ceza yöntemi olarak da kullanılabilirlerdi. 1531 yılında İngiltere'de Richard Roose, Rochester Piskoposu'nun hane halkından on yedi kişiyi zehirledi ve iki kişinin ölümüne neden olmuştu. Parlamentodan özel bir kanun geçirildi ve Roose "din adamlarına tanınan tüm haklardan mahrum bir şekilde kaynatılarak öldürülme cezasına çarptırıldı". Bu kanun on altı yıl boyunca hükmünü koruyacak ve 1541'de Margaret Dawe adlı bir hizmetçi kadın da benzer bir suç için aynı kadere mahkûm edilecekti.

SU İŞKENCESİ

Su, genel olarak çok kolay ulaşılabilen ve sürekli bulundurulabilen bir madde olduğu için, işkenceciler yüzyıllar boyunca suyu farklı işkence yöntemlerinde kullanmışlardır. En kolay işkence yöntemi kurbanı bol bol içmeye zorlamaktı: Önceden yaşatılan acıların üzerine su içmek kurbana başta rahatlatıcı gelse de çok geçmeden kurban tıkanıp şişer ve aşırı bir rahatsızlık duymaya başlardı. Bu su işkencesinin etkileri, 1620 yılında İspanya'da yanlışlıkla casuslukla suçlanan bir İskoç olan William Lithgow tarafından çarpıcı bir şekilde tarif edilmiştir. Askıya asıldıktan sonra:

> ... işkencecim... su dolu toprak bir küpü kafamın hemen yanına getirdi ve dibinde başparmağıyla kapadığı küçük bir delik olan maşrapayı küpten suyla doldurarak ağzıma dayadı ve parmağını çekti; İngilizlerin bir maşrapası İspanyolların bir sombresi kadar. İlk ve ikinci maşrapayı daha önce çektiğim acıdan ve üç gündür su içmediğimden dolayı mutlulukla kabul ettim.
>
> Ama üçüncü maşrapa daha önceki işkencelerin yarattığı acıyı yarattı, o boğucu işkenceler! Ağzımı bu işkenceye sıkı sıkı kapadım. Bunun üstüne *Alcaide* [hapishanenin müdürü] öfkeye kapılarak, dişlerimi demir bir mengeneyle aralayıp aleti ağzımda bıraktı ve ardından mengeneyi birkaç tur döndürerek iyice açtı; açlıktan iyice büzüşmüş durumdaki karnım, çığlıklarımla haykırışlarım arasında nefesimi boğarak boğazımdan

zorla akıtılan su yüzünden, kafamı ne kadar öne eğsem de, büyük bir acı vererek davul gibi şişti.

Bu yöntemin daha bir sadist şekli 1622 yılında Doğu Hint Adaları'ndaki Amboyna'da Felemenkler tarafından Hollanda merkezlerini ele geçirme komplosu kurmakla suçlanan birkaç İngiliz tüccarın sorgulanmasında kullanılacaktı:

> Adamların boğazlarına ve yüzlerine bir bez bağladılar, suyun geçemeyeceği kadar sıkıydı. Sonra kafasından aşağı yavaşça su dökmeye başladılar. Bez suyu emdikçe ağız ve burun deliklerinden hava girişi kapandı; nefes alamıyorlardı ve bezi emerek suyu boşaltmaları gerekiyordu... Ama adamların kafalarından aşağı yavaş yavaş su dökülmeye devam ediliyor; burunlarından, kulaklarından, gözlerinden fışkıran sular kurbanın boğulmasına, nefesinin kesilmesine, hatta bayılmasına bile neden oluyordu.
> Sonra da adamları hızlıca aşağı alıp suyu kusturdular. Kendilerini biraz iyi hissettiğinde yeniden bağlayıp önceki gibi su döktüler; nefes alamadığında yine indirdiler. Bu şekilde üç dört turun ardından adamların bedeni öncekinin iki ya da üç katı şişmiş, yanakları sidik torbası gibi sarkmış, gözleri çukurlarından fırlamış bir haldeydi.

Bu su işkencesinin yine Hollandalılar tarafından kullanılan bir başka şekli de XVII. yüzyıl yazarlarından Ernestus Eremundus Frisius'un *The History of the Low Countries' Disturbances* adlı kitabında şöyle anlatılmıştır:

> Ahşap beygir adını verdikleri bir bank vardı ve içi yalak gibi oyuktu. Bir adamın sırtüstü rahatlıkla sığacağı büyüklükteydi, ortasına yerleştirilmiş yuvarlak bir kiriş vardı ve kurban tamamen yalak yerine ayakları kafasından bayağı yukarıda kalacak şekilde bu kirişe yatırılırdı.
> Bu şekilde yatarken kolları, bacakları ve baldırları kısa teller ve iplerle bağlanıp eşit mesafeyle sabitlenir, kemiklerine kadar kesilerek hareketleri bu şekilde önlenmiş olurdu. Bununla birlikte işkence uygulayıcı, kurbanın yüzüne nefes almakta zorlansın diye ağzını ve burun deliklerini kapayan ince bir

Su işkencesi. Kurbanın yüzünde ağzını ve burnunu örtecek şekilde incecik bir bez örtülürdü. Bu beze dökülen su bezin kurbanın boğazına kaçmasına, dolayısıyla nefes almasının iyice zorlaşmasına sebep olurdu.

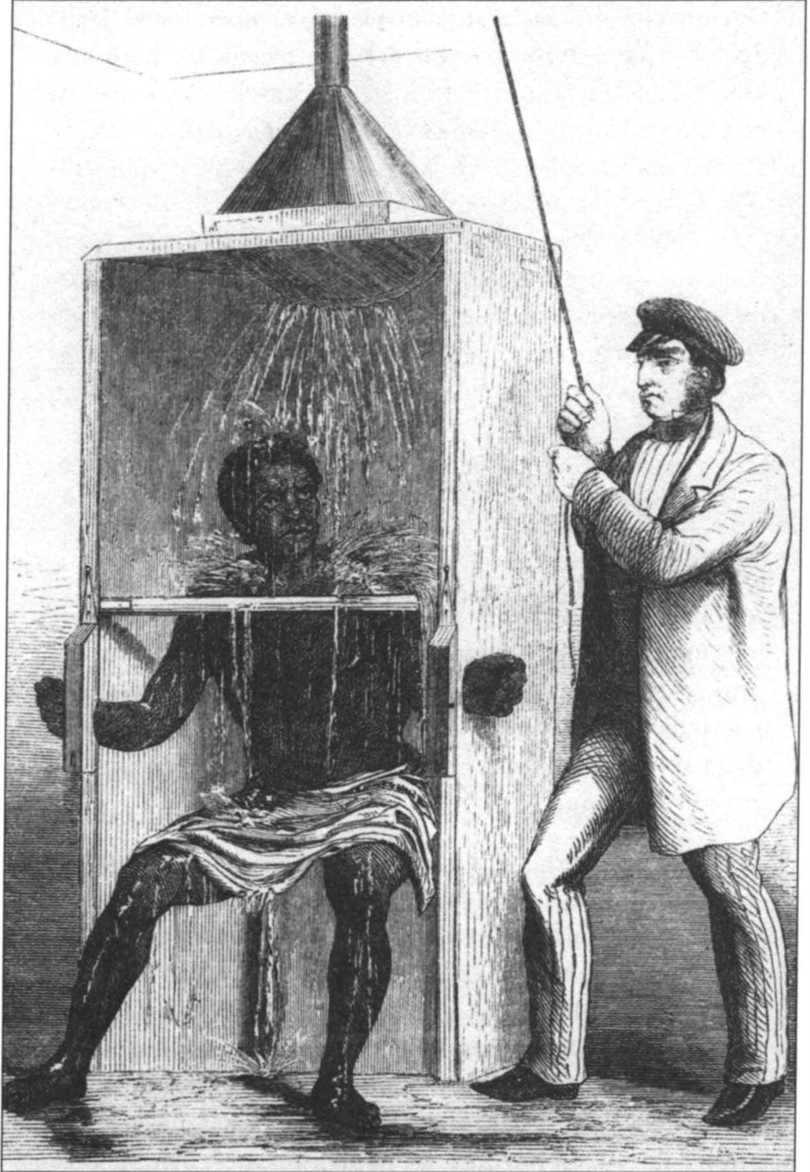
bez örterdi, aynı anda damla damla değil de ip kalınlığında akan bir su bu berbat haldeki kurbanın ağzına doğru durmaksızın akıtılır, incecik bezle ağzından boğazının dibine doğru girmesi sağlanırdı. Böylece ağzı su yüzünden, burun delikleri de bez yüzünden kapalı olduğu için nefes almakta zorlanan zavallı adam, ölüme razı olduğu halde son nefesini bir türlü verememenin acısıyla kıvranırdı.
Sonrasında su ve kanla sırılsıklam olmuş bir halde, ağzından sanki büyük tuvaletini çıkarıyormuşçasına berbat bir görüntüde olan bu bez boğazından çıkarıldığında –ki çoğu zaman çıkarılırdı– kurbanın kendisine sorulara cevap vermesi beklenirdi.

XVI. yüzyıl hukukçularından Hippolytus de Marsiliis'in, su işkencesinin ince bir zekâ ürünü olan farklı bir yöntemini icat ettiğine inanılmaktadır. Bu adam suyun damlayarak taş üzerinde bir oyuk açtığını gözlemledikten sonra aynı yöntemi insan vücudu üzerinde de deneyecekti. Kurbanlar hareket edememeleri için tamamen bağlanırlar ve bedenlerinin küçük bir bölgesine yavaşça soğuk su dökülürdü.

Bu şekildeki işkence için en uygun yer alın olarak görülmekteydi: Mahkûmlar her bir su damlasının yaklaştığını görecek ve iyice çıldıracaktı.

Farklı bir yöntem de kurbanın alnına belirli bir yükseklikten sürekli su akışı sağlamaktı. Hatta bu muameleye benzer bir başka yöntem Amerikan hapishanelerinde XIX. yüzyılda bile hâlâ kullanılmaktaydı: Belalı mahkûmlar içine soğuk suyun püskürtüldüğü küçük kabinlere kapatılırdı. Böylesine bir cezalandırma ölümle sonuçlanabilirdi: 1858 yılında New York Eyaleti'ndeki Auburn Hapishanesi'nde bulunan mahkûmlardan Simon Moore, bu şartlar altında yarım saat dayandıktan sonra kendinden geçip ölmüştü. Bu tür soğuk su işkenceleri 1882 yılına gelindiğinde Amerika'daki hapishanelerde yasaklanacaktı.

Yaşadığımız yüzyıldaki sorgucularsa bu hüner isteyen işkence yöntemleri yerine artık sadece kurbanı soğuk su dolu bir küvete sokmakla yetinmektedir. Yakın zamanda Paraguaylı bir mahkûmun naklettiği vaka şu şekildedir:

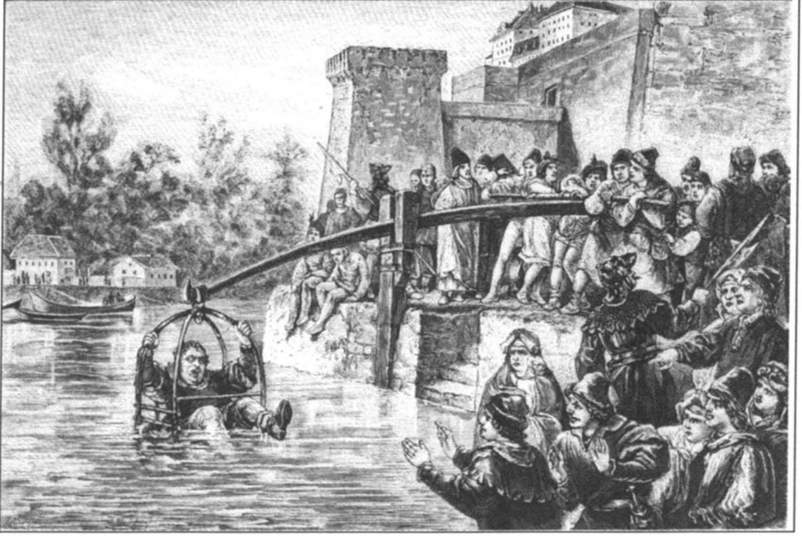
XIX. yüzyılda Amerikan hapishanelerinde yaygınca kullanılan genel bir cezalandırma yöntemi de su işkencesi çıkışlıydı. Sorun çıkaran mahkûm bir kabine kapatılır ve üzerine buz gibi soğuk su püskürtülürdü.

Odanın tam ortasında sıradan bir küvet vardı, belki biraz daha büyükçe. Duvardaki bir delikten plastik bir hortumla küvete su doluyordu... Beni küvetin yüksek olan kenarına oturtup ayaklarımı ve arkadan ellerimi bağladılar...
Aniden omuzlarımdan tuttukları gibi beni küvetin dibine ittiler. Çaresiz bir şekilde bir nebze hava alabilmek için başımı suyun üstüne çıkarmaya çalışırken nefesimi bir süre tuttum. Başımı suyun üzerine çıkarmayı başardım, ama yeniden batırdılar. Çabalarım ve debelenmelerim iyice şiddetlendiğindeyse ekipteki en ağır adam bedenimin üzerine çıktı. Havasızlığa dayanamıyordum, ağzımdan, burnumdan ve kulaklarımdan su içime giriyordu.
Giren sular yüzünden kulaklarımda bir uğultu başladı. Balon gibi şiştiklerini hissedebiliyordum. Sonra bir çınlama sesi, önce çok yüksekti ve halen de geçmedi; tamamen sessiz bir ortamda halen çınlarlar. Su yuttukça ve çıkabilmek için mücadele ettikçe beni iyice suya bastırdılar – kafamı, göğsümü, ellerimi... Orada belki sekiz veya on litre su yutmuşumdur. Beni küvetten çıkarıp yere yatırdıklarındaysa, içlerinden biri karnıma sertçe bastı; ağzımdan ve burnumdan fışkıran sular sanki bir hortumdan püskürtülen tazyikli suya benziyordu.

İspanyolca ve Portekizce konuşulan ülkelerde –Filipinler, Bolivya, Uruguay, Brezilya, Paraguay ve Meksika– bu yönteme işkenceciler tarafından sanki alay edilircesine *el submarino* [denizaltı] adı verilmiştir. Meksika'da farklı bir tekniğin kullanıldığı da kaydedilmiştir. Adını popüler bir maden suyu markasından alan *Tehuacanazo* yönteminde gazlı bir sıvı, bazen toz haline getirilmiş acıbiberle karıştırılarak kurbanın burun deliklerinden zorla dökülürdü.

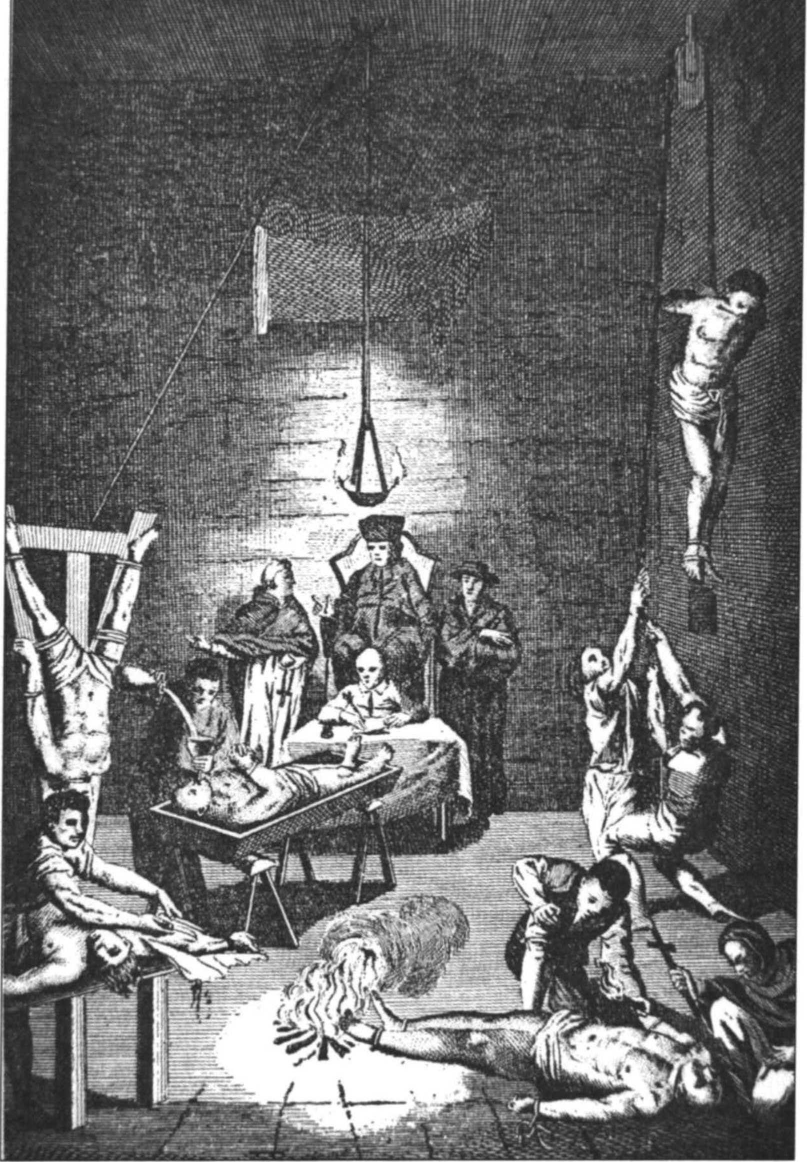
Bu kısımda son olarak, İngiliz Kraliyet Donanması tarafından neredeyse iki yüzyıl boyunca kullanılan insanlık dışı bir cezalandırma yöntemine de değinmeliyiz. 1634 yılında yayımlanmış bir belgede yer aldığı üzere:

Gemiden suya batırma yöntemi, kötülük eden kişinin kolları, beli ve alt kısmından ipler geçirilerek kaldıraçla havaya kaldırılması ve oradan şiddetle, bazen ardı ardına iki, bazen

Batan sandalye cezası: Daha ziyade İngilizlerin tercih ettiği bir su işkencesiydi. Genel olarak da baş belası kadınlara ceza olarak verilirdi.

de birkaç kez denize bırakılmasıdır. Eğer suçu çok büyükse geminin omurgasının dibine kadar batırılır ve tam kafasının üzerinden geçecek şekilde ateş edilirdi ve böylece daha çok korkarak içine düştüğü belayı iyice anlar, bu arada diğerleri de bunu bir uyarı olarak görerek çok daha dikkatli olurlar.

İspanyol Engizisyonu tarafından kullanılan falakayı, ayak tabanlarının altını ateş kullanarak ısıtmayı ve su işkencelerini yansıtan bir 18. yüzyıl baskısı. Baş Engizitör odanın gerisinde oturmakta ve önünde duran kâtipse sorgulamanın notlarını almaktadır.

BÖLÜM BEŞ
İSPANYOL ENGİZİSYONU

Başka hiçbir örgütlenme İspanya'da uygulanan Engizisyon kadar insanoğlu arasında kötü bir nam salıp korku yaratmamıştır. Yine de Avrupa'nın güneyindeki pek çok yerde yaşananlarla kıyaslandığında nispeten geç kalan bir ilerleme göstermiştir. XIII. yüzyıl süresince Avrupa'nın diğer bölgelerinde sapkınlıkla mücadele sürdürülmekteyken, Hıristiyan İspanya'nın diğer devletlerden daha baskın bir endişesi bulunmaktaydı. Mağriplilerin işgaline karşı mücadele çok uzun ve zorlu geçmiş, bu da Hıristiyanlık inancının iyice kuvvetlenmesine neden olmuştu. Yarımadanın Müslümanlardan yeniden ele geçirilmesiyse, kısa bir süre içinde İspanya kraliyetindeki dinsel bütünlüğün sağlanması gerekliliği sorununu ortaya çıkarıyordu.

Bu amacın önündeki ilk engel olarak da Yahudiler görüldü. Mağripliler yönetiminde yaşanıldığı yıllarda Yahudi topluluğu hoşgörülmekteydi. Yahudiler bilim ve ticaretle uğraşarak nüfuslarını arttırmış ve o topraklardaki varlıklarını da yedi yüzyıl boyunca sürdürmüşlerdi. XIV. yüzyılın sonlarına doğru Kastilya ve Leon kralı III. Enrique, Yahudi toplumunun üzerinde baskıları iyice arttırdı: Ya vaftiz olarak Hıristiyanlığı kabul edecekler ya da öleceklerdi.

Bu baskıların sonucunda Yahudilikten görünüşte dönmek zorunda kalanlar kendi ibadetlerini gizlice yerine getirmeyi sürdürdüler ve "pis domuz" anlamına gelen *marranos* tabiriyle anılmaya başlandılar. Bu kişilerin sayısının yüz binin üzerinde olduğu hesaplanmıştı. Ferdinand ile İsabella'nın ("Katolik hükümdarlar") 1469'da evlenmesiyle birlikte Kastilya ve Aragon krallıkları birleştiğinde, bu *marranos*lar İspanya'nın inancına, dolayısıyla krallığın güvenliğine karşı bir tehdit olarak ilan edilmişlerdir.

1478 yılında Papa IV. Sixtus'tan, Katolik krallara kendi Engizitörlerini atama yetkisinin verilmesini onayladığını açıklayan bir ferman vermesi istendi. Bu talep kilise ile devletin işbirliği içinde

olduklarını gösterme niyeti taşıyordu, ama gerçekte tacın mutlak kudretini kuvvetlendirmeye yaramıştı. Sevilla'da ortaya çıkan ilk İspanyol Engizitörleri sapkınlığın peşine öyle bir hevesle düştüler ki papa bile onları dizginlemeye çalışacaktı; ayrıca İspanyol hükümdarlarının eline verdiği bu silahın ne denli güçlü olduğunu anladığında, IV. Sixtus artık onların üzerinde hükmünün olmadığını da fark etmişti. Bununla birlikte 1483 yılında yeni Engizitörlerin atanması taleplerini de kabul etmek zorunda kaldı ve aynı yıl Kastilya ve Leon Genel Engizitörlerinin yanı sıra Aragon, Valencia ve Katalonya'da da Engizisyon yönetimi resmen başladı.

Bu beş krallıkta hükümet tarafından görevlendirilen ve papalığın mecburen onayladığı bir Baş Engizitör'ün denetiminde olan Genel Engizitörler görev alacaktı. Beş kişilik konsiliyle bu Genel Engizitör'ün gerekli vekilleri atama ve başvuruları değerlendirme yetkisi vardı.

İlk Baş Engizitör, "adı İspanyol Engizisyonu'nun tüm kötülükleriyle özdeşleşip dinsel bağnazlık ve fanatikle eşdeğer tutulan" Dominikan rahip Tomás de Torquemada oldu. Görevine 1483 Ağustosu'nda atanan Torquemada hemen Sevilla, Jaén, Córdoba, Ciudad

Dominikan rahip Tomás de Torquemada 1483 yılında İspanyol Engizisyonunun ilk Baş Engizitörü olarak atanmıştır. Yahudilikten Hıristiyanlığa dönenlerin, murrano diye isimlendirilenlerin, yine de kendi dinlerinin ibadetlerini gizli gizli yerine getirdiği düşünüldüğü için diri diri yakılmalarını sağlamıştır.

Real ve Zaragoza'da mahkemeler kurdu. Bir sonraki yıl yerel Engizitörlerin kullanması için 28 maddeden oluşan rehber niteliğinde bir belge yayımladı: Sadece sapkınlık ve döneklikle değil; cadılık, çok eşlilik, dinsel aşağılama ve tefecilikle de mücadele edecekler, hatta bu doğrultuda kanıt toplayabilmek adına çeşitli işkence yöntemleri kullanmaya bile yetkili olacaklardı.

Torquemada, Ferdinand ile İsabella'ya (onların günah çıkartma papazıydı) 31 Mart 1492'de krallıklarındaki Yahudilerin Hıristiyanlığa dönme ya da sürgün edilme seçeneklerini bildiren bir fermanı imzalatmayı başardı. Bu fermanın sonucunda da 160.000'den fazla Yahudi İspanya topraklarını terk etti; bunların çoğu Sefarad Yahudileriydi ve konuştukları ortaçağ İspanyolcası tıpkı Yidiş (Yahudi Almancası, *Jüdische deutsch*) dili gibi günümüze kadar varlığını sürdürebildi. İspanya'da kalıp Hıristiyanlığa geçenlerse *conversos* olarak anıldılar. Her ne kadar genel kanıya göre İtalya'nın Cenova şehrinde doğduğuna inanılsa da Kristof Kolomb sadece İspanyolca konuşur ve kendisini Cristobal Colón diye tanıtırdı; bununla birlikte İspanyollar Kolomb'un İspanyol olduğunu iddia ederler ve bazı tarihçiler onun aslında dönme bir Yahudi olduğu savını bile öne sürmüşlerdir. Daha da ilginci Torquemada'nın kendi ailesinin bile *conversos* olduğu söylenmektedir.

Bu belki de Torquemada'nın *conversos* topluluğuna karşı yürüttüğü kampanyanın şiddetin bir açıklaması olabilir. Binlerce insan kendi gerçek dinlerine hâlâ gizli gizli ibadet ettikleri gerekçesiyle kazıklara bağlanarak diri diri yakıldılar. Louvain'de uygarlık tarihi profesörü ve ilerleyen yıllarda Oxford, Corpus Christi'de hukuk doktoru olup VIII. Henry'nin kızı Mary'nin özel öğretmenliğini yapan filozof Juan Luis Vives'in bütün ailesi yine bu şekilde öldürülmüştü.

Torquemada'nın kampanyasının ilk kurbanlarından biri de Benito Garcia'ydı. Garcia otuz beş sene boyunca inançlı bir Hıristiyan olarak yaşamıştı ve Santiago de Compostella'daki Aziz James tapınağına gerçekleştirdiği hac ziyaretinden evine dönerken Haziran 1490'da tutuklandı. Heybesinde aşai rabbani ayin ekmeği bulundu. Altı gün boyuca işkence gördükten sonra La Guardia'daki köylerinde beş *conversos* ve iki Yahudi'yle işbirliği yaparak bir çocuğu öldürme ayinine katıldığını itiraf etti. Aslında bu çocuğun kalbiyle

ayin ekmeğini kullanarak hazırlayacakları bir büyüyle, bütün Hıristiyanların ölümünü ve Yahudilerin böylelikle zenginliğe kavuşmasını planladıklarını anlattı. La Guardia'da hiç kayıp bir çocuk ihbarı yapılmamıştı, ama Torquemada böylesi mazeretlerin arkasına sığınacak bir adam değildi. Bir yıl sonraki sonbaharda La Guardia'nın Kutsal Çocuğu adlı bir tarikat ortaya çıkmıştı bile.

Bununla birlikte, birçok *conversos* Latin Katolikliğini içtenlikle kabullenerek İspanya'nın dinsel ve entelektüel hayatına çok büyük katkılarda bulundular. En az iki azizin –Avilalı Teresa ve Aziz Juan de Dios– ve Cizvit tarikatının ikinci başkanı Diego Lainez'in aslen *conversos* ailelerden geldikleri iddia edilmektedir.

XVI. yüzyılın ortalarında, iki nesil boyunca *conversos* toplumuyla uğraştıktan sonra Engizisyon, artık halkın Yahudi kökenleri üzerine endişeler taşımayı bırakıp dikkatini "sapkın" yayınları sansürlemeye ve Hıristiyanlar arasındaki dinsel inanışları "düzeltme" amaçlı çeşitli baskılara veriyordu – hatta Cizvitlerin kurucusu İgnatius Loyola bile sapkınlık suçlamasıyla iki kere hâkim karşısına çıkarıldı–. Yine de Engizisyon yeni ve tehlikeli bir doktrinin, *limpieza* (saflık) doktrininin yayılması için bir araç oldu. 1547'de Toledo katedral meclisi başpiskoposu tarafından ortaya koyulan bu doktrin, ilerleyen yıllarda Nazilerin ırksal yasalarıyla benzerlik göstermekteydi; tüm kilise mensuplarının ailelerinde *converso* bulundurmadıklarını, sapkınlıkla hiç suçlanmamış olmalarını ve bu doğrultuda tamamen saf olduklarını ispatlamaları gerekiyordu. Bu durum, 1556 yılında "Almanya, Fransa ve İspanya'daki tüm sapkınlık tohumlarının Yahudilerin soyundan gelenler tarafından ekildiğini" açıklayan Kral II. Philip (İngiltere kraliçesi Mary'nin kocası) tarafından onaylandı. Bu yaklaşım, İspanyol dünyasının her yanında benzer kanunlar benimsenerek Yahudi ataların soruşturulması sürecine hız kazandırdı.

İspanya krallığı o dönemde hükümdarlığını Amerika'nın yeni keşfedilen topraklarında, Sicilya'da, Napoli Kraliyeti'nde ve Hollanda üzerinde sürdürüyordu ve 1580 yılında Portekiz'i de topraklarına katmıştı. Bütün bu olaylara öfkeyle karşı çıkan Napoli halkı dışındaki diğer tüm egemenlik bölgelerde İspanyol Engizisyonu'nun işkenceleri vuku buldu.

1554 yılında hukukçu J. Damhouder İspanyol Hollandası, Bru-

ges'da gerçekleşen acımasız askıya alma işkencelerini şu şekilde anlatmıştı:

> Giysileri çıkartılmış çıplak haldeki kurban, elleri arkasından bağlanmış ve yüzüstü olarak düz bir banka yatırılır. Cinsel bölgesi keten bir örtüyle örtülür. Düşmesin diye koltukaltlarından ve diyaframından banka bağlanır. İki ayak başparmağına bağlanan ipler bir tekerlek, sopa veya benzer bir aletle çekilir. Daha sonra dizinin üst kısmına, bacağına başka bir ip geçirilip sıkılabilir; ki bu tamamen yargıcın takdirine bağlıdır... Bazen *paternoster* diye adlandırılan düğümlenmiş bir sicim kafasına ve alnına geçirilir ve yine yargıcın takdirine göre iki sopa veya kemikle sıkıştırılır. Cellat arzu ederse kurbanın yüzüne, burun deliklerini kapayacak şekilde bir bez yerleştirir ve diyaframı, baldırı, ayak parmakları ve diğer her yerine bir küp su boşaltır; ardından küçük bir gem kullanarak ağzını açmaya zorlar ve yargıçla yanındaki konseyi kurbanın artık bu ıstıraba dayanamayacağı kararına varana dek ağzına soğuk su boşaltır...
>
> İyi bir yargıç her zaman merhametlidir ve yetkisinin iyi bir karar vermek olduğunu, kana susamış bir tiran olmadığını göstermek için suçlanan kişinin yaşını ya da sağlık durumunu göz önünde bulundurur. Dikkatli ve ılımlı bir şekilde başlayıp dereceli bir şekilde şiddetlenir; suçun mahiyetine, suçlunun aleyhine olan kanıtların güçlülüğüne ve verdiği cevapların içeriğine göre şiddetini iyice arttırabilir. Yargıç; suçlunun çığlıkları, feryatları, titremeleri ve acısından etkilenmemeli, ayrıca suçluyu çıldırtacak ya da yaralayacak; ona zarar verecek ve haksız yere sıkacak hareketlerden sakınarak özenli davranmalıdır...

Eğer bunlar "iyi bir yargıç"ın hareketleriyse, yaşananların daha az dikkatli diğer Engizitörler tarafından uygulandığını düşünmeliyiz. "Haksız yere sıkmaktan" kaçınmak, suçlunun vücudunun her bir yeri gerçek anlamda yasal olarak parçalanıyorsa, ne anlama gelmektedir?

Fransa, İtalya ve Almanya topraklarındaki Dominikan Engizitörlerinin aksine, İspanyol Engizisyonu mahkemeleri özel olarak inşa

Gözleri için yalnızca iki delik açılmış siyah başlığıyla cellat ve yardımcıları zavallı kurbanı işkence odasına götürür, sorgulaması başlamadan önce burada kendisine işkence aletleri gösterilirdi.

edilmiş ve çoğunlukla harikulade saraylardır. Örneğin Portekiz'de bulunan Engizisyon mahkemesinde; dört heybetli salon, Genel Engizitör'e ayrılmış bir sürü ferah oda ve orada gerçekleştirilen infazları izlemek isteyen kraliyet mensupları ve diğer üst düzey yetkililer için avluya bakan çeşitli süitler bulunmaktaydı.

Engizisyon yargılama süreci gizli tutulmakta; suçlunun herhangi bir şekilde temsil edilmesine ya da aleyhine tanıklık edenlerle yüzleştirilmesine asla izin verilmemekteydi. Suçlu için hüküm verildiğinde, suçlunun tüm mal varlığına el koyulur, Engizisyon, Kraliyet ve davacılar arasında paylaştırılırdı. Hatta sadece gözleri için iki delik açılmış başlığıyla tepeden tırnağa siyahlar içinde yeraltındaki zindanda bekleyen cellada gerek bile kalmadan, bu sürecin yarattığı korku inanılmazdı.

History of the Inquisition (Engizisyon Tarihi, 1731) adlı kitabında Philip van Limborch orada ilk önce ne olduğu şu şekilde aktarmıştır:

İnsanlığına ya da haysiyetine hiçbir saygı gösterilmeksizin kurban soyundurulurdu; sadece erkeklerin değil, kadınlar ve

bakirelerin de en erdemlileri ve namusluları bile hapse atıldıklarında ilk önce bu işleme maruz bırakılmıştır. İç çamaşırlarına kadar soyundurulan ve ardından onlar bile çıkartılarak, tabirimi mazur görün, vajinalarına kadar çırılçıplak bırakılan kurbanlara sarılmaları için sadece birer keten örtü verilirdi.

Genelde işkencenin ilk aşaması, Filistin askısının Grillandus tarafından derecelendirilen dördüncü aşamasına eşdeğer olan "asılma" yöntemiydi; arkadan bağlı ellerine geçirilen başka bir iple tavandan asılan kurban, beklenmedik aralıklarla aniden aşağı bırakılır, dolayısıyla bütün eklemleri yerinden çıkardı. Frederic Shoberl'e göre ardından da şunlar gelirdi:

> Eğer bu işkence yeterli gelmezse suyun desteğine başvurulurdu. Büyük miktarda su yutması için zorlanır, üzerinde uygulayıcının istediği derecede baskı uygulayabileceği bir kapağı bulunan tahta bir tekneye yatırılırdı. Bu uzunlamasına teknede kurbanın sırtını dayadığı ve omurgasının kırılmasına sebep olan bir çubuk bulunurdu.
> Ateş kullanılan işkenceler de eşit derecede acı vericiydi. Önce çok canlı gürül gürül bir ateş yakılır ve kurban yere yatırılıp ayak tabanları domuz yağı veya kolay tutuşan başka bir maddeyle ovulur, ardından ateşe iyice yaklaştırılırdı. Çektiği ıstırabın büyüklüğü işkencecilerin duymak istediği itirafın gelmesini epeyce hızlandırırdı.

Bu yöntemin neredeyse şeytani bir şekilde geliştirilmiş haliyse "İspanyol sandalyesi" adı verilen yöntemdi. Dökme demirden imal edilen bu ağır sandalyeye oturtulan kurban; boynundan, kollarından, üst bacaklarından bağlanır ve ayakları demir bir külçeye kilitlenirdi. Canlı bir mangal ayaklarının yakınına ya da sandalyenin altına yerleştirilir, böylelikle yayılan ısının tüm sandalyede hissedilmesi sağlanırdı.

Eğer bu yöntemler kurbanın dilinin çözülmesine yetmezse *potro*, yani gergiye geçilirdi. Bu işkence sadece kurbanın bedeninin gerilerek esnetilme yöntemiyle değil, başka biçimlerde de gerçekleştirilebilirdi. Örneğin 1753 yılında Lizbon'da John Coustos adlı bir

Engizisyon'un kullandığı en basit ve en etkili işkence yöntemlerinden biri de kurbanın ayak tabanlarına ateşin sıcaklığını uygulamaktı.

İngiliz gergi masasına eklemlerinden bağlanmıştı ve boynuna bir tasma geçirilmişti. Ardından da kollarına, bacaklarına çerçevedeki deliklerden geçirilen ipler sarılmış ve kademeli olarak iyice sıkılarak etinin kemiğe kadar kesilmesine neden olmuştu.

1725 yılında Antonio Gavin tarafından yazılan *A Master Key to Popery* [Katolikliğin Ana Anahtarı] adlı ilginç bir kitapta bazı sıra dışı ve sadist işkence yöntemlerine değinilmiştir. Bu esere göre, Fransız birlikleri Aragon şehrini ele geçirdiklerinde Engizisyon hapishaneleri boşaltılmış ve oradaki yaklaşık dört yüz kadar mahkûm serbest bırakılmıştı. "Bunlardan altmış tanesi, üç büyük Engizitör'ün haremini oluşturan genç ve güzel kadınlardı." Bu kadınlardan biri, İkinci Engizitör Francisco Torregon'un elindeyken yaşadıklarını ve kadın hizmetkârlardan birinin kendisine gösterdiklerini şu şekilde nakletmiştir:

> O kadın hizmetçi beni merdivenlerden aşağı indirdi ve kalın demir kapısını açtığı kocaman bir odaya soktu. Odanın içinde bir fırın vardı ve o esnada yanmaktaydı; üzerinde pirinçten, büyük bir kazan vardı ve yine pirinçten kapağı kilitliydi. Yan odada büyük bir çark vardı; her yanı panellerle kaplıydı ve tam ortasında küçük bir pencere vardı; Mary elime verdiği

> mumla gidip çarka bakmamı istedi; çarkın her yanının keskin usturalarla kaplı olduğunu görünce irkildim. Sonra Mary beni zehirli hayvanlarla dolu bir çukura götürdü.
> Tüm gördüklerim karşısında ne kadar korktuğumu kendisine söylediğimde, "Bakın güzel hanımım, size bunların ne işe yaradığını anlatacağım. Fırındaki kazan sapkınlar ve kutsal babamızın emirlerine karşı gelenler içindir; bunlar önce çırılçıplak soyulur, ardından canlı olarak kazana yerleştirilir ve kapağı üstlerine kilitlenir. İnfazcı fırını önce hafifçe yakar, sonra hızlandırır, ta ki kurbanın bedeni küle dönüşene kadar. Çark, papa karşıtı olanlar ya da Engizisyon'un kutsal rahiplerinin aleyhine konuşanlar içindir; küçük kapısından düzeneğe sokulurlar ve ardından kapı üstlerine kilitlenir. Sonra çark yavaşça döndürülür, ta ki bütün bedenleri lime lime kesilene kadar. Çukur, kutsal imgeleri horgörenler ve kilise mensuplarına saygıda kusur edenler içindir; bu kişiler çukura atılırlar ve zehirli hayvanlara yem olurlar.

Bu anlatının doğruluğu şüphelidir: Genç esir kadının anlatmayı sürdürdüğü diğer olaylar dönemin heyecan uyandıran Katolik karşıtı kurgu edebiyatına fazlasıyla hizmet etmektedir.

Şaşırtıcı olansa kurbanların bir kısmının suçlarını itiraf ederek işkencecilerinin heveslerini boşa çıkarmalarıydı; özellikle kadınlar inatçılıklarını ve dikbaşlılıklarını çoğunlukla korumuşlardır. 60 yaşındaki Engarcia Rodriguez, bir kolunun kırılmasına ve ayak parmaklarının birinin koparılmasına rağmen dik durmayı sürdürmüştür. Lizbon'da, sapkınlıkla suçlanan, Maria da Coceicao adlı genç bir kadın gergi masasında suçunu itiraf etmiş, ancak sonrasında itirafını geçerli kılacak belgeleri imzalamayı reddetmiştir. Tekrar gergiye yatırılan kadın yine itiraf etmiş, ama "Gergi masasından indirilince bana acılar içinde söylettiklerinizi kabul etmeyeceğim," diyerek belgeleri imzalamayı bir kez daha reddetmiştir. Üçüncü kez gergiye alındığındaysa bu kez tek bir soruya bile cevap vermemiştir. Başarısız olan Engizitörler de kadının sokaklarda halkın önünde kırbaçlanmasını salık vermiş, ardından da on yıllık bir sürgüne yollamışlardır.

İnfazdan bu şekilde kurtulanların sayısı çok azdı ve çektiklerini anlatıp şikâyet etmeye asla cesaret edemediler. Dellon'un *Account of*

the Inqusition at Goa (Goa'daki Engizisyon Raporları, 1788) adlı kitabında anlattığı üzere:

> Zorla ettirilen itirafları yüzünden yanmaktan kurtulanlar Kutsal Makam'ın hapishanesinden çıktıklarında kendilerine kesinlikle merhamet ve nezaketle davranıldığını açıklamak zorunda bırakılırlardı; çünkü suçları karşılığında hayatları kendilerine bağışlanmıştı. Suçunu itiraf eden biri serbest bırakıldıktan sonra kendisini aklamaya çalışırsa, anında yeniden suçlanır ve yakalanıp *İnanç Kanunu*'nun birinci maddesi gereğince af olanağı tanınmadan yakılırdı.

Bu "İnanç Kanunu" genellikle Portekizce karşılığı olan *auto-da-fé* ifadesiyle bilinir. Yıllarca hapsedildikten sonra yeterli sayıya ulaşınca hüküm giymiş kurbanlardan oluşan büyük bir kitle yürütülerek halka açık büyük bir merasimle cezalandırıldı ve merasimin sonunda içlerinden yirmi veya otuz tanesi coşkulu kalabalığın gözleri önünde diri diri yakıldı. James Gardner, *Faiths of the World* (Dünya İnançları, 1858) adlı kitabında, Bay Dowling adlı bir görgü tanığından şu ifadeyi alıntılamıştır:

> Yürütülen kurbanlar *san benito* ve *coroza* giymişti, boyunlarında ilmikler bağlıydı; ellerindeyse sarı bir mum taşıyorlardı. *San benito* dize kadar gelen sarı kumaştan yapılmış bir pişmanlık kıyafetiydi ve üzerine onu giymiş olan kişinin ejderha ve Şeytanların yellediği alevler arasında yandığı bir görüntü resmedilmişti. Bu kıyafet aslında onu giyen kişinin ıslah edilmez bir sapkın olarak kısa süre içinde yakılacağını işaret ediyordu.
> Eğer kişi sadece kefaret ödüyorsa; o zaman *san benito*'nun üzerinde alevli bir resim değil, sadece bir haç olurdu. İflah olmayacağı düşünülen kişi dışarı çıkarılmadan hemen önce dönerse, san benitosundaki alevler tersine resmedilirdi; buna *fuego resuelto* denirdi ve giyenin canlı canlı yakılmayacağını, kazığına ateş verilmeden önce kırbaçlanma lütfunun kendisine tanınacağını ifade ederdi. Eskiden bu giysiler bunları giyenlerin utançlarının birer ebedi anısı ve Engizisyon'un ödülü olarak kiliselerde asılı dururdu.
> *Coroza* ise mukavvadan yapılmış, 90 cm uzunluğunda, külah

Portekiz sömürgesi Hindistan, Goa'daki Engizisyon flaması. Torres de Castilla oradaki hapishaneyi "en pis, en karanlık ve güneş ışınlarının asla nüfuz etmediği, olabilecek en berbat yer" olarak tarif etmiştir.

şeklinde bir başlıktı. Bunların üzerine de tıpkı giysilerinde olduğu gibi haçlar, alevler ve Şeytanlar resmedilmişti. İspanyol Amerikası'nda bu corozalara uzun, kıvrık kuyruklar da bağlanırdı. Halkın arasında yürürlerken öfkelenip seyircileri aşağılar veya gizli kalması gereken şeyleri açığa çıkarırlar diye bazı kurbanların ağzında tıkaç da olurdu.

Canlı yakılacak mahkûmların her iki yanında birer Cizvit rahip sürekli onlara sapkınlıklarından ant içerek vazgeçmeleri için vaaz verirlerdi ve eğer çekeceği ölüm cezasına karşı kendini savunacak bir söz söylemeye yeltenirse ağzına hemen bir tıkaç tıkılırdı. "Bunun bir mahkûma yapıldığını gördüm," diyor Dr. Geddes... "Engizisyon'un kapısından çıkar çıkmaz yıllardır görmediği güneşe bakıp sevinçle, 'İnsan nasıl olur da bu muhteşem varlığı seyrederken onu yaratana değil de başka bir şeye tapabilir?' diye haykırmıştı."

Aynı Dr. Geddes 1682 yılında Madrid'de gerçekleşen bir *auto-da-fé*'ye şahit olmuştu:

Engizisyon görevlileri 30 Mayıs gününde trompetler, timballer ve flamaları eşliğinde gerçekleştirdikleri geçit töreniyle büyük meydana geldiler ve 30 Haziran'da hükümlülerin infazlarının yerine getirileceğini bildiren fermanı okudular. Madrid'de birkaç yıldır böylesine bir seyir yaşanmadığı için halkın bu haberi büyük bir coşku ve sabırsızlıkla karşılaması beklenmişti.

Söylenen gün geldiğinde ... insanlar imkânlarının elverdiği en güzel kıyafetlerini giyip meydana geldiler. Meydana yüksek bir iskele kurulmuştu ve sabahın yedisinden akşama kadar iki cinsiyetten de mahkûmlar oraya getirildiler; kraliyetteki tüm Engizisyon mahkemeleri ellerindeki mahkûmları Madrid'e göndermişti.

Bu mahkûmlardan yirmi erkek ve kadının yanında bir de dönme Müslüman için yakılma emri verildi; suçlarından dolayı pişman olan ve daha önce hapiste yatmamış elli Yahudi kadın ve erkek sarı birer başlık takıp uzun süreli hapis cezasına çarptırıldılar; iki eşlilik, cadılık ve diğer suçlardan hüküm giymiş on mahkûm da önce kırbaçlanıp sonra kürek cezala-

rını çekmek için kadırgalara gönderildiler. Bu son gruptakilerin kafalarında üzerinde yazılar olan büyük karton başlıklar; boyunlarında idam ipi; ellerinde de meşaleler vardı.

Bu merasimde tüm İspanya yargı mensupları hazır bulunmuştu. Baş Engizitör'ün koltuğu bir tür kürsü oluşturma amacıyla kralın yerinin oldukça üstündeydi. Buradaki asiller İngiltere'deki polis memurlarının görevini üstlendiler ve yakılmaya götürülecek suçlulara eşlik ettiler ... Kalan hükümlülere Engizisyon hizmetkârları eşlik etti.

İnfaz iskelesinde yakılacak hükümlü kadar kazık hazırlanmıştı ve yeterli miktarda karaçalı yığılmıştı. Protestanların, ya da Engizitörlerin deyimiyle sözde inançlıların kazıkları üç buçuk metre uzunluktaydı ve tepe noktasının 45 cm aşağısında mahkûmun oturması için küçük bir tahta vardı.

Sözdeler infaz günü süresince kendilerine eşlik eden iki papazın arasından merdivene çıkarlardı. Yukarıda bahsi geçen kalasa vardıklarında izleyicilere dönerler ve papazlar da yaklaşık on beş dakika kadar Roma Papalığı'nı kabul etmelerini sağlamak için vaaz verirlerdi. Kabul etmezlerse papazlar aşağı iner, cellat yukarı çıkardı ve sözdenin oturduğu tahtayı kapa-

Tipik bir auto-da-fé. Mahkûmlara san benito adı verilen bir çeşit entari giydirilir, kafalarına coroza adı verilen uzun külah takılırdı. Her iki yanlarında birer Cizvit rahibi sapkınlıklarından vazgeçmeleri için onlara vaaz verirdi.

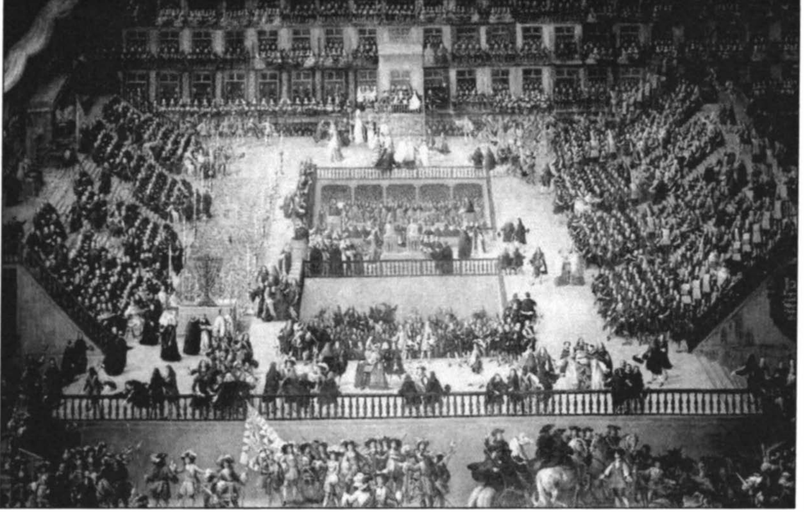
yıp sözdeyi kazığa zincirleyip bırakırdı. Ardından papazlar vaazlarını tekrar etmek için bir kez daha sözdelerin yanına çıkardı, ancak yine faydasız olma durumunda yanlarından ayrılırken onları "bedenlerinden çıkar çıkmaz ruhlarını teslim alıp cehennem alevinde yakmak için diplerinde bekleyen Şeytan'a" bıraktıklarını söylerlerdi.

İzleyici kalabalığından bir uğultu yükselir ve papazlar merdivenden indiklerinde yankılanan ses, "Köpeklerin sakalı olsun!" (sakallarını yakın anlamında) olurdu. Bu, karaçalıların tutuşturulup yüzlerine uzun bir sırık yardımıyla yaklaştırılmasıyla gerçekleştirilirdi. Bu gaddarca hareket yüz tamamen yanana kadar devam eder ve ettiği sürece de izleyenlerden tezahüratlar yükselirdi. Ardından kazığın dibindeki karaçalılar ateşe verilir ve alevler suçluları yutardı.

Bu korkunç ölüm şeklini yaşayan 21 kadın ve erkeğin cesareti gerçek anlamda etkileyiciydi; bazıları el ve ayaklarını korkusuzca alevlere uzatmışlardı ve hepsi kaderlerine öyle kararlı bir şekilde boyun eğmişlerdi ki coşkulu kalabalığın arasındaki bir sürü insan böylesine kahraman ruhların aydınlanamamış olmasına kederlenmişti. Kral, iskeleye olan yakınlığından ötürü ölüm çığlıklarını çok net duyabiliyordu ve taç yemini gereğince varlığıyla mahkeme heyetinin kararlarını onaylıyor olması dolayısıyla dinsel görev olduğu düşünülen bu iğrenç sahnede yer almak zorundaydı.

Tarihçiler kazığa bağlanarak yakılan kurban sayısı üzerine tartışmaktadırlar. Llorente –birkaç yıl resmi olarak Engizisyon başkanlığı yapmıştı– 1481 ila 1517 yılları arasında en az 13.000 kişinin canlı yakılmış, 8700 kişinin ölüyken yakılmış (ki bu, daha önce hapishanede boğuldukları anlamına geliyor) ve 17.000 kişinin de farklı cezalara çarptırılmış olduğunu kaydetmiştir. Llorente ayrıca 1481'den 1808'e kadar sadece İspanya'da toplam 341.021 kişinin ölüm cezasına çarptırıldığını da hesaplamıştır. Diğer otoriteler bu sayıların fazla abartılı olduğunu, çünkü 1483'ten 1498'e kadar Baş Engizitör olan Torquemada'nın bile –adil bir hesaplamayla– ancak 2000 ölümden mesul olabileceğini söylemektedirler.

Yine de göreceli olarak daha hafif suçlar yüzünden bu tarz gaddarca cezalara mahkûm edilen birçok bahtsız insana ait kayıtlar

Madrid, Plaza Mayor'da kraliyet huzurunda düzenlenen büyük bir auto-da-fé. Engizisyon mahkûmları cezalarını öğrenmek için İspanya'nın dört bir yanından buraya getirildiler; ki orada, dönemin bu en popüler eğlencesini izleyen zengin giyimli insanlar ve asillerden oluşan büyük bir izleyici kitlesi vardı.

bulunmaktadır. San Lucar'da ahşap oymacılığı yapan Rochus adlı bir adam, Meryem Ana'nın bir resmini çok çok ucuza bir Engizitör'e satmayı kabul etmediği için resmi tahrip ettiği gerekçesiyle yakılmıştır. Juan Léon adlı bir Protestan, birkaç kişiyle birlikte İngiltere'ye kaçmaya çalıştığı için işkenceye maruz bırakılıp ardından yakılmıştır. Bir başka Protestan, dönemin tanınmış fizikçilerinden Cristofero Losada; önce gergi işkencesi görmüş, ardından yakılmıştır. Yine Toledolu bir yazı ustası da evinin bir odasının duvarlarını on emri yazarak süslediği için yakılmıştı.

Madeira'da Vasconcellos adlı bir Portekizliyle evli olan İngiliz bir kadın 1704'te sapkınlıkla suçlanarak Lizbon'daki Engizisyon Mahkemesi'ne gönderildi. Dokuz ay boyunca hapiste tutuldu ve bu süre zarfında itiraf etmesi için birkaç kez kırbaçlandı, göğsü üç yerinden kızgın demirle dağlandı. Sonunda işkence odasına götürülüp İspanyol sandalyesine bağlandı; demirden bir terlik ateşte kıpkırmızı olana kadar kızdırıldı ve sol ayağına giydirildi. Eti kemiğine kadar yandığında kadın acıdan bayıldı. Kendine geldiğinde bu kez de sırtı kan gölüne dönene kadar kırbaçlandı ve demir terliği sağ ayağına da giydirileceği söylenerek tehdit edildi. Sonuç olarak hiç

de şaşılmayacak bir şekilde kadın itirafını imzaladı ve ardından da serbest bırakıldı.

Sevillalı Jane Bohorquia bir arkadaşıyla Protestanlık üzerine konuştuğu gerekçesiyle gergi işkencesi gördü. O sırada hamileydi ve bir hafta sonra öldü. Engizisyon raporlarına göreyse: "Jane Bohorquia hapishanede ölü bulundu; tutuklanma gerekçesi yeniden incelendiğinde Engizisyon, Bohorquia'nın masum olduğu kararına varmıştır. İşte bu sebeple kendisine herhangi başka bir ceza verilmeyecektir..."

1714 yılında Isaac Martin adlı bir İngiliz, Yahudi olma şüphesiyle Malaga'da tutuklandı. Granada'daki Engizisyon Mahkemesi'ne çıkarıldı ve şu sözlerle hapse gönderildi: "Burada bir ölü sessizliğinde durmalısın; konuşmamalı, ıslık çalmamalı, şarkı söylememeli, duyulacak herhangi bir ses çıkarmamalısın; eğer birinin haykırdığını ya da ses çıkardığını duyarsan, yine de sessiz olmalısın ve tek kelime etmemelisin; yoksa iki yüz kırbaç yersin." Uzun süre hapiste kalmasının ardından cezasının bildirildiği belge eline ulaştı:

> Ertesi sabah, saat on gibi aşağı indirildim, elinde ipler ve kırbaç olan bir cellat geldi. Paltomu, ceketimi, peruğumu ve kravatımı çıkarmamı söyledi. Tam gömleğimi çıkarıyordum ki; çıkarmamamı, onu kendisinin halledeceğini söyledi. Elini yakamdan sokup göğsüme bir ip bağladı. Sonra ipin ucunu alıp ellerimi bağladı ve boynuma başka bir ip daha geçirdi; ardından beni İngiliz bir sapkın görmek için sabırsızlıkla bekleyen kalabalığın bulunduğu Engizisyon binasının dışına doğru götürdü. Çok geçmeden çıkarıldım, ama bir papaz tam kapıdayken hakkımdaki kararı okudu: "Engizisyon Kutsal Makamı Büyüklerinin emirleri gereğince, Isaac Martin'in halka açık caddelerde iki yüz kırbaç cezasına çarptırılması kararlaştırılmıştır. İngiliz Kilisesi'ne bağlı bir Protestan, bir sapkın, Efendimize ve Kutsal Bakire Meryem'in imgesine saygısız olduğu için bu karar hükme bağlanmıştır..." Hüküm okunurken cellat beni kıçımdan ittirdi ve sokağa çıkardı; insanlar coşkuyla haykırıyor ve "İngiliz sapkın" diye bağrışıyordu! Hıristiyan olmayan İngiliz sapkın diyerek beni taşlıyorlardı. Şehrin çığırtkanı önümden yürüyüp Engizisyon'un kapısında okunan kararı yüksek sesle tekrarlarken, cellat da yürüdüğüm sırada beni kamçılıyordu. At üstünde ve tören kıyafetlerini giymiş

bir sürü insan bize eşlik ediyor ve ellerindeki kamçıları sağa sola sallıyorlardı.

Engizisyon insani hiçbir saygı barındırmıyordu. Kurbanlarından biri de II. Felipe'nin en büyük oğlu ve tacın varisi Carlos'tu. Denilene göre Don Carlos, Kutsal Makam'ın yaptıklarından ötürü dehşete düşmüş ve özel bir sohbet sırasında bu makamın eylemlerini eleştirmişti. Kaçınılmaz bir şekilde kıskanç bazı isimler Carlos'u ispiyonlamış ve Carlos da böylelikle tutuklanmıştı. Babası onu kurtarmak için hiç çaba sarf etmeyecekti ve Carlos ihanetten suçlu bulunup ölüm cezasına çarptırıldı; ama konumu itibarıyla ölüm şeklini kendisinin seçmesine izin verilmişti. 1568 yılında ve sadece yirmi üç

II. Felipe'nin en büyük oğlu Don Carlos. Engizisyon tarafından sapkınlık gerekçesiyle suçlu bulundu ve infaz şeklini kendisinin seçmesine izin verildi.

yaşındayken damarlarından birinin kesilmesiyle kan kaybından ölmeyi seçmişti.

İspanyol Amerikası'nda 1569 yılına kadar Engizisyon mahkemeleri kurulmamıştı, çünkü burada sapkınlık vakaları çok azdı. Fransız yazar Frézier'in Şili'deki Engizisyon eylemleri üzerine söylediklerine göre: "Ağırlıklı olarak gerçek ya da sahte büyücülerle ve Engizisyon'un alanına giren çokeşlilik gibi belirli suçlarla uğraşıyorlardı. Sapkınlara gelince, bence tek bir sapkın bile bulamadılar; buralarda başka inançta hiç kimse yok."

Meksika'da, Engizisyon'un ilk kurbanları, John Hawkins'in 1567-1569 yılları arasındaki keşif gezisine katılan ve gemilerinin çoğu batınca karaya çıkmak isteyen İngiliz denizcilerdi. Bu denizciler esir alınıp çeşitli ev işlerinde çalıştırıldılar; derken 1574'te Engizitör olarak Pedro Moya de Contreras atanacak ve İngiliz denizciler toparlanıp Mexico City'ye götürüleceklerdi. Orada gergi masasına yatırıldılar:

> Ağzımızdan bizi suçlamalarına ve yargılamalarına yetecek kadar laf aldıktan sonra Mexico şehrindeki büyük kilisenin hemen önünde bulunan pazar yerine bir idam sehpası hazırlattılar ve cezalandırılmalarından önce on dört veya on beş gün boyunca trompetler ve *attabalies* adını verdikleri bir çeşit davulun gürültülerinin eşliğinde şehrin çeşitli bölgelerini dolaşarak, o gün pazar yerine gelecek olan herkesin Kutsal Engizisyon'un İngiliz sapkınlara, Lutheranlara uygun gördüğü cezaya ve cezanın infazına şahitlik edeceklerini bildirdiler. Bildiri yapıldıktan sonra acımasız cezalandırma günü yaklaşırken son gecede biz o kutsal cehennem makamının memurlarıylayken yanımıza gelip bize kendi dillerinde *san benitos* adını verdikleri, ön ve arka yüzlerinde kırmızı haçlar olan saçma sapan sarı giysileri getirdiler.
>
> Böylece sabahın sekizinde hapishaneden üstlerimizde sarı giysilerimiz, boyunlarımızda idam ipleri ve ellerimizde yakılmamış yeşil büyük mumlarla çıktık. Her birimizin iki yanında iki İspanyol yürüyordu. Bu şekilde ok menzili kadar uzaklıktaki pazar yerinde kurulan infaz sehpasına yürüdük ve yolda büyük bir kalabalıkla karşılaştık. Öyle ki at üstündeki Engizisyon yetkilileri kalabalığı yararak bize yol açmak

zorunda kaldılar. Sehpaya vardığımızda merdivenleri tırmandık ve oturmamız için hazırlanmış olan yerlere oturarak hakkımızda verilen hükmün okunmasını bekledik.
Bize söylendiği gibi beklerken Engizitörler, kralın naibi ve baş yargıçlar başka merdivenlerden tırmandılar. Onlar da vilayet tentesinin altında kendilerine özel hazırlanmış yerlerine geçtikten sonra Beyaz, Siyah ve Gri kıyafetli bir sürü rahip geldi; sayıları üç yüz kadardı ve onlar da kendilerine ayrılan bölüme yerleştiler. Açılış sözünün söylenmesiyle bir sessizlik hâkim oldu ve gaddar yargılama böylelikle başladı.
Çağrılan ilk adam *Jesus* adlı geminin baş zırhçısı olan Roger'dı ve at sırtında 300 kırbaç, ardından da on yıl boyunca kadırgalarda kürek çekme cezasına çarptırıldı.
Ondan sonra John Gray, John Browne, John Rider, John Moon, James Collier ve Thomas Browne için kararlar okundu; hepsine at üstünde 200 kamçı ve sekiz yıl boyunca kadırgalarda çalışma cezası verildi. Ardından John Keyes'e at üstünde 100 kırbaç ve altı yıl boyunca kadırgalarda çalışma cezası verildi. Sonra da diğer elli üç mahkûm sırayla çeşitli cezalara çarptırıldı; at üstünde 200 kırbaç, 100 kırbaç; kadırgalarda altı yıl, sekiz yıl, kimisi de on yıl boyunca köleliğe çarptırıldı. Derken sıra bana, Miles Philips'e geldi ve bir manastırda beş yıllığına hizmet etmeye mahkûm edildim; kırbaç cezası verilmedi, ama o beş yıl boyunca üzerimdeki sarı *san benito*'yu giymek zorundaydım.
Sonra John Story, Richard Williams, David Alexander, Robert Cooke, Paul Horsewell ve Thomas Hull'un adları okundu: Bu altısı kırbaç cezası olmadan manastırda, kimi üç yıl kimi de dört yıl hizmet etme cezasına çarptırıldı... Hava kararmaya başladığında George Rively, Peter Momfry ve İrlandalı Cornelius'un adları okundu; onlara kül olana kadar yakılma cezası verilmişti. Hemen pazar yerindeki infaz alanına alındılar... [ve] bir an önce yakılıp yok edildiler. Biz diğer hükümlüler, toplam 68 kişi o gece yeniden hapishaneye götürüldük.
Cezamızı çekeceğimiz manastırlara götürülüp ceza süremizi tamamladıktan sonra yeniden Baş Engizitör'ün huzuruna

çıkarıldık. Hepimizin üzerindeki giysileri çıkartıp merkez kiliseye astılar... Ve her askının üzerine ismimizle birlikte "sapkın Lutheran döndürüldü" yazıldı. Kadırgalara gönderilenlerin de giysileri askılara asıldı ve yine "Sapkın Lutheran döndürüldü" yazıldı: Ayrıca yakılan üç kişinin de giysileri asıldı ve o askılara da "inatçı sapkın Lutheran yakıldı" diye yazıldı.

Engizisyon uygulanan 277 yıl boyunca Meksika topraklarında 41 kişinin sapkın olma suçlamasıyla, 99 kişininse temsili olarak yakıldığı kaydedilmiştir. 1659 yılındaki *auto-da-fé* yaşananların en büyüğüydü: 23 kadın ve erkekten yedisi yakıldı; bunlardan beşi sapkınlık, ikisi Yahudilik gerekçeleriyle suçlanmıştı. Diğerleri Tanrı'ya ve kutsal şeylere sövme, iki eşlilik, sahtekârlık, yalancı şahitlik ve cadılık gibi suçlardan hüküm giydiler.

Engizisyon Peru'da yirmi dokuz kez *auto-da-fé* düzenledi; ilki 1581'de, sonuncusuysa 1776'da gerçekleştirildi. Toplam 59 sapkın kazığa bağlanma cezasına çarptırıldı. Brezilya'nın Portekiz'e ait topraklarında Engizisyon düzenlenmedi, ama 1591'den itibaren ziyaretçi delegeler düzenli olarak bu topraklara gönderildiler. Burada yakaladıkları suçluları, yargılanmaları için Lizbon'a gönderdiler ve dolayısıyla Brezilya'da hiç *auto-da-fé* kurulmadı. 1591 ila 1763 yılları arasında yaklaşık dört yüz Yahudi'nin Portekiz'e götürüldüğü hesaplanmıştır: İçlerinden on sekizi ölüm cezasına çarptırılırken sadece biri, İsaac de Castro canlı canlı yakılmış (1647), diğerleri asılarak idam edilmiş ve "temsili" olarak yakılmışlardır.

Goa bölgesindeki Engizisyon çok daha vahşiydi ve Yahudilerden daha çok sayıda Hindu hapsedilmişti. Portekizli Torres de Castilla onların mahpusluğunu şu şekilde tarif etmiştir:

> Güneş ışınlarının asla girmediği, en pis, en karanlık ve en berbat ortamdı. Üzeri asla kapanmayan ve hela olarak kullanılan eski, kurumuş bir kuyunun nasıl koktuğunu hayal edebilirsiniz belki. Küçük bir açıklık dışında kaçılabilecek hiçbir delik yoktu. Mahkûmlar umumi helada tutuluyordu.

Engizisyon üç yüzyıldan daha uzun bir süre boyunca İspanya'da, Portekiz'de ve ikisinin denizötesi topraklarında varlığını sürdürdü.

Auto-da-fé'deki bazı mahkûmlar falaka, bazıları kadırga cezasına çarptırıldı, ama daha dik başlı sapkınlar merasimin sonunda yakıldı.

İspanya'da 1808'de Joseph Bonaparte tarafından durduruldu, 1814'te yeniden kuruldu, 1820'de yeniden durduruldu, 1823'te yine kuruldu ve son olarak 1834'te çalışmaları durduruldu. Portekiz'de halka açık *auto-de-fé* düzenlenmesi 1771'de yasaklandı ve 1820 yılına geldiğinde Engizisyon tamamen durduruldu. Bir vahşet sürecinin bu şekilde sonlandığı umut edilmektedir.

İngiliz sömürgelerinde kölelere uygulanan muameleler gaddarcaydı. Çoğu sahibinin kim olduğu bilinsin diye kızgın demirle dağlanırdı ve sadistçe falaka uygulanması çok yaygındı.

BÖLÜM ALTI
İNGİLTERE VE SÖMÜRGELERİNDE İŞKENCE

İngiltere'de işkencenin kanunen yasak olduğu düşüncesi gerçekte genel bir yanılgıdır. Aslında yerine getirilemediği için işkence fiili oluşmamıştır: İngiliz kanunu; medeni kanun –yani kabul edilmiş yasal uygulamaların temeli– ve belirli kraliyet yasalarından oluştuğu ve bu ikisi işkence kavramını asla yasal olarak kabul etmediği için, işkence uygulamaları her zaman kanunların dışında kalmıştır.

Ayrıca, bu kitapta değinilen bazı işkence şekilleri, işkence değil de yasal bir cezalandırma veya sorgu sürecinin yasal bir ayağı olarak görülmektedir. Bu yöntemlerin en kötü şöhretli olanıysa *peine forte et dure*, yani "savunmaya baskı" olarak adlandırılan bir işkenceydi ve XVIII. yüzyılın sonlarına kadar kullanımda kalacaktı. Yasalar gereğince, suçlanan kişi mahkemenin huzuruna getirildiğinde, duruşma başlamadan evvel kendisinin "suçlu" veya "suçsuz" olduğunu belirtmeliydi. Büyük suçlar işlemiş olanlar suçlu bulundukları takdirde bütün mal varlıklarına el koyulacağını; karısının ve ailesinin aç ve sefil bir durumda kalacağını bildiğinden bu savunmayı yapmayı reddederdi.

John Stow, *Survey of London* (Londra Araştırması, 1720) adlı kitabında şu tanımı yapmıştır:

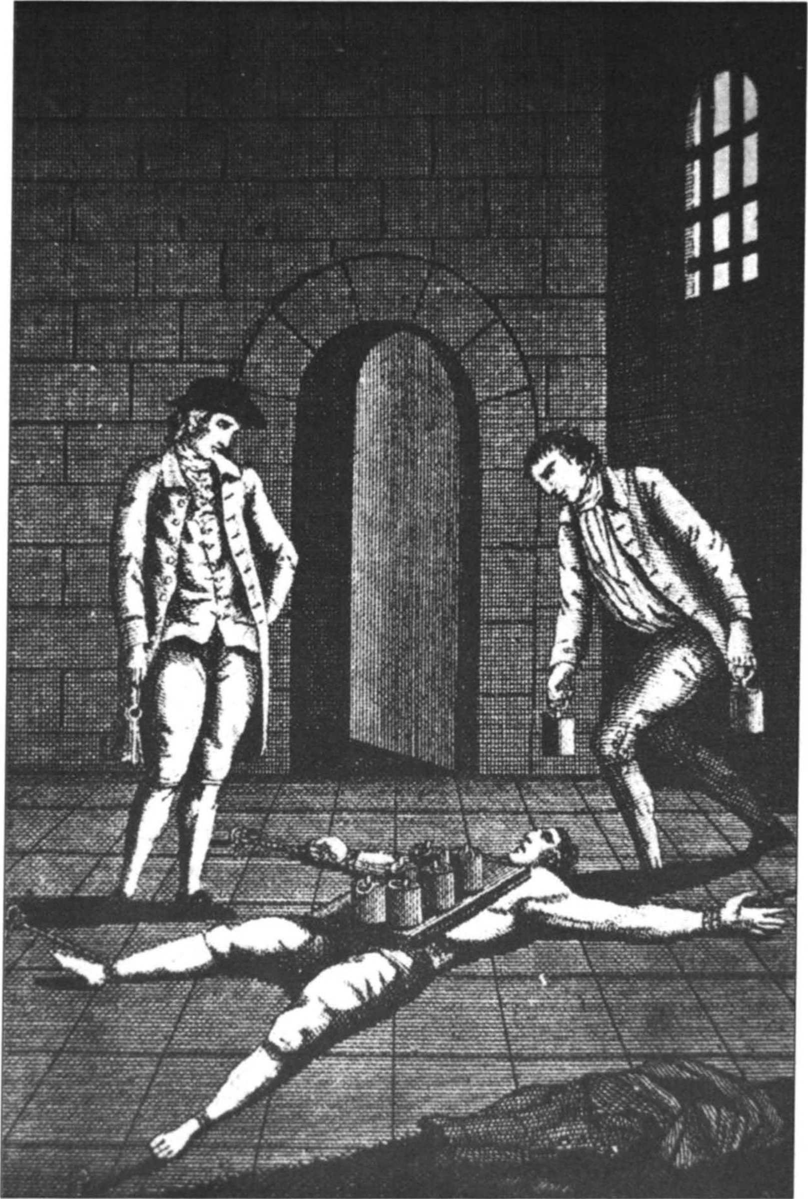
> Suçlu geldiği hapse geri gönderilir ve orada yarı karanlık bir odada, üzerinde sadece cinsel bölgelerini kapayan bir giysiyle yere yatırılır, kol ve bacaklarına bağlanan ipler odanın çeşitli yerlerine tutturulurdu; ardından üzerine dayanabileceği kadar demir, taş veya kurşun kütleler yığılarak bırakılırdı; bir sonraki gün yanında içecek bir şey olmadan sadece üç parça arpa ekmeği verilirdi; üçüncü gün ekmekle birlikte biraz da su verilirdi. Bu yöntem suçlu ölene kadar harfiyen uygulanırdı.

Bu yöntem çoğu zaman kurbanın mahkemeye çıkıp suçunu kabul etmesinde etkili olurdu. 1726 yılında Kingston mahkemesinde yargılanan Burnworth adlı bir katil, 204 kilogramlık kütleye neredeyse iki saat boyunca dayandıktan sonra kendisini bırakmaları için yalvardı ve ardından da mahkemeye çıkıp suçlu bulunarak asılacaktı.

Bununla birlikte, *peine forte et dure* aslında cezanın ta kendisi olarak tasarlanıp ortaya atılmıştı. İl olarak 1275 yılında kral I. Edward'ın yayımladığı bir kanunda tanımlanmıştı ve buna göre "sıkı ve sert bir hapis" olması gerekiyordu; ama 1406 yılına gelindiğinde ağırlıkların baskısıyla öldürme bir cezaya dönüşüyordu. İki yüzyıl sonra, 10 Ağustos 1605 günü York Kalesi'nde ağırlık baskıyla öldürülen Yorkshire'lı Walter Calverley'nin davası buna tipik bir emsaldir:

> Delirdiği bir anda... İki oğlunu öldürmüştü... Ve karısını da öldürmeye kalktı... Ve sonra evin dışında olan oğlu Henry'yi öldürmek için atına binip gitti, ama 24 Nisan 1605'te (cinayetleri işleyişinden bir gün sonra, oğullarının cenazeleriyle aynı gün) yakalanmasının ardından Sör John Savile ile Sör Thomas Bland tarafından sorgulandı ve geçici olarak Wakefield'e gönderildi.
> Çok geçmeden York Kalesi'ne aktarıldı ve orada suçlu bulunup ölüm cezasına çarptırıldı... Aklı yerine geldiğinden, mallarını ve arazisini hayatta kalan ve onların yaşam sevinci olan tek oğlu Henry için elinde tutma düşüncesiyle, suçunu kabullenip iddianameye cevap vermeye yanaşmadı (ve bu da aklını yeniden kaybettiğinin bir kanıtıydı). Böylelikle *peine forte et dure*, yani ölümüne dek ağırlıklarla bedenine baskı yapılmasına karar verildi.
>
> J. Horsfall Turner,
> Wakefield Islahevi, 1904

Luke Owen Pike, *A History of Crime in England* (İngiltere'de Suçun Tarihi, 1873) adlı kitabında, ölümünü hızlandırmak için kurbanın çıplak sırtının altına sivri bir tahta parçasının yerleştirildiğine değinmiştir, ama böyle bir şeye her zaman izin verilmezdi. Örneğin Şubat 1658'de İç Savaş'ın kahraman askerlerinden

Peine forte et dure: İngiliz yargı sisteminin dört yüzyıldan uzun bir süre kullanılan acımasız yüzü. "Suçlu" ya da "suçsuz" savunmasıyla yargılanmayı reddedenler bedenlerinin üstüne yerleştirilen ağırlıkların yarattığı baskıyla öldürülme cezasına çarptırılırlardı.

biri olan Binbaşı George Strangeways cinayet suçlamasıyla yargılanmayı reddetti.

> Bu alışılagelmiş lütuftan yararlanmasına izin verilmedi, sırtının altına yerleştirilip ölümünü hızlandıracak olan sivri tahta parçasından yoksun bırakıldı ve görevliler ilk ağırlığı üzerine bıraktıklarında hızlı bir infaz için ağırlığın yetersiz olduğunu fark ettiler ve etrafında ayakta duranlardan çoğu adamın acısını fazlalaştırmak için kendi ağırlıklarını da üzerine bıraktılar. En çok sekiz veya on dakika içinde pervasız ruhu acı çeken bedenini terk etti...

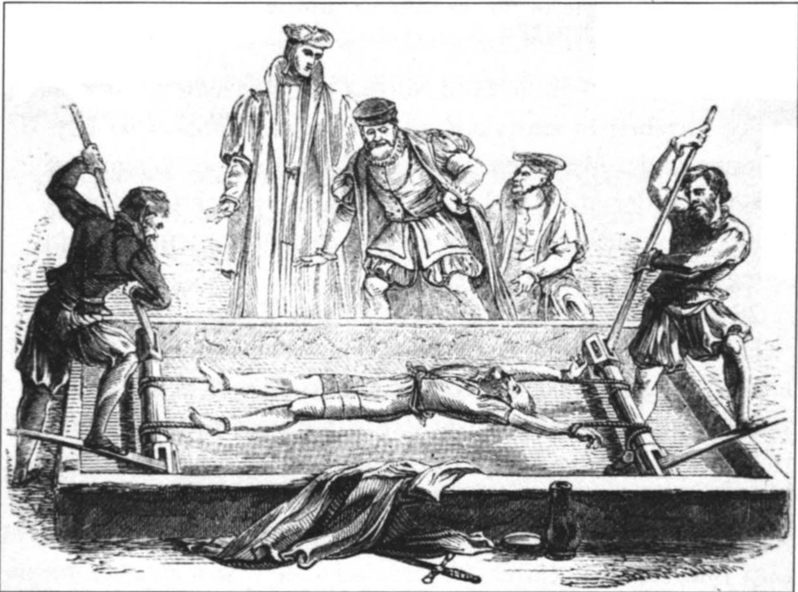
1735 gibi görece daha geç bir tarihte, Nottingham mahkemesinde iğrenç bir dava görüldü; katil olduğu iddia edilen doğuştan sağır ve dilsiz biri, savunmasını yapamadığı için ağırlık baskısı yoluyla öldürüldü. 1740 yılında İrlanda'daki bir duruşmadaysa –çok geç bile olsa– hâkimlerin, sadece yargılananın dilsiz numarası yaptığına inandıkları ortaya çıkacaktı.

Mathew Ryan, yol kesip soygunculuk yaptığı suçlamasıyla Kilkenny mahkemesinde hâkimlerin karşısına çıkarılmıştı. *The Percy Anectodes* (cilt VIII, 1823) adlı eserde bu olayın etkileyici bir betimlemesi yapılmıştır:

> Bu suçluya bakan hâkimler mahkûmun savunma yapmasını istediler, ama o kendisine söylenen hiçbir şeyi anlamıyormuş gibi davranmaya devam etti. Verilmesi gereken ceza *peine forte et dure* idi, ama hâkimler mahkûmun akıl sağlığının yerine gelmesi umuduyla kendisine merhamet göstererek cezayı ertelediler. Mahkûm daha sonrasında yeniden mahkemeye getirildiğinde savunma yapmayı bir kez daha reddetti: Mahkeme de sonunda kaçınılmaz hükmü verdi; baskı aracılığıyla öldürülecekti. İki gün sonra cezanın infazı Kilkenny pazar yerinde gerçekleştirildi. Ağırlıklar üzerine koyuldukça bitik haldeki adam asılmak istediğini söyledi; ama hükümdeki infaz yöntemini değiştirme yetkisi bulunmadığı için şerif hiçbir müsamaha gösteremeden infazı devam ettirdi.

KONSEYİN EMRİYLE

Özellikle gergiye yerleştirmek yöntemi olmak üzere, işkence aletlerinin kullanımı, medeni hukukta bulunan herhangi bir kanun kararnamesinde yer almadığı için, taht tarafından verilen özel bir onay gerektirmekteydi. Bu onay da çoğunlukla Kraliyet Danışma Konseyi ya da ilerleyen zamanlarda *Star Chamber* adıyla kötü bir ün salmış olan bir yüksek mahkeme tarafından verilirdi. Örneğin 1310 yılında yakalanmış olan Tapınak Şövalyeleri'ne işkence uygulanmasını resmileştirmek için bir kraliyet onayı çıkarılmıştı. Ayrıca, 1351 tarihli Vatana İhanet Kanunu, krala karşı komplo şüphesiyle yakalanan herkese işkence yapılabileceğine dair taht onayının verileceğini neredeyse tamamen kesinleştiriyordu. 1468 yılında, Güller Savaşı sürerken, Londra Belediye Başkanı Sör Thomas Coke, gergi işkencesi altında itirafta bulunan tek bir şahitin tanıklığına dayanılarak, vatana ihanet gerekçesiyle suçlu bulundu. Gergiye sokma işkencesinin İngiltere'de, 1420'li yıllarda Londra Kulesi emniyet yetkilisi olan Exeter Dükü tarafından uygulanmaya başlandığına inanılır ve gergi masasına yatırılan kurbanlar

"Exeter Dükü'nün kızıyla evlendirilen", yani gergi masasına gerilen bir kurban. Bu işkencenin 1420'li yıllarda İngiltere'de, Londra Kulesi emniyet yetkilisi olan Exeter Dükü tarafından uygulanmaya başlandığına inanılır.

"Exeter Dükü'nün kızıyla evlendi" diye tanımlanırdı.

Star Chamber [Yıldız Konseyi], adını Westminster Sarayı'nda bulunan ve tavanı yıldızlarla boyalı olan bir odada toplanmasından dolayı almıştır. Aslında burası kralın konseyinin, sıradan mahkemelerin yetki sınırlarının dışındaki başvuruları dinledikleri ve olayları değerlendirdikleri toplanma yeriydi. Bununla birlikte, 1509'da VIII. Henry'nin tahta çıkışından hemen sonra, onun hukuk danışmanı (ileride Kardinal) Thomas Wolsey, *Star Chamber*'ı kendisine ait bir adalet enstrümanı olarak kullanmaya başlayacak, onun sekreteri ve halefi olan Thomas Cromwell, bu makamın geniş bir yelpazeye ulaşan güçlerini iyice sağlamlaştıracaktı. Kraliyet Danışma Konseyi'nin iki kıdemli hâkimi ve üyesini de kapsayan *Star Chamber* en aktif yıllarını I. Elizabeth devrinde yaşamıştır. Keyfi alınan kararların çoğalması ve temel bir işkence merkezine dönüşmesi, zaman içinde dalga dalga yayılan protestoların oluşmasına yol açana kadar devam etti ve ardından bu konsey 1640 yılında I. Charles devrinde feshedildi.

Döneme ait birçok belge Kraliyet Danışma Konseyi'nin işkenceye, özellikle gergi masasına yatırma yöntemine onay verdiğini kanıtlar türdendir. Örneğin:

> 9 Haziran 1555 günü, Lord North'a ve diğerlerine [yani Kraliçe Elizabeth'in emriyle Kraliyet Danışma Konseyi'ne] böylesine inatçı kişilerden itiraf almak için işkence yapmak ve ketumiyetlerini kontrol altına almak adına mektuplar yazılmıştır; bir mektup da aynı etkinin sağlanması için Kule'nin teğmenine yazılmıştır.
>
> 28 Aralık 1566 günü, Kraliyet Danışma Konseyi tarafından, başsavcıya ve diğerlerine bir mektup göndermiştir: Şu ana kadar Kule hapishanesinde olan Clement Fisher'a biraz işkence korkusu yaşatmayı onaylamışlardır. Soruşturmaları sırasında Fisher'ın gergi masasının dokunuşunu hissettiğinde ahlaksızlığını gün yüzüne çıkaracak bir şeyler söylemesi onun için sorun olmayacaktır.

İspanyol komplocuların kendisine bir suikast düzenleyeceğinden korkan, –her ne kadar uzak görünürse görünsün– taht üzerinde hak iddia edebilecek herkesten şüphelenen ve Roma'nın et-

kilerinden olabildiğince bağımsız bir İngiliz Kilisesi kurmak için elinden gelen her şeyi yapan Kraliçe Elizabeth, havada bir ihanet kokusunun var olduğuna kolaylıkla kanabiliyordu. Ülkeye gizli giriş yaparken yakalandıklarında İspanyol casusu olmakla suçlanarak gergi masasına yatırılma korkusu yaşayanlar sadece Cizvit rahipler değildi. Örneğin, Somerset'teki Hinton St. George'un rektörü olan Edward Peacham'ın bir merasimde yaptığı konuşmanın ihanet unsurları barındırdığı düşünüldü. Bu yüzden de Kule'ye hapsedildi ve Kule'nin teğmeni raporunda şunları yazıyordu: "Hemen o gün işkence öncesinde, işkence sırasında, işkenceler arasında ve işkenceden sonra gergi masasına yatırıldı." Hatta adi hırsızlar bile "gergi masasına götürülerek bu işkencenin varlığı hissettiriliyor, eğer sorgulayıcılar zanlıların suskunluklarının kötü niyetli olduğu kanısına varırlarsa, meseleye dair gerçekleri tam anlamıyla ortaya çıkarmak için bu yönteme başvuruyorlardı."

1571 yılında kraliçe, Sör Thomas Smith ile Dr. Wilson'a bir izin belgesi imzalayarak, Norfolk Dükü'nün hizmetkârlarından olan Bannister ve Barker'ın "gergi masasına yatırılarak gerginin tadını almalarını" emretti. Dükün kendisi de bu arada İngiltere tacında yasal bir şekilde hak iddia eden İskoçya'nın tutsak kraliçesi Mary Stuart ile komplo kurmaktan ötürü yargılanmaktaydı. Sör Thomas şunları bildirmişti:

> Şu ana dek elde edebileceğimiz kadar bilgiye ulaştığımızı düşünüyorum, ama yine de yarın onlardan birkaçını gergi masasına götüreceğiz. Korkutma ya da ağızlarından yeni bir şey alma umuduyla değil, sadece bu emir bize cömertlik gösterilerek bahşedildiği için.

Ardından da yaptığı açıklamada "Bannister'ın gergi masasıyla, Barker'ın da gergi masası korkusuyla tamamen konuşturduğunu" bildirecekti.

O dönemin gergi ustası Thomas Norton'du ve Cizvit Alexander Briant'ı gergiden geçirdikten sonra, "Tanrı'nın yarattığından otuz santim daha da uzadı," diye böbürlendiği biliniyordu. 27 Mart 1582 günü devlet bakanı Sör Thomas Walsingham'a şöyle yazmıştı:

> Konsey'in elinde vatan hainliği suçlamasına dair kanıt bu-

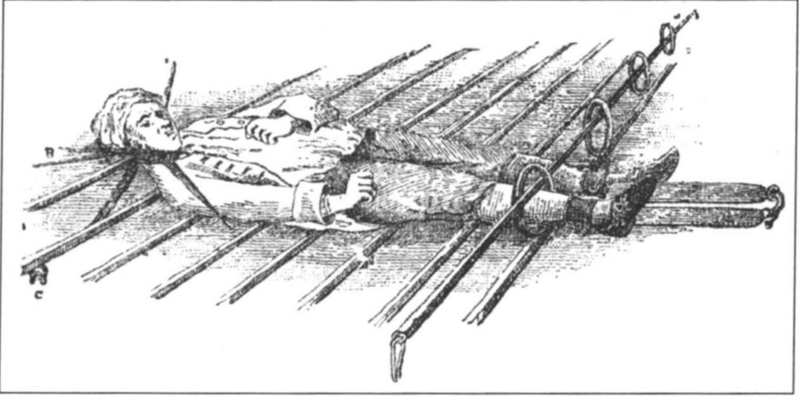
lunmayan hiç kimseyi gergiye yatırmadık ve dolayısıyla da hiçbir masumun gergiye yatırılmadığı konusunda en baştan emindik. Ayrıca suçlu mu, değil mi diye de hiç kimseyi gergi işkencesine sokmadık; burada önemli olan tek şey vatan hainlerini ve işbirlikçilerini gözetleyerek Kraliçe'nin güvenliğini sağlamaktı.

Ama aslında Kraliyet Danışma Konseyi de, işkenceyi Engizisyon'la tamamen aynı sebeplerle kullanıyordu. Ve 1583 yılında Lord Burghley'nin (kraliçenin başbakanı ve Yüksek Hazine Lordu) yazdıkları Engizisyon yargıçlarının çarpıcı bir yankısı gibiydi:

Görevleri gergiyi kullanmak olan Kraliçe'nin hizmetkârları ve [Kule'deki] gardiyanları, gerçekleştirilen sorgulamalara katılarak bu aleti olabildiğince merhametli bir şekilde kullanmak için özel olarak görevlendirilmişlerdi.

Ancak gergiye yatırılanların infazcılarını merhametli olarak nitelendirdiklerini söylemek çok zordur. Bunlardan biri olan Francis Throckmorton adlı bir Katolik, 1583 yılında, İngiltere'nin istila edilmesi ve Mary Stuart'ın serbest bırakılmasına yönelik bir komploda yer almıştı. Tarihçi J. A. Froude *History of England* adlı kitabında Londra Kulesi'ndeki gerçekleşen sahneyi şöyle hayal etmiştir:

Cizvitlerin çığlıklarıyla yankılanan kasvetli zindanda sorgulanırken, yanında o korkunç alet ve kemiklerini eklemlerinden çıkarmak için sessizce hazırda bekleyen infazcılar vardı; dehşete düşmüş aklını bir türlü toparlayamıyor ve duyuları işlevlerini yerine getiremiyordu. Ucu açık konuşmuş, hikâyesinde tutarsızlıklar yaratmış, tüm suçlamalara karşı kendiyle çelişmişti. Kendi özgür iradesiyle itiraf ederse affedileceği sözü verilmişti. Yine de karşı koyuyor, ama aslında anlatacak çok şeyinin olduğunu bir türlü saklayamıyordu ve o dönemde krallığın huzurunu bozacak hainlere pek de insani davranılmıyordu.
Kraliçe yetkililerin "acı" gerektiren süreci kullanmaları için gerekli izni verdi. Majesteleri hem kendi şahsi güvenliğini hem de tacının güvenliğini sağlamak için gerçekleri öğrenebilme yolunda, yine kendi konseyinin vasıtasıyla işkenceye

Cambridgeshire, Ely'deki hapishanede kullanılan bir işkence biçimi. Mahkûm bir sıra demir çubuğun üzerine yatırılıp zincirlenir. Ağırlığı üç kg olan ve üzerinde 30 cm'lik sivri çiviler yerleştirilmiş demir bir yakalık boynuna geçirilir, böylece kafasını oynatması engellenmiş olur. Ardından ağır bir demir külçe bacaklarına koyulur ve bacaklarından birine bağlanır; bu da onu tamamen hareketsiz bırakırdı.

> izin vermenin uygun bir yöntem olduğu kanısındaydı. Adama yeniden affedilme sözü verildi, ama o yine reddetti ve bu şekilde davranan diğerleri gibi "Kule'ye, gergi masasında gerilmeye" gönderildi. Onuru, çektiği ölümcül ıstırapla mücadele halindeydi. İlk gerilmesinde hiçbir şey itiraf etmedi; ama ikinci bir muameleyi kaldıramazdı... Kasım güneşinin solgun hüzmeleri dehlizin penceresinden sızarken korkunç aletin yanında, bitik vaziyette kendisinden istenen sözleri söylemeye başladı ve aynı anda yüreğini de parçaladı.

Suçluluğuna dair itirafı kendi ağzından çıkmasının ardından Throckmorton, Tyburn'a gönderildi ve 10 Temmuz 1584 günü orada asıldı ve dört parçaya bölündü.

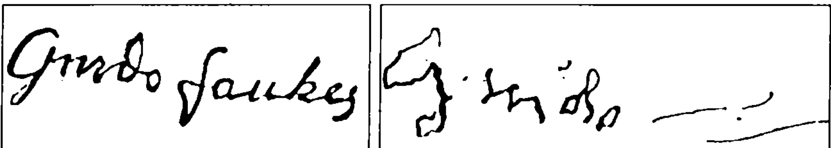
İskoçya topraklarında işkence İngiltere'den çok daha yaygın olarak kullanılmaktaydı; özellikle XVII. yüzyılın cadılık duruşmalarında. Bu yüzden de Guy Fawkes ve işbirlikçileri Parlamento'yu havaya uçurma eylemleri başarısızlıkla sonuçlanıp da yakalandıklarında, İskoçya'nın VI., İngiltere'nin I. James'i olan yeni kral hiç tereddütsüz bir şekilde işkence kullanımında ısrarcı olacaktı. 6 Kasım 1605 gününde imzaladığı bir mektupta Fawkes gibi "gözü dönmüş birinin" üzerinde "önce daha nazik işkence yöntemlerinin kulla-

nılmasını, ardından *et sic per gradus ad ima tenditur* –en kötüsüne doğru aşama aşama ilerlenmesini rica ederken– Tanrı'nın bu hayırlı işlerinde onlara yardımcı olmasını dilediği" yazmaktadır.

Bu "daha nazik işkenceler" hiç şüphesiz Elizabeth döneminde de sıklıkla kullanılan kelepçelerdi. Bir taburenin üzerinde ayakta duran zanlının iki eli bileklerinden bir duvara kelepçelenirdi; bu kelepçeler gerektiğinde iyice sıkılabilirdi. Ardından tabure altından çekilir ve zanlı bileklerinden duvara veya tavana asılı bir halde saatlerce bırakılırdı. Cizvit rahip Edmund Campion'a on defadan fazla işkence uygulayan acımasız Richard Topcliff, "Adeta bir dans figürü ya da numarası yapar gibi olacak," demişti. Campion, 1581 yılında Westminster Salonu'nda yapılan duruşmasında savunmasını kabul edebilmek için ellerini havaya bile kaldıramayacak durumdaydı ve iki rahip arkadaşı ona yardım etmek zorunda kalmıştı.

Tarihçiler Guy Fawkes'un kelepçe ve gergi işkencelerine katlanıp katlanamadığı konusunda fikir birliği sağlayamamışlardır. Topcliff'in muamelelerinden kurtulan ve Kıta'ya kaçmayı başarabilen birkaç Cizvit rahibinden biri olan Peder John Gerard'a göre "ortak kanı ilk birkaç gün boyunca gergiye alınarak aşırı miktarda gerildiği yönündeydi". Ancak sarayın hane halkından olan Sör Edward Hoby'nin yazdıklarına bakılacak olursa sadece kelepçe kullanılmıştı. Ama kesin olan bir şey varsa o da Fawkes'un 8 Kasım'a kadar konuşmaya ve komplonun ayrıntılarıyla komplocuların isimlerini vermeye başlamış olduğuydu. Bu sayede Londra'dan kaçmayı başaran diğer komplocular kıskaca alındı ve içlerinden dördü tutuklanmaya karşı koyarken öldürüldü. Fawkes'un sorgulaması üç gün sürmüş ve her günün gecesinde bir itiraf imzalamıştı. Gitgide bir çiziktirmeye dönüşen imzalar, Fawkes'un fiziksel durumu hakkında bir ipucu ve gördüğü işkencenin somut birer kanıtı niteliğindedir.

Tutuklananlar arasında sadece komploya katılanlar değil, onlarla işbirliği yapan rahipler de vardı. Kralın başbakanı Lord Salisbury

Guy Fawkes ya da diğer adıyla Guido Faıukes'in imzasındaki değişim bileklerindeki hasarı kanıtlar niteliktedir (üstte).

"mahkûmların birbirlerinden ayrı tutularak, karanlıkta, sadece meşale ışığında sorgulanmalarını, işkencenin de en etkili olacak şekilde yavaş ve aralıklarla yapılmasını" önerdi. Ama üç hafta sonrasında komplocular hâlâ rahiplerin adlarını vermeyi reddetmeyi sürdürdüklerindeyse, "Pekâlâ, hangi işkenceyi yaparsanız yapın," diyecekti.

Hayatta kalan sekiz komplocunun yargılanmasına 27 Ocak 1606 günü Westminster Salonu'nda başlandı. Sonuç kaçınılmazdı; üç gün sonra asıldılar, boğuldular ve dörde kesildiler. Ama halen bu davayla ilgili hapiste mahkûmlar vardı ve Kraliyet Danışma Konseyi bu mahkûmlar için 19 Şubat günü işkence onayını verdi.

Bu "aşağılık" mahkûmlardan en önemlisi Küçük John olarak da tanınan, sayısız Katolik evine rahiplerin girebileceği küçük "rahip odaları" yapan marangoz Nicholas Owen'dı. Ufak tefek, kalçası kırık, topallayan bir adamdı, ki kanuna –ve genel ahlaka– göre durumu gereğince işkenceden muaf tutulmalıydı; ancak rahiplerin yakalanabileceği saklanma yerlerini biliyordu ve bu bilgi oldukça önemliydi. Önce kelepçelendi ve çektiği acı o kadar büyüktü ki karnının demir bir plakayla sabitlenmesi gerekti. Her ne kadar işbirlikçileri tanıdığını itiraf etse de –gerçi bunun hiçbir önemi yoktu, çünkü hepsi ölmüştü– kendi yaptığı rahip saklama odacıklarını ifşa

5 Kasım 1605'te Kral James'i öldürmek için komplo kuran baş komplocular. Fawkes itiraf edene kadar üç gün işkence gördü. Tarihçiler Fawkes'un askıya gerilip gerilmediği konusunda fikir birliğine varamasalar da kelepçeyle işkence konusunda hemfikirdirler...

Gergi işkencesinin verdiği ıstıraplara dayandıktan sonra, vatana ihanet gerekçesiyle suçlu bulunan kişilerin kafaları halkın gözü önünde kesilirdi. Celladın bundan sonraki görevi kestiği kafayı havaya kaldırıp, "Hainin kafasına dikkatle bakın! Hainlere ölüm!" diye bağırmaktı.

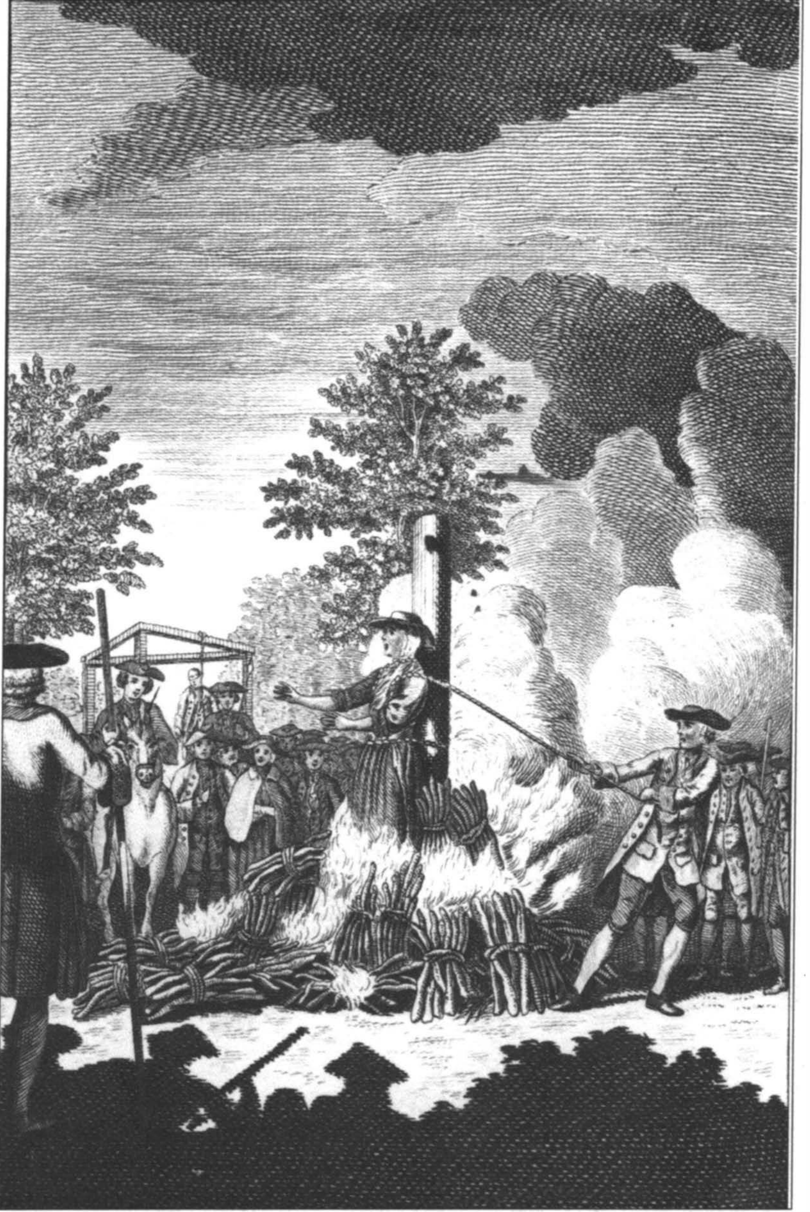
etmeyi büyük bir kararlılıkla reddetti ve 2 Mart sabahının erken saatlerinde tarif edilmez acılar içinde öldü. Hükümet, Owen'ın yemeğiyle gelen bıçağı kullanarak karnını yardığını ve intihar ettiğini iddia etti; ama gardiyanı, zavallı adamın bir akrabasına Owen'ın ellerinin gördüğü işkence yüzünden berbat bir halde olduğunu ve yemek bile yiyemediğini söylemişti.

SON İŞKENCE

İşkencenin son noktası olan kazığa bağlanarak yakılma, İngiltere ve İskoçya topraklarında birkaç yüzyıl boyunca sadece sapkınlık ve cadılık faaliyetleri için değil, kocasını öldürmek için komplo kurmak gibi "önemsiz suçlar" için de kullanılmıştır. Bazen bir derece merhamet gösterilebilir ve kurban alevler içinde kaldığında boğulurdu. 1722 yılında Lincoln'da, Eleanor Elsom adlı kadın, kocasını öldürme suçuyla tutuklandı ve yakılma cezası aldı. Kolları, bacakları ve kıyafetlerinin zifte bulanmasının ardından infaz alanına getirildi. Etrafına çalı çırpılar yerleştirilmiş bir zift fıçısının üstüne çıkartılarak kazığa zincirlendi. Boynuna idam ipi geçirildi ve ipin ucu da kazığın tepesindeki makaradan geçirilerek celladın ellerine verildi. Ateş yakıldı ve ip çekildi; ama alevler Eleanor'un bedenini yarım saat içinde yuttuktan sonra kadının yanarak mı, yoksa boynunun kırılmasıyla mı öldüğünü kimse bilmedi.

Bazen bu boğma ipinin kullanımı açıkça görüldüğü kadarıyla başarısızlıkla sonçlanıyordu. Joseph Strutt, *Manners and Customs of the Inhabitants of England* (İngiltere'de Yaşayanların Davranış ve Görenekleri, 1775) adlı kitabında, Catherine Hayes'in 1726 yılında Tyburn'de gerçekleştirilen infazını şöyle anlatmıştır:

> Yaşadığımız şu güne kadarki kanun hükmü, kocasını öldürme suçundan bir kadını canlı canlı yakılmaya mahkûm eder... Catherine Hayes davasında (birkaç yıl önce kocasını öldürüp kazıkta yakılma cezasına çarptırılan) ilk niyet onu boğmaktı; ama o dönemlerde mahkûmun boğazına bağlanan ip kazığın üstünden geçirilirdi ve ateş yakıldığı anda alevler onu hemen sarardı; daha tam boğulmadan alevlerin içinde kaldıkları görülmüştü – bu kadına olan da aynen buydu; ah-

Catherine Hayes kocasını öldürmek gibi görece "önemsiz bir suç" işlemesine rağmen kazığa bağlanarak yakılma cezası almıştı. İnfazcıları alevler yanarken kadını boğmaya çalıştılar, ancak yükselen alevler ve duman yüzünden bunu beceremeyeceklerdi.

şap hemen yandığı ve hava da rüzgârlı olduğu için çıkan duman, ellerinde germiş oldukları ipi kurbanı boğduktan sonra gevşetmeleri gereken cellatların görüş alanını daraltmıştı ve orada olan kişilerden aldığım bilgilere göre kadın ölmeden önce bayağı acı çekmişti. Ama artık yarı ölü olana dek kazıkta boğulduktan sonra etrafları yavaşça ateşe verilmekte ve bu şekilde küle dönüştürülmektedirler.

Bu şekilde öldürülen son kadın Mart 1789'da kalpazanlık suçlamasıyla yakılan Christian Murphy'ydi (takma adı Bowman'dı). Kanun değiştikten bir yıl sonra kadınlar işledikleri suçlar için asılmaya başlanacaktı.

Diğer kurbanlara boyun ve göğüs kısımlarında barut kesesi taşımalarına izin verdiler, ama bu bile her zaman yeterince etkili olmuyordu. Henry Moore, *Complete Protestant Martyology* (Protestan Şehitliğine Dair Her Şey, 1809) adlı kitabında Gloucester Lord Piskoposu Dr. John Cooper'ın 1555 yılında, yani Katolik I. Mary devrinde sapkınlık suçlamasıyla öldürülmesini dehşet verici ayrıntılarına kadar anlatmıştır:

Gömleğiyle kalmış ve bir keseye yerleştirdiği barutu iki bacağının arasına sıkıştırmıştı, aynı miktarda iki tane de iki kolunun altına. Kazığa çıkarken üç demir halka getirildi... Demir halkalardan biri kafasından göğsüne geçirildi, ama halka küçük yapılmıştı; kurban kendisini kasarak halkayı eliyle göbeğine kadar indirdi; ama boynu ve ayaklarına diğer halkaları geçirmek istediklerinde, "Size sorun çıkartmayacağıma eminim," diyerek onlara karşı geldi... Sonra çalılar atıldı ve kurban çalılardan ikisini eliyle yakalayarak iki kolunun altına sokuşturdu.

Ateşin yakılması için emir verildi; ama yaş dalların olması nedeniyle çalıların tutuşması biraz vakit aldı. Rüzgâr tersten esiyor, sabah ayazı sürüyor ve alevler kurbana doğru değil, diğer yöne doğru büyüyordu. Neticede ateşe dokunmuyordu bile. Çok geçmeden daha canlı bir ateş yakıldı: İşte o an barut dolu keseler patladı; ama acılar içindeki zavallıya bu da fayda etmedi. Yüksek sesle dua etmeye başladı: "Yüce İsa, bana merhamet et; Yüce İsa, bana merhamet et; Yüce İsa, ruhumu

yanına al!". Çığlıklar içinde söylediği son sözler bunlardı. Yüzü alevlerden simsiyah olduğu, dili konuşamayacağı kadar şiştiği ve dudakları dişetlerine yapıştığı halde tek kolu düşene kadar iki eliyle göğsüne vurmayı sürdürdü; sonra kalan elinin parmak uçlarından yağ, su ve kanlar akana dek o eliyle sürekli göğsüne vurdu. En nihayetinde ateş canlandırıldıktan sonra kurbanın gücü gitmişti ve eli boynundan karnına geçirilen demir halkanın üzerine yapışıp kaldı. Çok geçmeden bedeninin alt kısmı iyice yanınca karnındaki demir halkanın üzerine ve dolayısıyla alevlerin içine düştü... Bu kutsal aziz, *üç çeyrek saat* boyunca tarifi mümkün olmayan bir acıya dayanmaya çalışarak yandı... Ne ileri, ne geri ne de herhangi bir yana hareket edebiliyordu: Alt kısımları yandıktan kısa bir süre sonra ve tamamen yanmadan bir süre önce bağırsakları da boşaldı.

ORDU VE DONANMADA KIRBAÇLAMA

XVII. yüzyılın sonlarında İngiltere saygın bir orduya sahip olur olmaz, askeriye içinde disiplini sağlamak önemli bir ihtiyaca dönüştü. 1689'da çıkan İsyan Bastırma Yasası orduda dokuz kamçılı kırbacın standart cezalandırma yöntemi olmasını yasallaştırdı.

"Dokuz kamçılı kırbaç" dokuz ayrı uzunlukta ve her biri farklı yerlerinden düğümlenmiş kamçılardan oluşuyordu. Kurban üçgen şeklindeki ahşap bir düzeneğe bağlanır ve genelde alay trampetçisi tarafından dövülürdü. İnce kamçılar her darbede kurbanın etini keser, düğümler de et parçalarını iyice kaldırırdı. Yaşananlar "bir şahinin pençeleriyle insanın etini kemiğinden sıyırmasına" benzetilirdi.

XVIII. yüzyıl boyunca kırbaçlama cezaları ufak tefek bir sürü suç için de verilmeye başlandı. Cebelitarık'ta bir asker geçit töreni sırasında pis göründüğü için ağır dayak yedi ve birkaç gün sonra öldü. Askeri hâkimin 1000 kırbaca kadar ceza verme yetkisi vardı ve genelde cezalar 500 ila 800 kırbaç arasında değişiyordu. Bu cezalandırma yöntemi XIX. yüzyıl boyunca da devam etti. 1833 tarihli *Tait's Edinburgh Magazine* dergisinde de yer aldığı üzere:

Wellington Dükünün komutasındaki Birinci Muhafız Ala-

yı'ndan bir asker itaatsizlik, görev başında sarhoşluk ve subay emrettiği anda tüfeğini kaldırmama gerekçeleriyle beş yüz kırbaç cezasına çarptırıldı. İki yüzüncü kırbaçtan sonra alayın cerrahı müdahale etti ve bu gaddar cezalandırmanın son bulmasını istedi, çünkü askerin hayatı tehlikedeydi. Asker daha sonra bir at arabasıyla askeri hastaneye götürüldü ve bu sırada sırtı iyice açıldı. Cezalarda iyileştirme sağlanması ve zanlının suçunun bedelini canıyla ödememesi amacıyla yirmi kırbaçta bir el değiştirilmesi uygun görüldü.

Bazı alaylarda her bir kırbaç darbesi arasındaki zaman trampet ritmiyle belirlenir ve trampetçiye uyacağı ritim önceden bildirilirdi. Aralıklar ne kadar uzun olursa kurbanın çektiği acı da o kadar büyük olurdu. Bütün askerler yukarıdaki kayıtta bahsi geçen asker kadar şanslı değildi. Örneğin bir askerin beş yüz kırbacı tamamlayamayacağına karar verilirse asker hücresine gönderilir, yaralarının iyileşmesi beklenir ve ardından kalan kırbaçları için geri getirilirdi. Ceza sekiz yüz ya da bin kırbaçtan oluşuyorsa üç veya dört turda bitirilirdi.

1832 yılında kırbaçlanan bir asker çektiklerini şöyle anlatıyor:

Omuzlarımın arasında, ensemin hemen altında dayanılmaz bir yanma hissettim, acı bir yandan ayak tırnaklarıma diğer yandan el tırnaklarıma kadar vuruyor ve sanki bir bıçak saplanırcasına kalbim acıyordu. İkinci darbeyi birkaç santim aşağı vurdu ve bir önceki darbenin buna kıyasla daha tatlı ve kabul edilebilir olduğunu aklımdan geçirdim... Tepemden tırnağıma etlerimdeki tüm sinirlerin titrediğini hissediyordum. Her darbe arasında geçen süre ıstırabımı arttırmasına rağmen yine de kısaymış gibi geliyordu. Ciğerlerimdeki acı sırtımdakinden daha beter, diye düşündüm. Bütün iç organlarım patlayacakmış gibi bir histi.

Dilimi dişlerimin arasına soktum ve öyle durdum; neredeyse dilimi koparacaktım. Dilimden, ısırdığım dudaklarımdan, ciğerlerimden ve çektiğim acı yüzünden parçalanan diğer iç organlarımdan gelen kanlar beni boğacaktı ve yüzüm mosmor kesildi... Daha elli kırbaç vurulmuştu, ama hayatımın en uzun süresi geçmiş gibiydi; adeta hayatımın büyük kısmını

Küçük bir kabahat yüzünden kırbaçlanan bir İngiliz askeri. Her bir kırbaç darbesi arasındaki zaman trampet ritmiyle belirlenir ve aralıklar uzadıkça acı da artardı.

acı ve işkence içinde geçirmiş gibi hissediyordum ve keyifle hayat sürdüğüm zamanlar artık uzak, çok uzak birer hayal gibiydi.

XVII. yüzyılda Kraliyet Donanması kurulana kadar, kraliyete bağlı savaş gemilerinde ve devletin desteklediği silahlı korsan gemilerinde kırbaçlama cezası çok uzun yıllardır uygulanan bir yöntemdi. Donanma "kırbacı" 1,5 metre uzunluğunda ve bir erkeğin bileği kalınlığındaki bir halattan yapılırdı. Halatın ucundaki yarım metrelik kısım çözülüp çeşitli yerlerinden düğümlenirdi. Kurban, geminin yan tarafındaki ambar ağzını kapayan ızgaralara bağlanırdı. XIX. yüzyıl yazarlarından biri şöyle yazıyordu:

Orduda kırbaççı bir yerde durur ve pozisyonunu değiştirme-

XVIII. yüzyılda Kraliyet Donanması'nda uygulanan bir kırbaçlama cezası. Suçlu geminin yan tarafındaki ambar ağzını kapayan ızgaralara bağlanır ve 1,5 metre uzunluğundaki "donanma kırbacı" ile kırbaçlanırdı. Kırbacın ucundaki yarım metrelik kısım çözülür ve çeşitli yerlerinden düğümlenirdi.

den, sadece kol gücüyle darbeleri vurur; ama donanmada, bu görevi yerine getirmekle yükümlü olan zabıt muavini suçludan sadece iki uzun adım ötede durur, kendi deyimleriyle parmaklarını kamçıların aralarından geçirerek "kırbacı tarar" ve her birini iyice ayırır, ardından kafasının üzerinden geriye atarak bir adım öne gider ve darbeyi bedeninden aldığı tüm gücü koluna vererek vurur. Bu, şahit olduğum kadarıyla, kimsenin dokuz düzineden fazlasına katlanamayacağı çok sert bir cezalandırma yöntemidir. Bu –geçmiş zamanların gergi masası kadar berbat– şeytani yöntemi ceza olarak hak eden her kimse, eğer asılsa çok daha merhametli bir cezalandırma olurdu.

SÖMÜRGELERDE İŞKENCE

XVII. yüzyılın başlarında, Amerika'daki ilk İngiliz kolonileri kurulduğu dönemde medeni kanunun ve kraliyet yasalarının hükümlerini uygulamak zorundaydılar; ama Kraliyet Danışma Konseyi ve "Star Chamber" Atlantik'in öbür ucunda kalmıştı ve gergi ya da benzeri bir işkence aletinin kullanıldığına dair somut bir kanıt bulunmamaktadır. New England'da hiçbir cadı yakılmadı, ama efendilerini öldüren köleler –hıyanet gerekçesiyle– canlı canlı yakıldılar.

Özgür vatandaşlara verilen en bilindik işkence cezaları 1692'de Salem'de cadılıkla suçlananlara verildi. 1641 tarihli Body of Liberties (Özgürlükler Kanunu) ile *peine forte et dure* Massachusetts'te tamamen yasaklanmıştır: "İnsanlık dışı, vahşi ve acımasız hiçbir fiziksel cezalandırma bizler için uygulanamaz." Ancak yine de savunma yapmayı reddeden seksen yaşındaki Giles Cory'ye uygulanmıştı. Yavaş yavaş iki günde ölmüştü; "baskı sonucunda dışarıya çıkan dilini şerif her seferinde bastonuyla içeri itmişti".

Cadılık itiraflarıysa gaddar denilebilecek türde çeşitli işkencelerle alınırdı.

Robert Calef'in *More Wonders of the Invisible World* (Görünmez Dünyanın Diğer Harikaları, 1700) adlı eserinden alıntılarsak:

> Cadı olduklarını yakın zamanda itiraf eden ve bazılarımızın da kendileri gibi cadı olduğunu iddia eden bu beş kişi... Bu beş kişiden ikisi [Martha] Carrier'ın oğullarıdır; boyunlarından ve ayaklarından bağlanıp burunlarından kan gelene kadar bekletilip ikisi de bir şey itiraf etmediler. Eldeki kanıtlara bakılacak olursa asla yapmadıkları bir şeyi itiraf etsinler diye bu muameleye maruz kaldıklarına inanılmaktadır ve bu şekilde raporlara geçmişlerdir.

Giles Cory dışında, aralarında Peder George Burroughs'ın da bulunduğu on dokuz zanlı daha asılmış ve iki başka kişi de hapiste ölmüştür.

O dönemlerde kolonilerde işkencenin kanunen uygulanması oldukça nadirdi. Ama öte yandan disiplin sağlamak adına şiddet içeren ve sadist yöntemlere başvuran şahıslar epey yaygındı. Afrikalı köleler ve İngiltere'den getirilip köle olarak kullanılan hükümlüler, XIX. yüzyılın başlarına kadar en ufak hataları için bile düzenli ola-

rak kırbaçlanırlardı. Kadınlar da en az erkekler kadar kurbandılar. 1829 yılında Jamaika'da, G. W. Bridges adlı bir rahip genç bir kıza kötü muamele ettiği için yargılandı: kızı soymuş, tavandaki bir kancaya ellerinden asmış ve "açılmış bir et ve kan yığınına dönüşene kadar" kırbaçlamıştı. Duruşmadaki ifadesiyle beraat edecekti. Yine Jamaika'da 1830'da hizmetçilik yapan Eleanor Mead adlı bir kız dövülmüştü. *Anti-Slavery Monthly Reporter*'a (Aylık Kölelik Karşıtı Dergi, 1829) göre:

> Kızın sahibesi Bayan Earnshaw... Bir nezaket ve insaniyet timsaliydi, ama bu kölenin yaptığı veya söylediği bir şeyden ötürü alınmıştı... Ona soyunmasını emretti, yere yatırdı ve bizzat başlarında durarak arabacısına kamçısıyla kölenin çıplak bedenini elli sekiz defa kamçılattı... Kaba etlerinden biri Bayan Earnshaw'ın nezdinde tamamen açıldığında bu kez de arabacıya diğer kaba etini kırbaçlamasını emretti.

Ama bu, Huggins adlı bir çiftlik sahibinin yaptıklarıyla kıyaslanamazdı: Nevis'teki pazar yerinde "kölelerinden kadın ve erkek toplam yirmi bir tanesini araba kamçısıyla üç bini aşkın defa kırbaçladı". Kadınlardan biri tek başına 291 ve erkeklerden biri de 365 kere kırbaçlandı.

Jamaika "at kırbacı" gerçekten de ürkütücü bir işkence aletiydi. 3,5 veya 4,5 metre uzunluğundaydı. Yarım metre uzunluğundaki tutma yerinden başlayan kalınlığı 5 santimdi ve uca doğru iyice incelip bir sicim kalınlığına ulaşıyordu. Ada meclisine hitaben 1826 yılında yapılan bir konuşmada delegelerden biri şu açıklamayı yapmıştı: "Bu korkunç aletle vurulan 39 darbe, 'dokuz kamçılı kırbaçla' vurulan 500 darbeden çok daha fenadır."

Yine de her şeye rağmen at kamçısı kullanımı yasaldı. Jamaika yasama meclisinden geçen –1826'da bir kez daha geçecekti– bir kanuna göre araba sürücüsü bir kölenin bir kerede (her bir suç için) ondan fazla; efendi, kâhya veya gardiyanların otuz dokuzdan fazla kırbaç vuruşu yapması yasaklandı.

Kurbanın bu at kamçısıyla otuz dokuz kere kırbaçlandıktan sonra, bu kez de demirhindi kırbacıyla bağırtılarak kırbaçlanması da oldukça yaygındı, hatta bu işlemin "pıhtılaşan kanı boşalttığı" bile söylenirdi. Demirhindi kırbacı, demirhindi ağacının dallarından

yapılan incecik bir sopaydı; ama oldukça esnekti ve tel kadar sağlamdı. Kırbaçlamalar abanoz ağacının dikenli dallarından yapılan kırbaçlarla sürdürülürdü.

Hapishanelerde köleler, kırbaçlanmak için makara takımı yardımıyla (esnetme anlamına gelen denizcilik tabiriyle) "gerilir"di. *Jamaica Christian Record*'un (Jamaika Hıristiyan Kayıtları) 1830 tarihli sayısında tatsız ayrıntılar göze çarpmaktadır:

> Bir kadın... 22 yaşlarında var yok, yüzüstü yatırıldı; bilekleri sicimlerle bağlanarak sabitlendi; ayak bilekleri de aynı şekilde bağlanıp sabitlendi; ayak bileklerinden gelen sicim bir makaradan geçirilip direğe bağlandı. İp iyice gerildi ve genç kadın olabildiğince esnetildi.
>
> Sonra bir kadın öne çıktı ve genç kadının giysilerini kadını müstehcen bir çıplaklıkta bırakacak şekilde kafasına doğru sıyırdı. Atölyenin ustası olan uzun ve atletik adam kırbacını kafasının etrafından dört veya beş defa döndürdükten sonra cezalandırma başladı. Kırbaç düğümlü kamçılardan oluşuyordu. Değdiği etten anında kanlar fışkırıyordu. Zavallı yaratık ıstırapla titriyordu...

Birleşik Devletler'deki kölelerin durumu da daha iyi sayılmazdı. *Tom Amca'nın Kulübesi*'nin (1852) yazarı Harriet Beecher Stowe, New Orleans hapishanesindeki bir cezayı şu şekilde tarif etmişti:

> Her yaştan, her cinsiyetten ve her renkten kölenin hapsedildiği zindanların çevrelediği büyük avluya girdiğimde bir kamçı sesi işittim; her bir vuruş silahın patlamasını andırıyordu. Başımı döndürdüm ve gördüğüm manzara karşısında iliklerim resmen dondu ve hayatımda ilk defa tüylerimin böylesine diken diken olduğunu hissettim.
>
> Zenci bir kız bir yüzeye yüzüstü yatırılmış, iki başparmağı bağlanmış ve iki ayrı uca sabitlenmiş, ayakları diğer uca sıkıca bağlanmış, sırtından geçirilen başka bir iple de üstüne yatırıldığı yüzeye dolanıp bağlanmış ve kızı yattığı yere iyice yapıştırmıştı.
>
> Kızın iki metre uzaklığında, elindeki uzun kamçıyı inanılmaz bir güç ve isabetle kullanan iri yarı bir zenci duruyordu.

Yunan ve Roma dönemlerinde olduğu gibi, 19. yüzyılın başlarına kadar İngiliz sömürgelerinde de kölelerin hiçbir yasal hakları yoktu. Sahipleri tarafından düzenli olarak kırbaçlanırlardı ve bu her zaman ceza niyetiyle yapılmazdı. Çoğu toprak sahibi kölelerinin dövülmesini izlemekten sadistçe bir zevk duyar, hatta bazen kırbaçlama işini kendileri yapardı.

> Her darbe kızın derisinin bir katını alıyor, kamçıya yapışan deri parçaları yerlere saçılıyor, ardından da kan boşalıyordu. Zavallı kızcağız inleyip çığlıklar atıyordu; sesi ölüm korkusuyla karışmış bir ıstırabı yansıtırcasına başında duran efendisine, "Ah, hayatımı bağışlayın! Ruhumu almayın!" diye yalvarıyordu. Ama yine de korkunç darbeler peş peşe sırtına inip derisini yüzüyor, kanlı canlı etini lime lime ediyordu; ta ki bir kan gölünün ortasında istemsizce hareket eden mosmor bir kas yığınına dönüşene kadar.

Batı Hint Adaları (Karayipler) yerlileri de hem ilk gelen İspanyol yerleşimciler hem de onlardan sonra gelen İngilizlerden bayağı çektiler. Bryan Edwards, *The History of the Colonies in the West Indies* (Batı Hint Adaları'nda Sömürge Tarihi, 1793) adlı kitabında bir görgü tanığının ifadesine yer vermektedir:

> Bir keresinde dört ya da beş önemli yerlinin ağır ateşte canlı canlı yakıldığını gördüm, zavallı kurbanlar çektikleri acıdan dolayı çığlık çığlığa bağırıyorlardı ve öğlen uykusunu almakta olan birlik komutanı sesten rahatsız olunca kurbanların boğulmalarını emretti, ama görev başındaki memur... Bununla yetinmek istemedi; kurbanların ağızlarını tıkattı, böylelikle sesleri duyulmayacaktı; ardından da kendi elleriyle ateşi canlandırdı ve hepsi ölene kadar onları kızarttı...

Şiddet dolu bir dönemdi ve Amerika kıtasındaki ilk Hıristiyan yerleşimciler, eğer Avrupa'da yaşasalardı kanunların ya da vicdanlarının önleyeceği türde birçok gaddarca eylemlerde bulundular. Sör Henry Morgan ve korsanları 1671 yılında İspanyolların egemenliğindeki Panama şehrini ele geçirdiklerinde çok sayıda esir aldılar; ki John Esquemeling'in *Buccaneers of America* (Amerika Korsanları, 1684) adlı kitabında buna değinilmiştir:

> Çok kaliteli bir beyefendinin evinde berbat halde bir berduş adam bulundu, adamın üzerinde... Efendisine ait tafta altlık ve buna takılı küçük bir gümüş anahtar vardı. Korsanlar bunu fark eder etmez anahtarın neyi açtığını öğrenmek istediler. Adamın cevabı: Anahtarın nereye ait olduğunu bilmediği, efendisinin odasında bu altlığı bulunca giydiğiydi. Adamdan başka bir bilgi alamayınca onu hemen gergiye yatırdılar ve vahşi bir şekilde kollarını çıkardılar. Ardından alnına bir sicim dolayıp öyle bir sıktılar ki gözleri adeta yumurta büyüklüğüne ulaştı ve yuvalarından düşecekmiş gibi göründü. Ama tüm bunlar istedikleri cevabı almaları için yeterli olmadı. Bunun üstüne adamı testislerinden astılar; bu berbat ve acı verici şekilde durmaya dayanmaya çalışırken onu kırbaçladılar. Ardından burnunu ve kulaklarını kestiler, konuşamayıp acısını dışa vuramaz hale gelene dek yanan bir kamışla yüzünü dağladılar. Sonra adamın ağzından bilgi alma umutlarını yitirdiklerinde bir zenciye adamı kargıyla deşmelerini emrettiler, ki bu hamle de adamın hayatına ve korsanların insanlık dışı işkencelerine son noktayı koydu.

Hiç şüphesiz Amerika kıtasında, Yeni Dünya'nın topraklarına

Henry Morgan'ın korsanlar çetesi, 1671 yılında Panama'yı işgal ettiklerinde, esirlerinin çoğuna işkence uyguladılar.

sahip olma savaşı sırasında bununla eşdeğer birçok gaddar eylem gerçekleşmiştir. Ama Aydınlanma Çağı başlamak üzereydi ve İngiltere dahil Avrupa'nın her yerinde işkenceyi sonlandırmak için hareketlenmeler başlamıştı.

Kendisini "Baş Cadı Avcısı" ilan eden Matthew Hopkins, 1645 ve 1646 yıllarında arayışlarını Doğu Anglia'da sürdürdü. "Yüzdürme" yönteminden zorla vazgeçirildikten sonra kurbanlarını her türlü itirafı yapabilecek noktaya gelene kadar uykudan mahrum etme tekniğini geliştirdi.

BÖLÜM YEDİ
AVRUPA'DA CADI AVI

XX. yüzyılda cadılığın kadim bir dinin –Ana Tanrıça'ya tapınmanın– süregelen geleneği olarak birkaç bin yıldır devam ettiği iddiaları yaygın bir inanıştı. Ancak bunu ispatlayacak hem çok az kanıt bulunmaktadır hem de ortaçağ Avrupası'nda cadılık olarak addedilen durum aslında ilkel halkın batıl inançlarını otlara dair bildikleriyle birleştirmelerinden başka bir şey değildir. "Siğilleri" yok edebilen, doğurmayan bir kadının hamile kalmasını sağlayan ya da doğum acısını azaltabilen "bilge kadın"ın "doğaüstü güçleri"nden ne kadar korkulsa da, bu kadın yine de köy toplumunun değerli bir üyesi olarak görülürdü.

Ancak yeni binyıla girildiğinde bazı kötü gelişmeler oldu. XI. yüzyılda her türlü dini faaliyette ani bir artış yaşanmıştı. Birçok akademisyenin karşı çıktığı bir fikir de olsa, bunun nedeni (en azından bir parça) binyıl geçmesine rağmen dünyanın beklendiği gibi sonu gelmemiş, Hz. İsa dirilmemiş, ölüler canlanmamış ve kıyamet günü olmamıştı. Belki de Tanrı kullarının dindarlığından memnun değildi ve yüzünü onlardan çevirmişti.

Bu dönemde Latin Katolik Kilisesi katı dini emirler yağdırarak, büyük katedraller inşa ederek, haccı teşvik ederek ve inançsızlara karşı Haçlı Seferleri düzenleyerek inancı kuvvetlendirmeye girişti. Ancak şehir katedrallerinden ve manastırlarından uzak köylerdeki bazı insanlar kiliseye sırtlarını döndü. Atalarından kalan Hıristiyan inançlarından pek fayda görmemişlerdi ve belki de bu yüzden Tanrı'nın karşıtı Şeytan'ın kendilerini daha çok koruyacağına inandılar. Diğer yandan sadece yüzyıllardır ilkel bir şekilde var olmaya devam eden pagan ritüellerine de dönüş yapmış olabilirler.

Üzerinden bin yıl geçtikten sonra tam olarak neler yaşandığını bilemeyiz. Elimizdeki ilk veriler kurdukları inanç sistemini tehdit eden her şeyden doğal olarak korkan ve şüphesiz kayıtlarını abartarak ve yanlı olarak tutan kilise mensuplarına aittir. Öyle ki, bu ka-

yıtlarda festival ve bayramlarda bir araya toplanan cadıların havada uçabildikleri ve kendilerini hayvan ya da başka imgelere dönüştürebildikleri yazıyordu. Birkaç yüzyıl boyunca teologlar bu yeteneklerin cadıların hayal ettikleri fantezileri ya da muhtemelen bitkisel iksirlerinin neden olduğu halüsinasyonların neticesinde yaşanan göz yanılmaları olduklarını iddia ettiler.

Her nasıl olursa olsun, cadılar kendi yeteneklerine inanıyorsa kendilerine yöneltilen sapkınlık suçlarını da haklı çıkarmış oluyorlardı. Bu görüş ilk olarak onuncu yüzyılda yayımlanan ve on ikinci yüzyıl kilise kanunlarının temelini oluşturan Canon Episcopi olarak bilinen belgelerde şekillenmiştir. Şu şekilde başlar:

> Piskoposlar ve alt kademesindeki yetkililer tüm güçlerini kullanarak yetki alanlarını şeytan icadı büyücülük faaliyetleri ve kötülüklerden arındırmak için çalışmalıdırlar ve bu şekilde faaliyetlerde bulunan kadın erkek herkesi yetki alanlarından uzaklaştırmak için ellerinden gelen her şeyi yapmalıdırlar...

Burada sapkın faaliyetlere karşı doğal bir tepki olan aforoz dışında herhangi bir işkenceye değinilmemiştir. Böylesine bir sapkınlık şeytan icadı olabilir, ama bu noktada Şeytan'a tapıldığına dair de herhangi bir çıkarımda bulunulamaz. Papaların cadılığa karşı ciddi bir mücadele başlatması ancak on üçüncü yüzyılı bulmuştur ve 1484'te Papa VIII. Innocentius'un yayımladığı ferman XVI. ve XVII. yüzyıllarda yapılan büyük cadı avlarının fitilini tutuşturmuştur. Summis desiderante affectibus (En içten kaygılarla arzulamak) olarak bilinen bu fermana göre:

> Son zamanlarda dikkatimizi çektiği üzere... Almanya'nın kuzey bölgelerinde... Birçok kişi... Kendilerini büyüleriyle, muskalarıyla, ruh çağırmalarıyla ve birçok başka türlü korkunç büyü ve sihirleriyle Şeytan'a, *incubi* ve *succubi*'ye[1] teslim etmişlerdir... Kadınların çocuklarını ve buzağıları, asmalardaki üzümleri ve ağaçlardaki meyveleri yok edip dünyanın

1 Latince *incubi* ve *succubi*; *incubus* ve *succubus* sözcüklerinin çoğul halleridir. *Succubus* "altına yatan" anlamına gelir ve bir insanla ilişkiye girmek isteyen kadın görünümüne bürünmüş olan bir iblistir; geceleri erkekleri cezbeder ve yeni doğan bebekleri öldürür. İncubus ise succubus'un erkek şeklidir, "kâbus" anlamına gelir ve kadınları uykularında avlayıp onlara sahip olur. (ç.n.)

MALLEVS MALEFICARVM,

MALEFICAS ET EARVM

hæreſim frameâ conterens,

EX VARIIS AVCTORIBVS COMPILATVS,

& in quatuor Tomos iuſtè diſtributus,

QVORVM DVO PRIORES VANAS DÆMONVM verſutias, præſtigioſas eorum deluſiones, ſuperſtitioſas Strigimagarum cæremonias, horrendos etiam cum illis congreſſus; exactam denique tam peſtiferæ ſectæ diſquiſitionem, & punitionem complectuntur. Tertius praxim Exorciſtarum ad Dæmonum, & Strigimagarum maleficia de Chriſti fidelibus pellenda; Quartus verò Artem Doctrinalem, Benedictionalem, & Exorciſmalem continent.

TOMVS PRIMVS.

Indices Auctorum, capitum, rerûmque non deſunt.

Editio nouiſſima, infinitis penè mendis expurgata; cuique acceſſit Fuga Dæmonum & Complementum artis exorciſticæ.

Vir ſiue mulier, in quibus Pythonicus, vel diuinationis fuerit ſpiritus, morte moriatur Leuitici cap. 10.

LVGDVNI,

Sumptibus CLAVDII BOVRGEAT, ſub ſigno Mercurij Galli.

M. DC. LXIX.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

Cadı avcıları için hazırlanan Malleus Maleficarum adlı elkitabının ilk baskısı 1486'da yapıldı ve takip eden iki yüzyıl boyunca kitap birçok kez daha basıldı.

> üremesini engellemek isterler... Dahası bu ucubeler, kadın ve erkeklere işkence edip ıstırap yaşatmakta; omuzlarına yük olmakta; sürüleri ve her çeşit büyükbaş hayvanı acı ve hastalıklarla yok etmekte; erkekleri iktidarlarından, kadınları doğurganlıklarından etmektedir... Bunların da ötesinde vaftiz ayiniyle kazandıkları inanca riayetsizlik etmekte ve insan ırkının düşmanının kışkırtmalarına çanak tutup ruhlarının kötülüklerinden ortaya çıkan menfur faaliyetleri icra etmekten geri kalmamakta; böylelikle de ilahi efendimizi gücendirmekte ve birçoğumuza kötü birer örnek teşkil edip skandala neden olmaktadırlar...
> Bu yüzden biz, görevimiz gereğince, Engizitörlerin işlerinin sürüncemede bırakmış olabileceği tüm engel ve kısıtlamaları ortadan kaldırma arzusuyla ve bu sapkınlık hastalığına olası çareleri uygulamak ve masum ruhları zehirleyecek fikirleri yaymalarına engel olmak amacıyla, önceden bahsi geçen Engizitörlerin bu tür iğrençlik ve habislikleri uygulayan her kimse onları ıslah, alıkoyma ve cezalandırma için yetkilendirmelerini kararlaştırıp hükme bağlıyoruz...

İnnocentius'un imzalaması için fermanı hazırlayan "Önceden bahsi geçen Engizitörler", Heinrich Kramer ve Jacob Sprenger adlı iki Dominikan dinbilimciydi. Matbaanın icat edilmesinin avantajını kullanarak ferman metnini 1486'da yayımlanan Malleus Maleficarum (Cadıların Çekici) adlı cadı avcılığı elkitaplarına eklediler; Rosell Hope Robbins, Encyclopedia of Witchcraft & Demonology (Cadılık ve Şeytan Bilimi Ansiklopedisi) adlı kitabında bu elkitabına şöyle değinmiştir:

> ... Şeytan bilimi üzerine yazılmış, şüphesiz en önemli ve en kötü niyetli eser. Süregelen halk kültüründeki kara büyü ile kilisenin sapkınlık dogmasını bir araya getirerek çok katı bir hale soktu ve Engizisyon deliliğinin kapanmış kapılarını yeniden ardına kadar açabilecek bir şey varsa o oldu. İncil'deki Mısır'dan Çıkış 22:18 "Büyücü kadını yaşatmayacaksınız," emrini yerine getirme arayışına girdi.

1520 yılına kadar en az 13 baskı yapan ve 1574 ile 1669 yılları

Kuzey Berwick cadıları 1590'da kral VI. James (ileride İngiltere kralı I. James)'in huzuruna getirildiler ve kral onları Holyrood sarayında bizzat sorguladı.

arasında on altı kere daha basılan bu kitap sivil otoriteler için detaylı bir rehber niteliğindeydi, böylelikle cadıların sorgulanmasını dini mahkemelere bırakmadan, doğrudan onları cezalandırıp infaz edebiliyorlardı. Kitap üç bölümden oluşuyordu. İlk bölüm sorgucuların cadılık sapkınlığının ne denli tehlikeli olduğunu bütünüyle anlamaları gerekliliğini; ikinci bölüm cadıların yaptıklarını, cadı olduklarının nasıl anlaşılabileceğini ve onlara nasıl karşı çıkılacağını anlatıyordu. Üçüncü bölüm ise korkunç bir etkiye sahipti. Olasılıkla konuyla ilgili engin tecrübesi bulunan Kramer tarafından kaleme alınmıştı ve cadılara karşı yasal yollarla mücadele edip onların inançlarını baskılama yolunda uyulması gereken kuralları içeriyordu. Görgü tanıklarının sorgulanmasından kurbanın yakalanma, hapsedilme, sorgulanma ve işkencesine kadar açıklamalarda

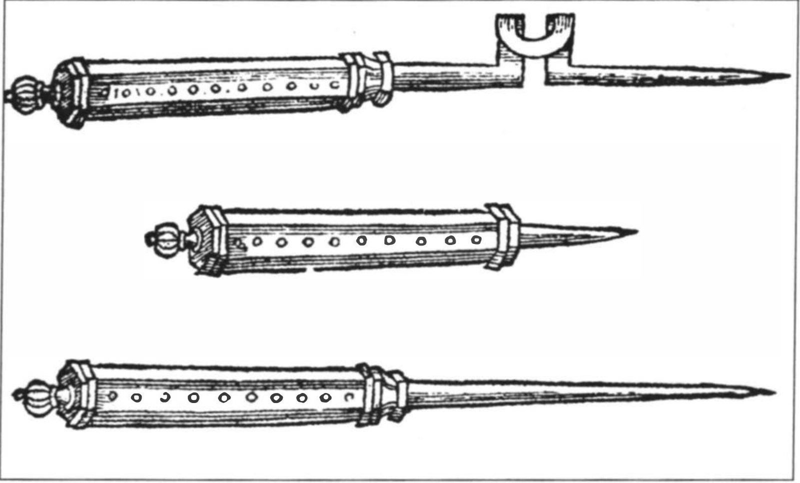
bulunuyordu.

İtiraf alınana kadar işkence çeşitli şekillerde devam edebilir: Bu argümandaki mantığın tabiatı gereği yanlış olduğunu çok az kilise adamı fark etti. Zavallı bir kadın, infazından kısa bir süre önce sorgu rahibine itirafının ve işbirlikçileri olarak söylediği tüm isimlerin yalan olduğunu söyledi. Rahip kadının yanlışından dönmesi ve –kendisini kurtaramasa bile– diğer masumların hayatlarını kurtarması için yalvardı. Ama kadın şöyle cevap verdi:

> Bakın, Peder, ayaklarıma bakın: Her an yanacak bir alev gibi, çektiğim acı işte böyle. Bir sineğin bile değmesine dayanabileceğimi sanmıyorum, nasıl bu işkenceye tekrar maruz kalabileceğim bir şeyler söyleyebilirim ki. Böylesine bir ıstırabı yeniden yaşayacağıma yüz kere ölmeyi tercih ederim. Yaşadığım acının büyüklüğünü kimselere tarif edemem.

İşkence, yedi kademeli olarak her biri bir öncekinden daha ağır acı verecek şekilde uygulanmaktaydı. Malleus Maleficarum'da Kramer, "hazırlık sorgusu" adlı ilk kademe için detaylı bir açıklama vermiştir:

> Gardiyanlar öncelikle işkence aletlerini hazır ederler, ardından mahkûmu soyarlar (mahkûm kadınsa diğer kadınlar tarafından daha önceden soyulmuş olduğu düşünülebilir). Kıyafetlerine vaftiz edilmemiş bebeklerin bedenlerinden şeytani öğretilerle hazırladıkları büyülü muskalar dikmiş olabilecekleri için kıyafetlerinin çıkarılması gerekmektedir.
> İşkence aletleri hazır olunca, dini bütün bir yargıç mahkûmu özgür iradesiyle itiraf etmeye ikna etmeye çalışır; ama itiraf gelmezse yardımcılarına mahkûmu askı ya da başka işkence yöntemleri için hazırlamaları emrini verir. Yardımcılar sorgusuz sualsiz emirleri yerine getirirler, ama yine de yapmacık bir gönülsüzlük sergilerler. Orada bulunanların duaları eşliğinde mahkûm yeniden serbest kaldığında bir kez daha itiraf etmesi için yönlendirilir; bu aşamada itiraf ederse öldürülmeyeceğine inandırılır...
> Ancak bu gibi tehdit veya sözler itirafı getirmez, cadı gerçekleri söylemeye ikna edilemezse gardiyanlar infazı ger-

Reginald Scot'un The Discoverie of Witchcraft (Cadılığın Keşfi, 1584) adlı eserindeki ahşap baskıda gerçek (üstteki) ve iki hileli şiş resmedilmiştir. Batırıldığında sapın içindeki boşluğa geri kayacak şekilde yaylı bir düzenekle hazırlanan hileli şiş "cadının" acıyla bağırmasına ve kan akmasına olanak sağlamamaktadır.

çekleştirme sürecini takip ederek kabul edilmiş yöntemlerle mahkûma, suçunun gerektirdiği düzeyde işkence yapmak zorunda kalırlar.

Gerçi, kanuna göre işkenceye sadece yeni, itiraf edilmemiş suçluluk öğelerinin varlığından şüpheleniliyorsa izin veriliyordu ve bu yüzden hazırlık aşaması genellikle işkence olarak addedilmiyordu. Birçok mahkeme tutanağında "mahkûm işkence görmeden itiraf etmiştir" ifadesi yer almaktadır. Her durumda hukuk adamları bir sonraki işkencenin tekrar teşkil etmediği, daha ziyade soruşturmanın devamlılığı niteliğinde olduğu bahanesiyle ortaya çıkmış; bu hareketleriyle aslında cadının işbirlikçilerinin isimlerini vermesini planlamışlardır. Örneğin 1597'de, Almanya, Glenhausen'de 69 yaşındaki dul Clara Geissler, parmak sıkıştırma işkencesinde konuşmamıştır, ama:

> ... ayakları ezildiğinde ve bedeni büyük bir güçle gerildiğinde yürek parçalarcasına çığlık atıp kendisinden alınan tüm bilgilerin doğru olduğunu söyledi: Gece uçuşlarında kaçırdığı çocukların kanını içtiğini ve 60 kadar bebeği öldürdüğünü.

Cadılar düzenli olarak Şeytan'ın düzenlediği kutlamalara katılmakla suçlandılar. Merasimlerde uçtuklarına ve bir sürü sapkın faaliyette bulunduklarına inanıldı.

> Festivallerde kendisiyle birlikte olan 20 kadının adını verdi ve rahmetli bir belediye başkanının karısının tüm uçuş ve ziyafetlerin başkanlığını yaptığını söyledi.

Askıdan indirildiğinde Clara, başka insanlardan duyduğu dedikoduları aktardığını söyleyerek önceki itirafıyla çelişti. Yine de yargıçlar ondan aldıkları isimleri tutuklayarak gerekli işkenceleri onlara da uyguladılar. Bir kadın Clara'nın kendisini itham ettiğinden çok daha korkunç suçları itiraf edince dul kadın gerçekleri söylemesi için bir kez daha işkenceye maruz bırakıldı. İşkencenin sonunda yine söylediği şeyleri inkâr etti ve tekrar askıya gerildi. "En ağır koşullarda" işkence gördü ve acıları yüzünden öldü. Soruşturma şu şekilde sonuçlandı: "Şeytan onun daha fazla bilgi vermesini engellediğinden onu boğazladı."

"Hazırlık sorgusu" aşamasından sonra "tanımlayıcı sorgu" ve "sıra dışı sorgu" aşamaları gelmekteydi. Malleus Maleficarum işkence sırasında noterin şunları yazması gerektiğini tavsiye etmekteydi:

> ... duruşmaya dair tüm kayıtlar, mahkûmun nasıl işkence gördüğü, hangi konularda sorgulandığı ve verdiği cevaplar...

> Eğer mahkûm gerçekleri tatmin edici bir şekilde itiraf etmezse, ona başka işkence şekilleri sunulmalı ve gerçekleri söylemediği takdirde bunlara da maruz bırakılacağı kendisine bildirilmelidir.

Cadılık veya herhangi bir suçtan ötürü yargı sürecindeki sorgularda cevap vermeyi reddetmek ölüm cezasına çarptırılmayla sonuçlanabilecek başlı başına ayrı bir suçtu. Cadılık mahkemelerinde sessiz bir duruş sergilemek temerrüt veya karakterin gücü olarak değerlendirilmez, aksine Şeytan'ın büyüsü olarak görülürdü. Compendium Maleficarum (1608) adlı eserinde Francesco-Maria Guazzo şunları kaydetmiştir:

> Cadıların askı işkencesinden kaçmaları oldukça yaygındır; zira acıdan gülerek ya da uyuyarak ya da sessiz kalarak korunabilirler... Üzerine kızgın yağ dökülen ve tüm kol ve bacakları şiddetle askıda gerilen 50 yaşındaki bir kadın hiçbir şey hissetmemişti. Hiç acı çektiği gözlenmediği için askından indirildiğinde hiçbir yerinde herhangi bir yaralanma yoktu; sadece sorgu sırasında kopan ayak başparmağı iyileşmemiş görünüyordu, ama onun da acısını hissedermiş gibi bir hali yoktu. Bütün işkencelere maruz kaldıktan ve inatla bütün suçlarını reddettikten sonra hapiste kendi boğazını kesti. İçine cin kaçan bir kadını cadılıkla suçladıktan sonra Şeytan onu öldürmüştü.

Bu anlayışla bağdaşan fikir "şeytanın mührü" oldu. Fransa, Epinal'den Isabella Pardea 1588'de yargıç önüne çıkarıldı ve yargıca vücudundaki mührü göstererek Şeytan tarafından dağlandığını söyledi. "Yargıç bu iddianın doğruluğunu test etmek için acıya dayanıklılığını görmek istedi. Böylece kadına derinlemesine bir iğne batırılmasını emretti, yeterli şahidin gözü önünde emir yerine getirildi ve iğnenin batırıldığı yerden hiç kan gelmediği gibi cadı canının acıdığına dair bir belirti de göstermedi."

Malleus Maleficarum ayrıca bir yargıcın bir mahkûma düzgün bir itiraf karşılığında söz, hatta muafiyet verip vermemesine ve bu sözü tutup tutmamasına dair bilgiler de içeriyordu. Üç ayrı davranış biçimi önerisi vardı. Alternatifinin ömür boyu hapis cezası olduğu-

nu söylemeden mahkûmun hayatının bağışlanacağı söylenebilir. Ya da "hükümlü cadıya vaat edilen süre tamamlandıktan sonra yakılma emri verilebilir". Üçüncü öneri ise mevcut yargıcın mahkemeden çekilip cadının yakılmasına başka bir yargıcın karar vermesini sağlamaktı.

Hasta birine işkence yapılabilir mi? Cevap, öncelikle mahkûmu iyileştirmeye çalışılmalıydı. En hızlı yöntem koltuk altlarına kaynar su dökmekti. Alternatif olarak ayaklar ateş üstüne yerleştirilebilir, böylelikle mahkûm iyice terletilirdi; vücudunun her gözeneğinden dökülen terler sayesinde hastalığından kurtarılan mahkûm gerçekleri söylemesi için teşvik edilirdi. Hamile kadınlar işkence ve infazdan muaftılar, ama doğumdan ancak bir ay sonrasına kadar.

Malleus Maleficarum ayrıca mahkûmun intihar ihtimaline de değiniyordu. İntihar eyleminin kendisi de bir suç olduğu için, cadının kazıkta ölmeyeceğine söz veren ve sözünü tutmak için endişelenen Şeytan'ın ısrarları –hatta kişisel müdahalesi– neticesinde gerçekleşmiş olduğu varsayılırdı.

VIII. Innocentius'un fermanının giriş bölümü, Malleus Maleficarum'un yeniden basılmasına Almanya'nın kuzey bölgelerinde devam etmekte olan cadılık faaliyetlerinin neden olduğunu açıkça belirtir. Burada ve İsviçre'de XV. yüzyıl boyunca sayısız cadılık mahkemesi düzenlenmiştir, ancak cadı avını başlatan asıl unsur cadıların bir araya gelerek Şeytan'a tapındıkları bayramlara olan inancın çoğalmasıydı. Engizitörlerin işkence kullanma konusundaki ısrarları sadece itiraf elde etmek için değil, ellerindeki kurbanların diğer cadıların isimlerini de söylemeleri içindi.

Kutsal Roma İmparatorluğu döneminde Almanya 300'e yakın özerk ve yarı-özerk eyaletten oluşmaktaydı. Teoride Alman cadılık mahkemelerinin çoğu İmparator V. Charles'ın 1532'de yürürlüğe koyduğu ve 1502'de Bamberg'de yayımlanan fermana göre düzenlenmiş Emperyal Carolina Yasaları'na göre gerçekleştirildi. Bu yasa "büyücülük vasıtasıyla fal bakanları" cadılardan ayırıyordu: Hapse atılmayacakları ya da ithamla işkence görmeyecekleri özellikle vurgulanmıştı. Diğer yandan:

> Eğer biri başkalarına cadılık öğretirse ya da cadılığa yönlendirirse ve bu yönlendirdiği kişileri cadılık faaliyetleri uygulama konusunda kandırırsa; kadın veya erkek cadılarla ya da

Ein erschröckliche geschicht / so zu Derneburg in der Graffschafft Reinsteyn / am Hartz gelegen / von dreyen Zauberin / unnd zwayen Mannen / In etlichen tagen des Monats Octobris Im 1 5 5 5. Jare ergangen ist.

Die alte Schlang der Teüffel / dieweyl er Got / und zuvoran den Sun Gottes / unsern Herren Jesum Christum / und das gantze menschliche geschlecht / fürnemlich umb unsers Haylands Christi willen hasset / hat er sich bald im anfang / und kürtzlich nach der erschaffung umb dz weibs bild / als umb die / welcher same seinen kopff zertretten solt / angenommen / dieselbigen durch sein hinderlist und lugen / zu dem jämerlichen fal / deß unglaubens vñ ungehorsams wider Got gebracht / Darauß das gantz menschlich geschlecht / in ewige verdamnuß vñ verderben komen were / so Christus unser Hayland / den zorn des Vatters nicht weck genomen / und das gericht wider uns auffgehaben het. Nu behelt der alte Feind gleichwol alten haß wider Christum / und uns / für vñ für / und helt auch sein alte weyse / er setzet sonderlich dem weiblichen gschlecht hart zu / als dem schwecheren werckzeug / damit er sie von Christo wegreysse / vñ in ewige verdamnuß füre / vñ wie er zu Eua sprach / sie wurden werdē wie die Götter / Also bläßt er noch das gifft in der weyber hertzen / lernet sie zaubern / auff das er sie klug mache / das sie mehr wissen dann andere leüt / und also den Göttern geleich werden / damit macht er sie im anhengig / und zu Teüffels dienerin / ja auch zu Teuffels breüten / wie dise jämerliche geschicht / welche warhafftigklich also wie unden angezaiget / am Hartz ergangen ist / Die derhalben also gemalet vñ geschriben / im druck auß gangen. Auff das doch die rohe lose welt / zu Gottes forcht erwecket / und von dem Gottlosen wesen abgeschreckt werden / Dann Gott der allmächtige derhalben solche Exempel uns sehen laßt / das er damit unsere harten hertzen durch dise erschröckliche exempel / zur forcht Göttliches gerichts / und straffe erwecke / man mag es malen / predigen / singen und sagen / vñ wie man jmer kan den leuten einbilden / damit der laydige hauffe ein wenig zu Gottes forcht / gehorsam / und zucht gezogen werde / besonder zu disen letsten zeyten / in welchē der listige Sathan / dieweyl er mercket / das der tag des gerichts sich nahet / gar rasend toll und unsinnig ist / und bede durch sich und seine gelider / grewlicher weyse / wider Christum und sein armes heüfflein wüttet / Die ellende welt aber dargegē so frey sicher in allem mutwillen dahin lebet / als ob der Teuffel vor langst gestorben sey / und kain Got / kain gericht oder straff / verhanden were / Der Almächtig Got und vatter / unsers Herrn Jesu Christi / wölle dem grimigen feinde wehren / sein armes heüfflein vor jm und seinen glidern schützen und handthaben / seinem und der seinen wütten und toben / einmal ein ende machen / durch Jesum Christum Amen.

¶ Folget die geschichte / so zu Derneburg in der Graffschafft Reynstein am Hartz gelegen / ergangen ist / Im October des 1 5 5 5. Jars.

Auff den Dinstag nach Michaelis / den ersten Octobris / seind zwu Zauberin gebrandt / die eine Gröbische / die ander Gißlersche genañt / vñ hat die Gröbische bekandt / das sie Aylff jar mit dem Teüffel gebület habe / vñ wie man dieselben Gröbischen zu der Fewrstat gebracht / und an die saul mit Ketten geschlagen / und das Fewr angezündt / ist der bule / der Sathan komen / und sie in lüfften sichtigklich vor yederman weck gefürt. Am Donerstag / nach dem die Gröbische vñ die Gißlerschin am Dinstag zuvor seind gerichtet worden / das ist den 3. Octobris / seind dise bede Frawen auff den abend in der Gißlersche hauß komen / und der Gißlerschen man zur thür hinauß gestossen / das er nider gefallen unnd gestorben ist / welches ain Nachbaur gegen uber gehöret / und zu gelauffen ist / durch die thür gesehen / das zway weyber bede eytel fewrige / umbs fewr gedantzet / der Gißlerschin man aber / lag vor der thür und war todt. Am Sonnabendt nach Dionisij / das ist der 12. Octobris / ist der Gröbischen mañ gerichtet worden / umb der ursach willē / das er bey seines weybs schwester geschlaffen hat / welche er zuvorn zum weybe gehabt / vñ darnach die Gröbischen genomen / Des Montags darnach / das ist der 14. Octobris ist ain weyb die Serckschen genandt / auch verbrandt worden / der ursach / das sie des Herrn Achacius von Veldthaym des Stüffts Halberstat Hauptmans weybe vergeben hate / und ainem mañ zu Derneburg ain Krotten unter die Schwöllen gegraben / darvon der man erlamet / und jm das vihe umbkomen ist.

¶ Hie sihet man wañ der Teüffel an ainem orth einnistet / vñ begundt zu Regieren / wie wüst er mit seinem gifft umb sich stichet / wie vil personen komen hie umb / In wenig tagen / und soll uns solch grewlich exempel billich raytzen zur büß / und zur forcht Gottes / auff das wir uns mit dem wort Gottes und gebette / wider den gemelten feynd schützen / und mag dise Historj den sichern gotlosen Epicurern unnd Zaubrern / wol ain erinnerung sein / dieweyl sie sehen / das der Teüffel noch lebt / und das daß Hellische fewr noch nit erloschen ist / Der Almechtig Got wölle sie auch zur büsse bringen / und uns alle inn / und bey seinem raynen wort erhalten / und mit seinem hayligen Gayst regieren / auff das wir leben inn aller Gottseligkayt / zucht und Erbarkayt / zu ehren seinem hayligen Namen / Durch unsern Herren Jesum Christum / AMEN.

¶ Getruckt zu Nürnberg bey Jörg Merckel / durch verleg Endres Zenckel Botten.

Almanya, Harz Dağları'ndaki Derneburg'ta Ekim 1555'te üç kadının cadılık suçlamasıyla yakıldığını bildiren bülten.

cadılık şüphesine mahal veren şeyler, faaliyetler, hareketler, kelimeler ya da yöntemlerle bağlantısı varsa; bu aynı cadılar tarafından ifşa edilirse... Tüm bunlar cadılığın net kanıtlarıdır ve işkence kullanımı için yeterlidir.
Eğer biri cadılık uygularken bir başkasını yaralar veya zarar verirse ölüm cezasına çarptırılır ve infaz mutlaka yakma yöntemiyle gerçekleştirilmelidir.

Emperyal Carolina Yasaları'nın yürürlüğe girmesi Alman eyaletlerinde Protestanlığın ortaya çıkmasıyla aynı dönemde gerçekleşmiştir ve cadı zulmünün yayılması, en azından kısmen, Latin Katolik Kilisesi'nin bu oluşumdan zarar görme korkusundan kaynaklanmıştır. Protestanlık her ne kadar birçok eyalet tarafından resmi olarak kabul edilmişse de zulüm devam etti ve birçok eyalet cadılığın kökünü kazımakta Katolik kalanlarla mücadele etmekten daha hevesliydi.

İki yüzyıl süresince Almanya'da en az yüz bin kişi cadı olduğu gerekçesiyle yakıldı. Saksonya, Quedlinburg'da 1589'da sadece bir günde 133 cadı yakıldı. 1590'da bir dönem tarihçisi Brunswick, Wolfenbüttel'de şöyle yazmıştı: "İnfaz yeri kazıkların çokluğu sebebiyle küçük bir koruyu andırıyordu." Kırk yıl sonra Kardinal Albizzi Köln'e ziyarette bulundu ve şunları kaydetti: "Gözlerimiz berbat bir manzarayla karşılaştı. Birçok kasaba ve köyün surlarının ardında sayısız kazık ve o kazıklara cadı oldukları gerekçesiyle bağlanıp yakılan zavallı kadınları gördük." Silezya, Neisse'te 1650'lerde bir infazcı bir fırın inşa etti ve dokuz yıl süresince aralarında iki yaşında çocukların bile olduğu binden fazla insanı bu fırında kızartarak öldürdü.

1570'teki Karşı Reformasyon ve 1648'de sonlanan Otuz Yıl Savaşları arasındaki dönemde birçok eyalet resmi dinini bir kereden fazla değiştirdi. 1573'te Alsace, Hagenau yargıçları Protestan'dı ve cadılıkla suçlanan bir kadın işkenceden muaf tutulup serbest bırakılmıştı. Dört yıl sonra kadın yeniden suçlandı, bu sefer yargıçlar Katolik'ti. Mahkeme bir sene sürdü ve sonunda itiraf edene kadar kadın yedi kere işkenceye maruz kaldı ve yakıldı. Diğer yandan Lutheran Benedict Carpzov'un XVII. yüzyılın ilk yarısında yirmi bin cadının ölüm fermanını imzaladığı söylenmektedir.

Cadı avı çılgınlığı çok geçmeden tüm Avrupa ülkelerine yayıldı.

Amsterdam'da cadılık faaliyetleri gerekçesiyle bir kadının yakılması. Genellikle kullanılan dik bir kazığa bağlama yönteminin dışına çıkılmış. Bir merdivene bağlanarak önceden yakılmış bir odun yığınına yaklaştırılmakta.

Fransa'da münferit olaylar 1245 gibi erken bir tarihte yaşanmaya başlandı ve Toulouse Engizitörü tarafından 1275'te yakılan Angéle de la Barthe'ın infazının cadılık gerekçesiyle verilen ilk hüküm olduğu varsayılır. Fransa ayrıca Ekim 1390'da Paris'te yargıç karşısına çıkan Jehenne de Brigue davasıyla ilk laik duruşmanın da kendi topraklarında gerçekleştiğini iddia edebilir.

Jehenne de Brigue'ün davası hamile olduğu zannedildiği için davanın ertelenmesi sebebiyle neredeyse bir yıl sürdü ve ancak 1391 Ağustos'unda çırılçıplak soyulup bir merdivene bağlanarak işkence cezasına çarptırıldı. Davacısı Jehan de Ruilly'yi, karısı Macette ile işbirliği yaparak zehirlemeye çalıştığını hemen itiraf etti. Askıya alındıktan sonra Macette suçlamaların doğru olduğunu kabul etti. İki hafta süren tartışmaların ardından Paris parlamentosu bunun bir kamu suçu olduğunu ve iki kadının büyücülük suçuyla yakılabileceği kararına vardı. İnfaz 19 Ağustos 1391'de gerçekleşti.

Almanya, Bamberg'teki Hexenhaus (cadı evi) cadıların infaz edildiği dönemlerde kullanılan kötü nama sahip bir hapishaneydi. Resimde yaşlı bir kadın demir prangalarla duvara zincirlenmiş bir şekilde sorgulanmayı bekliyor.

Fransa'daki cadıların temizlenmesi XV. ve XVI. yüzyıllarda Engizisyon tarafından gerçekleştirildiyse de halkın kitlesel zulme iştirak etmesi ancak 1580'lerde görülmeye başlandı. 1581 ile 1591 yılları arasında Lorainne başsavcısı Nicholas Rémy bizzat 900 cadı hakkında suçlamada bulundu; bunlardan çoğu 1598 ile 1645 yılları arasında Rouen'de yakıldı. Burgundy'de ise 600 kadar cadı, St-Claude başyargıcı Henri Boguet tarafından infaz edildi. Labourde'un Basque bölgesinde yargıç Pierre de Lancre'ın, kralın emirleri doğrultusunda 1609 yılında dört ay zarfında aynı sayıda cadının yakılmasına karar verdiği söylenmektedir.

De Lancre, bölgede yaşayan otuz bin yerleşimcinin Japonya ve Karayipler'deki Hıristiyan misyonerler vasıtasıyla Şeytan'a teslim olduklarını iddia etmiştir. Birçok insanı itiraf etmeleri için işkenceye maruz bırakmış, özellikle ufacık çocukların ifadelerine güvenmiştir. Şahsi kayıtlarına göre kazığa bağlanarak yakılan son cadının kafasından büyük bir kurbağa sürüsü kaçışmıştır.

Fransa'daki cadılık mahkemelerinin resmen son buluşu 1682'de XIV. Louis'nin iki ayrı davadaki yaklaşımının sonucunda ortaya çıkan fermanla olmuştur. 1670'te 525 kişi Rouen'de cadılıktan hüküm giymiş; 12'si kazık cezasına çarptırılmış, 34'ü de cezalarının onaylanmasını beklemekteyken hükümlülerin aileleri krala başvurmuşlardır. XIV. Louis, Normandy parlamentosunun yüksek protestolarına rağmen cezaların iptalini gerçekleştirdi.

Daha sonra 1678'de, La Voisin [komşu] diye tanınan Catherine Deshayes adlı bir falcı, zehirleme suçuyla Paris'teki *Chambre ardente* [yanan mahkeme] önüne çıkarıldı. Polis komiseri Reynie kadını önce sellette (işkence sandalyesi), ardından da brodequins –ayakları tamamen parçalamak için içinde sıkıştırma mekanizması bulunan demir botlar– işkencelerine maruz bıraktı. Çektiği dayanılmaz acılara rağmen La Voisin zehirlemeye dair tüm suçlamaları reddetti. Başsavcı kadının dilinin koparılmasını ve ellerinin bileklerinden kesilmesini istedi, ama mahkeme kadına kazık cezası verdi. 22 Şubat 1680'de "bağlanıp zincirlerle sarıldı. Sürekli küfür ederken etrafı samanlarla kaplandı ve beş altı kez samanları üzerinden attı; ama sonunda alevler her yanını sardı ve görünmez oldu."

Yapılan soruşturmalar La Voisin'in evinin gerçekten de Şeytan'a tapınma ayinleri için kullanıldığını ve bu ayinlere kralın gözdelerinden Madam de Montespan'ın da aralarında olduğu kraliyetin önde gelen birçok mensubunun katıldığını ortaya çıkardı. Reynie soruşturmalarını daha düşük sınıftakilere işkence uygulayarak ve yakılma cezası vererek iki sene daha sürdürdü, ama asil sınıfa asla dokunmadı. Birkaç yıl sonra Louis kayıtların yok edilmesini emretti.

Bu utanç verici olay yüzünden ve cadılık mahkemelerini sonlandırmak amacıyla kral tarihi fermanını yayımladı. Özellikle falcılığı bastırmayı hedeflerken cadılığı bundan sonra yine bir suç, ama sadece "batıl inanç, sözde büyü, hile" olarak nitelendirerek işkence ve

kazıktan muaf tuttu. Yerel parlamentoların çoğu kralın fermanını uyguladıysa da 1718'de Bordeaux'da yakılan cadı sonuncusu oldu.

İngiltere'de cadıların infazı Avrupa'dan çok daha sonraki dönemlerde başladı ve uygulama çok uzun sürmedi. XVI. yüzyıla girilene kadar cadılık için öngörülen cezalar göreceli olarak daha hafifti –bazen bir saati bile geçmeyecek bir süre kadar halka teşhir ve bir daha günaha girmeyeceğine dair yemin ettirme. 1542'de VIII. Henry'nin krallığı döneminde, özellikle cadılığa karşı ilk kanun kabul edildi; ama beş yıl sonra VI. Edward döneminde bu kanun yürürlükten kaldırıldı. 1558'de Elizabeth'in tahta geçmesiyle cadılığın tehlikelerinden duyulan endişeler artmaya başladı: Kraliçe, özellikle Katolik İspanya'dan gelebilecek her türlü komploya ve varlığını tehdit eden her türlü büyücülük faaliyetine karşı kendisini korumasız hissediyordu.

Cadı avına duyulan takıntı; Strazburg, Frankfurt, Zürih, Cenevre ve Bern'de sürgündeyken cadıların yakıldığına bizzat şahit olan 472 önemli Protestan'ın İngiltere'ye dönmesiyle su yüzüne çıkmış olabilir. 1560'da Piskopos John Jewel, Elizabeth'in huzurunda bir vaaz verdi:

> ... bu tür insanlar (cadılar ve büyücülerden bahsediyorum) siz Majestelerinin ülkesinde inanılmaz şekilde fazlalaşmıştır. Bu gözler onların sapkınlıklarının kanıtlarını ve dışavurumlarını en bariz şekilde görmüştür. Majestelerimin kullarının renkleri solmakta, etleri çürümekte, konuşmaları bozulmakta, hisleri yok olmaktadır. Bu yüzden biz mütevazı kullarınız Ekselanslarınızdan böylesine menfur durumlara istinaden infaz kanunlarını emretmenizi rica ediyoruz.

Sonuç olarak "ruh çağırma, büyü ve cadılığa" karşı 1563 Kanunu ilan edildi. Bu kanun gereğince verilecek cezalar göreceli olarak hafifti –büyücülük vasıtasıyla öldürme suçu doğal olarak ölümle cezalandırılabilirdi; ama cadılık faaliyeti yürütenler sadece halka teşhir ve bir sene hapsedilme, ikinci kez aynı suçtan hüküm giyme durumunda ise mal varlığına el koyma ile cezalandırılacaktı– ve işkence için herhangi bir yasal hüküm bulunmamaktaydı. Yine de bu kanun İngiltere'deki cadı avlarını resmen başlatmış oldu.

İşkence, prensipte İngiliz kanunları gereğince kanunsuz sayıl-

Yaşlı bir kadının cadı mı diye belirlemek için "yüzdürülüşü". Bu muamelenin kurbanları çok nadir hayatta kalabilirdi. Eğer su üstünde yüzerlerse suçlu oldukları varsayılırdı. Batarlarsa masum oldukları ortaya çıkardı –ancak çoğu zaman boğulmaktan kurtulamazlardı–.

dıysa da vatan hainliği davalarında kraliyet, Kraliyet Danışma Konseyi ya da Star Chamber'dan gerekli izinler temin edilebiliyordu. Ancak mahkûmların hapis şartları ile ilgili bir düzenleme bulunmuyordu. Farelerle dolu bir deliğe kapatılabilir, aç ve susuz bırakılabilir, uyumaları engellenebilirdi. İşkence aletleri mevcut olduğundan kullanımıyla tehdit edilebilirlerdi. Bu yöntemler çoğunlukla kabul edilebilir bir itiraf almak için yeterli olurdu. Yine de bu vahşet sürecinde merhametli bir durum da söz konusuydu: İngiltere'de cadılar kazıkta canlı canlı yakılmaz, sadece asılırlardı.

İngiltere'de işkenceye en çok yaklaşılan dönem 1645 ile 1646 yılları arasında yaşanmıştır: Kendisini "Baş Cadı Avcısı" ilan eden Matthew Hopkins arayışlarını Doğu Anglia'da sürdürdü. Hopkins'in itiraf almak için en çok tercih ettiği yöntem cadıların "yüzdürülmesiydi". Yetkisini İskoç kralı VI. James (daha sonra İngiltere kralı I. James)'in Demonology (Şeytan Bilimi, 1597)'sinden almıştı:

Essex, Chelmsford'da 1645'te cadılıktan dolayı suçlu bulunan dört kadının asılışı. Sağda "D" harfiyle gösterilen figür, eylemi karşılığında ödemesini almakta olan Matthew Hopkins'tir.

> Görünen o ki Tanrı, cadıların canavarca hürmetsizliklerinin doğaüstü bir işareti olarak suyun onları kabul etmemesini sağlamıştır; vaftizin kutsal suyu üzerlerinden atılmış ve lütfundan bu şekilde mahrum edilmişlerdir.

Bu yöntem, sağ el başparmağının sol ayak başparmağına bağlanıp olası cadının suya batırılmasıydı. Olası cadı eğer su üstünde kalırsa suçlu olarak kabul edilirdi. Eğer batarsa, masumdu –ama büyük olasılıkla boğulmuş olacaktı–. 1645 yazında İngiliz parlamentosu komisyonu bu yöntemi yasakladı ve Hopkins kendisine yeni yöntemler bulmak zorunda kaldı. Mahkûmlarını bir tabure üzerinde bacak bacak üstüne atarak saatlerce oturttu ya da uyumadan kapatıldıkları yerde dört beş gün hiç durmadan yürüttü. Kurbanlarından biri 70 yaşındaki Peder John Lowes'du. Hopkins'in yardımcılarından birine göre:

> ... onu birkaç gece uyanık tuttular ve odasında nefesi kesilene kadar bir aşağı bir yukarı koşturttular. Sonra biraz dinlenmesine izin verdiler ve yeniden koşturmaya başladılar. Bunu

birkaç gün ve gece boyunca sürdürdüler, ta ki yaptığının ya da dediğinin farkında olamayacak kadar yaşamaktan yorulana kadar.

Bu şartlar altında Lowes'un Şeytan'la işbirliği yaptığını, sürüleri efsunladığını ve Harwich açıklarında bir gemiyi batırdığını itiraf etmesi çok da şaşırtıcı bir durum olmasa gerek.

Hopkins şeytanın mührü fikrini de benimsemiş ve benlerini, doğum lekelerini ya da yara izlerini iğneyle delerek kanayıp kanamadığına, şiş batırdığı kişilerin acıyla bağırıp bağırmadıklarına bakarak birçok cadıyı "tespit etmiştir". Hopkins'in 18 aylık profesyonel cadı avcılığı süresince şiş batırma hizmeti için o kadar yoğun talep gelmiştir ki, o ve ortağı John Stearns köy köy dolaşıp olası kurbanları tespit etmek için dört yardımcı tutmak zorunda kalmıştır. Cadı olduğu iddia edilen kişinin etine batırdıkları şişin, tutma yerine yerleştirdikleri bir yay sayesinde hileli olma olasılığı çok yüksektir. Hopkins 1646 yazında emekli edilmiş ve aynı yıl içinde veremden ölmüştür.

Cadılık bir suç olarak İskoç yasalarında İngiltere'yle aynı yılda, 1563'te Mary Stuart sayesinde yer buldu. Bu gelişmenin ardından birkaç mahkeme düzenlendi ve suçlu bulunan cadılar yakıldı, ancak cadılara zulüm Mary'nin oğlu James (İskoçya kralı VI., ilerleyen yıllarda İngiltere kralı I. James)'in dönemine kadar pek görülmedi. Zulmün başlangıcı Kuzey Berwick'teki cadı davalarıyla gerçekleşti.

1590'da Edinburgh'a 16 km uzaklıktaki Tranent adlı kasabanın kral temsilci yardımcısı David Seaton, genç hizmetçisi Gilly Duncan'ın faaliyetlerinden şüphelendi. Ona işkence etmek için "önce bir tür parmak mengenesi olan pilliwink kullanarak büyük bir acı yaşattı, bununla da yetinmeyerek daha vahşi bir yöntemle kafasını bir sicim ya da iple bağlayıp burdu". Ancak Gilly hiçbir şey itiraf etmeyince Seaton onun üzerinde şeytanın mührünü aradı ve sonra boğazında mührü bulduğunu iddia etti. Bunun ardından Gilly "Şeytan'ın cazibe ve çekiciliğine karşı koyamadığını" itiraf etti.

Hapsedildikten kısa bir süre sonra birkaç işbirlikçisinin ismini verip; sadece cadılık faaliyetleri yapmadıklarını, Kral James'e karşı şeytani bir komplo planladıklarını da söyledi. Verdiği işbirlikçi isimlerin arasında saygıdeğer bir ebe olan Agnes Sampson, okul müdürü John Fian ve "Edinbrugh şehrindeki herkes için birer dü-

Dönem kitapçıklarından birinde yer alan bu resimde Kuzey Berwick cadılarının Kral VI. James (ileride İngiltere kralı I. James)'in içinde bulunduğu gemiyi batırma komplosuyla yargılanışı gösterilmiştir. Solda John Fian masasında oturmuş, Şeytan'ın talimatlarını yazmaktadır.

rüstlük timsali olan" Euphemia Maclean (Lort Cliftonhall'un kızı) ve Barbara Napier de vardı. Komplonun başında ise, dediğine göre, James bir varisi olmadan ölürse tahtta hak iddia edebilecek olan Bothwell Kontu ve kralın kuzeni Francis Hepburn vardı.

Agnes Sampson bizzat James tarafından Holyrood'da sorgulandı. Kendisine yöneltilen 53 suçlamayı da kabul etmedi; tıraş edildi ve şeytanın mührü bulunana kadar bedeninin her bir yerine bakıldı. Sonra hapis hücresinde dört ucu ağız içine, iki ucu dile, iki ucu da yanaklara baskı yapan ve "cadı başlığı" adı verilen işkence aleti kafasına takılarak duvara zincirlendi. Uyumasına izin verilmedi ve itiraf edene kadar kafasına Gilly'ye de yapılan ip işkencesi uygulandı.

Barbara Napier ile Euphemia Maclean de aşağı yukarı aynı hikâyeyi anlattılar ve Şeytan'ın emirlerini John Fian'ın aktardığını iddia ettiler. Fian itirafında Bothwell'den bahsetti, ama (Bothwell kendisine öğütlendiği üzere şahsen Fian'ı hücresinde ziyaret ettikten sonra)

ardından ifadesini değiştirdi ve yapılan tüm işkencelere rağmen tek bir kelime daha etmedi.

Fian ve Agnes Sampson boğulup yakıldılar. Euphemia Maclean bu merhametten yoksun bırakıldı ve "küle dönüşene kadar canlı canlı yakıldı". Barbara Napier hamile olduğunu söyledi ve bir süre sonra "serbest bırakıldı". James'i birkaç kez kaçırma girişiminden sonra Bothwell sonunda İskoçya'dan kaçarak İtalya'ya sığındı.

Bu komplonun açığa çıkmasıyla James cadılığın mevcudiyetine ikna oldu ve 1597'de *Demonology* (Şeytan Bilimi) adlı kitabını yayımlattı. 1603'te Elizabeth'in ölümüyle İngiltere kralı olunca kitabın yeni bir baskısını Londra'da da yayımlattı. Ve 1604'te yeni bir kanunu yürürlüğe koyarak tıpkı Avrupa'da olduğu gibi cadılığı Şeytan'la işbirliği yapmakla eşdeğer saydı. Ancak bu kanunu takip eden günlerde kişisel ilgisinden ötürü katıldığı birkaç dava neticesinde fikri değişti ve hükümdarlığının sonlarında tam anlamıyla kuşkucu birine dönüştü.

Buna rağmen İskoçya'da cadılara zulüm devam etti; o kadar devam etti ki bu ülke, işkence odalarının vahşeti ve infaz sayısı bakımından Almanya'yla yarışır hale geldi. 1596 Haziran'ında "ünlü ve tehlikeli bir cadı" olan Orkneyli Alison Balfour iki gün boyunca "cashielaws" adı verilen bir çeşit demir mengeneye bağlandı. O buna dayanmaya çalıştığı sırada 81 yaşındaki kocasının 318 kg demirin altında ezilmesine, oğlunun "İspanyol botlarına" maruz bırakılarak ayaklarının iyice şişmesi için en az 60 kere bacaklarına vurulmasına ve küçük kızına "pilliwinks" adlı parmak sıkıştırma işkencesi yapılmasına şahit bırakıldı. Hizmetkârı Thomas Palpa "11 gün ve 11 gece boyunca cashielawsa bağlı bırakıldı; 14 gün boyunca günde iki kere çırılçıplak soyularak botlar giydirildi ve mahkemede kırbaçla öyle bir kamçılandı ki üzerinde et namına bir şey kalmadı".

1618'de Ayrshire, Irvine'de kasabalı biriyle evli olan Margaret Barclay cadılık yoluyla bir gemiyi batırma gerekçesiyle, kasabanın serserilerinden John Stewart ise olayı önceden bildiği iddiasıyla suçlandı. Stewart işbirlikçisi olarak Isobel Insh'in ve kadının sekiz yaşındaki kızının ismini verdi. Isobel itiraf ettirilene kadar işkence gördü, ama kilisenin çan kulesinden kaçmayı başardı, ne var ki kıstırılacağını anlayınca damdan düşerek öldü. John Stewart, başlığının ipleriyle kendini bir şekilde boğmayı başardı, ancak bunun ar-

dından Margaret, Eglinton Kontu'nun tabiriyle "en güvenli ve nazik işkence" olan "iki çıplak bacağını iki uzun bölüme yerleştirip üzerine demir külçelerin koyulması" suretiyle yapılan işkenceye maruz kaldı. Acıya daha fazla dayanamayacağını anlayınca bağırdı: "Çıkarın! Çıkarın! Tanrı'nın huzurunda size her şeyi göstereceğim." Ancak duruşmasında çark etti: "İtiraf ettiğim her şey işkence sırasında dayanamadığım acılar yüzündendi ve Tanrı'nın huzurunda söylediğim her şey yalan ve gerçek dışıydı." Ancak buna rağmen hüküm giydi, boğuldu ve ardından yakıldı.

İşkence sırasında Margaret dördüncü bir kişinin daha adını vermişti: Isobel Crawford. O da "herhangi bir karşı koyma ya da bağırış çağırış olmadan bacaklarına 190 kg ağırlık yerleştirilmesine dayandı ve hiç kıpırdamadan öylece durdu". Sonunda kendisinden istenilen bilgileri itiraf etti, ancak serbest bırakıldığında söylediği her şeyi reddetti. Ölürken halen masum olduğunu söylüyordu.

1652'de İskoçya'dan iki kaçak İngiliz bir memura dört başka tutukluyla –o dördü işkence altındayken ölmüşlerdi– ayak parmaklarından asılıp kırbaçlandıklarını; ayak parmaklarının aralarının, ağızlarının ve kafalarının yakıldığını anlattılar.

İskoçya'da cadılığa olan inanç XVIII. yüzyıla kadar sürdü. 1705'te Fifeshire, Pittenweem'de 16 yaşındaki Patrick Morton; Beatrix Laing, Isobel Adam, Janet Cornfoot ve birkaç ismi daha kendisine büyü yaptıkları gerekçesiyle suçladı. Beatrix Laing işkence gördü ve beş ay boyunca karanlık bir zindanda tek başına bırakıldı. Ardından kefaletle serbest bırakıldı, ancak kasabadan sürüldü ve yaraları yüzünden çok geçmeden öldü. Isobel Adam da kefaletle serbest bırakıldı, ancak Jane Cornfoot öfkeli bir kalabalık tarafından takip edildi ve limanda iple sürüklendi. Kıyı ile bir geminin arasına sıkıştı, bir o yana bir diğer yana savruldu. Sonunda kayaların arasında sıkışarak öldü –"öldüğünden emin olmak için at arabası olan bir adam çağırdılar ve kadının cesedinin üzerinden arabasıyla birkaç kere geçmesini istediler" –.

İskoçya'da bilinen en son cadılık infazı 1727'de gerçekleşti. İnfaz edilen cadıların sayısı hakkında birkaç yazarın farklı kayıtları bulunmaktadır. Biri İskoç papaz evinde 4000 cadı yakıldığını kabul ettiğini söylerken, 1891 tarihli *Scottish Review* 1590 ile 1680 yılları

arasında 3400 cadı yakıldığını belirtmektedir. 1938'de George Black 1800 cadının adını vermiş ve toplamda 4400 cadının infaz edildiği tahmininde bulunmuştur.

Almanya'da XV. yüzyılda sorgu sırasında kullanılan işkence aletlerine dair bir ahşap baskı. Alt ortada parmak vidasının ilkel bir türünün resmedildiği görülmekte.

BÖLÜM SEKİZ
İŞKENCE ALETLERİ

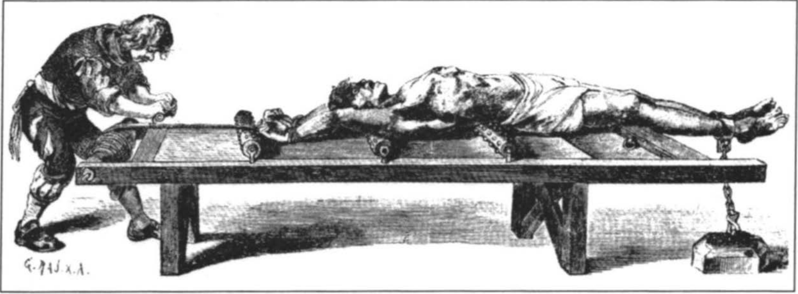
Yoğun bir acı yaşatmak ve dolayısıyla daha fazla itiraf alabilmek için özellikle tasarlanmış dâhiyane aletlere sahip olmak isteyen gaddar sorgucular için vurarak ya da kamçılayarak, ateş ya da su kullanarak yapılan fiziksel işkenceler yeterli değildi.

ASKI

Muhtemelen en iğrenç ve en yaygın kullanılan işkence aleti askıydı. Kullanımı antik döneme kadar gider. Antik Yunan efsanelerinden birinde Atina'ya giden yollardan birini kendine mesken tutmuş Procrustes adlı bir haydut vardı. Demirden yapılmış bir yatağı olan Procrustes, eline düşen bahtsız kişileri bu yatağa yatırırdı. Yatan kişi yataktan uzunsa Procrustes taşan kısımları keserdi –kafa veya ayak, neresi olduğu umurunda olmazdı– ve kestiği parçaları uçurumdan aşağı, orada yaşayan dev bir kaplumbağaya atardı. Yatan kişi yataktan kısaysa, yatağa tam uyana kadar bedenini gererdi. Sonunda efsanevi kahraman Theseus tarafından öldürüldü.

Aristophanes'in Kurbağalar (y. M.Ö. 406) adlı eserindeki bir bölüm sayesinde askının Yunan kanunları gereğince kamusal bir ceza yöntemi olarak kullanıldığını biliyoruz. Ayrıca Roma imparatorları, özellikle de Tiberius tarafından kullanıldığı bilinmesine rağmen, o döneme ait yapısı gizemini korumaktadır.

Yüzyıllar boyunca askı yönteminin çeşitli varyasyonları kullanılmış olmasına rağmen, prensipte hepsi aynı işlevi görmekteydi. Kurbanın elleri bir uçtaki kirişe bağlanır, bedenleri ayaklarına bağlı diğer iplerle olabildiğince çekilirdi. İlk başta kurban bu çekilmeye sadece kol ve ayak kaslarıyla değil, karın kaslarıyla da karşı koyardı. Ardından birdenbire önce kol, sonra bacak kasları atar, bağ dokuları kopar ve son olarak kaslar yırtılırdı. Daha ileri düzeyde çekme,

Bir tür askı –Almanya'da oldukça yaygın kullanılan bu tür askı, kurbanı sadece germekle kalmaz üzerindeki silindirler vasıtasıyla iyice çekerdi de.

karın kaslarını harap ederdi; işkence sürerse kol ve bacak eklemleri zarar görür, hatta yerinden çıkardı.

Hıristiyan şehitlerden Quintinus'un işkencesi John Foxe'un Book of Martyrs (Şehitler Kitabı) adlı eserinde tarif edilmiştir:

> Sonra Vali despot bir öfkeyle kutsal Quintinus'un öyle gaddarca bir şekilde gerilmesini emretti ki kirişlere bağlı uzuvları bu vahşetle yuvalarından çıktı. Dahası küçük kamçılarla kırbaçlanmasını; kızgın yağ ve zift ile eritilmiş yağın üzerine dökülmesini emrederek bedeni, acısını es geçmeyecek her tür ceza ve işkenceyi uygulattı.

Roma döneminden ortaçağların erken dönemlerine kadar askı yönteminin kullanıldığına dair pek az kayıt bulunmaktadır, ancak Engizisyon döneminin başlamasıyla özellikle sivil makamlar tarafından kullanımı oldukça arttı. Fransa'da chevalet (küçük at), İspanya'da escalera (merdiven) ve Almanya'da folter (çerçeve) adıyla bilinir. İngiltere'de kullanılmaya Exeter Dükü John Holland'ın Kule Amiri olduğu 1420 civarında başladığı söylenir.

O dönemlerde askı yatay ya da dikey olabiliyordu. Açık, dikdörtgen bir ahşap veya demir çerçeveden oluşuyordu ve boyu iki metrenin üzerindeydi. Dikey pozisyonda kurbanların bilekleri üst kısımdaki kirişe bağlanır ya da alternatif olarak çerçevenin diğer ucundaki iki işkence uygulayıcısı tarafından çevrilen bir çıkrıktan geçirilirdi.

Yatay pozisyonda ise çerçeve yerden yaklaşık bir metre kadar

yukarı kaldırılırdı. Kurbanlar çerçevenin içine yatırılır, bilek ve eklemlerine bağlı ipler her iki uçtaki kiriş veya çıkrıklardan geçirilirdi. (Askının diğer türlerinde çerçevenin içinde kurbanın üzerine yattığı tirizler bulunurdu: Bu da yöntemin "merdiven" olarak anılmasını açıklar niteliktedir.) Gergin dört ipe de ağırlıklar koyulabilirdi, ancak tercih edilen yöntem iki çıkrığa bağlı olan ipleri sarmaktı. Bunun için dört adamın gücüne ihtiyaç vardı. Ellerinde çıkrıkların içine soktukları sopalar bulunurdu. Her bir yandaki adam kendi önündeki ipi gergin tutarken diğer adamlar da çıkrığın bir sonraki deliğine sopasını sokardı ve böylelikle ipi sarardı. İlk başta kurbanlar bütün kasları gerilecek ve çıkrıklar arasında yatay bir şekilde yatar vaziyete gelene kadar yerden yükseltilirdi, ardından da işkence devam ettirilirdi.

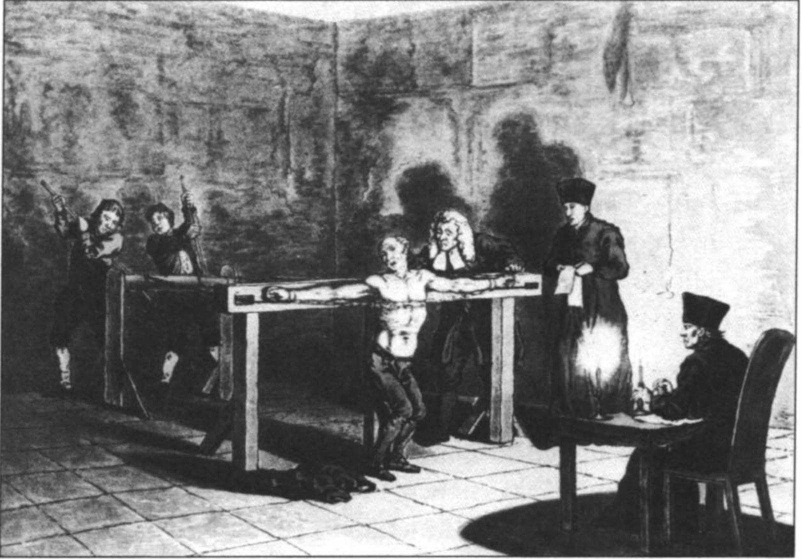
Bir sonraki gelişme askının her iki ucundaki çıkrıklara bir makara mekanizması eklemek oldu. Bu şekilde çıkrığın her dönüşünde iplerin gerginliği korunduğu gibi aleti kullanmak için iki kişi yeterli hale gelmiş oldu. Daha sonra iplerin tek bir ahşap sarma çubuğundan her iki uçtaki makaraya verilmesiyle işkenceyi uygulamak için tek bir kişinin varlığı yetti. Her ne kadar kurbanlardan alınan itirafları duymaya şahitlik etmek için bağımsız tanıkların mevcudiyeti şart koşulmuşsa da çoğu zaman işkence uygulayıcısının tek başına olduğu anlaşılmaktadır ve bu tek kişinin itiraf olarak kaydettiği her şey hüküm için yeterli olmaktaydı.

Bazen kurbanlar askıya el ve ayak başparmaklarından bağlanırlardı. Bir Fransız kaydında kısrak çalmakla suçlanan Pierre Delluque adlı bir adamın sorgusu yer almaktadır. Askının çıkrıkları 12 kere döndürülmesine rağmen adam halen masumiyetinde ısrar ediyordu:

> Bunun üstüne çıkrığın üç kez daha döndürülmesini emretti; ardından sorgudaki zanlı cevap olarak eğer bir soygunun parçası olmuşsa Şeytan'ın hem bedenini hem de ruhunu alabileceğini söyledi. Çıkrık üç kez daha döndürüldükten sonra zanlı aynı konuyla tekrar sorgulandı, ama hiç cevap vermedi. Bunun üstüne hekimler çağrıldı ve adamın nefes alamadığını, hemen çözülmezse boğularak ölebileceğini kaydettiler.
>
> Bu kayıtlar üzerine zanlı çözüldü ve hekimlerin önerdiği yöntem ve uyarıcılarla bilinç seviyesine döndürüldü. Yeniden

sorgulandı, ancak yine herhangi bir soyguna karışmadığını iddia etti. Bunun üstüne iplerin daha önceki pozisyonda yeniden bağlanılması emredildi ve zanlı tekrar sorgulandı, ancak sadece çığlık attı; uygulayıcı çıkrığı iki kez daha döndürdü, ama zanlı cevap vermedi; hekimler zanlıyı incelediler ve diyafram hareketlerinin kas sıkışması nedeniyle durduğunu, kurbanın sağ elinin başparmağının koptuğunu ve hayatının tehlikede olduğunu kaydettiler.
Bunun üstüne uygulayıcı zanlının tamamen çözülmesini, ateş önündeki bir yaygıya taşınmasını emretti. Zanlı burada yine hekimlerin ve kendisine verilen uyarıcıların yardımıyla kendine geldi. Mevcut rapor kendisine okundu ve son bir genel sorgulama yapıldı, adam yine ne tek başına ne de birileriyle herhangi bir soyguna karışmadığını söyledi.

Yatay askının Fransız versiyonu çark denilen aletti. Kurbanlar çarkın çemberine elleri kafalarının üstünde olacak şekilde bağlanır, ayakları da yere zincirlenirdi. Çark döndürüldüğünde kurban tıpkı

John Coustos'un 1743'te Lizbon Engizisyonu ellerinde çektiğine benzeyen bir başka tür askı. Göğsündeki ip ve zincirler sıkıldıkça kurban dayanılmaz bir ıstırapla karşılaşmaktadır.

askı aletinde olduğu gibi iyice gerilirdi.

Bazı Alman otoriteleri askının nispeten farklı bir formunu kullanmışlardı. Kurbanlar kol ve bacakları çerçevenin kenarlarına ince sicimlerle bağlı olarak gerilirlerdi. Sicimler uzuvlarında üçer kez döndürülür ve çerçeveyle sicim arasına birer sopa geçirilirdi. Sopalar döndürüldükçe sicimler zavallı kurbanın etini kesene kadar giderek sıkılaşırdı.

1743'te Lizbon'daki Engizisyon'un eline düşen İngiliz John Coustos da aynı kaderi yaşadı. Özgür mason olmakla suçlanmış ve özgür masonluğun sırlarını ifşa etmesi istenmişti. Boynuna demir bir tasma geçirilerek sırtüstü askıya yatırıldı ve ayakları iki demir halkadan geçirilen iplerle sıkıca bağlandı. Her bir kol ve bacağı serçeparmak kalınlığında iki sicimle bağlanıp aynı sicimler askı çerçevesinin iki yanındaki deliklerden geçirildi. İnfazcıların ipleri dördüncü döndürüşlerinde Coustos acıdan ve kan kaybından kendinden geçti. Zindanına geri götürüldü.

Altı hafta sonra yaraları kısmen iyileştiğinde Coustos işkence odasına geri getirildi. Bu sefer farklı bir askı modeline bağlandı. Kolları yere paralel olarak arkasında birleştirildi ve öyle bir gerildi ki avuç içleri dışa döndü. Askı, kollarını yavaş yavaş gerdikçe ellerinin üstü birbirine değdi. İki omzu da çıktı ve ağzından kan boşandı. Sessizliğini koruduğu için hekimlerin kemiklerini tedavi etmeleri maksadıyla zindanına geri götürüldü.

İki ay sonra yine işkenceye alındı. Her iki ucunda makaraların bulunduğu sağlam, ahşap bir duvara yaslandırıldı. Karnının etrafından iki kere zincir geçirildi ve zincirin uçları bileklerindeki halkalara geçirildi. Bu halkalara geçirilen ipler makaradan geçirilerek bir sarma çubuğuna bağlandı. Sarma çubuğu döndürüldükçe kol eklemleri çok geçmeden birden fazla kez yerinden çıkarken zincir de çıplak etine derinlemesine battı. Bu korkunç işkenceye rağmen Coustos halen özgür masonluğun sırlarını ifşa etmeyi reddediyordu. Bu olay İngiltere'de ciddi protestolara ve diplomatik müdahaleye neden oldu.

Portekiz Engizisyonu işkencelerine maruz kalan sayısız kadından biri de Jane Bohorquia'ydı:

> Bu genç kadın işkenceye götürülmüştü ve ardından zindanına geri götürülürken oldukça sarsılmış, bütün uzuvları askı-

da yerlerinden çıkmıştı. Öyle ki yatağında uzandığında dinleneceğine acıları daha da büyüyordu, acı çekmeden yatakta yan bile dönemiyordu.
İşkencenin hasarlarını üzerinden güç bela yeni yeni atmıştı ki aynı uygulamaya geri götürüldü ve şeytani bir şekilde askıya alındı; ipler kol ve bacaklarının her bir noktasını kemiklerine kadar kesmişti ve bu halde zindanına geri götürüldü, ağzından boşanan kanlar sonunun geldiğinin alametiydi. Şüphesiz bağırsakları parçalanmıştı, o kadar ki işkencesini takip eden sekizinci gün öldü.

Almanya'da kullanılan askı formlarından biri de "Avusturya merdiveni" olarak bilinen askıydı. Bu geniş, merdivene benzeyen çerçeve belirli bir açıyla işkence odasının duvarına dayanırdı. Kurban yarı yükseklikte, sırtı merdivene gelecek şekilde yerleştirilir, elleri arkasından basamaklardan birine bağlanırdı. Ayak bileklerine bağlanan bu ip, merdivenin alt kısmındaki bir çıkrıktan geçirilirdi. Çıkrık döndürüldüğünde kolları omuzlar çıkana kadar iyice çekerdi.

Yine bir başka Alman versiyonu geleneksel yatay askıydı, ancak bunun yatma kısmının tam merkezinde kurban gerildiğinde döndürülen çivili bir silindir bulunurdu. Benzer bir yöntem İtalya'da da kullanıldı: Kurban yatay olarak desteksiz bir şekilde gerilirken tam sırtına bir anda çivi yerleştirilirdi. Bu yöntem la veglia (uyanıklık) olarak adlandırılırdı. Gerilme sırasında kasların rahatlamasına fırsat vermemesiyle bu ad bu iş için oldukça uygundu.

SKEFFİNGTON PRANGASI

Sadece İngiltere'de tasarlanıp kullanılmış olduğu –gerçi Hindistan'da kullanılan ve anundal adı verilen işkence yönteminin çok daha şeytani bir şekilde geliştirilmiş haliydi– düşünülen bu alet, "Skeffington prangası" ya da bazen "çöpçünün kızı" olarak da anılırdı. İcadı VIII. Henry döneminde Kule Yüzbaşısı olan Sör Leonard Skeffington'a atfedilmiştir.

Demirden yapılmış ve ortadan ikiye katlanabilen büyük bir çemberdi. Elleri arkadan bağlanan kurban çemberin alt yarısına diz üs-

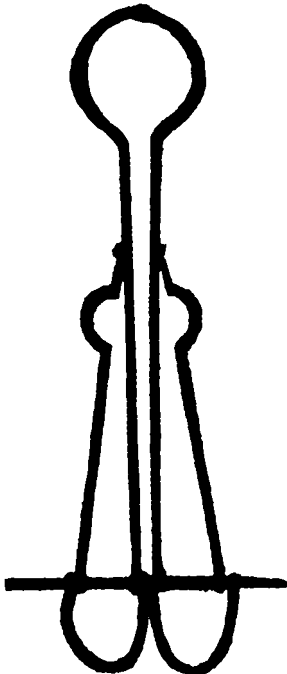
tünde yerleştirilirdi. İnfazcı daha sonra kurbanın sırtına ata biner gibi oturur, kurbanı iyice hareketsiz bırakarak çemberin diğer yarısını kapatıp vidalardı. Vida sıkıştırıldıkça kurbanın bedeni iyice sıkışırdı –göğüs dizlere, göbek bacaklara, bacaklar da baldırlara–. Sonunda omurgası yerinden çıkar, göğüs kafesi ve kaburgaları kırılırdı.

Bu korkunç işkenceye I. Elizabeth döneminde maruz kalanlar arasında iki Cizvit, Thomas Coteham ve Lucas Kerbie de bulunuyordu. Dönem tarihçilerinden John Stow, ikisinin vatan hainliğiyle suçlanmalarını şu şekilde tarif etmiştir:

Sevgi ve görevin aksine, papaya itaat ederek deniz ötesinde yaşamak için kendi anavatanlarını hiçe saydılar... Bu adamlar her koşulda papaya bağlılık ve itaat yemini ettiler... Bu niyet ve amaçla Majestelerinin aklını çelmek ve ölümünü tasarlayıp yerine getirmek için komplo kurdular; içlerinde büyük bir felaketi hazırlayan ve uygulamaya koymak için sabırsızlanan bir niyet yatıyor.

Coteham ve Kerbie, Kule'ye 5 Aralık 1580'de götürüldü ve Skeffington prangasıyla cezalandırıldılar: Coteham'ın "burnundan oluk oluk kan aktığı" rapor edildi. Bunun ardından yaklaşık bir sene hapsedildikten sonra 20 Kasım 1581'de Westminster hapishanesine götürüldüler ve "jüri tarafından suçlu bulunarak asılmalarına ve dörde bölünmelerine karar verildi".

Bir başka kurban İrlandalı asilerle vatan hainliğine girebilecek bağlantıları olmakla suçlanan Thomas Miagh'dı. 10 Mart 1581'de Kule'ye getirildi; Kule'nin duvarlarından birinde halen kendi el yazısıyla yazdığı yazı durmaktadır: "Burada tek başına yatan, güzel dünyası ellerinden kayan Thomas Miagh'ta garip işkenceyle "gerçek"

"Skeffington prangası" ya da "çöpçünün kızı" olarak bilinen aletin bir türü. Adını VIII. Henry döneminde Kule'nin başında bulunan mucidi Sör Leonard Skeffington'dan alır.

arandı, yine de özgürlüğü verilmedi."

Bu "garip işkence" prangalardı ve kayıtlara "onu Skevington Demiri işkencesine tabi tuttuk ve yargımızın haklılığı doğrultusunda çok sert davrandık, ancak ondan herhangi bir itiraf alamadık" şeklinde geçmiştir. Miagh daha sonra "askıya uyuyor mu diye bakması için" askı ustası Thomas Norton'a teslim edildi. Ancak görünen o ki Miagh önemli bir bilgiye sahip değildi; senenin sonuna doğru serbest bırakıldı ve İrlanda'ya sakat bir adam olarak geri döndü.

XVIII. yüzyılda benzer bir yöntem Kraliyet Donanması'nda ceza olarak kullanılıyordu. "Boyun ve topukları bağlama" olarak bilinmekteydi. Hükümlüler güverteye oturtulur; bir tüfek dizlerinin altına, bir tüfek de boyunlarına bağlanırdı. Ardından iki tüfek birbirine sıkıca bağlanırdı; neticede burun, ağız ve kulaklardan kan boşanırdı.

BAŞPARMAK VİDASI

1684 tarihli bir İskoç belgesinde "parmak vidası adlı yeni bir icat"tan söz edilmektedir, ancak 1397 gibi eski bir tarihten itibaren "pyrowykes" adlı benzer bir aletin kullanıldığına dair raporlar bulunmaktadır. İskoçya'da, 1652'de Kule'de hapsedilen, ama kaçarak Rus ordusunda general olan Thomas Dalyell sayesinde kullanılmaya başlanmıştır. 1660 yılında II. Charles tahta yeniden oturduğunda Dalyell İskoçya'ya geri dönmüş ve iddialara göre yanında birkaç Rus başparmak vidası getirmişti.

"Pyrowykes" adlı ilk formunda ceviz kıracağına benzeyen basit bir sıkıştırma aletiydi. Geliştirilmiş formu ise bir tarafındaki çıkıntılar diğer taraftaki yuvalara tam oturacak şekilde tasarlanmış iki kısa demir çubuktan oluşmaktaydı. Kurbanın başparmakları ya da parmakları yuvalara yerleştirilir, ardından istenilen oranda sıkılabilirdi.

Dalyell bu aleti William Spence'in sorgusunda kullandı: "Küçük çelik vidalarla başparmaklarını en büyük acıyı verecek şekilde ezdik; bunun acısıyla ona bedeninin her eklemini itiraf etmediği sürece birbiri ardına aynı şekilde ezeceğimizi söyledik."

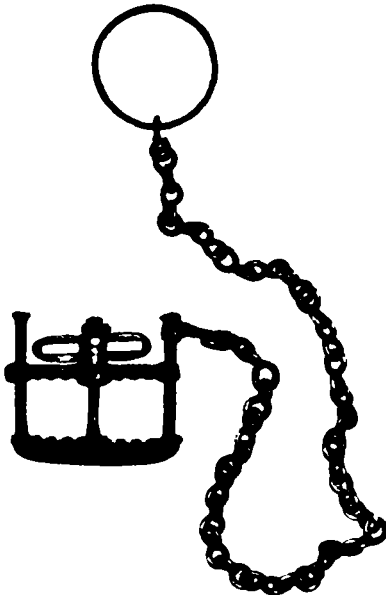
II. Charles döneminde kralı öldürmek için komplo kurduğu düşünülen birkaç adamın sorgusunda başparmak vidası kullanıldı. Bu

adamlardan biri ileri gelen bir İskoç bakan olan William Carstares'ti ve Rye House Komplosu'yla bağlantılı olduğu gerekçesiyle 1683'te işkenceye maruz bırakıldı. Piskopos Burnet'in History of His Own Time (Kendi Döneminin Tarihi, 1722-1734) adlı eserinde işkencenin şekli tarif edilmiştir:

> ... infazcı işkence aletleriyle hazır beklemekteydi, sayın baş yargıç infazcının başparmak vidasını kullanarak işkence uygulamasını emretti, işkence yerine getirildikten ve bir saat boyunca acı çektirildikten sonra vida kademe kademe indirilerek sıkıştırıldı, ta ki bayılma raddesine gelene kadar; sonra onu öyle hızlı sıkıştırdılar ki bu artık işkencenin en uç noktasıydı, kendileri bile vidayı gevşetemezdi; vidaları çözmesi için alet edevatıyla bir çilingir çağrıldı.

Carstares delil yetersizliği yüzünden 18 ay sonra serbest bırakıldı ve daha sonra parmak vidalarını 1689'da tahta geçen III. William'a sundu. William bunları kullanmak için ısrarcı oldu ve işkence gören kendisi olsa bu aletler yüzünden her şeyi itiraf edebileceğini iddia etti. Şüphesiz aklındaki bu düşünce yüzünden, Kraliyet Danışma Konseyi'ne yazdığı bir mektupta bu aletin Neville Payne üzerinde kullanılmasını emretmiştir.

Devletimize karşı korkunç bir komplo ve kumpasın inkâr edilemez kanıtlarının mevcudiyeti

"Skeffington prangası" ya da "çöpçünün kızı" olarak bilinen aletin bir türü. Adını VIII. Henry döneminde Kule'nin başında bulunan mucidi Sör Leonard Skeffington'dan alır.

doğrultusunda ve köklü kraliyetimizin tüm yerleşimlerinde rahmetli Kral James ve papalık otoritelerini ortaya koyarak yeni bir hükümet şekli düzenleme ve birkaçında bunu uygulamayı başarma durumu sebebiyle şu an Edinburgh Kalesi'nde mahkûm bulunan Nevil Pain, bu komplo karşılığında lykewayes aletine maruz bırakılacaktır; sizden Nevil Pain'i katı bir şekilde incelemenizi, inatçılık ya da akıl oyunu yapmaya kalkarsa ona kanunların size müsaade ettiği tüm gücü kullanarak ve bu uygulamanın halk güvenliğini sağlayacak bilgilere ulaşma yolunda çok önemli olduğunun bilincinde olarak işkence uygulamanızı isteyerek sizlere en içten vedalarımızı sunarız.

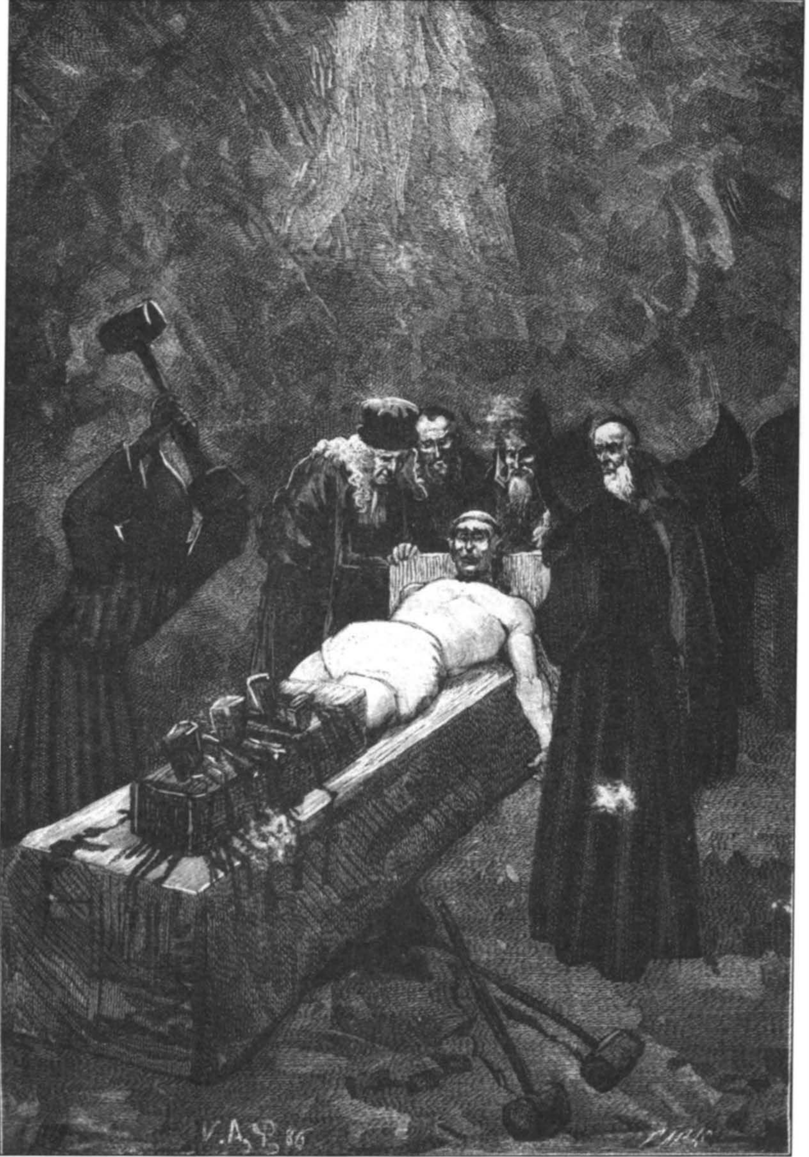
Denilene göre Payne iki gün boyunca başparmak vidalarına maruz bırakıldı ve ardından başka işkenceler de gördü, ancak çok az şey itiraf etti ve bu doğrultuda on yıl hapis cezasına çarptırıldı.

Parmak vidaları diğer birçok Avrupa ülkesinde de kullanıldı. Almanya'da alete kurbanın doğrudan tırnaklarını delen çiviler yerleştirilerek daha da korkunç bir forma sokuldu.

BOTLAR

Bot işkencesi, tanıklık edenler tarafından "dünyanın en vahşi ve korkunç acısı" olarak tarif edilmektedir. Hatta Piskopos Burnet'in yazdığı üzere: "Biri bot işkencesine maruz kalacaksa bu konsey önünde gerçekleştirilir, uygulama yapılırken neredeyse konseyin tüm üyeleri oradan uzaklaşmak isterler. Manzara berbattır ve belirli sayıda üyenin orada bulunma zorunluluğu olmasa tahta sopalar kullanılmamış olarak kalacaktır."

İşkence, "bot" ya da "botlar" olarak bilinse de aletin en genel şeklini "tahta sopalar" ifadesi daha net belirtir. Kurban bir banka oturtulur, ayaklarının her bir yanına tahta sopalar yerleştirilirdi. Bu sopalar –yeni ekilmiş fidanları tavşanlardan korumak için kullanılanlardan farklı değildir– birbirlerine yapışık bir şekilde sıkıca bağlanırdı. Aralarında kalan boşluklara bir takoz yardımıyla daha ince tahtalar yerleştirilirdi. "Sıradan" işkence için dört ince tahta, "sıra dışı" işkence için sekiz ince tahta kullanılırdı. Sebep olunan acı

Peder Urbain Grandier Şeytan'la anlaşma yaptığı ve birkaç rahibeye büyü yaptığı gerekçesiyle 1633'te Fransa, Loudun'da suçlandı. Bordequin işkencesine maruz bırakıldı –"öyle şiddetliydi ki kırık uzuvlarından ilikleri akmıştı"–.

tarifsizdi ve kurbanın bacakları çoğu zaman parçalanır, kemikleri kırılırdı.

Fransa'da bordequin adlı benzer bir alet kullanılırdı. Bu isim aktörlerin giydiği baldır boyundaki ipli botlardan gelmektedir; İngiltere'de aynı tarz botlara "buskins" adı verilmekteydi. Bordequin, bir işkence aleti olarak bot şeklinde, iki bacağın da girebileceği büyüklükte ahşap bir kutuydu. Tahta parçaları kurbanın bacak ya da dizlerinin arasına yerleştirilirdi. 1589'da Fransa kralı IV. Henri'ye suikast düzenleyen Francis Ravaillac, herhangi bir işbirlikçisinin olup olmadığının öğrenilmesi amacıyla bu işkenceye maruz bırakılmıştı:

> Ravaillac için bordequin işkencesi emredildi, ilk tahta parçası sokulduğunda, "Tanrım, ruhuma merhamet et, işlediğim suçu affet; niyetimi kimselere açıklamadım..." diye bağırdı.
> İkinci parça sokulduğunda çığlık atarak, "Ben bir günahkârım, söylediğimden daha fazlasını bilmiyorum, ettiğim yemin Tanrı ile mahkemeye borçlu olduğum gerçekler doğrultusunda... Mahkemeden ruhumu acılara teslim etmemesini istirham ederim," diye bağırdı.
> İnfazcı ikinci tahta yerleştirilirken yine, "Tanrım, bunu bu dünyada işlediğim diğer suçların bir kefareti olarak gör; oh Tanrım, bu acıları günahlarımın bir bedeli olarak kabul ediyorum..." diye bağırdı.
> Üçüncü tahta parçası daha aşağıya, ayaklarına yakın bir noktaya yerleştirildi... Ve o anda bayıldı. İnfazcı ağzından zorla biraz şarap döktü, ama şarabı yutamadı. Kendinde olmadığından işkence sonlandırıldı ve yüzüyle ellerine su serpildi. Boğazından aşağı zorla biraz şarap döküldüğünde kendine geri geldi ve aynı yerde yere serilen bir şilteye yatırılarak akşama kadar öylece bırakıldı.

Daha da işkence gördükten sonra Ravaillac dört at yardımıyla parçalara ayrıldı. İskoçya'da benzer bir alet demirden yapılmıştı. York Dükü (gelecekteki İngiltere Kralı II. James, İskoçya Kralı VII. James)'nü devirmek için 1681'de komplo kurmakla suçlanan John Spreull'un sorgusunda da bu yöntem kullanıldı. James'in kendisi de Thomas Dlyell ve diğer asillerle birlikte bizzat işkence odasında yer aldı:

Cellat [Spreull'un] ayağını Bot adlı alete soktu ve her soruda beş darbe ya da tahta parçalarına beş vuruş uyguladı... Bununla bir şey elde edilemediğinde, eski botun getirilmesi emredildi; zira cellat yenisine eskisi kadar alışık değildi. Eskisi getirilince aynı işkenceye bir kez daha maruz bırakıldı ve daha önce dediklerine sadık kaldı. Kumandan Dalyell celladın tahta parçalarına yeterince hızlı vurmadığını iddia ederek ikinci işkenceden memnun kalmadığını belirtti; cellat tahta parçalarına tüm gücüyle vurduğunu söyleyerek arzu ederse kumandanın, gelip kendisinin vurmasını önerdi.

History of the Sufferings of the Church of Scotland,
(İskoçya Kilisesi'nin Acılarının Tarihi)
Robert Wodrow, 1828

Bu işkence kadınlara da uygulandı. 1 Şubat 1631'de İskoç Kraliyet Danışma Konseyi şu emri verdi: "Margaret Wod sabah saat onda, Edinburgh hükümet binasındaki Laich Konseyi'nde bot işkencesine maruz kalacaktır; bütün konsey üyelerinin işkence sırasında mevcut olmaları gerekmektedir."

Aletin geliştirilmesi kötülüğüyle nam salan "İspanyol botunu" meydana getirdi. İspanyol botu, İskoçya da dâhil olmak üzere birçok ülkede kullanıldı. Bu bot da demirden yapılmıştı, ama içinde baldırı ezecek bir sıkıştırma mekanizması bulunuyordu. Kurban bu işkenceye konuşmadan dayandığı takdirde bot, bir kömür mangalı vasıtasıyla yaratılan acı dayanılmaz olana kadar ısıtılıyordu.

Fransa'da da bu uygulamanın farklı şekilleri kullanılmıştı. Kullanılan yöntemlerden biri yumuşak, süngerimsi deriden yapılmış uzun botlardı. Kurban, bu botları giyindikten sonra canlı bir ateşe yaklaştırılır, botların içine kaynar su dökülürdü. Bir başka yöntem ise kurbana parşömenden yapılmış çoraplar giydirmekti. Kadersiz kurban ateş önüne yerleştirilirdi. Parşömen çok geçmeden kuruyup bacaklara yapıştığında her iki bacağa da inanılmaz bir acı verirdi.

ÇİVİLİ TABUT

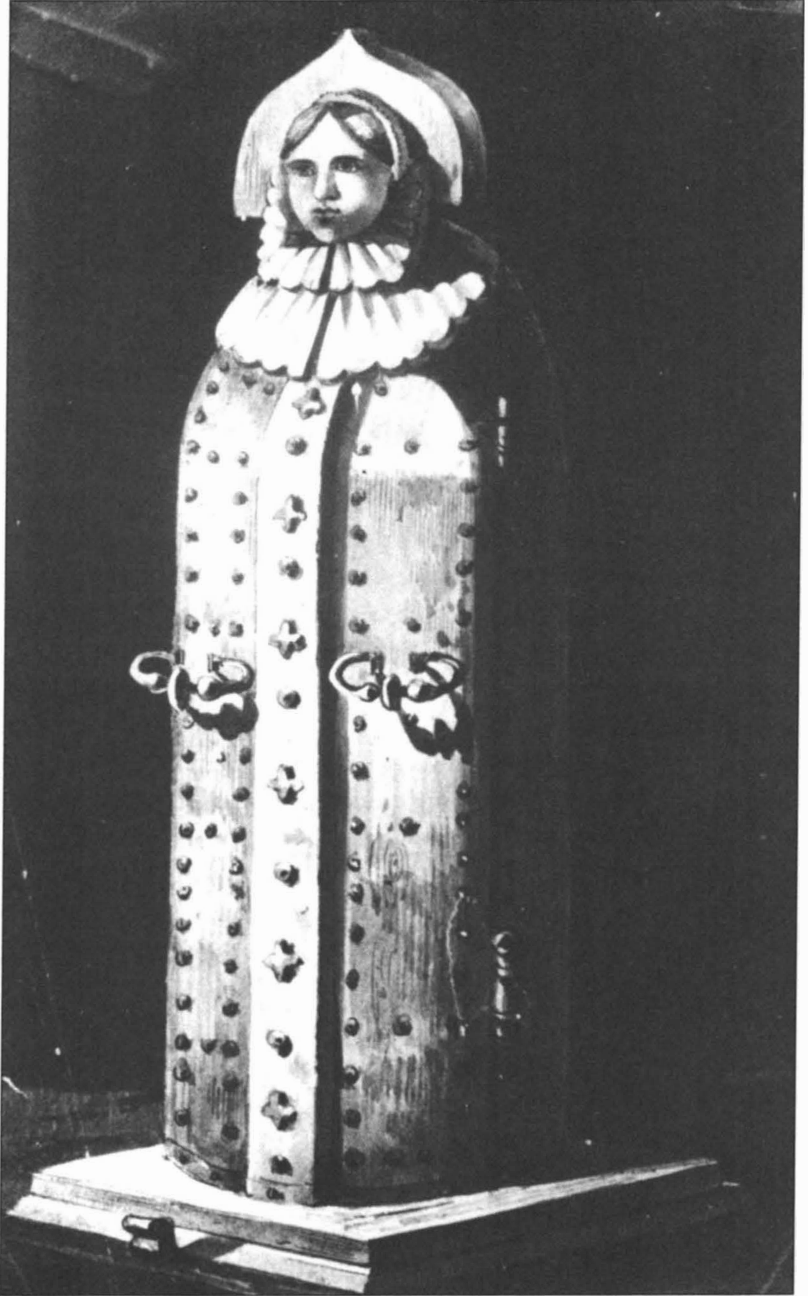
"Çivili Tabut", "Bakire" ya da Almancada Jungfer olarak bilinen bu "işkence aleti"nden daha şeytanisi yoktur. Albay Lehmanowsky bu aleti Madrid'de gördüğünü iddia etmiş ve "zalimlikte diğer her yöntemin önüne geçtiğini" kaydetmiştir. Varlığı söylenti niteliğindeydi, aletten geriye hiçbir parça kalmadığı için XIX. yüzyılın başlarında çivili tabutun sadece bir efsane olduğu düşünülmekteydi. Ancak Nürnberg arşiv sorumlusu Dr. Mayer, 1832'de böyle bir aletin Nürnberg'deki kalede kullanılmış olduğunu doğruladı. Sonunda Baron Dietrich'e ait antika eşyalar koleksiyonu arasında alete ait parçalar bulundu ve daha sonra İngiliz yayını Archaeologia'nın 1838 tarihli baskısında tariflerine yer verildi.

Üzerinde kırmalı yaka ve başlık takmış bir kadın başı figürü bulunan, demir levhaların birleştirilmesiyle oluşturulmuş konik bir gövdenin ahşap bir kaidenin üstüne oturtulmasıyla yapılmıştı. Kurban aletin önündeki iki kapıdan bakirenin karnına sokulurdu. Kapılardan birinin iç kısmındaki karelerle bölünmüş kısımlara 13, diğer kapıya ise 8 çivi yerleştirilmişti. Bunlar kapılar kapatıldığında kurbanın hayati organlarına hasar verecek; kalan iki çivi de yüz hizasında, gözleri oyacak şekilde ayarlanmıştı.

Muhtemelen Albay Lehmanowsky'nin kaydetmiş olduğu benzer bir alet, Yunan tiran Nabis'le özdeşleşmiştir. The Percy Anecdotes (1820-23) ve ardından Shoberl'in Persecutions of Popery (Papalık İnfazları, 1844) adlı eserlerde tarif edilmişti:

Fransızların Yarımada Savaşı [1808] sırasında Toledo'ya girmesiyle General Lasalle, Engizisyon sarayını ziyaret etti. İşkence aletlerinin çeşitliliği, özellikle de uzuvları germek için kullanılanlar... Savaş meydanlarında sertleşen askerlerin bile zihinlerine korku düşürürdü. Bu aletlerden biri, bu incelikli işkence için tasarlanan aletler arasında mantığa ve dine aykırılığıyla en belirgini, özel bir tarifi hak ediyor.

Saklı bir mahzen, gizli bir gözleme odası... Rahiplerin ellerinde şekle gelmiş ve Bakire Meryem'i temsil eden ahşap bir yapı. Varaklı bir hale, başının üzerine yerleştirilmiş, sağ elinde de bir sancak tutmuş. Sadece omuzlarından dökülen heybetli ipek giysiyi değil, göğsündeki zırhı da ilk gördüğümüz an hepimiz hayretle bakakaldık. Daha dikkatle incelediğimizde bedenin izleyiciye dönük ön kısmı-

Meşhur Çivili Tabut ya da "Nürnberg Bakiresi".

nın sipsivri çivi ve dar bıçaklarla kaplı olduğunu anladık.

Kol ve eller ayrı takılmıştı ve orta bölümün arkasındaki mekanizma, figürü harekete geçiriyordu. Engizisyon görevlilerinden birine, kendi deyimiyle, bu mekanizmayı çalıştırma emri general tarafından verilmişti. Figür kollarını sanki çok sevdiği birini kucaklayacakmışçasına açtığında sarılması için Polonyalı bir bombacının iyice doldurulmuş sırt çantası kurbanı temsil etmesi için yerleştirildi.

Heykel çantaya sıkıca, daha sıkıca sarıldı ve emirlere itaat eden görevli figürün kollarını yeniden açarak ilk pozisyonuna geri dönmesini sağladı; çivi ve bıçaklara takılı kalan çanta beş ila yedi santimetrelik deliklerle doluydu. Orada bulunan Engizisyon'a aşina olanlardan biri, mekanizmanın normal kullanım şekli üzerine bize bir rapor sundu. Bu raporun içeriği şu şekildeydi:

"Sapkınlık ya da Tanrı ile Azizlere söven ve günahlarını itiraf etmekte inat edenler, başındaki çember şeklinde yerleştirilmiş sayısız lambayla aydınlatılan halesi ve sağ elindeki bayrağıyla kendisini bekleyen bu mahzene getirilir. Karşısındaki küçük sunakta mahkûm için bir ayin düzenlenir ve iki kilise adamı Tanrı'nın Annesi'nin huzurunda cömertçe ona itiraf etmesi için vaazlar verir. 'Bak,' derler, 'Kutsal Bakiremiz sana kollarını nasıl da sevgiyle açıyor! Onun sevgi dolu bağrında taşlaşmış kalbin yumuşayacak ve orada itiraf edeceksin.' O anda figür kollarını açmaya başlar: Mahkûm hayretle etkilenmiş bir haldeyken sarılması için figüre doğru götürülür; figür, çivi ve bıçaklar kurbanın göğsünü delik deşik edene kadar ona sıkıca sarılır."

DEMİR SANDALYE

Izgara kullanımı 4. Bölüm (bkz. Sayfa 74)'de ve "İspanyol sandalyesi" ya da demir sandalye kullanımı 5. Bölüm'de anlatılmıştır. Sandalyenin kullanımı Romalıların Hıristiyanlara işkence uyguladığı eski dönemlere kadar uzanır:

> Yedi pirinç sandalyenin getirilmesi emredildi ve Aziz Blase'ın işkencesi sırasında ondan sıçrayan kutsal kan damlalarının üzerlerine düştüğü yedi kadın bu sandalyelere oturtuldu.

Sonra bu sandalyeler öyle bir ısıtıldı ki tıpkı bir ocak yanıyormuşçasına kıvılcımlar çıkmaya başladı ve kadınlar öyle bir kavruldu ki izleyen herkes bu kızartmanın zevkini yaşadı.

Demir sandalye uzun bir tarihe sahiptir. Napoli Kralı VII. Ferdinand (1810-1859) savaştığı birçok seferde savaş esiri ele geçirdi. Bu esirlerin sorgusunda kullanılmak üzere kapanıp açılan, bir öküzün sırtında taşınabilecek, özel tasarlanmış bir sandalye yapılmasını emretti. Sandalyenin ayaklarının uçları sivriydi, böylelikle yere saplanarak sabitlenebilmekteydi ve altına köz halinde kömürler koyulması için bir tepsi yerleştirilmişti.

İŞKENCE VE CEZA AMACIYLA KULLANILAN DİĞER ALETLER

Geniş bir yelpazedeki insanlık dışı aletler, itiraf için işkence uygulanmasından ziyade özellikle cezalandırma amacıyla kullanılmıştır. Bunlar arasında en kötü şöhretlisi "batan tabure" adlı aletti. En basit şeklinde, bir sandalye ya da tabure bir destekle veya birkaç adamın gücüyle dik duran uzun bir direğe sabitlenirdi. Bazen tekerlekli bir vince sabitlenirdi ve ortaçağda kullanılan mancınıktan adını alarak trebuchet veya treebucket adlarıyla anılırdı. Bir başka şekli de kağnıya ya da ceza arabasına bağlanmasıydı. Bu arabayı hareket ettiren 4,5 metre çapında iki tekerleği vardı. Çerçevesinde 1686 tarihi kazınmış bir kağnı Wiltshire'daki Wootton Bassett'te bulunmaktaydı.

Kurban sandalyeye bağlanır ve genelde pis kokan, bulanık bir su kaynağına batırılırdı. Uygulama, kurban ağzından sular fışkırarak neredeyse boğulur hale gelene kadar birkaç kez tekrarlanırdı. En az bir vakada kurbanın sudan çıkarıldığında ölmüş olduğu görülmüştür. Toplum huzurunu bozanlara ve fahişelik yapanlara verilen ve hem İngiltere'de hem de İskoçya'da oldukça tercih edilen bir ceza yöntemiydi.

Batan tabure kullanımına dair İngiltere'deki kayıtlar iki yüzyıllık bir süreyi kapsamaktadır. 1534'te biri Sandwich, diğeri Kent'ten iki kadın ahlakdışı davranışları sebebiyle yaşadıkları kasabalardan sürülmüş ve geri döndükleri takdirde batan tabure ya da sopa ce-

Batan sandalye uygulanışı. Kurban uzun bir direğin ucundaki sandalyeye bağlanır ve defalarca suya batırılır.

zasına çarptırılmakla uyarılmışlardır. Yorkshire, Wakefield'de 1671 yılında:

> Kunduracı William Farrett'in karısı Jane'e komşularını aşırı derecede rahatsız ettiği gerekçesiyle sopayla suya batırılma cezası verilmiştir. Batırılmanın halka açık bir şekilde yapılması emredilmiş ve karar mercii olan Selby yetkililerince kulakları ve kafası suya girecek şekilde işlemin üç kere tekrarlanmasına karar verilmiştir.

XVIII. yüzyılda yolu Derby'den geçen birinin yazdıklarına göre: "Burada dırdırcı karılar için ilginç ve bayağı kullanışlı bir alet gördüm, adı batan tabure. Bu aletin bir planını hazırlayıp memleketim Berkshire'ın hayrı için kullanmalıyım." Warwickshire'daki Southam kilisesinin 1718'deki kayıtları batan bir taburenin maliyet hesaplarını içermektedir. Taburenin çizimini yapmak için Daventry'ye

gönderilecek bir adama 3 şilin 2 peni; marangoz, boyacı ve nalbanda uygun ödemeler ve köydeki gölün yeterince derinleştirilmesi için 9 şilin 6 peni ödenmeliydi.

27 Nisan 1745'te London Evening Post gazetesinde yer alan bir habere göre, "Kingston'daki barda Kraliçe'nin Başı'nı sergileyen bir kadın mahkeme kararıyla batırılma cezasına çarptırılmış ve böylelikle sandalyeye oturtularak Thames'a iki ya da üç bin kişinin gözü önünde batırılmıştır."

İngiltere'de kayıtlara geçen son vaka 1809'da Herefordshire, Leominster'da görülmüştür. Jane Corran olarak da tanınan Jenny Pipes vince bağlanmış bir batan sandalyeyle caddelerde dolaştırılmıştır. Merkezdeki direk 90 cm, kiriş ise 8 m uzunluktaydı. 1817'de yine aynı kasabadan Sarah Leeke aynı cezaya çarptırılmış, ancak uygulama nehir kenarına vardığında su yüksekliği yeterince derin bulunmamıştı.

Batan sandalyeye dair alışılmadık bir kullanım şekli, 1779'da Liverpool kadın hapishanesini ziyaret eden John Howard tarafından yazılan The State of the Prisons in England and Wales (İngiltere ve Galler'de Hapishanelerin Durumu) adlı kitabın ikinci baskısında yer almıştır:

> Avluda kadın mahkûmların her hafta ıslah edilmek için bağlandıkları bir tulumba var. Ayrıca hünerle yapılmış yeni ve müstesna bir su haznesi bulunmakta. Bir tarafı, ucuna sandalye sabitlenmiş uzun direk için uygun derinlikte yapılmış. Ve burada bütün kadınlar... İçeri girer girmez kendilerine sorulan birkaç sorudan sonra üzerlerine pazen gömlekler giydirilerek üç kere tekrarlanmak üzere tamamen suya batırılırlar. Batırılmayı, sadece ahlaksızlığa ve tehlikeli boyutta şiddete karşı verilmiş bir ceza olarak değil; adli sistem tarafından düşünülmüş olduğunu zannetmediğim bir şekilde mahkûmların temizlik ve sağlığı açısından da yararlı gördüğümü dile getirmek istiyorum.

Batan tabure elbette ki İngiltere'den Amerika'ya da taşınmıştır. 1818'de Mary Davis adlı bir kadının halka açık bir şekilde batırıldığı kaydedilmiştir. Ve 1889'da Bayan Mary Brady, Jersey City'de "toplumun huzurunu bozmakla" suçlanarak bu cezaya çarptırılmıştır.

Londra Kulesi'nin eski gardiyanlarından Geoffrey Abbott'ın belirttiği gibi: "Kanun kitapları doğrultusunda kuşkuları olan hukukçular batırmanın New Jersey'de ağır bir suç olarak değerlendirilebileceğini söylerken, bizler halen bu yöntemi kullanabiliyorduk ve yeni kanunlar çıkmasına rağmen batırma yasaklanmamıştı."

Kadınlar için yaygın kullanılan bir başka cezalandırma şekli de, George Riley Scott'ın A History of Torture (İşkence Tarihi, 1940) adlı kitabında tarif ettiği "dırdırcı gemi" ya da "maske" adıyla bilinen yöntemdi:

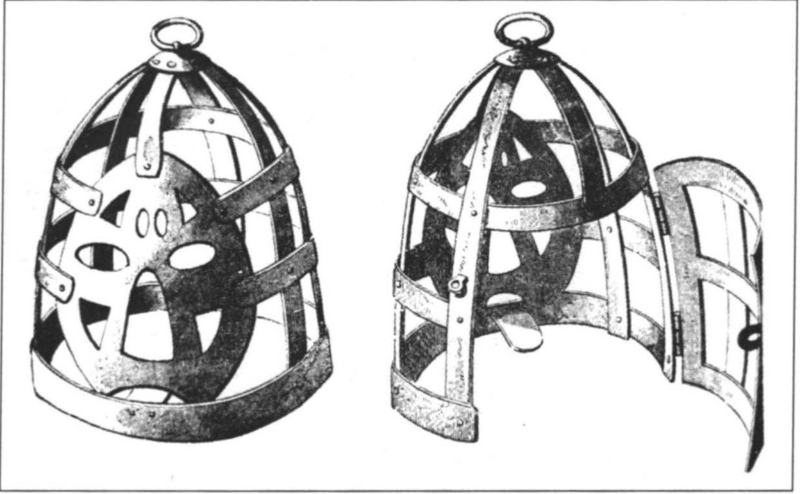
> Bu demir maske sadece yapısal açıdan miğfere benzerken görüş ve hareket kabiliyetini engellemeden ağza giren bir tıkaç –oldukça rahatsız edici ve gaddar bir tıkaç– vazifesi gören bir çivi vasıtasıyla dilin hareketini engelliyor ve kurbanı sessizliğe mahkûm ediyordu... Krallık genelindeki müzelerde bu aletin çeşitli formları sergilenmektedir. Bazıları aşırı derecede acı ve yaralanmaya sebep olduğundan cezalandırmadan ziyade bir işkence aleti olarak değerlendirilebilir. Bazı durumlarda maskenin ağız kısmı mahmuz ya da sivri çivilerle kaplanmış olabiliyordu.

İskoçya'da özellikle cadılar bu demir maskeyle cezalandırılıyordu. Kuzey Berwick cadılarından Agnes Sampson da bu yöntemle cezalandırılmıştı. Cadıların kendilerini hayvan formuna sokabildiklerine ve istediklerinde yok olabildiklerine inanılmaktaydı. Bu maske özellikle bu sonuçları engelleme niyetiyle kullanılmaktaydı.

O kadar haşin olmayan bir başka cezalandırma yöntemi de, İskoçya'da, özellikle dini ayinlere katılmayanlara uygulanan "tasma"ydı. Suçlunun boynuna takılan demir tasmanın ucundaki zincir kilisenin duvarına ya da kasabanın merkezindeki haça kilitlenirdi. Henry Machyn, günlüklerinde buna değinmiştir:

> 1553 yılının Haziran ayının 30. gününde Cheap'teki Standard'a sağlam bir direk dikildi ve genç bir adam bu direğe boynunda bir tasmayla zincirlendi ve iki adam onu kırbaçlayarak sahte davranışlar sergilemesini ve aşağılayıcı laflar etmesini engelledi.

Geçici bir cezalandırma yöntemi olarak görülmüşse de, tasma

"Dırdırcı gemi" ya da "maske". Sağdaki resimde demir ağız tıkacı açıkça görülmektedir. Bazen bu tıkaç bir mahmuz gibi bileylenir, bazen de (burada olduğu gibi) üzerine küçük çiviler lehimlenirdi.

cezası bazen çok daha vahim sonuçlara neden olabiliyordu. 1541'de Londra'da John Porter adlı bir adam İncil okuma suçlamasıyla cezaya çarptırılarak Newgate'e getirilmiş ve tasmayla zincirlenmişti. Ancak daha sonra ölü bulunmuştu; bayıldığı ve tasma yüzünden boğulduğu düşünülmüştü.

Sadece bir kişinin hayatta kalmayı başardığı kaydedilen bir başka sıra dışı işkence yöntemi de Murcia'daki İspanyol Engizisyonu tarafından ceza olarak Juan van Halen'a verilmişti. 1817 Eylül'ünde siyasi muhalefetle suçlanmış ve bunu hemen reddetmişti. Zindanda koltuk altlarına ayaklarını yerden kesecek uzunlukta iki değnek yerleştirilmişti. Sağ kolu bir değneğe, bedeniyle ayakları iki değneğe bağlanmış; ancak sol eline sımsıkı bir tahta eldiven takılmış, iki demir çubukla da omzundan yatay duracak şekilde sabitlenmişti:

> Elime takılan eldiven bir çarkın üzerindeydi ve çark dönmeye başladığında ben de hareketleri aşama aşama ve artan bir acıyla hissetmeye başladım. Ağrı özellikle dirseğimden omzuma doğru vuruyordu; doğal olarak çırpınmak istiyor, soğuk terler döküyordum. Sorgu devam etti, ama çektiğim acı yüzünden duyabildiğim tek şey hayvan adamın "Öyle mi? Öyle mi?" sözleriydi ve acım o kadar yoğundu ki kendimden geçtim ve

İskoç "tasma"sına Forfar'dan bir örnek. O kadar haşin olmayan bir cezalandırma yöntemi olmasına rağmen, kurbanın bayılması ve tasma dolayısıyla boğulması durumunda öldürücü olabiliyordu.

o yamyamların ağzından çıkan başka hiçbir söz duymadım.

A History of Inquisition
(Engizisyon Tarihi, 1850)

DEĞİRMEN VE MANİVELA

İşkence İngiltere'de yürürlükten kalkmış olmasına ve batan tabure ile demir maske gibi yöntemler artık kullanılmamasına rağmen XIX. yüzyıl hapishane yöneticileri başka acı verici yöntemlere başvurdular. Bu yöntemlerden biri değirmen adı verilen ve Henry Mayhew'un The Criminal Prisons of London (Lonra Hapishaneleri, 1862) kitabında değindiği yöntemdir:

Bu makine, Suffolk, Lowestoft'lu bir mühendis olan Bay Cu-

bitt'in eseriydi. Bu beyefendi bir yargıçla Bury St Edmunds hapsihanesini ziyaret ettiği sırada mahkûmların büyük gruplar halinde boş boş dolaştıklarına, zamanlarını ve enerjilerini boşa harcadıklarına şahit oldu. "Tanrı'ya dua ediyorum, Bay Cubitt," dedi yargıç, "bu adamları oyalayabileceğimiz bir şey düşünür müsünüz? Tekerlek gibi bir şey yararlı olabilir mi dersiniz?"
Bay Cubitt'in aklında hemen yeni bir fikir canlandı. Kendi kendine, "Uzun bir tekerlek!" diye mırıldandı. Eşlik ettiği beye detay vermeden, "Aklıma geliştirilmeye değer bir fikir geldi, yakında benden haber alırsınız," diyerek oradan ayrıldı. Üzerine düşününce aklındaki fikri çalışan bir mekanizmaya döndürmeyi başardı ve böylelikle "Değirmen"i icat etmiş oldu. Bu, şüphesiz, tasarlanan en gereksiz alet olmasına rağmen ülke genelindeki tüm hapishaneler tarafından temin edilmiş ve mahkûmların vakit geçirmelerini sağlamaları için kullanılmıştır.

1851'de şövalye ilan edilen William Cubitt ayrıca yel değirmeni kanatlarının otomatik düzeni için bir alet icat etmiş; ardından Oxford ile Liverpool'u bağlayan kanalı, Güneydoğu Demiryolları'nı, Berlin su işletmelerini inşa etmiş ve Sivil Mühendisler Enstitüsü'nün başkanlığını yapmıştır. Buna rağmen değirmen pek bir işe yaramamıştır.

Cubitt'in icadı ilk olarak 1817'de Londra'daki Brixton cezaevine yerleştirilmiştir. Tıpkı su değirmenine benzeyen, ama çok daha büyük bir değirmenin 10 ila 40 mahkûmun omuz omuza vererek döndürülebileceği bir şekliydi. Mahkûmlar kafalarının üzerindeki değirmenin basamaklarına kollarını kaldırmak suretiyle yetişebiliyorlar ve her bir basamağı iterek ilerliyorlardı. Aynı anda güç vererek ilerlediklerinde değirmen dönmeye başlıyordu; ancak adımını şaşıran ya da diğerleriyle aynı hızda davranmayan biri oldu mu kendisini değirmenin basamaklarının içinde buluyordu.

Sarf edilen güç sonsuz basamakları tırmanmakla eş değerdi ve değirmende harcanan çeyrek saatlik bir süre en atletik bünyeleri bile yormaya yetiyordu. 15 dakikanın sonunda bir zil çalıyor ve yeni vardiya yer alıyordu. Ancak 15 dakikalık bu ikinci vardiyanın ardından, dinlenmiş olan ilk vardiya yeniden değirmenin başına geliyor-

du. Böyle devam ederek her vardiya günde 15 set yapıyordu.

Yetkililerin bu değirmenden elde edilen gücü sanayi için güç kaynağı olarak kullanma tekliflerine rağmen bu tekliflere sıcak bakan kimse olmadı. Bu yüzden devasa çarklar hapis avlusundaki her bir kanadı farklı hız ayarlarına sahip olan devasa yel değirmenini döndürme amacıyla kullanıldı. "Rüzgârı dövmekten" başka hiçbir işe de yaramadı.

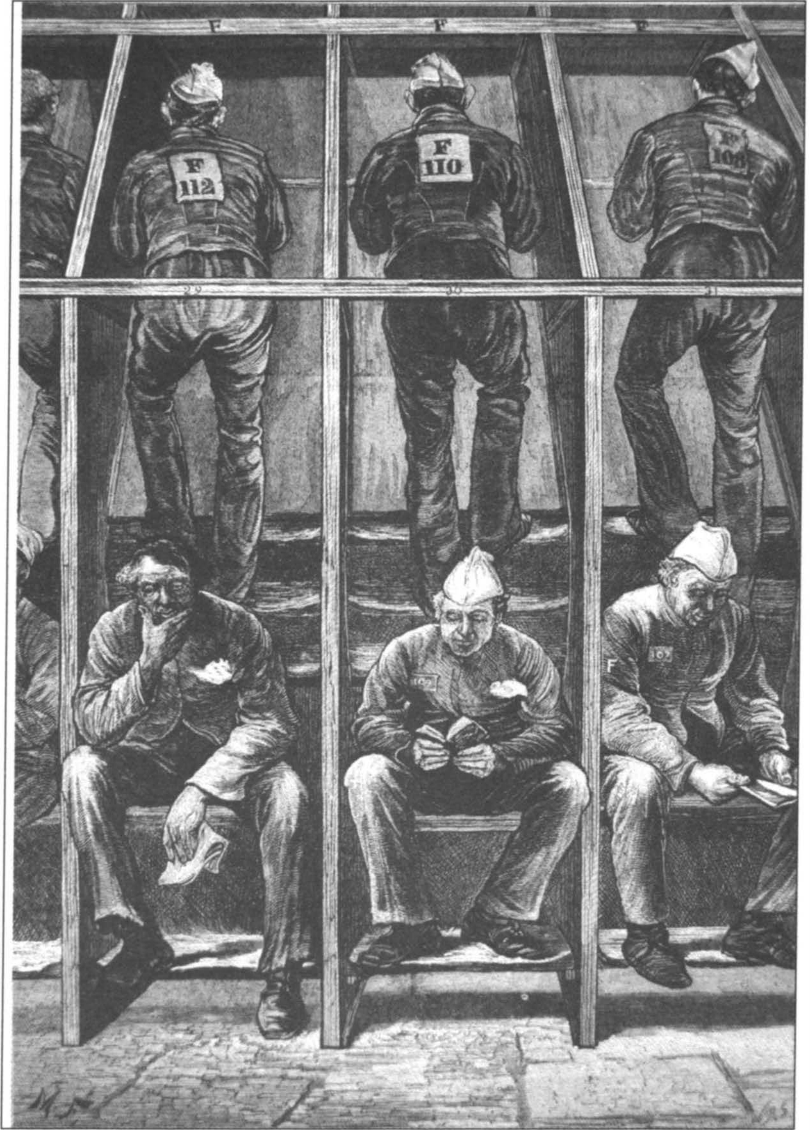
Böylesine ağır beden gücü gerektiren cezalar İngiltere'de 25 yıl boyunca kullanıldı. Değirmenin ardından ortaya çıkan yöntem "manivela"ydı. Bu manivela türü bacak üstünde taşınan, bir yanında manivela olan, davul benzeri demir bir aletti. Davulun içinde manivelanın döndürdüğü kaşıklardan oluşan bir mekanizma bulunuyordu. Mekanizma döndürüldükçe bu kaşıklar davulun içine önceden koyulmuş kumları dışarı atıyordu.

Davulun önündeki gösterge manivelanın kaç kez döndürüldüğünü gösteriyordu ve bir mahkûmun manivelayı günde 10.000 kez döndürmesi gerekiyordu. Birmingham hapishanesindeki koşulları incelemekle görevlendirilmiş bir komitenin (1852-1853) raporlarına göre:

> Böylesine bir görevi yerine getirmek için genç bir erkeğin sarf etmesi gereken gücün ortalama bir yük hayvanının gücünün dörtte birine denk geldiği ve dışarıdaki bir genç erkekten beklenen iş gücünün hapisteki genç erkeğin zorla yerine getirdiğinin onda birine denk geldiği göz önünde bulundurularak, yetişkin ya da genç hiçbir insanın böylesine bir iş gücünü ardı ardına günlerde aynı verimle ve hapishanede kendisine sunulan beslenme şekli ve çektiği acılarla yerine getirmeye devam etmesi beklenemez.

Komiteye 1,8 kilo et çalmakla suçlanıp üç ay hapis cezasına çarptırılan 15 yaşındaki Edward Andrews vakası anlatılmıştı. Manivela hükümlüsü bu çocuk günlük döndürme sayısına ulaşamadığında kendisine sadece su ve ekmek veriliyordu. Birkaç gün sonra yine başarısız oluyordu ve bu ceza böyle sürüp gidiyordu.

Üçüncü seferde çocuk –ya kasten, ya kazara ya da aşırı güç kullanarak; sebebi kayıtlarda belirtilmemiş– manivelayı kırdı ve "ceza ceketi" giymeye zorlandı. Bu, yüksek ve sımsıkı yakaya sahip, nor-

Londra, Clerkenwerken Islahevi'ndeki değirmen, 1874. Altta oturan hükümlüler 15 dakikalık vardiyalarının ardından dinlenmekteler.

mal görünümlü bir ceketti; ancak yakası o kadar sıkıydı ki "ağzına bir lokma ekmek almasına" bile imkân vermiyordu. Mahkûm üzerinde bu ceketle ayakta duracak şekilde saatlerce duvara bağlı kalıyordu.

Andrews bir ay süresince bu cezalara dayandı. Ancak bir gün gardiyan tarafından hücresindeki pencerenin parmaklıklarına hamağının ipiyle kendini asmış halde bulundu.

ELEKTRİK TEÇHİZATI

Elektriğin kullanımı XX. yüzyılın işkenceye sunduğu en önemli katkıdır. İlk kullanılmaya başlandığı günlerde kurbanı askeri sinyal manyetosunun –Bölüm 11'de tarif edilen gégène– ucuna ya da şehir şebekesine bağlamak yeterli oluyordu, ancak bu uygulama hem kurban hem de işkence uygulayıcısı açısından çok tehlikeliydi. Türk polis karakollarında bulunan manyetoların sırf bu iş için özel olarak tasarlandığı söylenmektedir. 1972'de Türkiye'de polis şiddetine maruz kalan bir kurban şunları kaydetmiştir:

> El ve ayak parmaklarıma kablolar bağladılar ve tüm vücuduma elektrik verdiler... Bir süre sonra parmağımdaki kablolardan birini söküp kulağıma taktılar. Anında yüksek akımda elektrik verdiler. Bedenim ve başım felaket bir şekilde titredi. Üst dişlerim kırılmaya başladı. İşkenceciler aynı zamanda yüzüme bir ayna tutup şöyle diyorlardı: "Bak o güzelim yeşil gözlerine neler oluyor. Yakında hiçbir şey göremeyeceksin. Aklını yitireceksin. Bak, ağzından kanlar gelmeye başladı bile."

A Glimpse of Hell
(Cehennemden Bir Kesit, 1996)
Uluslararası Af Örgütü

Elektrik şoku uygulaması için özel tasarlanmış donanım "Apollo" makinesiydi ve bu makine hem İran Şahı'na bağlı gizli polis tarafından hem de sonraki rejimin dini polisi tarafından kullanılmıştı. Bedenin hassas noktalarına şok verirken kurbanın başına geçirilen

bir çelik başlıkla kurbanın çığlıkları susturuluyordu.

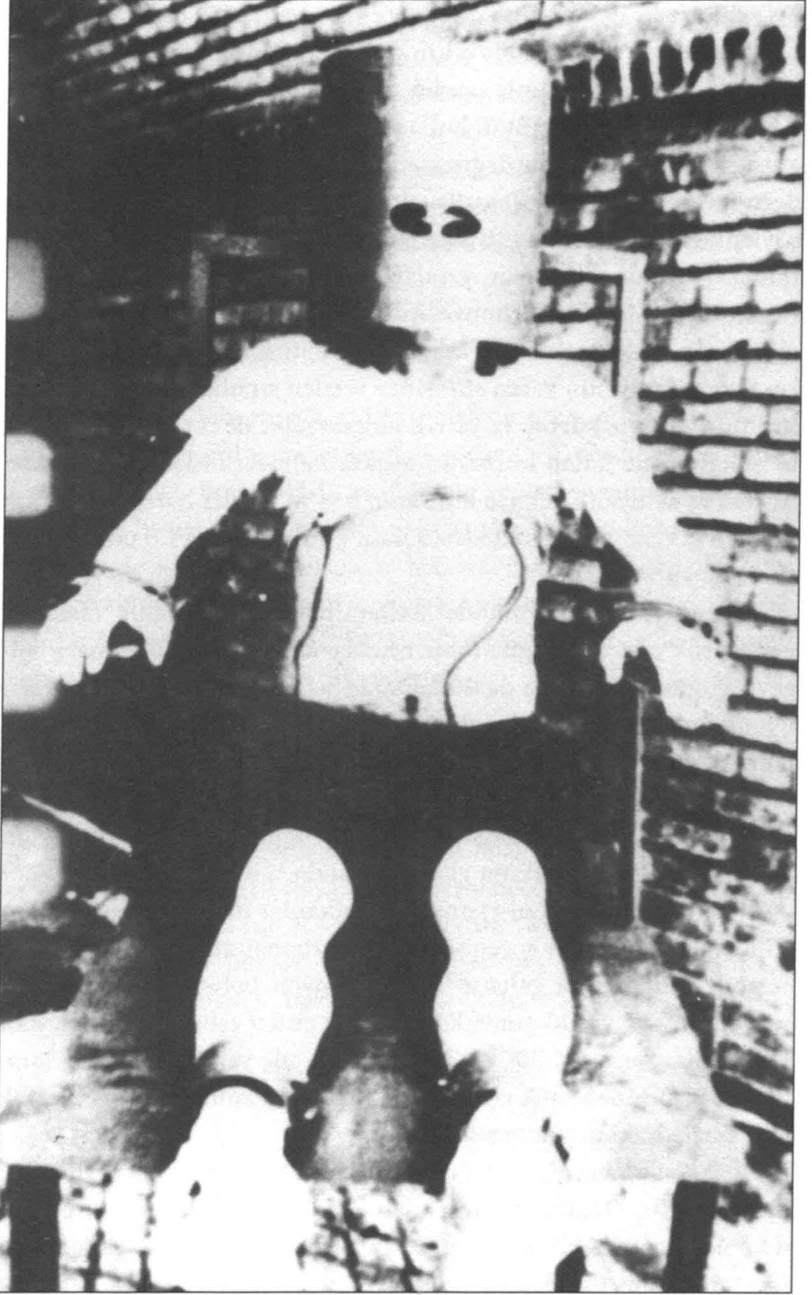
Teknoloji artık çok daha etkin ve "işkencecilerin en evrensel modern aleti" olarak tanımlanan bir alet meydana getirdi: "elektroşok cihazı". Bu cihaz çiftçilikte kullanılan basit bir aletten, hayvanları gütmek için kullanılan değnekten esinlenerek geliştirildi. En modern hali olan darbeli-deşarjlı cihazın 100 kat daha güçlü olduğu söylenmektedir. Üreticinin açıklamasına göre, 1980'lerdeki gelişimini sağlayan temel unsur, yapılan "biomedikal araştırma"ydı.

Emniyet Merkezi, Britanya Adli Tıp Kurumu'nu bu elektroşok cihazlarının olası etkilerini araştırması için görevlendirdi. Raporlarına göre, saniyenin yarısı süresince verilen sıradan bir şok kurbanı ürkütüp geri püskürtmeye yeterli olmakta; bir ile iki saniye süresince şoka maruz kalan kurbanın ayakta kalması imkânsızlaşmakta; üç ila beş saniyelik şok ise kurbanın kas ve iskelet hareketlerini tamamen etkisiz bırakmaktadır. Şokun etkileri 5 ila 15 dakika kadar sürebilmektedir.

Sadece kitle kontrolünde kullanılması öngörülmüş olsa da, elektroşok cihazı çok güçlü bir işkence aletidir. En çok cinsel bölgeye, göğüs uçlarına ya da dudaklara (bedenin en hassas noktaları) uygulanması tercih edilse de parmak, ayak ve kulaklara da uygulanmaktadır. Çin'de bu yöntem "dian ji" olarak bilinmektedir. Tibet, Lhasa'da 1987'de 13 yaşındaki bir çocuğa önce göğüs elektroşoku uygulanmış, ardından da şok cihazı çocuğun ağzına sokulmuştur. Sonra çocuk hiçbir hüküm giymeden serbest bırakılmıştır.

Elektrik akımı veren taşınabilir kalkanlar da mevcuttur. Bunlar içinden metal şeritler geçen şeffaf polikarbonattan üretilirler. Tutma yerindeki düğmeyle çalıştırılan indüksiyon bobini bir kapasitörle şarj edilir, güç verildiğinde korkunç bir çıtırtı eşliğinde parlak mor kıvılcımlar saçar. 40.000 ila 100.000 volt güç verebilir. Üretici tarafından hazırlanan satış videosunda kurbanın anında yere fırlayarak hareketsiz kaldığı görülmektedir.

Geliştirilen bir diğer alet de uzaktan kumandayla şok verilebilen bir kemerdir. "Uzaktan kumandalı elektronik aktivasyonlu gözaltı teknolojisi (REACT)" merkezi Ohio, Cleveland'da bulunan Stuntech Inc tarafından üretilmektedir. Şirketin satış mottosu şudur: "Belinizde böyle bir mekanizmayla dolaşıyorsanız ve sizi altınıza sıçtırıp işetecek kontrol başkasının elindeyse, bu size psikolojik açıdan ne-

Elektroşok veren "Apollo makinesi"nin İran'da halen kullanıldığı raporlanmıştır. Başlık sayesinde kurbanın çığlıkları duyulmaz.

ler yapar?"

Öncelikli olarak hapishanedeki mahkûmların kontrolünün sağlanması amacıyla tasarlanmış olsa da işkence aleti olarak kullanılma potansiyelinin hayli fazla olduğu bir alettir. Ve hiç şüphesiz aynı derecede tahrip gücü olan başka aletler de geliştirilme aşamasındadır. "İnsanın insana insaniyetsizliği" sınır tanımamaktadır.

Korkunç Çin ling chi, "bin kesikle ölüm" işkencesi. Mahkûm yaş bir ağaç gövdesine bağlanır ve infazcı ardı ardına kalça ve göğüsten, sonra da eklemlerden etli parçalar keser. Takiben burun, kulaklar, ayak ve el parmakları; parti parti kol ve bacaklar lime lime edilir. Son olarak kurban kalbinden bıçaklanır ve kafası kesilir.

BÖLÜM DOKUZ
ÇİN, JAPONYA VE HİNDİSTAN

XX. yüzyıldan çok daha öncesinde Çin, dünyanın herhangi bir yerine kıyasla çok daha gaddar, tuhaf ve acı çektirici işkence yöntemleriyle anılan bir ülkeydi. Ancak George Riley Scott'ın A History of Torture (İşkence Tarihi, 1940) adlı kitabında belirttiği üzere:

> Bu nam aslında çoğunlukla geniş hayal güçlerine sahip roman yazarlarının heyecanlı maceraların anlatıldığı kurgusal kitaplarında yer alan işkence yöntemlerinden kaynaklanmaktaydı... Kitaplarda bu işkencelerin Çinli yetkililer tarafından uyguladığı söylenmekteydi... Barındırdıkları tuhaf öğeleri ve akıl almaz gaddarlığıyla varlıkları muallakta olmasına rağmen bu yöntemler göreceli olarak çok daha medeni ülkeler tarafından aynı amaçlar doğrultusunda geliştirilmiştir.

Konuşmakta isteksiz tanıkların ve itiraf etmesi istenen suçluların sorgularında kullanılan "İspanyol botu" ve başparmak vidalarının Çinli benzerleri, Portekizli yazar F. Alvarez Semedo'nun 1655'te Londra'da yayımlanan History of China (Çin Tarihi) adlı kitabında tarif edilmiştir:

> Ayaklar için kia quen adlı bir alet kullanıyorlardı. Üç tahta parçası bir düzleme yerleştiriliyor ve ortadakinin sabit, diğer ikisinin hareket edebileceği bir şekilde bağlanıyordu; bunların arasına ayaklar yerleştiriliyor, böylelikle topuk kemiği deriden fırlayana kadar sıkıştırılıp baskılanıyordu: Eller için de parmakların arasına yerleştirilen küçük tahta parçaları vardı; bunlara tean zu diyorlardı, tahtaları yerleştirdikten sonra sıkıca bağlayıp üzerlerini kâğıtla sarıyorlardı ve böylece zaman kazanmış oluyorlardı.

Bu aletlerin kullanımı ayrıca 1810'da Sör George Staunton ta-

Falaka kullanan bir işkenceci. Bu bambudan sopayla kurbanın ayaklarının çıplak tabanlarına ve kalçasına yavaş ama ritmik bir şekilde vurulurdu. İşkenceciler o kadar uzmanlaşmışlardı ki tek damla kan akıtmadan yüz vuruş yapabiliyorlardı.

rafından kaleme alınan Penal Code of China (Çin Ceza Hukuku) adlı kitapta da tarif edilmiştir. Staunton, işkencenin ağırlıklı olarak hırsızlık veya cinayet vakalarında kullanıldığını, ayrıca ilk deneme itirafla sonuçlanmazsa ikinci kez tekrarlamanın kanunlar dâhilinde olduğunu belirtmiştir. Ancak 15 yaşın altında ya da 70 yaşın üstündekiler, hasta ve engelli zanlılar üzerinde işkence uygulanamamaktaydı. Kia quen daha ziyade erkekler üzerinde kullanılırken tean zu kadınlar için tercih edilmekteydi.

Bu yöntemlerin itiraf almak için yetersiz kaldığı durumlarda işkence uygulayıcısı bambu sopalarla falakaya geçebilirdi. Kurbanın ayaklarının altına ritmik ve nispeten yumuşak bir şekilde vurulurdu. Ağır güç gerektirmediğinden çok uzun bir zaman dilimi boyunca sürebilir ve kurbanın aklını kaçırtabilirdi. Bazen çıplak ayaklar yerine çıplak kalçalara vurulurdu. Daha çetrefilli sorgularda alternatif olarak yarılmış bambular kullanılırdı: Yarıklardan çıkan kıymıklar neşter kadar keskin olurdu ve her darbede deriye büyük hasar verirdi. Semedo'nun kayıtlarına göre, "falakaya maruz kalanlar çoğu zaman ölmüşlerdi".

XVII. yüzyıldan 1912'ye kadar Çin'e hükmeden Mançu hüküm-

darlığı dönemindeki işkence uygulayıcıları, peynir kalıpları üzerinde alıştırma yaparak falaka uygulama konusunda ustalaşırlar; tek bir damla kan akıtmadan yüzlerce kez darbe vurmayı ya da gerektiği takdirde birkaç vuruşla eti paramparça etmeyi öğrenirlerdi.

Sör Henry Norman kalçaya yapılan falaka işkencesine tanıklık etmiş ve bunu The People and Politics of the Far East (Uzak Doğu Halk ve Politikaları, 1895) adlı kitabında anlatmıştır:

> Kafiyeli rap-tap-tap, rap-tap-tap ritmiyle geçen birkaç dakikadan sonra mahkûmun dudaklarının arasından derin bir inleme çıktı. Bakmak için yanına yaklaştım ve yüzünün mosmor olduğunu gördüm... Sonra kan içinde kaldı ve daha önce kendi halinde öylece yatan adamı şimdi bir düzine adam ancak zapt ediyordu.

Sör Henry ayrıca bir işkence yöntemi daha tarif etmiş, Çince'den çevirisini "zincirler üzerinde diz çökmek" olarak yapmıştı. Tam olarak da buydu. Kurbanlar ayak ve el başparmaklarına birer ip bağlanarak yere yüzüstü çömeltilir, böylece tüm ağırlıkları her biri keskin uçlara sahip olan zincir kümesi üzerinde toplanır. Bu yöntem suçludan gereken itirafın alınmasında çoğunlukla yeterli olurdu.

Daha önemsiz suçlar için Çinliler de Avrupalıların halka ifşasına benzeyen, çivili tasma, tcha ya da kea adlarıyla bilinen yöntemi kullanırlardı. Semedo bu yöntemi "kian hao cezası" olarak tanımlamaktadır:

> Tam ortasında bir adamın boynunun sığabileceği büyüklükte bir delik bulunan, dört ya da beş avuç kare büyüklüğünde kalın bir tahta panoydu. Bu pano kurbanların boyunlarına geçirilir; üzerine el genişliğinde, suçunun ve bu cezanın sebebinin yazılı olduğu birer kâğıt rulosu yerleştirilir; bununla panonun açılmaması amaçlanır ve bu zavallı cezalılar boyunlarındaki kocaman panolarla suçlarının gerektirdiği süre –belki 15, 20, hatta 30 gün– boyunca suçluluklarını sokaklarda ifşa etmek zorunda kalırlar; yaşadıkları en büyük zorluk bu panoları gece gündüz boyunlarında taşımak zorunda bırakılmalarıdır.

Bu yöntem I. Ching adlı 3000'den fazla yıllık Çin kehanet kitabında da yer almıştır:

Shih hoh: Isırıyor:
Boynu tahta tasmaya kilitliymiş;
Kulakları gitmiş.
Büyük talihsizlikmiş.

Bu tahta boyunluk kurbanın elini ağzına götürmesini de engellediğinden ötürü yakınları ya da arkadaşlarının yardımı olmadığı takdirde kurban açlıktan ölme riski de taşıyordu.

Tahta boyunluktan daha gaddar bir ceza ise cinsel ilişkiye girmekten dolayı suçlu bulunan rahiplere verilmekteydi. Religious Ceremonies (Dini Merasimler, 1737) adlı kitabın yazarı B. Picart'a göre, kurbanın boynuna kızgın demirle bir delik açılır ve bu delikten uzun bir zincir geçirilirdi. Ardından iç çamaşırlarına kadar, hatta bazen çırılçıplak soyulur ve bir başka rahip tarafından sokaklarda dolaştırılmaya çıkarılırdı; acısını azaltmak için zinciri eliyle her kaldırışında diğer rahip onu kırbaçlardı. Suçlu günahlarından arınmak için manastırına yeterince sadaka toplayana kadar ceza sürerdi.

Ölüm cezası durumunda Çinliler çoğu zaman boğma veya boynunu vurma yöntemlerini tercih ederdi, ama en ünlü –ve en korkunç– Çin usulü ölüm cezası ling chi, yani "bin kesikle ölüm" metoduydu. Bu uzun süreçli infaz şekli bazı durumlarda içinde bir de şans öğesi barındırmaktaydı. İnfazcı üzeri bezle örtülü bir sepet bıçak getirirdi; her bir bıçak bedenin bir bölgesine göre işaretlenmiş olurdu. İnfazcı sepetten rasgele bir bıçak seçer ve üzerindeki işarete göre kurbanın bedenindeki eti yüzerdi. Kurban yakınlarının infazcıya rüşvet verip kurbanın acısını olabildiğince kısa tutmak adına ilk "kalp" işaretli olan bıçağı almasını istedikleri söylenmekteydi.

Ancak infazcı çoğu zaman tek bir bıçak kullanır ve kurbanın etini adım adım parçalardı. Sör Henry Norman böyle bir işlemi tarif etmiştir. Suçlu, yaş bir ağaç gövdesine bağlanır ve infazcı ardı ardına "bedenin kalça ve göğüs gibi etli bölgelerinden parçalar keser". Ardından "bedenin eklem ve yumruları", takiben burun, kulaklar, ayak ve el parmakları kesilir. "Daha sonra kol ve bacaklar bilek, dirsek, omuz ve kalçalardan lime lime edilir. Son olarak kurban kalbinden bıçaklanır ve kafası kesilir."

XX. yüzyılda bile Çinli suçlular tahta panodan boyunluk işkencesine dayanmak zorunda bırakılmışlardır. Boyunlarına geçirilen tahta panolarla her gün sokaklarda yürütülürlerdi. Bu panolar boyunlarında en az bir ay kalması gerektiğinden kendi başlarına yemek yiyemezler ve başkalarının anlayışına muhtaç olurlardı.

JAPONYA

Japonlar da vahşete olan tutkularıyla ünlüdürler. Yüzyıllar boyunca Japon adli mahkemeleri işkenceyi hem suçludan hem de gönülsüz tanıklardan ifade ve itiraf almak için kanuni açıdan uygun bir yöntem olarak görmüştür. 1926'da Joseph Longford, dört ayrı işkence yönteminin anlatıldığı James Murdoch'ın History of Japan (Japonya Tarihi) adlı kitabını düzenlemiş ve revize etmiştir. En yaygın olan yöntem, bölünmüş üç bambu dalının birleştirilmesiyle yapılan özel bir sopayla 150 vuruşa kadar uygulanan bacak ve kalça falakasıydı. Kanun adına işkence 1873'te resmen kaldırıldı, ama Longford şunları yazmıştı:

> ... mevcut yazar bu işkencenin pek de nadir sayılamayacak sıklıkta yerel polis merkezlerinde halen kullanıldığına inanmak için her türlü gerekçeye sahipti, ayrıca hem Kore hem de

> Formosa'da sözde asiler ve çoğunlukla da tamamen masum olan kişiler üzerinde serbestçe uygulandığının farkındaydı. Formosa'daki sayısız vakanın sorgulanamaz otoritesi sebebiyle bunu biliyorum.

Ve İkinci Dünya Savaşı sırasında Japonlar tarafından esir alınan bahtsız müttefik askerleri elbette daha yakın bir tarihin tanıklarıdırlar.

İkinci işkence yöntemi "kayaya sarılmak" olarak bilinirdi. Mahkûmlar keskin çakıllar üzerine diz çöktürülür ve bacaklarına ağır kayalar yerleştirilirdi. Üçüncü yöntemde ise kurbanlar kol ve bacaklarından aşırı derecede gerilir ve ölüm emareleri gösterene kadar bu şekilde bırakılırlardı. Dördüncü yöntemde kollar arkadan bileklerden bağlanır ve kurban o şekilde bir kancaya asılırdı; ağırlık binince ipler bileklerini kemiğe kadar keserdi.

XVII. yüzyıl süresince Tokugawa rejimi Hıristiyanlığı Japonya'dan uzak tutmak için elinden geleni yaptı ve bu doğrultuda tıpkı Engizisyon'un sapkınlıkla mücadelede kullandıklarına benzer yöntemler kullandı. Hıristiyanlık inancına sahip erkek, kadın ve hatta çocuklar çıplak olarak ırmaklara atılırlardı. At sırtlarına bağlanarak sokaklarda dolaştırılır ve bu esnada üzerlerine kaynar sular fırlatılırdı. Bazıları kaynar volkanik kaynaklara canlı canlı atılırdı. Eylül 1622'de Nagasaki'de elli Hıristiyan canlı canlı yakıldı. Diğerleri kol ve bacaklarından bir öküzün her bir ayağına bağlanarak paramparça edildi.

Hollandalı yazarlar Francis Caron ve Joost Schorten, 1671'de A True Description of the Mighty Kingdoms of Japan and Siam (Büyük Japon ve Siyam Krallıklarının Gerçek Tanımları) olarak İngilizce'ye çevrilen kitaplarında korkunç bir olaya yer vermişlerdir:

> Kadınları ve hatta daha küçük kızları el ve ayaklarının üzerine eğilmiş ve çırılçıplak bir şekilde binlerce insanın gözü önünde caddelerde sürüklediler; Ruslar ve kaba adamlar onlara sulandı ve tecavüz etti; taciz ve tecavüzün üstüne hepsini zehirli yılanlarla dolu derin çukurlara attılar; yılanlar bedenlerini sararak dilsiz ıstıraplarına ıstırap kattılar.

Analara saldırdılar, oğullarını bağlayıp onları da dağladılar, sal-

dırdılar ve kızlarla babaları birbirlerini yakmaya zorladılar; dayanılması mümkün olmayan ıstıraplar ve acılar çektirdiler; bazılarının üstünü çalı çırpıyla örttüler ve durmadan kaynar su boca ettiler, ölene kadar buna devam ettiler... Ki bu iki ya da üç gün kadar sürüyordu. Yüzlercesini çırılçıplak soydular, alınlarını dağladılar ki tanınsınlar ve onları korulara, ormanlara saldılar. Ölüm acısı yaşatılacak bütün erkeklere yemek, su, kıyafet ya da barınak verilmesi yasaklandı; birçoğu deniz kıyısındaki barakalara kapatıldı ve denizin yükselmesiyle zamanlarının yarısını kuru, yarısını ıslak geçirmek zorunda bırakıldı; ama bunların yemesine ve içmesine izin vardı, çünkü ıstıraplarını çekerlerken daha uzun süre hayatta kalmalarını istiyorlardı... Ki bu da ancak on, on iki gün kadar sürüyordu...

Sonunda daha öncekinden çok daha gaddar ve farklı bir işkence yöntemi buldular: Bu insanları kafaları bir çukura gelecek şekilde topuklarından astılar, böylece kanları bir yerde toplandı; kan akışının olduğu noktaları hafifçe yardılar (ama bunu artık yapmıyorlar) ve kişiyi o şekilde birkaç gün, belki on ya da on iki gün, açık söylemek gerekirse son günlerine kadar öylece bıraktılar... Bu aşırılık (devam ettiği için) birçoğunun dinini değiştirmesine neden oldu; ve iki ya da üç gündür asılı olanlardan bildiğim kadarıyla çektikleri acılar ne ateş ne de başka bir işkenceye benzemeyen bir dayanılmaz-

Japon işkencesi "kayaya sarılmak" olarak bilinirdi. Sivri çakıllar üzerine diz üstü çöktürülen mahkûmların bacaklarına ağır kayalar yerleştirilirdi.

lıktaydı.

Japonlar adli infaz konusunda da en az Çinliler kadar becerikliydi. "Yirmi bir kesik infazı" adını verdikleri yöntem bir bakıma Çin'deki "bin kesik" yönteminden daha merhametli sayılabilirdi. Görgü tanıkları, ayaklanan bir liderin ölümünü anlattılar:

> Mutsuz Mowung, insanüstü iradesiyle yavaş ve temkinli kesim sürecinde sessizliğini korudu; önce yanakları, sonra göğüsleri, kollarının alt ve üst kasları, bacaklarının etleri ve bunun gibi pek çok yeri hayati hiçbir noktası zarar görmeyecek şekilde bedeninden sıyrıldı. Ağzını sadece bir kere açtı, hemen öldürülmek istendiğini homurdandı yalvararak –bu istek tabi ki kurbanına işkence etmekten vahşice zevk alan işkenceciler tarafından umursanmadı bile–.

HİNDİSTAN

Hindistan'da fiziksel olduğu kadar psikolojik işkenceler de yaygın olarak kullanılmaktaydı. James Forbes, Oriental Memories (Oryantal Anılar, 1813) adlı kitabında bu iki yöntemin nasıl birleştirilip kullanıldığını anlatmaktadır:

> Gümrük tahsildarı zengin ve itibarlı bir Hindu'ydu. Paralarını çok iyi sakladığı için başına bir kötülük geleceğini düşünmüyordu. Vezir, yanında bir sürü silahlı adamla parasını istemeye geldiğinde çok şaşırdı; çünkü parasını iyi gizlemişti ve hiçbir tehdit paraların yerini söylemesine neden olamazdı. Paraların yerini söylemesi için ona bir dizi işkence yapıldı; bunlardan biri altına yerleştirilmiş dikenleri saklaması için üzerine kilim kaplanmış yaylı bir sedirdi. Şişko tahsildarın kıyafetleri çıkarıldı ve sedire uzanması emredildi: Ağırlığıyla yayları indirince önceden altına yerleştirilen dikenli akasya ve baubul ağacının dalları adam olduğu gibi dursa da, yana dönmeye çalışsa da adama batmaya başladı. İki gün ve iki gece sırrını açıklamadan geçti; öyle ki işkenceciler adamın sırrını söyleyemeden ölmesinden endişelendiler ve yeni bir yöntem uygulamaya karar verdiler. Ağaçların dalları iyice ku-

rumaya ve dolayısıyla işlevini yerine getirmemeye yüz tuttuğunda onu sedirden kaldırdılar ve yerde destekli bir şekilde tuttular. Tek çocuğu, henüz bebek olan oğlunu ve çuval içinde bir kediyi odaya getirdiler. Bebeği adamın gözleri önünde çuvala soktular ve çuvalın ağzını bağladılar. Ellerindeki bambu sopalarla bekleyen adamlara çuvala vur emri geldiğinde kedinin bebeği mahvedeceğini bilmek bir baba yüreği için çok fazlaydı! Hazinesinin yerini söyledi.

Bu, ava giden avlanır durumunun çok bariz bir örneğiydi ve tahsildarlar küçük hesaplar için bile işkenceye başvururlardı. Tercih edilen bir başka yöntem de anundal olarak bilinmekteydi. Uzun bir ip dışında bir şey gerektirmeyen bu yöntemde işkenceci kurbanını en akıl almaz şekillerde bağlardı:

> Mahkûmun kafası zorla aşağı indirilir ve bir ip ya da kemer kullanılarak boynundan ayaklarına bağlanır. Ya da bacaklardan biri iyice yukarı kaldırılıp boynuna sıkıca bağlanır ve kurban bu ıstırap verici pozisyonda ayakta durmaya zorlanır. Ya da kol ve bacaklar nerdeyse eklem yerlerinden çıkacak şekilde birbirlerine dolandırılıp öyle bağlanır, kurban hareketsiz bırakılırdı. Başka durumlarda kurbanın çıplak sırtına ağır kayalar bağlanırdı, kayanın keskin kıvrımları sırtta derin yaralar açardı... Ve neredeyse tüm işkenceler Hint güneşinin güçlü ışınları altında yapılırdı.

A History of Torture
(İşkence Tarihi)
George Riley Scott, 1940

1855'te Madras'taki işkenceler üzerine yapılan inceleme raporlarında Vencatachela Rajaulee ve babasına neler olduğu yer almaktadır. On rupi ödemeye zorlamak için "anundal yöntemiyle bacaklarını birbirlerine, kafalarını da eğilir pozisyonda ayaklarına bağladılar; elleri arkalarından bağlandı ve sırtlarına taşlar yerleştirildi. Bu halde sabahın altısından öğlene kadar durmaları istendi. Baba önümüzdeki ay ölürse şaşırmamak lazım".

İşkenceciler sıklıkla sıcak Hint iklimini de kullandılar. Bazen

Hindistan'ın bir bölgesindeki baş işkenceci ve infazcı, 1890'da çekilmiş.

mahkûmlar hapishane avlusunda bir yukarı bir aşağı saatlerce koşturulur ya da bir kağnıya zincirlenip uzun mesafeler boyunca yürütülmeye zorlanırlardı. Bazen de yeni yüzülmüş öküz veya koyun derisi üstlerine dikilir, güneşte bırakılırlardı; deri kurudukça çeker, sonunda da bahtsız kurbanın etine yapışır ve büyük bir ıstırap vererek kurbanı ölüme sürüklerdi.

Yapılan diğer işkenceler arasında kurbanın yüzüne bal sürerek ağaca bağlamak, dolayısıyla kızıl karıncaların yüzüne üşüşmesini sağlamak; oduncu arısı gibi ısırgan bir böceği küçük bir kafes içinde

kurbanın hassas bölgelerine bağlamak gibi yöntemler de vardı.

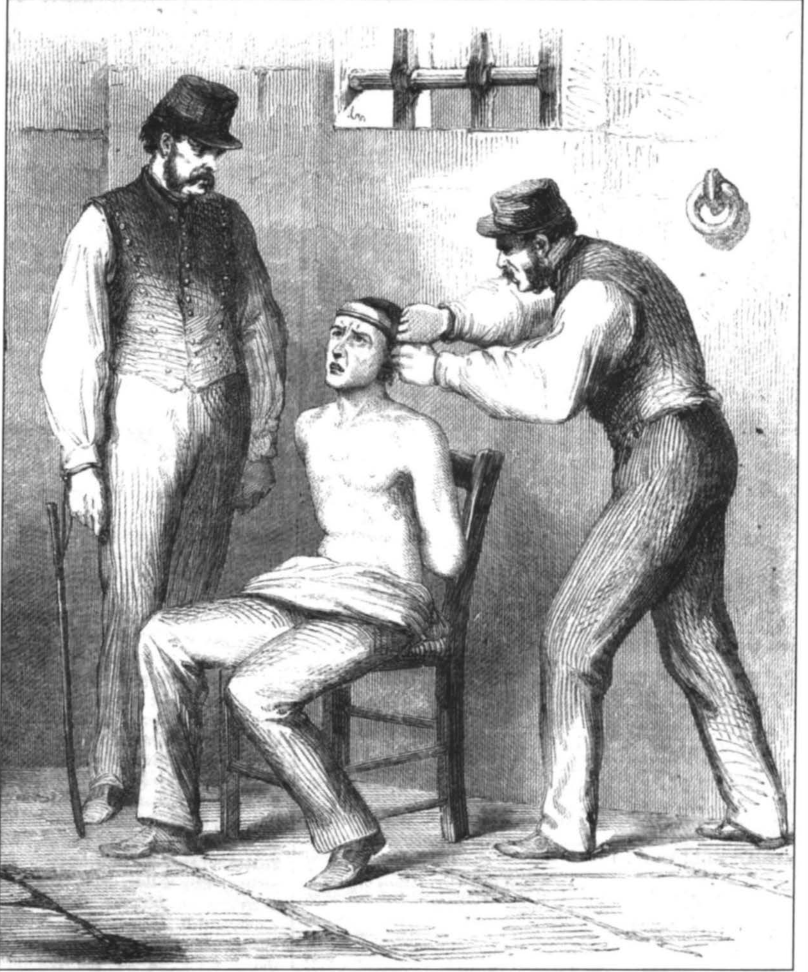
Yukarıda anlatılanlar gibi basit ve etkili yöntemler mevcutken işkence için tasarlanmış özel aletlere çok nadiren ihtiyaç duyuluyordu. Bu aletlerden biri menteşeyle birbirine bağlı iki ahşap satıhtan oluşan ve Avrupa'daki parmak vidası ile Çin kia quen aletini andıran kittee adlı aletti. Bedenin küçük ve hassas noktalarını hedeflerdi. Daha büyük modelleri el ve ayakları ezmek için kullanılırdı.

Kittee kullanımının bir başka şeklinde ise kurban kalın bir bambu sırığa yatırılır, üzerine bir sırık daha yerleştirilir ve kuvvetli iki adam sırıkların uçlarından tutarak ağır baskı uygularlardı.

Hindistan'a özgü işkencelerden birine maruz kalanlardan biri de Subapatha Pillay'dı. Bacaklarından bağlanıp kafası aşağı gelecek şekilde asılmış, bu esnada da burnuna zorla biber tozu boca edilmişti. Sonrasında beline takılan sağlam kemer iyice sıkılmıştı ve bu vakanın raporuna göre sonuç "dile getirilemeyecek kadar berbat" olmuştu.

Yine Hindistan'a özgü bir infaz yöntemi daha vardı –fille işkence ve ezilerek ölüm–. 1823 tarihli Percy Anecdotes'ta bir tarifi bulunmaktadır:

> Suçlu, hayvanın iki buçuk metre ötesine getirilir ve üç iple bacakları bağlanır. Bu iplerin diğer ucu hayvanın arka ayağına takılı olan halkaya bağlanır. Filin attığı her adımda suçlu öne doğru çekilir ve sadece on adımda suçlunun kol ve bacakları yerinden çıkar. Fil 450 metre kadar yürüdüğünde adamın her yeri kırıktır. Her yeri çamur balçık içinde de olsa yaşama dair bütün sinyalleri halen göstermektedir ve çok büyük acılar çekmektedir. Bir saat kadar sonra bu iş için eğitilmiş fil, ayağını adamın kafasına koyup ezdikten sonra adam kasabadan uzaklaştırılır.

Sicilya'da siyasi bir hükümlünün işkencesi, 1860. Kurbanın alnına bağlanan ip çevrilerek sıkılır ve yoğun bir acıya sebep olur.

BÖLÜM ON
DİRENİŞİ BASTIRMAK

Hümanitaryenlerin güzel sözlerine ve XVIII. yüzyılın sonlarına doğru kendilerini medeni olarak tanımlayan birçok ülkede kanunen yasaklanmış olmasına rağmen işkence uygulamaları, değişken şekillerle dünyanın birçok bölgesinde varlığını sürdürdü. Ve vahşet Britanya Hindistan'ı kadar başka hiçbir yerde o boyutlara, o denli kötü şöhrete ulaşmadı.

Hint vergi tahsildarlarının sadist yöntemlerine daha önce değinildi (bkz. Bölüm 9, sayfa 196), ama işkence Doğu Hindistan Şirketi tarafından yönetilen Hint toplumunun her seviyesinde mevcuttu. 1846'da Bay Theobald adlı bir bey –Kalküta barosundan itibarlı bir İngiliz beyefendi– Bengal'deki Barrackpore'a seyahat ettiği sırada, içinde 400 rupi bulunan çantasını çaldırdı. Hırsız bir saat içinde yakalandı ve yerel darogah (polis komiseri) işkence kullanımı teklif edince Theobald dehşete düştü. Theobald'ın Londra'da Hindistan Reform Toplumu mensubu bağlantıları vardı ve bu kişiler Doğu Hindistan Şirketi'nin Hindistan'ı tek elden yönetmesine muhaliflerdi. Bengal valisi işkence kullanımına dışarıdan herhangi bir müdahale olmasını kabul etmedi, ancak 1854'te Reform Toplumu Madras'ta bir komisyon kurmayı başardı.

Bu komisyon yedi ay süresince Madras genelinden gelen tanıkları dinledi. Tanıklar konuşmaya o kadar heveslilerdi ki biri komisyonla konuşmak için 1600 km yol yürümüştü. Komisyon işkencenin yaygınca kullanıldığını; sadece vergi tahsilinde ya da suçlulardan bilgi edilme amacıyla değil, gasp yoluyla cebini doldurmak isteyen darogahlar tarafından da kullanıldığını belirledi. En yaygın işkence yöntemleri kittee ya da anundal yöntemleriydi ama başka yöntemler de mevcuttu:

> ... dolaşımı engellemesi için kolun etrafına ip sarılması; bıyıktan tutarak kaldırma; kolları arkadan bağlayıp sıkıştırma;

dağlanmış demirle alazlama; oduncu arısı gibi ısırgan bir böceği göbeğe, testislere ya da diğer hassas bölgelere yerleştirme; yarı boğulur bir hale gelene kadar kuyuya ya da nehre batırma; sopayla dövme; uyumayı önleme; cımbızla eti sıkıştırma; gözlere ya da kadın ve erkek cinsel organlarına acı biber sürme...

1857'de patlak veren Hint Ayaklanması'nın (Doğu Hindistan Şirketi egemenliğinin sonu) akabinde yaşanan olaylar olmasaydı reformcuların çabaları çok daha önce meyve verebilirdi. İtirafları baskı yöntemiyle almanın önüne geçebilecek özel maddelerin bulunduğu Hint Kanıt Kanunu 1871'de yürürlüğe girmiş olsa da işkence iddiaları artarak sürdü.

Hatta neredeyse 40 yıl sonra, 1908'de Pencap'ta bir mahkeme, kocasını zehirlediğini itiraf eden Gulab Bano adlı kadına ölüm cezası verdi. Temyiz hakkı saklı olmasına rağmen yerel bir doktor, kadının yerel polis karakolunun çatısından kafa üstü asılarak anüsüne bir tutam acı biber sarılı bir sopa sokulduğunun kanıtlarını sundu.

Ancak Hint hükümeti devamlı olarak polisine destek oldu, çünkü uğraşılması gereken münferit suçlardan daha önemli sorunlar vardı. Alman Kayzeri Wilhelm, gözlerini Hindistan'a dikmişti: Almanlar İran üzerinden sınıra yaklaşan bir demiryolu inşa etmekte ve yolda karşılarına çıkan milliyetçi teröristlere destek vermekteydi. Britanyalı yetkililer öldürülmekteydi ve 1908'de Kalküta'da iki İngiliz kadının bindikleri araba baş hâkimin arabası zannedilince arabaya atılan bir bomba sebebiyle öldürüldüler.

Sonraki beş sene boyunca yüzlerce genç erkek "Kral-İmparator V. George'a karşı savaş komplosu" suçlamasıyla tutuklanıp cezalandırıldı. Çoğu itiraf etse de bu itiraflar polis tarafından yasal olmayan yollarla elde edilmişti. Milliyetçi gazeteler işkence kullanımına devam edildiği iddiasını sürdürdüler ve –en azından– mahkûmların dövülme, taşlanma, uyumalarının önlenmesi ve yalnız bırakılma suretiyle ve ailelerine karşı bir şeyler yapılabileceği tehditleriyle işkenceye maruz kaldıkları belirlendi.

İşkence iddialarının üstü, basit bir yöntemle; bu haberleri yapan gazetelerin kapatılmasıyla örtüldü. Hint hükümeti bu hamlenin ardından şikâyetlerin azaldığı ve işkenceye dair ellerinde somut kanıt bulunmadığı görüşünü savunmaya başladı. Hatta itirafların çalıntı

altın ya da kanıt olabilecek başka nesnelerin varlığında alınabildiğini iddia ettiler.

> Kirli bir polis memurunun tehdit, kandırma, üzme, görevini kötüye kullanma gibi eylemlere başvurmasının öncelikli ya da temel sebebi itiraf alma değil, suçlanan kişiden çalıntı malın yerini ya da yerine dair herhangi bir ipucunu öğrenme çabasıdır.

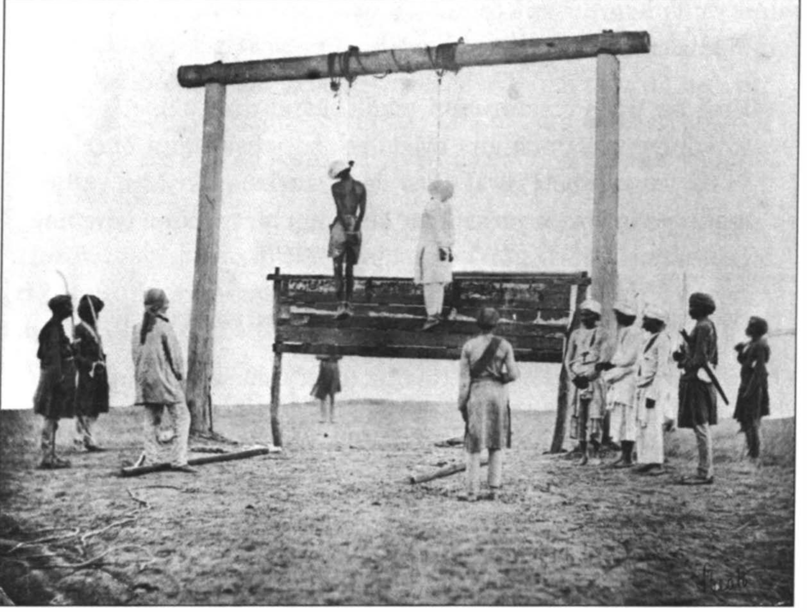
Britanyalı hâkim Bay Justice Beaman buna karşı çıktı:

> Şiddet içeren suçları ayrı tutarak diğer tüm suçlar için alınan itirafların doğrudan ya da dolaylı olarak uygun olmayan şekillerde alındığını rahatlıkla söyleyebilirim. Gerçek işkencenin kullanılmadığı bir yerde, daha önce kullanılmış olduğu bilgisi bile itiraf niyetinde olmayan bir suçlunun kendi üzerinde de işkence uygulanabileceği beklentisini doğurmaktadır.

1914'te Birinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle hükümet acil durum önlemleri almaya başladı ve birkaç yüz şüpheli terörist hapsedildi. Ancak 1917'de vuku bulan Rus Devrimi, otoritelerin korkularını bir kez daha su yüzüne çıkardı ve Rowlatt Kanunları olarak bilinen bir dizi kanun "devrimsel ya da anarşik suçlar" ile mücadelede kullanılmak üzere yürürlüğe sokuldu. Mahatma Gandhi, bu kanunların "adaletsiz, özgürlük ve adalet ilkelerini hiçe sayan, kişilik haklarının temel öğelerini yıkan" nitelikte olduğunu söylemiştir. Takip eden yıllarda yüz binlerce insan (çoğu tamamen masum) hapsedildi. Gandhi, Vali'ye şunları yazdı:

> Bilinen liderler yasal formalitelere öyle ya da böyle uysalar da rütbe ve sicilliler çoğu zaman vahşice davranmış, ... hatta uygunsuz saldırılar olmuştur... Bengal, Bihar, Uthal, Birleşik Eyaletler, Delhi ve Bombay'dan Gucerat'taki vakalara benzer haberler alıyorum... Kemikler kırılıyor, özel bölgeler sıkıştırılıyor...

1940'lara gelindiğinde bile milliyetçi yayın organlarında polis "askı, kadın ve erkek cinsel organlarına biber yerleştirilmesi, çeşitli aletlerle anal giriş" kullanarak işkence yapmakla suçlanıyordu. Komploculukla suçlanan üç İngiliz'den biri olan Lester Hutchinson,

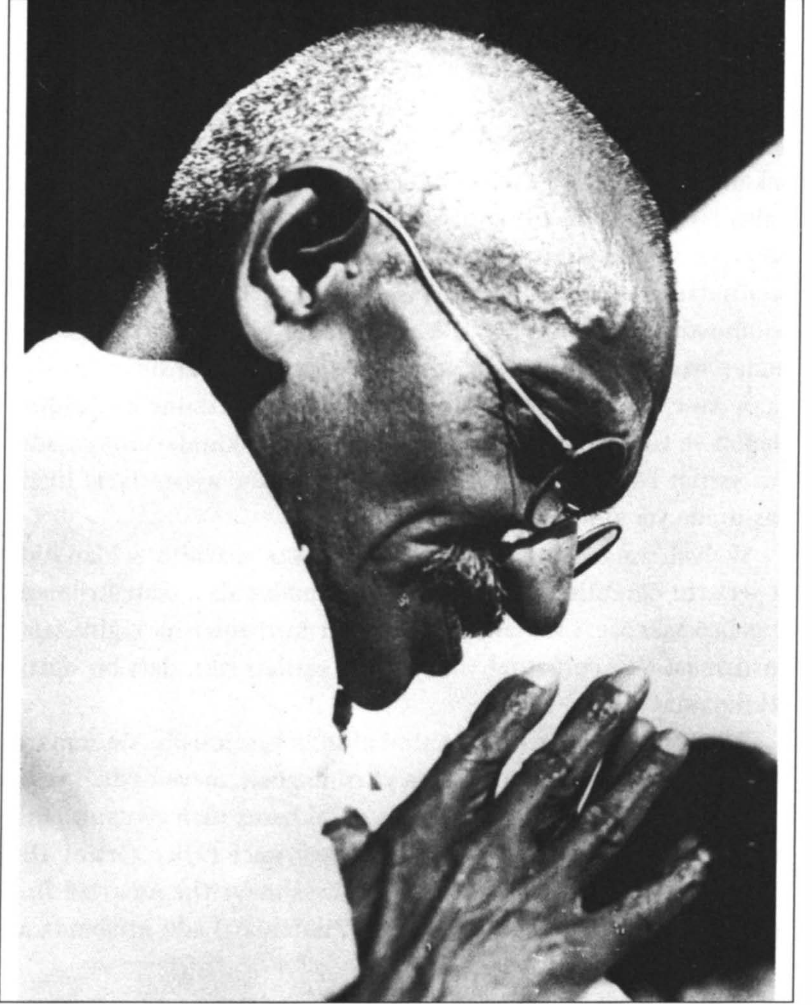

1857'de Hint Ayaklanması sırasında suçlu bulunan iki sepoyun (sömürge döneminde İngiliz ordusunda görevli yerli Hint askeri) infazı. Ayaklanma, yıllardır Hindistan'da uygulanan işkenceyi yok etmeye çalışanların çabalarını boşa çıkardı.

Conspiracy in Meerut (Meerut'ta Komplo) adlı kitabında hapishane koşullarını anlatmıştır:

> Gardiyanlar, hatta gözetmenler uzun nöbet saatlerini mahkûmlara işkenceyle kendilerini eğlendirerek geçirirlerdi ve genelde de "battaniye geçidi" adı verilen bir yöntem uygularlardı. Gardiyanın kafaya taktığı mahkûm yere yatırılır, üzeri battaniyelerle örtülürdü; sonra gardiyanlar yardakçılarının sağladıkları bambu sopalarla mahkûmu döverlerdi. Mahkûm dövülmenin tüm acısını hissetmesine rağmen hiçbir yerinde yaralanma olmadığı için hapishane yöneticisine gidip ispatı olan bir şikâyette bulunamazdı; hatta şikâyette bulunmaması daha bile iyi sayılırdı, zira bu şeytanlar şikâyetle alt olmuyor, aksine işkence ve cezayı arttırmaya devam ediyorlardı.

Britanya yönetiminin mirası Hindistan özgürlüğünü kazandığında da hükmünü korudu. Bayan Indira Gandhi Haziran 1975'te

Hint lider Mahatma Ghandi 1920'lerde otoritelerin kendi yandaşlarına işkence uyguladıklarını açıkladı.

olağanüstü hal ilan ettiğinde Janata partisi lideri Dr. Subramanyam Swamy, "polislerin insanları kendi idrarlarını içmeye zorladıklarını, buz gibi suya batırdıklarını, elektroşok verdiklerini, günlerce su ve yemekten mahrum bıraktıklarını..." iddia etmişti.

AVRUPA'DAKİ DEVRİMCİLER

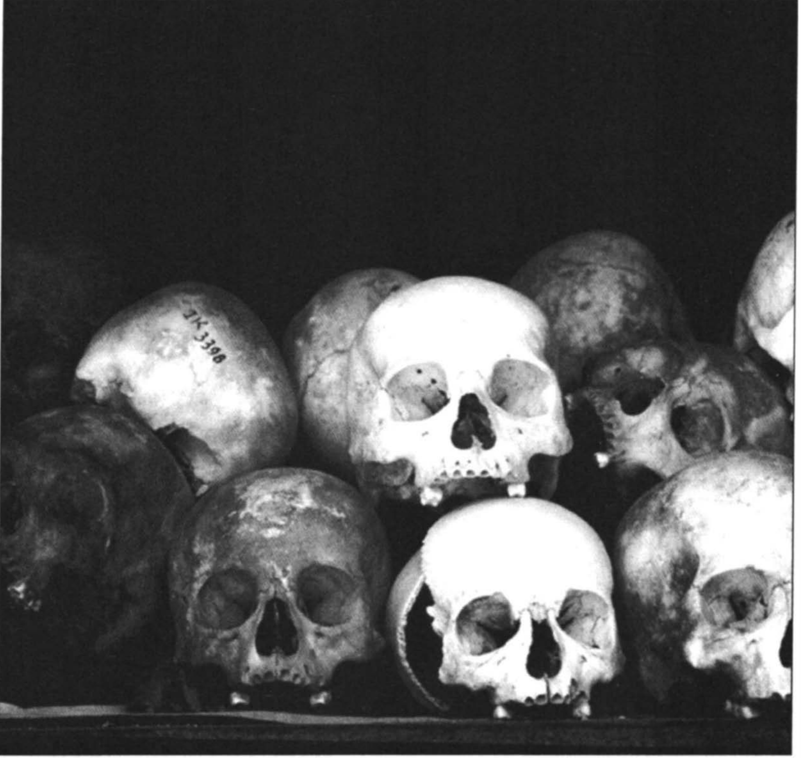
XIX. yüzyılda yaşanan devrim korkusu hem sömürge yönetimlerinde hem de Avrupa'daki ülkelerde işkencenin yeniden ortaya çıkmasına neden oldu. William Ewart Gladstone, gelecek İngiltere başbakanı, 1851'de Napoli'ye özel bir ziyarette bulundu. O dönemlerde İtalya bölünmüş bir ülkeydi. Kuzeyde bazı İtalyan eyaletleri Avusturya ve Fransa arasında paylaşılamıyordu; orta bölgeler Vatikan tarafından yönetiliyor; güneyde ise Napoli ve Sicilya ikiz krallıkları bulunuyordu. Ülkenin siyasi birlik altında birleşmesi herkes tarafından isteniyordu: 1848'de Milano, Piedmont ve Sardinya Avusturya'ya savaş ilan ederken Sicilya da Napoli yönetimine başkaldırdı. Napoli ve Cefalu zindanlarındaki devrim mahkûmlarının yaşadıkları şartlar Bay Gladstone'u öfkelendirdi ve tüm ayrıntıların İngiliz basınında yer almasına neden oldu.

Sicilyalı vatanseverlerin arkadaş ve akrabalarının saklandıkları yerlerin öğrenilmesi için bir çeşit parmak vidası olan strumento angelico işkencesi kullanıldı. Bu aletin kurbanlarına çığlık sesini bastırması için cuffia del silenzio adı verilen sıkı, deri bir ağızlık takılmaktaydı.

İşkence sadece Napoli yönetimi altında yaşanmadı. Vatikan eyaletlerinde de Engizisyon yeniden yüzünü göstermeye başladı ve kuzeyde, 1780'de işkenceyi tamamen yasaklamış olan Avusturyalılar onu yeniden kullanmaya başladılar. Devrimci Felice Orsini 1854 yılında Avusturya hapishanesindeki bir sahneyi The Austrian Dungeons in Italy (İtalya'daki Avusturya Zindanları) adlı kitabında anlatmıştır:

> Hücremden kontrol salonuna doğru giderken çoğu zaman zavallı bir kurbanın cavalettoya gerilmiş olduğunu görürdüm; iki buçuk metre uzunluktaki bankta yüzü aşağı doğru bir şekilde. Ortadaki hareket edebilen mengene sayesinde kurban iyice aşağı çekilir, böylece kımıldaması olanaksızlaşır; kollar kafanın üzerinden gerilir, ayak bileklerine takılı olan halkalar banka bağlanır, ayaklar böylelikle bankın dışında kalırdı. Bir onbaşı... Kurbanın solunda durup işkenceyi yönetirdi: Sağ elinde tuttuğu sopayı kurbanının üzerinden sallar, sonra sola doğru havalandırır ve var gücüyle ein deyip sağa döner,

zwei der ve sola döner, drei... Kurban konuşursa verdiği bilgilere göre falakaya ara verirler. Sürecin sonunda hekim gelir ve onu inceleyip samandan yatağına geri yollar. Konuşmaz, sessiz kalırsa ceza ertesi gün tekrarlanır.

Pol Pot yönetimi (1975-9) sırasında Kamboçya'daki "ölüm tarlaları" milyonlarca ölüme şahit olmuştur. Kurbanların kafataslarından oluşan yığınlar bulunmuştur.

BÖLÜM ON BİR
YİRMİNCİ YÜZYILDA İŞKENCE

Savaş kurbanlarının korunmasına yönelik uluslararası platformda kabul edilen Cenevre Sözleşmesi'ne rağmen işkence kullanımı –özellikle savaş zamanında– XX. yüzyılın büyük bir bölümünde devam etti. En ağır şartlar İkinci Dünya Savaşı (1939-45) sırasında hem Nazi Almanyası'nda hem de Japon savaş esir kamplarında kendini gösterdi.

Savaş ilan edildiğinde Almanya'daki sivil otoriteler kendi toplumlarındaki infazları ne şekilde gerçekleştireceklerini çoktan belirlemişlerdi –Yahudiler, çingeneler, eşcinseller ve siyasi muhalifler –. Kendi silahlı kuvvetlerinin esir kamplarında ne şekilde tutulduğunun bilincinde olan Almanlar, müttefik esirlere oldukça özenli davrandılar. Gerçi bu özen, üniforma giyinmeyen ve resmi evrakları olmayan, dolayısıyla Cenevre Sözleşmesi'ne göre koruma altında olmayan ve casus olarak kabul edilen direnişçileri ve ele geçirilen gizli ajanları kapsamıyordu. Her ne kadar yakalanan casusların öldürülebilmesi uluslararası bir şekilde kabul edilmişse de sorgularında işkence kullanılmasına dair herhangi bir izin bulunmamaktaydı. İşte bu, Gestapo'nun kötü şöhretini oluşturan durumdu.

Alman gizli polis harekâtı, Geheimstaatspolizei, Mart 1932'de; SA (Kahverengi Gömlekliler) kumandanı Ernst Röhm, Josef Goebbels, Hitler'in yardımcısı Rudolf Hess ve SS (Schutzstaffel–koruma timi) lideri Heinrich Himmler'in katıldığı bir toplantıda resmen kuruldu. Gestaponun iki sorumluluğu vardı: Almanya dahilindeki güvenliği soruşturmak ve dış tehditlerle casusluğa karışmış olanları sorgulamak.

"Führer yönetimi"nin bir parçası olarak Gestapo kanun dışıydı: "Bu sisteme Hitler'in gerçek anlamda ilgi duyduğu tüm siyasi görevler aktarılıyordu; ... kendi iktidarının korunması, demografik politika, işgal edilmiş topraklarda uygulanacak olan politika, gerçek ve olası rejim karşıtlarına yapılacak olan zulümler."

1943'te Marsilya'da tutuklanan Britanyalı ajan Odette (Bayan Peter Churchill)'in sorgusu gestapo teknikleri için uygun bir örnek teşkil eder. Paris'in güneyindeki Fresnes hapishanesinde tutulan Odette, bir gün şehir merkezindeki Foch Bulvarı Numara 84'teki gestapo merkezine götürüldü. Sorgu memuru "serin bir banyodan az önce çıkmış gibiydi" ve kolonya kokuyordu. Memurun sorularına cevap vermeyi reddettiğinde odaya ikinci bir adam girdi ve Odette'in kollarını sandalyenin arkasında tuttu. Sorgu memuru öne yaklaşıp Odette'in bluzunun düğmelerini açmaya başladı. Odette sert bir şekilde bunu kendisinin yapabileceğini söyledi.

Kollarından biri serbest bırakıldı ve Odette üstteki birkaç düğmeyi açtı. İkinci adam bluzu arkadan indirerek ensesine bir fener çiçeği dayadı. Acıyla irkilen Odette cevap vermemeyi sürdürdü. Ayakkabı ve çoraplarını çıkarması emredildi. Odette'in biyografisini (1949) kaleme alan Jerrard Tickell sonra yaşananları şu şekilde aktarmıştır:

> Ayaklarının önüne bir adam eğildi... Sol ayağını sol eline alarak kerpetenin çelik dişlerini sıkıca tırnağına geçirdi. Sonra yavaş kas hareketleriyle çekmeye başladı. Tırnak yuvasından boşalan kanlar teninden akmaya başladı... Adam kerpeteni bir kez daha salladı ve tırnak yere düştü...
> Kerpeten bir sonraki tırnağa geçti, sert bir çekiş ve yavaşça geri itiş. Tırnak yerinden sökülürken yuvasında dayanılmaz bir acı bırakıyordu... Odette çığlık bile atmadı. Sonsuz bir süreden sonra işkenceci ayağa kalktı... Odette fırın gibi yanan ayaklarına ve yerdeki kırmızı göle, şeytani pedikür gölüne inanamayan gözlerle baktı.

İşkenceci aynı muameleyi ellerine de yapmadan önce üst rütbeli bir gestapo memuru odaya girdi ve ona durmasını emretti. Birkaç gün sonra Odette askeri heyet tarafından ölüm cezasına çarptırıldı, ama gestapo halen onu sorgulamak istediği için bir yılı aşkın süre boyunca Fresnes'te tutuldu. Ardından Ravensbrück'teki kadın toplama kampına gönderildi. Mucizevi bir şekilde hayatta kalmayı başardı.

Gestapo tarafından işkence edilen bir başka ajan da Forest Yeo-Thomas'tı. 1944'te önce Saussaies caddesindeki gestapo merke-

1987'de Lyon'da işlediği suçlar için hâkim karşısına çıkan gestapo şefi Klaus Barbie Fransız Direnişi ile işbirliği içinde olduğundan şüphelendiği birçok insanın işkence ve infazından sorumluydu. 1944'teki bir vakada, 88 mahkûmun topluca infaz hükmünü vermişti.

zine götürüldü. Orada dövüldü ve ardından elleri arkasında kelepçelenmiş, ayak bilekleri zincirlenmiş bir halde soğuk su küvetine sokuldu. Boğulacakken küvetten çıkarılıp yaşama döndürüldü, bu birkaç kez daha yapıldı. Ardından tekrar dövüldü.

Ertesi günün akşamında Yeo-Thomas, Foch Bulvarı numara

84'teki başka bir odaya götürüldü. Kelepçeleri tavana asılı uzun bir zincirin ucundaki kancaya takıldı ve ayakları yerden kesilene kadar yukarı çekildi. Bruce Marshall'ın The White Rabbit (Beyaz Tavşan) adlı eserindeki anlatımına göre: "Acı omuzlarından saplandı, kırmızı bir film şeridi gözlerini kapadı ve kendini dizginleyemeyerek inledi... Bilincini kazandığı her aralıkta o güne kadar yaşadığı en büyük acıları tattı. Karanlık çökene kadar onu bırakmadılar, bıraktıklarındaysa yere yığılıverdi."

Ardından bir çalışma masasına bacakları açık bir şekilde zincirlendi. Üç adam plastik coplarla yüzüne, gövdesine ve testislerine vurdu. Daha sonra, hatırlayabildiği kadarıyla, altı kez daha kendini yarı baygın ve ardından hayata döndürülmüş halde buldu. Kelepçeleri çıkarıldığında zincire asıldığından beri ellerini ilk kez gördüğünü fark etti. "Kelepçeler kandan paslanmıştı, kötü kesiklerle dolu bilekleri mosmordu ve sol kolu dirsekten yukarı şişmişti."

Direnişin ele geçirilen üyeleri de aynı kötü muameleye Lyon'da, kötülüğüyle nam salmış Klaus Barbie'nin ellerinde maruz kaldılar. Belsen'deki toplama kampından hayatta kalmayı başararak kurtulan André Pédron, Henri Amouroux'nun Grande historie des Français sous l'occupation (1983, İşgal Sırasında Fransız Tarihi) adlı kitabında küvet işkencesini anlatmıştır:

> Arapların bir koyunu ayaklarından bağlayıp bir sopayla omuzlarında nasıl taşıdıklarını görmüşsünüzdür. Sonra o sopayı küvetin üstüne bırakarak sizi suya batırırlar. Sopa artık sizi saçınızdan tutup döndürdüklerinde bir şiş görevi görür.

Aynı kitapta bir başka direniş savaşçısı, Dubreuil, parmaklarının ve cinsel organının nasıl kapıya sıkıştırıldığını anlatmaktadır. Istırabından bazı ayrıntıları atlamayı tercih etmiştir. Bir sonraki gün şebekenin kadın üyelerinden Brigitte Friang tutuklanır ve karnından kurşunlanarak hapis hücresine fırlatılır:

> Koridordaki taşların üzerinde ayak sesleri. Bu kadarmış, bana geliyorlar. İlk büyük yüzleşme zamanı... O kadar korkmuştum ki her yanım titriyordu. Beni böyle görmemeliydiler. Titreyen ellerimi battaniyenin altına sakladım. Sırtımdan soğuk bir ter –korku teri– boşaldı...

Önce sistematik bir şekilde dövüldü: Kafasının üstüne, şakaklarına, çenesine. İlk darbeler başını duvara çarpmasına neden oldu. Sonra işkencecisi –Fransız bir işbirlikçi– dikkatini yaralarına verdi. Karnına vurulunca çığlık attı; gerçi bunun hakkında daha sonra yazdıklarında acıdan değil, öfkeden bağırdığını ifade etmişti. İşkenceci karnına vurmayı bırakıp önce yüzüne, sonra göğüslerine tokat ve yumruk atmış, onları sıkıştırmış, mıncıklamıştı:

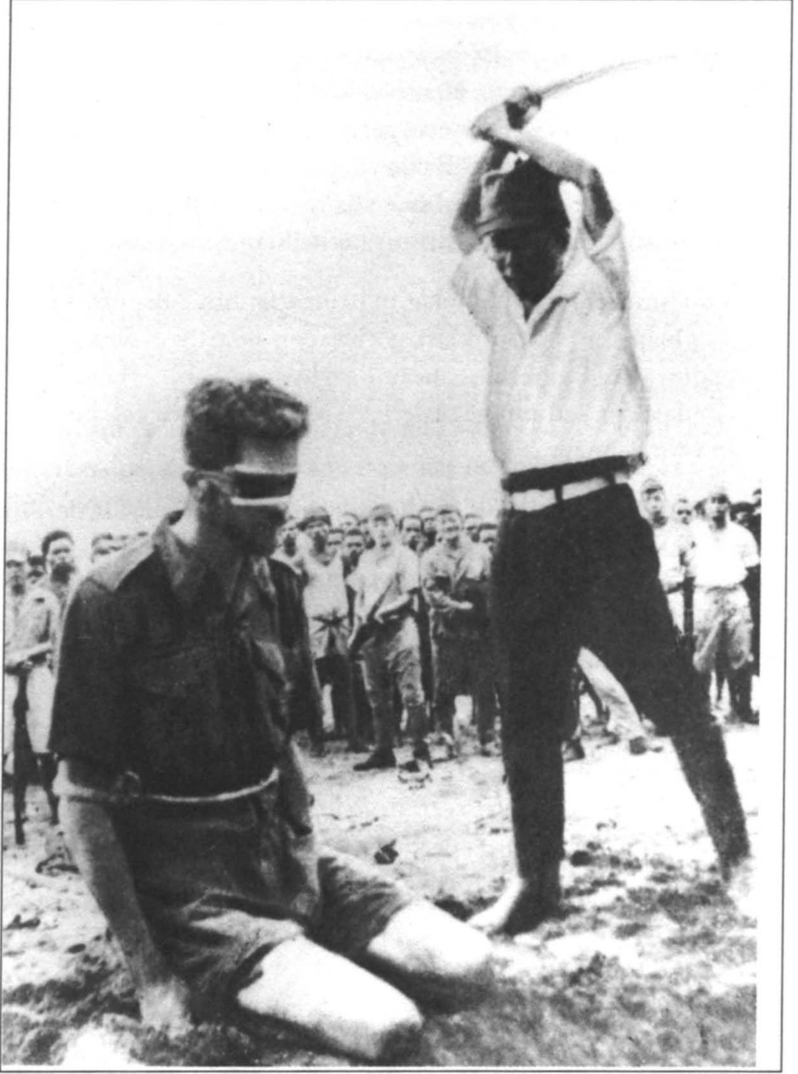
> Bir kadının göğüslerine tokat indirmek tatmin edici olsa gerek. Önemsiz pişmanlıkları görmezden getirtiyor olmalı... Kendini erkek gibi hissetmesini sağlıyor olmalı... Hatta 20 yaşındaki bir kadının göğüsleri söz konusu olunca çok heyecan verici olmalı.

Hiçbir şüpheli, gestapo ya da onların Fransız işbirlikçilerinin işkence muamelelerinden muaf tutulmuyordu. Manastır başrahibi Boursier 1944 Haziran'ında tutuklandığında 66 yaşındaydı. Ölümünden önce –Klaus Barbie'nin emriyle 87 kişiyle birlikte toplu infaz– dört kere küvet işkencesine maruz kalmıştı. Raymond Valeriot da Brigades Spéciales'ten kendi vatandaşları tarafından işkence görmüştü: "Konuşmadığım için testislerimi iki tahta arasında ezmekle ve beni gestapoya vermekle tehdit ettiler." Yves Gaillot'un gözleri bir çatalla çıkarıldı. Savaşın rüzgârı değişip Fransa özgürlüğüne kavuştuğunda direnişin, işkencecilerinden acayip bir intikam almalarına şaşırmamak gerekir.

JAPONLARIN MAHKÛMLARI

Uzak Doğu'daki savaş sırasında en çok acı çekenler müttefik askerler oldu. Japon savaş kültürüne göre teslim olmak utanılacak bir durum olduğu için mahkûmlar kendilerini yakalayanlar tarafından aşağılayıcı muamelelere uğruyorlardı. Zorla çalıştırılıyor, karşılığında azıcık yemek veriliyor, sıklıkla sopa veya kırbaçlarla dövülüyor ve bazen de karşı koyduklarında süngülerle dürtülüyorlardı.

Bamboo and Bushido'da Alfred Allbury alışılagelmiş bir sahneyi tarif etmiştir: "Liman bölgesinde hareketsiz duran heykellere benzeyen ve gerçek olamayacak kadar çok sayıdaki savaş mahkûmu sü-

İstilacı Japon askerleri İkinci Dünya Savaşı sırasında ele geçirdikleri müttefik askerlerine gaddarca davrandılar. Bu resimde Avustralyalı bir havacı, "samuray tarzında" gözler önünde infaz ediliyor.

tun ve kutuların üzerinde durmuş, ellerindeki kürekleri, mızrakları ya da kazmaları havaya kaldırarak keskin güneşe gözlerini kırpmadan bakmak zorunda bırakılmışlardı."

Ancak bu, Kenneth Harrison'un The Brave Japanese (Cesur Japonlar) kitabında tarif edilenlerin yanında oldukça hafif bir ceza yöntemiydi. (Kitabın adı ironik değildir; Harrison onların ellerinden bayağı çekmiş olmasına rağmen Japonların oldukça cesur askerler olduklarını söylemektedir.)

Erkekler üçgende sopayla dövülür ya da son anda bırakıldıkları sahte asma muamelelerine maruz kalırlardı. Mahkûmlara "günlerce tuzlu su verilir, ardından dolu dolu soğuk temiz su içmelerine izin verilirdi; suya hemen heves edip saldırdıklarında zıplatılır ya da karınlarına sert bir şekilde vurulurdu; böylece içtikleri su gözlerinden, ağızlarından, burunlarından gelirdi." Bazıları ayaklarından asılır, burun deliklerine sidik ya da iyot dökülürdü. Bazıları da sivri taşlar üzerinde saatlerce diz çöktürülürdü.

CEZAYİR'DEKİ SAVAŞ

Direniş savaşçılarının Fransa'da gestaponun elinden çektikleri acılar göz önünde bulundurulduğunda Fransız Ordusu'nun Cezayir savaşı sırasında (1954-1962) işkenceye başvurmuş olduğunu görmek oldukça şaşırtıcıdır.

1848'den 1962'ye kadar Cezayir, anayasal olarak Fransa'ya bağlı bir "büyükşehir" olsa da sömürge özellikleri taşımaktaydı. Nüfusun çoğunluğu pied noirs olarak adlandırılan, ekonomik ve siyasi açıdan güç sahibi ve göreceli olarak çok daha az sayıdaki Avrupalı yerleşimcilerce yönetilen Müslümanlardan oluşmaktaydı. 1 Kasım 1954'te Front de Libération Nationale (FLN) tarafından düzenlenen ve Fransızlarla pied noir meskenlerini hedef alan gerilla saldırılarıyla milliyetçi bir devrim patlak verdi.

Fransız Ordusu, FLN'nin merkez organizasyonunu yok etme suretiyle hemen karşılık verdi, ama saldırılar sürdü. Ocak 1957'de General Jacques Massu'nun 10. Paraşüt Birliği Cezayir şehrine girdi, şehri ablukaya alıp şüphelileri işkence uygulayarak sorguladı. Elde edilen bilgilerin doğrultusunda, hayatta kalan FLN liderlerinden biri, Ben M'Hidi ele geçirildi. Dokuz gün sonra ordu basın mensup-

1957-59 Cezayir Savaşı sırasında gülümseyen Fransız "paraşütçüler". İşkence çok yaygındı ve 3000'den fazla mahkûm sorgularından sonra ortadan kaybolmuştu.

larından biri Ben M'Hidi'nin "hücresinde kendini asmak suretiyle intihar ettiğini" açıkladı.

Çok geçmeden ölümüne dair raporlarda tutarsızlıklar olduğu ortaya çıktı: M'Hidi'nin bir elektrik kablosu kullanarak kendini asma girişiminde bulunduğu ve hastaneye kaldırıldığında "halen nefes aldığı" söylenmişti; iki sağlık personeli ise hastaneye gelmeden çok daha önce öldüğünü ve "üzerindeki yara izlerinin dikkatlerini çekmediğini" söylemişlerdi. Sonradan ortaya çıkana göre paraşütçülere ait "özel bir bölüme" götürülmüş, orada "paraşütçülerin kendi inisiyatifleri doğrultusunda sorguya çekilmiş" ve "onlar tarafından öldürülmüştü".

İşkence ve yargısız infaz söylentileri Fransa'da halkın huzurunu bozmaya başladı. İşkence 8 Ekim 1789'da net olarak yasaklanmıştı, ama Jean-Paul Sartre'ın 1958'de yazdığı üzere: "İşkence ne sivil ne de askeri bir eylemdir... Tüm dönemimize bulaşan bir vebadır."

Konuya kötü niyetli bir bakış açısı da 1955 yılında üst düzey bir kamu görevlisi tarafından hazırlanan Wuillaume Raporu'yla geldi. Bu raporda Fransız polisinin işkence uygulamasının yasallaştırılması öneriliyordu –zira hâlihazırda işkence zaten yaygın bir şekil-

de kullanılmaktaydı. Wuillaume Raporu her ne kadar reddedilse de elektrik ve su kullanımının yanı sıra diğer işkence türlerinin de Cezayir jandarması tarafından uzun yıllar boyunca uygulandığı görülmektedir.

"Cezayir Savaşı" sırasında Albay Roger Trinquier bilgi toplamadan sorumluydu. Daha önceden Hindiçin (sonradan Vietnam)'de şüpheli işkencesini deneyimlemişti ve yöntemleri gestaponunkileri hiç aratmıyordu. Şehir; bölgelere, alt bölgelere, bloklara ve binalara ayrıldı her blok için güvenilir bir Müslüman muhbir atandı. Bu blockleiter (Nazi karşılığı), kendi bloğunda gerçekleşen tüm şüphe uyandırıcı faaliyetleri raporlamakla görevlendirilmişti.

Cezayir Savaşı süresince Kasbah'daki tüm erkek nüfusunun yüzde 30 ila 40'ının tutuklanarak General Massu'nun deyimiyle "hiçbir şey söylemek istemeyen şüphelilerin sorgulanmasında uzman olan" Détachement Opérationnel de Protection (DOP)'a verildi. Albay Trinquier'nin yazdığı üzere: "Şüpheli istenilen bilgiyi verme konusunda zorluk çıkarmazsa sorgu kısa sürer; aksi halde uzmanlar şüphelinin sırrını açığa çıkarmak için ellerindeki tüm imkânlardan yararlanmalıdırlar."

1958 ve 1959'da subay olarak Cezayir'de görev yapan bir rahip şöyle yazmıştı:

> Eğitimde bize "insani" bir işkence türünün olduğu söylendi... Yüzbaşı L. bize beş noktadan söz etti ve her birini hem sakıncaları hem de önerileriyle etraflıca yazdım: (1) İşkence adil olmalı; (2) yetişkin olmayanların yanında yapılmamalı; (3) sadistlerin mevcudiyetinde yapılmamalı; (4) bir memur ya da yetkili bir otorite eşliğinde yapılmalı; (5) insani olmalı, yani bir adam konuşmaya başlarsa durdurulmalı ve her şeyden önemlisi geride kanıt bırakılmamalı. Bu sonuca ulaşan tek yönteme, "su ve elektrik kullanmaya yetkilisiniz".

Elektrikle işkence générateur kelimesinin ilk hecesinden türetilen gégène adıyla bilinmekteydi. Askeri sinyal manyetosuna bağlı elektrotlar, özellikle penis olmak üzere gövdenin herhangi bir yerine bağlanabilirdi.

Ailesi İkinci Dünya Savaşı sırasında Cezayir'e yerleşen Avrupalı Yahudi, Alger Républican editörü Henri Alleg, 1957'de bir ay süre-

since paraşütçüler tarafından sorguya tabi tutuldu. Gégène ile ilk deneyiminde elektrotlar bir parmağı ile kulağına bağlanmıştı:

> Kulağımın dibinde şimşek çaktı sandım ve kalbim göğsümden fırlayacaktı. [Sonra daha büyük bir manyeto kullanıldı.] Bedenimi ikiye bölercesine hissettiğim keskin ve ani spazmlar artık tüm kaslarımı daha uzun kasılmalarla hâkimiyeti altına alan yoğun bir ağrıya dönmüştü. [Sonra elektrotlar ağzına yerleştirilmişti.] Elektrotlardan gelen akım çenemi lehimlemişti, ne kadar çabalasam da kilitlenen dişlerimi açabilmem mümkün değildi.

Su işkencesi de çeşitli şekillerde uygulanmaktaydı: Kurbanların karın ve ciğerleri ağızlarına yerleştirilen bir hortumla doldurulurken bu esnada burunları kapatılırdı ya da kafaları durmaksızın bir yalağa sokulup çıkarılırdı. Paraşütçü Pierre Leulliette, "kime elini atsa daha suya dokunamadan korkudan boğulduğundan Avrupalıları sorgulamayı tercih eden, ama onların da çok nadir olduklarından" dem vuran Alsaslı bir çavuştan bahsetmiştir.

Cezayir'deki işkence kullanımına ilk karşı gelenlerden biri 1956'nın sonlarına doğru Cezayir'e gelen General Jacques de Bollardiére'di. Bollardiére, General Massu'ya verdiği emirlerin "hayatının

Albay Roger Trinquier, Cezayir Savaşı sırasında istihbarat başkanı. Daha önce Fransız Hindiçini (Vietnam)'nde mahkûmlara işkence uyguladığından tecrübeliydi ve yöntemleri gestaponunkilere benziyordu.

temeli olan insana saygı kavramının sınırlarının ötesinde olduğunu" söyledi. Bir ordu komutanına mektup yazarak Fransa'ya geri tayinini istedi. 27 Mart 1957'de dikkatleri çekmek için L'Express gazetesine "görüşümüzü kaybetmek hepimiz için büyük bir tehlike yaratacaktır... Ordumuzun ve medeniyetimizin ihtişamını... Yalnızca ahlaki değerlerimiz yaratmıştır" şeklinde bir yazı yazdı. Bu disiplin ihlali sebebiyle 60 gün "kale hapsine" çarptırıldı.

İki gün sonra Cezayir bölgesi valisi Paul Teitgen, "14 yıl önce gestapo mahzenlerinde şahsen çektiğim zulüm ve işkencelerin bariz kanıtlarını buradaki tutuklular üzerinde de gördüğüm için" diye yazarak istifasını verdi.

Teitgen'den, mektubu makamında tutması ve saklaması istendi. Gözaltı yetkileri kendisine verildi, böylelikle paraşütçüler şüphelileri hapsedemeyecekti. En kötü durumlar bu şekilde kontrol altına alındı, ancak eylülde Teitgen mücadeleden vazgeçti, zira işkence hâlâ varlığını sürdürüyordu. Bu zamana kadar 3000'den fazla Cezayirlinin ortadan kaybolduğunu hesaplamıştı.

Bu insanların nasıl ortadan kayboldukları genç bir askerin mektubunda yer almıştır:

> İşkence ettikleri adamların işlerini bitirmek için gönüllüler ararlardı. Ortada iz kalmadığı için belaya sebep olacak bir durum yoktu. Ben bu fikri sevmemiştim. Bilirsiniz, savaş sırasında yüz metre ötenizdeki bir askeri vurmak başkadır, çünkü sizden uzaktadır ve onu zar zor seçebilirsiniz. Ayrıca o da silahlıdır ve size karşılık verebileceği gibi kaçıp gidebilir de. Ancak savunmasız bir adamın işini bitirmek aynı şey değil... Bana baktı. Bakışları halen gözümün önünde. Tüm bunlar beni isyana sürükledi. Ateş ettim. Diğerleri kalanların işini bitirdi. Sonrası o kadar da kötü değildi. Ama o ilk an beni mahvetti.

Pierre Leulliette "cezaevi yetkililerinin elinde ölen şüphelilerden birinin bahçenin dibine hızla nasıl gömüldüğünü" anlatmıştır. Ayrıca helikopterden denize bırakılan cesetlerle ve Cezayir'den 30 km uzaklıkta bulunan toplu mezara dair raporlar da bulunmaktadır.

Zulüm devam etti. 1958 baharında Fransa'da Charles de Gaulle'ün siyasi sürgünden dönmesi ve bir hükümet kurması istendi.

16 Eylül 1959'da katıldığı bir yayında Cezayir için "özerklik"ten bahsetti. Hem pied noirler hem de paraşütçüler kendilerini ihanete uğramış hissettiler ve "Algerie française!" nidalarıyla kendi terörist oluşumları Organisation Armée Secrète (OAS)'i kurdular. Buna rağmen Fransız kamuoyu de Gaulle'ün arkasındaydı ve Cezayir, Mart 1962'de bağımsızlığını kazandı.

Ancak işkencenin mirası, maruz kalanların ve maruz bırakanların yaşadığı etkilerde varlığını sürdürdü. Fransa'daki bir polis memuru, kendi karısı ve çocuklarına işkence yapmaktan tutuklanmış ve verdiği ifadede Cezayirli mahkûmlara uygulamak zorunda bırakıldığı tutumdan oldukça etkilenmiş olduğunu söylemişti: "İşkence beni öldürüyor. Nasıl bir şey olduğunu bilmiyorsunuz, değil mi?"

Son barış görüşmelerini yapan Louis Joxe, "Karşılaştığım genç asker ve memurların yapmak zorunda bırakıldıkları şeyden nasıl etkilendiklerini asla unutmayacağım," demişti.

DÜNYA GENELİNDE İŞKENCE

İspanyol ve Portekiz sömürgesi olmaktan –ve Engizisyon korkusundan– kurtulan ülkelerin, XX. yüzyılda hem adli hem de siyasi tutuklularına en büyük işkenceleri uygulayanlar olması ironiktir. Uluslararası Af Örgütü neredeyse tüm Latin Amerika ülkelerinde yaşanan vakaları vurgulamıştır. Bu vakalardan çoğunda küçük ve masum çocuklar da yer almaktadır.

Örgüt; Arjantin, Bolivya, Şili ve Meksika'da sıklıkla "özellikle cinsel bölgeye" vurulan darbeler ve cinsel saldırı tehdidinin –ve tehdit olarak kalmadığı durumların– mevcudiyetini raporlamıştır. 1976 ile 1983 yılları arasında askeri cunta tarafından yönetilen Arjantin'de "çoğunlukla cinayetle sonlanan siyasi muhaliflerin alıkoyulma ve işkencesi rejimin sistematik uygulaması haline gelmişti".

Çoğu kurban bir daha görülmemişti ve desaparecidos, "kaybolanlar" olarak adlandırılmışlardı. 1984'te Arjantin hükümeti tarafından kurulan "Kaybolanlar Ulusal Komisyonu" bu kaderi paylaşan en az 9000 kişinin olduğunu ve bunların çoğunun gizli ceza merkezlerinde uzun süreli işkencelere maruz kaldıklarını raporlamıştır. Madres de Plaza gibi bağımsız kuruluşlar bu sayının 30.000'e yakın olduğunu öngörmüşlerdir.

Küçük bir grup, adli tıp uzmanı bir ekip oluşturarak toplu mezarlardan topladıkları iskelet kalıntıları üzerinde ölüm nedeni ve şekli üzerine araştırmalar yapmışlardır. Amerikalı ünlü Clyde Snow gibi birçok farklı ülkenin adli antropologlarından da destek almışlardır. Açığa çıkan kanıtlar arasında kaburga kırıkları, koparılmış parmaklar, kol ve bacak kırıkları ve dişlerde travmatik hasarlar bulunmaktadır.

Polis tarafından mahkûmlara işkence uygulanması Latin Amerika ülkelerinin çoğunda görülmektedir. Bolivya'da kullanılan la campaña (çan) yöntemi, fiziksel hiçbir hasar bırakmaz. Kurbanın kafası metal bir kabın içine sokulur ve bu kaba durmadan vurulur: Ses ve titreşim dayanılmazdır. Şili ve Meksika'da polis el teléfono (telefon) adını verdikleri, kulaklara sürekli vurulma suretiyle uygulanan işkence yöntemini kullanırlar. Ekvator'da Reinero Jurado, 1993'te askerler tarafından yapılan sorgusunu şu şekilde aktarmıştır: "Başıma bir su torbası geçirdiler ve sonra su püskürttüler."

Meksika polisinin uyguladığı bir diğer yöntemse la chicharra

Şili'de gizli polis tarafından işkence edilen muhtemelen en genç kurban. Üç yaşındaki Tamara dört gün süreyle yemekten mahrum bırakılmış, dövülmüş ve kafası buz gibi suya batırılıp çıkarılmıştı. Tamara ve ailesi daha sonra İsveç'e kaçtılar.

(titreten) idi. Gözlere, damağa, dile, göğüs uçlarına ve cinsel organa elektrik akımı verilirdi. Kurbanın bedeni kimi zaman da koridor lambasına veya kablolu aletlere bağlanırdı.

Ancak işkencenin halen varlığını sürdürdüğü tek yer Latin Amerika değildir. Cezayir'de bir süre hiç kullanılmamış olsa da günümüzde halen yaygın olarak kullanılmaktadır. Yaygın bir yöntem olan le chiffron, Eremundus Frisius'un tarif ettiği yöntemle (bkz. Bölüm 4, sayfa 80) büyük benzerlik gösterir. Kurban bir banka bağlanır ya da bir kalastan sarkıtılır, ağzına bir bez parçası tıkılır ve üzerine pis su dökülür. 1994'te Noureddine Lamdjadani 57 gün boyunca bu işkenceye maruz kalmıştır.

Çad gizli polisi supplice de baguettes adlı bir yöntem uygular. Kurbanın başına bir ip bağlanır ve iki çubuk vasıtasıyla ip sıkıştırılır. Bu yoğun bir acıya, bir süre sonra da burnun kanamasına ve bilinç kaybına neden olur. Suriye'de mahkûmlar al-kursi al-Almani, "Alman sandalyesi" işkencesine maruz kalırlar. Oynar sırtlıklı metal bir çerçeveye bağlanırlar ve bu bir süre sonra omurgalarda hasara; boyun, kol ve bacaklarda aşırı basınca neden olur. İleriki safhalarda nefes darlığı, bilinç kaybı ve omurga kırılması görülebilir.

Çin'de Mançu hanedanlığı sırasında kullanılan işkence yöntemlerinin çoğu (bkz. Bölüm 9) halen kullanılmaktadır. Şensi Eyaleti'ndeki cezaevinde görev yapan bir muhafız, bir tutukluyu zincirleyebilecek 39 farklı yöntem bildiğini iddia etmiştir. Bunların arasından neden olduğu acıyla öne çıkan bir tanesi "Su Qin sırtında kılıç taşıyor" adıyla bilinmektedir. Mahkûmlardan birinin kolları omuzlarından geriye çevrilip sırtında bağlanır. Diğer yöntemler "üç tekerlek eğdirme" ya da "toprakta pulluk süren yaşlı öküz" adlarıyla bilinmektedir. Daha vahşi işkenceler dian ji (elektrik verilmesi), jiaxin mian bao (sandviç malzemesi) ve zuo feiji (jet yolculuğu) gibi yöntemler içermektedir.

Myanmar (Burma)'da kurbanlar "helikopter yolculuğuna" çıkarılırlar. El veya ayak bileklerinden tavandaki bir pervaneye asılıp döndükçe dövülürler. Hindistan'da kullanılan "uçak" daha basit bir yöntemdir: Kurban, kolları omuzlarının üstüne yerleştirilen bir kütüğe bağlanarak dövülür. Ve Sudan'da "uçak kalkınca" mahkûmun dirsekleri dizlerine bağlanır, oluşan aralıktan tahta bir direk geçirilir. "Öylece asılı halde günlerce bırakılır. Ona damlayla su verirler ve durmadan döverler."

Bu Yemenli kadın şiddet kullanan kocasından kaçtı, ama yakalandı. Yemen mahkemesi kadının koluna demir bir halka çivilenmesine karar verdi.

Uluslararası Af Örgütü raporlarına göre işkencenin devam ettiği daha birçok ülke bulunmaktadır. Bunların arasında Sri Lanka, Pakistan, Afganistan, Irak, Endonezya, Filipinler, El Salvador ve Haiti de bulunmaktadır. İsrail işkence kullanımından ötürü açıkça suçlanmıştır. Türk polisinin yöntemleri çok meşhurdur ve Yunan polisi de zulüm konusunda zalim sıfatını hak etmektedir. Bulgaristan ve Romanya'da azınlık mensupları eşek sudan gelinceye kadar dövülmüşlerdir. Ve Bosna'daki "etnik temizlik" sırasında yaşanan suçların tüm detayları yeni yeni gün yüzüne çıkmaktadır.

Vietnam Savaşı sırasında Kuzey Vietnamlıların eline düşen Amerikan askerleri, 1965-71. Çoğu mahkûm, Çin'de siyasi telkin amacıyla kullanılan "beyin yıkama" tekniklerine maruz kaldı.

BÖLÜM ON İKİ
ZİHİN İŞKENCESİ

İtiraf alma ve sorgu sırasında fiziksel baskıdan ziyade psikolojik yöntemlere yüzyıllardır başvurulmaktadır, ancak en kapsamlı şekline XX. yüzyılda ulaşılmıştır. İki türe rahatlıkla ayrılabilse de sonuca genelde ikisinin kullanımıyla da ulaşılır.

Psikolojik işkencenin ilk öğesi korkudur: Soruşturmanın ilk aşamasında işkence aletleri gösterilir ya da en azından hangi fiziksel muamelelerin uygulanacağından söz edilir. Yüzlerce tarihi vakada bu yöntemin itiraf almakta yeterli olduğu görülmüştür.

Daha yakın dönemlerde sahte infazlar sergilenmiştir. 22 Aralık 1849 sabahında Rus yazar Fyodor Dostoyevski, isyana teşvikle suçlanan 20 kişiyle birlikte Moskova'daki Semenovski gösteri alanına yürüdü. İdam cezaları kekemeliğiyle ünlü olan bir general tarafından acıyı katlatan bir yavaşlıkta okundu. İdam mangasına tam vur emri verilecekken Çar I. Nicholas tarafından gönderilen mühürlü bir emir mahkûmların imdadına yetişti. General bin bir zahmetle mührü açtı ve içeriği duyurdu: İdam cezası Sibirya sürgününe dönüştürülmüştü. Ancak sonradan ortaya çıktığı üzere tüm bunlar Çar tarafından önceden planlanmıştı.

Benzer teknikler farklı derecedeki kapsamlarıyla daha yakın dönemlerde de kullanılmıştır. Bu, bazı durumlarda bilgi edinme arzusundan ziyade net sadizme benzemektedir. İtalya'daki Nazi birliklerinin (sayıları diğer savaş bölgelerindeki iki tarafın toplamından bile daha fazlaydı) ele geçirdikleri müttefik askerlere zorla kendi mezarlarını kazdırırken başlarına neler geleceğini resimli tariflerle gösterdikleri bilinmektedir. Bu tariflerin gösterilmesi, bilgi alma niyetiyle yapılan sahte bir infaz niteliğinde olsa bile hiç de gerekli değildi. Ama o nitelikte değildi; esirler hiç sorgulanmadan doğrudan infaz edildiler.

Özenle hazırlanmış sahte infazlar kişinin direniş gösterme iradesini kırmak için kullanılmaktadır. Modern zamanlarda uygulanan

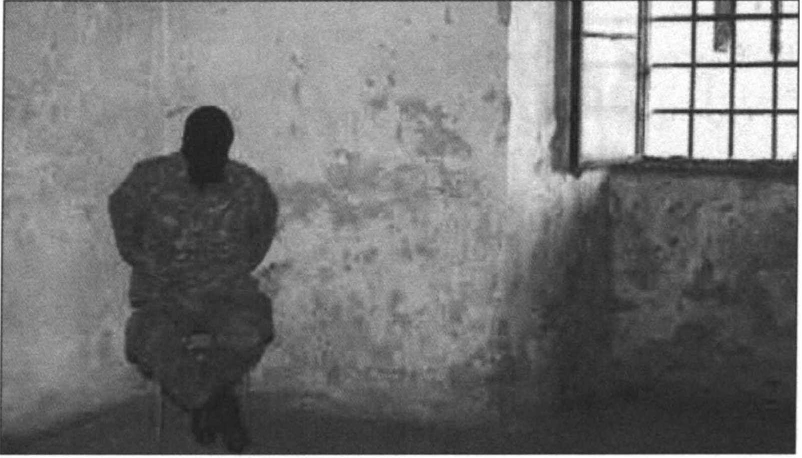
idam mangasıyla sahte infazlarda kurbanlar ateş seslerini duydukları anda halen hayatta olduklarını fark ederler. Yoğun duygularla bitkinliğin harmanlanması güçlü bir iradeyi bile parçalayabilir ve yaşatılan şok hayat boyu kalacak bir psikolojik hasar yaratmaya yeterlidir.

Korku yaratmanın ya da kullanmanın diğer yöntemleri arasında kurbanı bir süre yalnız bırakmak vardır. Tehdit edilmiş ve kendisini yakalayanlar tarafından hüküm giymiş biri işkence göreceğine dair tüm endişeleri duyar ve olabileceklerin düşüncesiyle o işkencelerin tümünü görmüş kadar olur. Dışarıdan duyduğu her bir ayak sesi korkusunu en üst düzeye çıkarır; yanından geçen veya kendisine yemek getiren her bir gardiyan korkusunu başka boyutlara taşıyabilir.

Bu yaklaşımda kişinin işkence ya da ölüm korkusu duymak için bir sebebi olmalıdır ve bu sebep onu yakalayanlar tarafından kendisine sunulur. Daha önce de belirtildiği gibi kişiye işkence aletlerinin gösterilmesi de bu aletler kullanılıp kişinin işkence deneyiminin etkilerini tek başına yaşaması için yalnız bırakılması da işe yarar. Diğer yöntemlerde önceden kurgulanmış bir şekilde kurbana diğer arkadaşlarının götürüldükleri ve bir daha dönmedikleri gösterilir ya da başkalarına uygulanan işkence ve infazlar seyrettirilir veya işkence sonrasında ortalığı temizlemesi ve cesetleri gömmesi istenebilirdi.

Korkuyu bir işkence aracı olarak kullanmanın anahtarı, kişinin kendi kendine işkence etmesini sağlamaktır. Korku için güçlü bir sebebi olmalı ve bu korkuyu asla kanıksamamalıdır. Fiziksel işkence korkusu bu ikisini de alt eder, çünkü fiziksel işkence vuku bulmaz ya da belki de ironik bir şekilde bulur. Ne kadar inanılmaz gibi görünse de çeşitli yöntemler uygulanmadığı takdirde bu tür işkenceye maruz kalmak bir şekilde normalleşebilir. Fiziksel olduğu kadar psikolojik nedenlerle bir kurbana acı çektirdikten sonra onu dinlendirip deneyimlerinin yansımalarını düşündürtmek işkenceye devam etmekten daha etkilidir.

İşkence yöntemi olarak korku kullanımından en yüksek seviyede verim almak için kurbanın kaybedecek şeylerinin olması çok önemlidir. Acıyı ve nihai ölümü kabullenmiş bir kurban işkenceye direnebilir ve durumdan bir şekilde kazanç sağlamak için bildiklerini söylememeyi tercih edebilir. Ancak kaybedecek bir şeyi olan bir

Kurbanın kafasını örtmek, duyusal girdi mahrumiyeti yaratarak bir sonraki adımda neler olacağını düşünerek korkmasına neden olmaktadır. Bu süreçte duyduğu küçük ve alakasız sesler bile kurbana korkutucu gelebilir.

kurbanı etki altında bırakmak çok daha kolaydır. İşbirliği yapmayan kurbanın arkadaşlarını ve ailesini tutuklayıp işkence etmek, tamamen negatif bir nedeni (acıyı dindirme) konuşmak için pozitif bir nedene (sevdiklerini koruma) dönüştürür.

Bu durum önceden tasarlanarak farklı bir şekilde de yaratılabilir; kurbana daha sonra elinden alınacak bir şey verilir. Kötü şöhretli tutukluların nispeten daha ılımlı muamele gördükleri askeri hapishanede bulunan İngiliz askerleriyle ilgili anlatılan hikâyelerde gün içinde yaptıkları küçük bir hatadan dolayı normalde verilecek olan altı şeker yerine iki şeker verileceği söylendiğinde askerler gözyaşlarına boğulmuşlardır. Elinden her şeyi almak bir insanı güçlü kılabilir. Neredeyse her şeyi almak ise elinde kalanın değerini o kadar yükseltir ki onu da kaybedebilme ihtimalinin korkusu dayanılmaz bir hal alır.

Psikolojik işkencenin diğer bir türü de dezoryantasyon adı verilen, kişinin zaman ve mekân algısını bozmaya yönelik yöntemdir. Basık, soğuk (veya bazen bilinçli şekilde fazla ısıtılmış) ve gün ışığı almayan bir yere hapsedildiğinde, kurbanın zamanı algılaması iyice zorlaşacaktır. Yemek ve içecek de verilmez ya da düzensiz aralıklarla verilirse mahkûmların kafası iyice karışacak, çok geçmeden kendi benliklerine dair tüm güvenlerini kaybedeceklerdir.

Uykuya izin verilmemesinin fikir babası XVI. yüzyılda yaşamış olan Hippolytus de Marsiliis'tir ve 100 yıl sonra Matthew Hopkins tarafından Doğu Anglia'daki cadılardan itiraf almak için kullanılmıştır. Sovyet Rusyası'nda –Stalin'in tüm eski yoldaşlarını aklamaya çalıştığı 1930'larda– "iletme" sistemi olarak bilinen ve mahkûmları bir kerede günlerce sorguda tutabilmek adına nöbetçi sorgucuların vardiya değiştirdiği yöntem geliştirilmişti. Nicolai Krestinsky'nin duruşmasında savunma makamının tanıklarından Sergei Bessonov, bu muameleye maruz kalmış ve 17 gün boyunca yemeksiz ve uykusuz bırakılarak sorgulanmıştır.

Benzer yöntemler çağdaş Avrupalı ve Amerikalı polisler tarafından da resmi olmayan şekillerde –halk arasında "üçüncü derece" adıyla– uygulanmıştır. (İlginç bir şekilde bu ad, Özgür Masonluk'ta Büyük Üstat'ın adayı uzun bir sorguya tabi tuttuğu ve sembolik ölüm ritüelini uyguladığı Üçüncü Derece'ye yükseliş töreninden gelmektedir.)

1930'lu yıllarda Amerika'da üçüncü derece sorgu yöntemi polis tarafından çeşitli şekillerde kullanılmıştır. Bazen mahkûma fiziksel muamele (Fransızlar tarafından passage à tabac –bir dizi sorun–, eleştiri ve tehdide dayanma süreci olarak çevrilebilecek bir terimle nitelendirilen) yapılır, ama genelde psikolojik muamele tercih edilir. Mahkûm karanlık bir odaya alınır, parlak ışık veren bir masa lambası tam yüzüne çevrilir. Sorgu dedektifi lambanın arkasında, neredeyse görünmez bir şekilde oturur; mahkûm sorulara cevap verirken kendini göz kamaştırıcı ışığa bakar halde bulur. Bu esnada -sessiz ama suçlayıcı- diğer dedektiflerin arkasındaki odada olduklarının bilincindedir.

Bu sorgu yönteminin kurnazca geliştirilmiş hali "İyi ve Kötü Polis"tir. Bağırıp çağıran, yumruğunu sürekli önündeki masaya vuran, şiddete başvurmakta tereddütü olmayan biri tarafından sorgulandıktan sonra mahkûm bir süre yalnız bırakılır ve ardından bir başka adam gelip gözünün önündeki ışığın yönünü çevirir ve içecek bir şeylerle sigara ikram eder.

"Bak," der bu adam, "sana gösterilen muameleyi tasvip etmiyorum. Bu doğru değil. Neden bana tüm bunların sebebini anlatmıyorsun? Bana açılırsan tüm olanlara tekrar katlanmak zorunda kalmazsın."

1930'larda Sovyet Rusyası'nda siyasi hükümlülere uygulanan dezoryantasyon teknikleri ilerleyen dönemlerde de varlığını sürdürdü. Lavrenti Beria 1938'de İçişleri Bakanı ve Emniyet Müdürü oldu. Stalin 1953'te öldüğünde iktidarı ele geçirmek istedi, ancak gizli bir soruşturma neticesinde vuruldu. 1953'e ait bu fotoğraf onun korkunç yönetimi sırasında mahkûmların nasıl sorgulandığını göstermektedir.

Bu yaklaşımın bir başka çeşidi de "muhbir" kullanımıydı. Polis tarafından ayartılmış bir başka mahkûm –ya da mahkûm olarak tanıtılmış biri– şüpheliyle aynı hücreye koyulur ve şüphelinin tutuklanma sebebini oluşturan suçunu kendisine açması için onu cesaretlendirir.

Bu yöntemler kınanmış ve üçüncü derecenin kullanımı neredeyse tamamen ortadan kaybolmuş olsa da şüphesiz halen birçok polis tarafından kullanılmaktadırlar. Amerikan yasaları halen "rızayla" ve "özgür iradeyle" edilen itiraflara itibar etmektedir. Ancak İngiltere ve Galler'de, böylesine "rızayla" elde edilmiş itirafların kabul edilebilirliği 1984'te yürürlüğe giren Polis ve Suç Kanıtları Kanunu

gereğince yasaklanmıştır. "Güvenilmez" olarak nitelendirilebilecek yöntemler ya da yine aynı nitelikteki koşullarda elde edildiğinden şüphelenilen itiraflar kanıt listesinden çıkarılır. İtirafçının itirafını "baskı altında" verdiği saptanırsa da itiraf kanıt listesine giremez.

Yasalar İskoçya ve Kuzey İrlanda'da daha farklıdır. Kuzey İrlanda'da İRA şüphelilerine psikolojik işkence uygulandığına dair somut kanıtlar bulunmaktadır. Uluslararası Af Örgütü "itirafların" uyku, yemek ve içecekten mahrum bırakma; uzun süre ayakta bırakılma; kafasını örtme; sürekli duyulan sese maruz bırakma ve "derin sorguya" dair diğer yöntemler uygulanarak elde edildiğini raporlamıştır. Bu yöntemler polis ve Britanya Ordusu tarafından kullanılan yöntemlerdi.

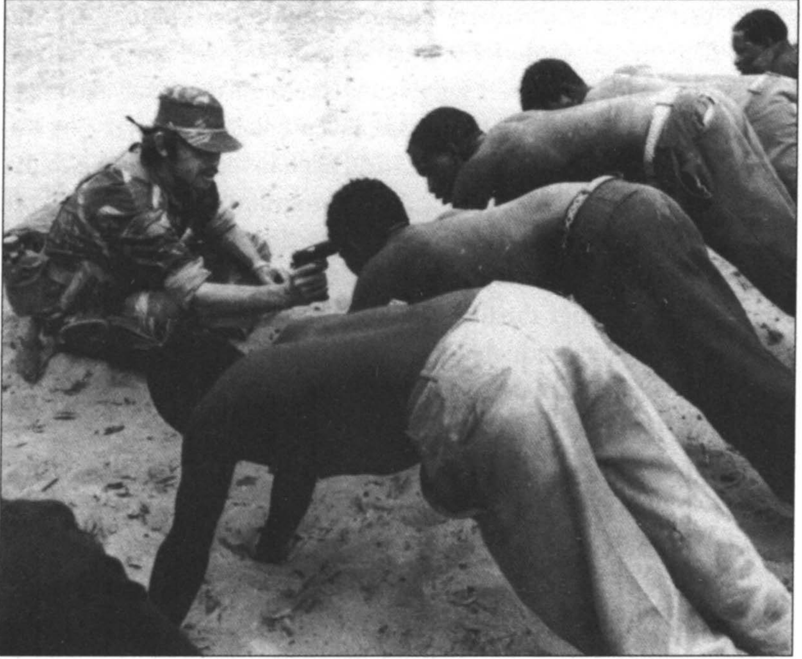
İLAÇ VE BEYİN YIKAMA

Birçok çağdaş yazar bilgi edinme gerekçesiyle işkencenin yasal bir ihtiyaç olarak görülmesinden yola çıkarak, tüm fiziksel acı yöntemlerinin hiçbir acıya mahal vermeyen başka bir yöntemle doldurulabileceğini önerdiler: İlaç kullanımı. Ancak ilacı kullanacak kişinin rızası olmadan kendisine herhangi bir ilacın verilmesi kişilik haklarını ihlal eden –ve daha da önemlisi– istismara yol açan bir yöntemdir.

Son yıllarda sözde "gerçek hapları" ortaya çıkmıştır. Bu hapların en yaygını thiopentaldir ve genel olarak sodyum pentothal olarak bilinir. Etkin olduğu süre çok kısa olan bu yatıştırıcı kimi zaman diş ameliyatlarında genel anestezik olarak kullanılır. Kendinde olmama durumuna yakın rahatlama durumunda –ya ilacın alımından hemen sonra ya da bilince geri dönme sürecinde– insanlara daha önceden saklamış oldukları bilgileri söyletmenin mümkün olduğu iddia edilmektedir. Bu tekniğin başarısı hakkında çelişkili yaklaşımlar bulunmaktadır. Her durumda bu şekilde elde edilen bilgiler çoğu adli mahkeme tarafından kabul edilmemektedir.

Bazı durumlarda ise doğru söylediklerini ispatlamak için insanlar thiopental kullanımını kendi rızalarıyla istemektedirler ve bu gibi durumlarda ilaç başarılı sonuçlar vermiştir.

İlaçların sorgu sırasında birer işkence aracı olarak kullanıldığı şüphesizdir. 1970'lerde Uruguay'da doktorlar halüsinasyon ya da ani

Rodezya (günümüzde Zimbabwe)'nın bağımsızlığı için verilen gerilla mücadelesi 1977'den 1980'e kadar sürmüştür. Bu mahkûmlar öğlen sıcağında bu şekilde oturmaya zorlanmışlardır. Bu esnada da Rodezyalı bir asker sürekli yüzlerine namlusunu uzatıp tetiğinden ses çıkarmaktadır.

acı hissi yaratan ve nefes alma güçlüğüne neden olan bir dizi ilaç üretimi üzerine çalıştılar. İşkencecilerin isteklerini yerine getirmeyi reddeden doktorların "ortadan kayboldukları" ortaya çıktı –ortadan kaybolan doktorların sayısı o kadar fazlaydı ki ülkenin sağlık hizmetleri krize girdi–.

Thiopental gibi yatıştırıcı ilaçlar hipnotik ilaçlar grubundadır. Bu grup "uyku getiren" ilaçlardır ve hipnozun bir sorgu unsuru olarak kullanılabileceğini akıllara getirmiştir. Bu yöntemin denendiğine dair somut bir kanıt bulunmamakla birlikte, hipnoz altındaki insanlara iradeleri dışında bir şeyler yaptırmanın mümkün olmadığı bilinmektedir. Yine de ortaya çıkarılması güç bir işkence aracı sadistlere oldukça cezbedici görünmektedir: deneyimsiz veya umursamaz hipnotizmacıların hipnoz uyguladıkları kişilerde ömür boyu kalıcı psikolojik hasarlara neden olduklarına dair güçlü kanıtlar bulunmaktadır.

Bu psikolojik yöntemlerle bağlantılı bir diğer yöntem de "düşünce değiştirme" ya da halk arasındaki deyimiyle "beyin yıkama" yöntemidir. Yüzyıllardır –Engizisyon, Çar ve Sovyet Rusyalarında– çeşitli şekillerde kullanılmıştır, ancak en çok XX. yüzyıl Çin Komünistleri'yle özdeşleşmiştir ve Çin'de hsi nao olarak bilinmektedir.

Beyin yıkama, Çin siyasi öğretileri programının bir aracı olarak hayata geçmiştir. Bu program, komünist dogmasıyla eğitim almayanların yanlış "burjuva" davranışlara sahip olduğu ve "yeniden eğitilmeleri" gerekliliği düşüncesiyle doğmuştur. Siyasi açıdan güvenilmez olarak nitelendirilen herkese –sadece entelektüellere değil, köylülere ve askerlere de– ve ayrıca Kore ve Vietnam sırasında esir düşen Avrupalı ve Amerikan askerlerine uygulanmıştır.

Bu yöntem insanın özsaygısının fiziksel baskı, aşağılama ve suçluluk duygusu hissettirme yollarıyla yitirtilmesi; ardından da örgü grupları tarafından yoğun bir çalışmayla yeni bir özsaygıya dönüştürülmesi sürecidir.

Mahkûmların normal günlük rutinlerini yaşamalarına izin verilmez. Kendilerine uygulanan kurallara sorgusuz sualsiz itaat etmeleri gerekir –yemek, uyku ve doğal ihtiyaçlarını katı bir programa göre giderirler–, gardiyanlardan izin almadan hiçbir şey yapamazlar ve gardiyanların mevcudiyetinde başları her zaman öne eğik olmalıdır. Bunun aksini yapanlar yemek, su ve uykudan mahrum edilir ya da zincire vurulur.

Bu katı yönetimin bir nebze rahatlaması ancak kefaretle mümkün olur. Hapishane yetkilileri ve koğuştaki diğer mahkûmlar (çoğu zaten dönüşme yolunu yarılamıştır) yeni mahkûmlara sürekli geçmişlerini komünist inançların ışığında değerlendirmelerini, suçlarının farkına varmalarını ve sonunda bu suçları itiraf etmelerini telkin ederler. Uzun sorgu ve "mücadele toplantıları" yapılarak baskı sürdürülür ve günlük çalışma grupları oluşturularak komünist öğretiler öğretilir.

Mahkûmlar suçlarını itiraf edip tatmin edici bir şekilde yeniden eğitildiklerini ortaya koyarlarsa duruşmaya çıkarılıp hüküm giyerler, ama değişimleri göz önünde bulundurularak hafif bir cezaya çarptırılırlar.

Tüm sürecin tamamlanması dört yıl kadar sürer. Psikolojik değişimin kalıcı olma süreci kişinin karakterinin gücü ve etrafından

etkilenme potansiyeline bağlıdır. Beyin yıkama yöntemi hipnozla birleştirilince Richard Condon'ın romanının ve sonradan romandan uyarlanarak çekilen, Amerikan başkanını öldürmeye programlanmış Amerikalı bir mahkûmun anlatıldığı The Manchurian Candidate (Mançuryalı Aday, 1960) filminin ana teması ortaya çıkar. Neyse ki bu sadece kurgudur.

Basınçlı su kullanımı, kurbanda boğulma hissi yaratmak için kullanılan birkaç "su işkencesi"nden biridir. Tam anlamıyla işkence olarak görülmediği için kabul edilir bir yanı vardır, ancak bu bakış açısından yine de pek meşru görünmemektedir.

BÖLÜM ON ÜÇ
9/11 SONRASINDA İŞKENCE

11 Eylül 2001'de Dünya Ticaret Merkezi ve diğer hedeflere yapılan saldırılar teröristlerin her yerde ortaya çıkabileceğini gösterdi. Onlarla mücadeledeki anahtar kelime "bilgi"dir, ama eğer yakalanan teröristler ve destekçileri aşırı nazik muamele görürlerse herhangi bir bilgi paylaşımında bulunmaya niyet etmezler. Herhangi bir şekildeki şiddetin ahlaken kabul edilemez ve kaçınılması gereken bir şey olduğunu savunmak bu anlamda gerçekçi olamaz.

Sorun şu ki, bu karışık modern dünyamızda şiddetin hangi boyutu kabul edilebilir? Hayat kurtarabilecek bilgiler edinme imkânı sunan yöntemlerle işkence hakkı arasındaki denge nasıl sağlanabilir? Söz konusu kişinin "kötü bir adam" olarak tanınması bir fark yaratır mı? İşkence kullanılmadan bilgi edinilirse geç mi kalınmış olur? Tatsız ama kabul edilebilir ya da kabul edilemez durumlar ile masumların saldırıya maruz kaldığı ve ahlaki bir değer biçmenin lükse gireceği durumlar arasında bir çizgi çizilmelidir.

Bu soruyu cevaplamaktan kaçınmanın bir yolu yakalanan kişileri başka birine yollayıp sorgusuz sualsiz onlardan gelecek bilgileri kullanmaktır. Yakın dönemde Britanya hükümetinin benzer bir yöntem kullandığına, yakaladıkları şüphelileri işkence yoluyla elde edilen bilgileri kendilerine ileteceğini bildikleri başka birine gönderdiklerine dair söylentiler bulunmaktadır.

Ahlaki açıdan sorgulanabilirliğinin yanı sıra bu yaklaşım inanılabilir nitelikte olan asılsız bilgilerin oluşturulmasına da olanak sağlamaktadır. Bir bilginin nasıl edildiğine dair hiç soru sorulmazsa bu bilginin güvenilir olduğu sonucuna varmak oldukça zor olur. Böylesine bilgilere inanmak, ilerleyen süreçte daha zorlayıcı soruların sorulmasına ve asılsız bir durumun peşinden gidildiği için daha ciddi problemlere neden olabilmektedir.

IRAK

2003'te Saddam Hüseyin'in gaddar rejimini düşürme niyetiyle başlatılan Irak'a Özgürlük Operasyonu günümüzde halen tartışılmaktadır. Savaş kısa sürede kazanılmış, Saddam Hüseyin iktidardan düşürülmüştü. Ancak ılımlı ve sürekliliği olan yeni bir hükümet kurma girişimleri, mevcudiyetini sürdüren ayaklanmalar sebebiyle bir türlü sonuçlanamadı.

Bu tehditle mücadele, bilgi ve istihbaratın kritik rollerinin olduğu, oldukça karmaşık bir işti. Ele geçirilen isyancı ya da destekçilerinden edinilen bilgiler daha fazla Batılı askerin ya da Iraklı masum sivillerin ölmesini önleyebilirdi. Bu doğrultuda yapılması gereken sorguların ne derecede sert olduğunu tahmin etmek zor olmasa gerek. İsyancılardan çoğu Batıya duydukları nefrette fanatiklik boyutundaydı ve dolayısıyla anlaşma yoluna gitmekte niyetsiz ve isteksizdiler. Ölüm korkusu da çoğu için geçerli değildi. Ama yine de onlardan bilgi edinilmeliydi.

Savaş başlamadan önce Amerikan hükümeti, gelişmiş sorgulama teknikleri olarak bilinen tekniklerin yasal olarak geçerliliğini belirledi. Bu teknikler arasında, kişinin kas hareketlerini zorlayacak şekilde durdurulması, uyku mahrumiyeti ve basınçlı su kullanımı gibi stres durumları bulunmaktaydı. Basınçlı su kullanımında kişi, eğimli bir düzeneğe ayakları kafasından biraz yukarıda kalacak şekilde bağlanır. Yüzüne bir bez örtülür ve bu beze su dökülür. Bayılma hissinin yanı sıra kişi kusma isteği de duyabilir ve kusmuk ciğerlere kaçarsa kişinin ölme riski de bulunur.

Basınçlı su kullanımı her zaman olmasa da çoğu zaman işkence olarak nitelendirilen korkunç bir psikolojik deneyimdir. Bu yöntemi aklamak için söylenen en genel gerekçe fiziksel bir zarar vermediğidir, ancak kişinin bağlı olduğu düzenekte ettiği mücadele neticesinde ciddi yaralanmalarla karşılaşması da muhtemeldir. Diğer yöntemlerle birlikte basınçlı su kullanımı da yüksek değerli esirlerin sorgusunda kullanılabilir olarak değerlendirilmektedir.

Irak'a Özgürlük Operasyonu başladıktan birkaç ay sonra Amerikan hükümeti basınçlı su kullanımının işkence olarak nitelendirmediğini geniş çaplı bir açıklamayla bildirmesine rağmen, bu uygulama daha sonra yeniden gözden geçirildi ve kullanımı yasaklandı. Irak'ta elde edilen istihbaratın ve bu istihbarat doğrultusunda

alınan eylemlerin sonuçları; eğer varsa bu yöntemle elde edilen az çok bilginin hayat kurtarmak için kullanılabileceğini gösterdi. Bu da işkence kullanımına dair geleneksel bilinçle örtüşmektedir. Kişi, işkenceyi sonlandırmak için asılsız bilgi verme eğilimindedir; bu, propaganda amacıyla kullanılabilecek asılsız bir itiraf elde edilmesini sağlasa da harekete geçirtecek istihbarat temin edilmesi hedefinde çok da değerli değildir.

Irak çatışmasında elde edilen en kullanılabilir bilgiler, geleneksel uzun sorgular ve rüşvetlerle temin edilmiştir. Bir diğer etken de Batılı kadroların Iraklı sivil halka saygılı, nazik ve mesafeli yaklaşımlarıydı; bu yaklaşımları sayesinde insanların gönüllü olarak bilgi vermelerini sağlamışlardı. Bu şekilde davranmayanlar verimi düşürmüş, Batı birlikleri ile Irak nüfusu arasındaki ilişkileri zedelemiştir. En büyük ölçüsüzlük Ebu Gureyb cezaevinde yaşanmıştır.

EBU GUREYB

Bağdat yakınlarındaki Ebu Gureyb, Koalisyon tarafından hem ileri operasyon üssü hem de Saddam Hüseyin rejiminin düşmesinden sonra cezaevi olarak kullanıldı. Batı'daki kötü namını mahkûmlara yapılan kötü muamele skandallarına borçlu da olsa, 2003'ten çok öncesinde de bir işkence ve acı merkezi olduğu bilinmektedir. Yakınında infaz edilen mahkûmların cesetlerinin bulunduğu birçok toplu mezar Ebu Gureyb'te işkencenin uzun zamandır süregeldiğini göstermektedir.

Saddam Hüseyin'in düşmesinin ardından Ebu Gureyb, hem suçluları hem de yakalanan isyancıları tutmak için bariz bir tercihti. Kötü nama sahip gaddar bir yer olarak bilinse de muhafızların insancıl davranmaları beklenmişti. Ancak 2003'te Ebu Gureyb'te insan hakları ihlallerine dair raporlar çoğalmaya başladı. İddiaların çoğu soğuk ya da sıcaktan korumada başarısızlık, yemek sorunları ya da küçük itaatsizlikler yapan mahkûmlara vurma gibi durumlardan oluşuyordu. Bu muamelelerin ne denli uygulandığına ve mahkûmları darp etmekle cezalandırmanın ne derecede gerekli olduğuna dair gerekçeler halen belirsizliklerini korumaktadır. Ebu Gureyb birçok isyancıyı barındırdığı gibi onları özgür bırakma yolunda birçok saldırıya da maruz kalmıştır. Bu gibi mahkûmları

Ebu Gureyb'te çekilen bu fotoğraf, mahkûmlara yapıldığına inanılan işkenceyi ispatlayarak dünya çapında yankılandı. Artık kapalı olan cezaevinde o dönemlerde yapılanların gerçek boyutlarını öğrenmek hiçbir zaman mümkün olmayacak.

kontrol altında tutmanın zorlukları ve gardiyanların fazla kaygısız oldukları takdirde yaşanacaklardan korktukları apaçık ortadadır. Bu koşullarda katı kontrol ile zulüm arasındaki çizgi belirgin değildir. Cezaevinde yeteri kadar personelin olmadığı ve olanların da bu gibi durumlar karşısında nasıl davranacakları konusunda eğitimsiz oldukları belirlenmiştir. Böyle bir durumda çizginin herhangi kasti bir niyet olmadan da aşılabildiği görülmektedir.

Yine de eylemlerin bu noktanın çok daha ötesine geçtiğine ve kasti yapıldığına dair kanıtlar ortaya çıkmıştır. Bazılarının resmi olarak kabul edilmiş sorgu teknikleri olduğu iddia edilmiştir. Bunlar arasında uyku mahrumiyeti, aşırı yüksek sese maruz bırakma ve stres durumları kullanımı bulunmaktadır. Daha önce de belirtildiği üzere Amerikan makamları bu fiilleri işkence –ya da ayarında– olarak değerlendirmedikleri ve Cenevre Sözleşmesi denizaşırı askeri sorguları kapsamadığı için bu iddialar doğru olabilir. Eğer öyleyse

işkence kullanımı uygulayıcılar tarafından makul gösterilebileceği gibi Iraklı isyancılara karşı mücadelenin gerekli bir parçası olarak da resmileştirilebilir. Ancak yine de sırf zulüm olsun diye yapıldığı aşikâr olan bazı muameleleri açıklamanın imkânı yoktur.

Ebu Gureyb cezaevindeki işkencelerin kanıtları, bazıları yeterince güvenilir olmayan farklı birçok kaynaktan sağlanmıştır. Mahkûmların gördüğü fiziksel ve psikolojik işkencenin sorguyla alakası olmadığına dair net kanıtlar bulunmaktadır. Kullanılan yöntemlerin çoğu, Amerikan ordu mensuplarının işkenceye maruz bırakıldığı sorgulanma esnasında nasıl direnç göstereceklerine dair verilen eğitimlerde kullanılan yöntemlerdir. Bu, yöntemlerin onaylandığı anlamından ziyade, uygulayıcıların daha önceden öğrendiklerini uyguladıkları anlamına gelmektedir. Dahası bu uygulamalarda sadist bir gelişim de mevcuttur.

Mahkûmlar onur ve egolarının kırılması ve daha uysal bir şekilde sorgulanmaları adına geliştirilmiş bir dizi muameleye maruz bırakılmaktadırlar, ancak bu vakada bu muameleler sadece kurbana zarar vermek adına uygulanmıştır. Tacizin büyük bir bölümü cinsel aktivitelerdi; doğrudan tecavüz, oğlancılık ya da mahkûmları cinsel münasebette bulunmaları için zorlamak gibi. Dövülme, yerde sürüklenme ya da üst üste yığılan insanlardan oluşan bir çeşit piramit yaratma gibi diğer eylemleri daha da aşağılayıcı kılmak için çıplaklık da kullanılmaktaydı. Gardiyanların mahkûmları diz ve ellerinin üzerinde durdurup sırtlarına binerek kendilerini gezdirmelerini istediklerine ve mahkûmların önemsiz itaatsizliklerinde bile cezalandırılıp öldüklerine ya da öldürüldüklerine dair iddialar da bulunmaktadır.

Ebu Gureyb işkencelerine dair en somut kanıtlar gardiyanların, muhtemelen mahkûmları aşağılamaktan ne kadar zevk aldıklarını birbirlerine göstermek için bizzat çektikleri fotoğraflardır. Bu görseller Batı dünyasında büyük bir isyana sebep olsa da Irak'ta yükselen seslerin bastırıldığı da bilinmektedir. Ebu Gureyb'te 2003 sonrası yaşanan en aşırı ölçüsüzlükler, aynı yerde Saddam Hüseyin rejimi sırasında yaşananlarla kıyaslandığında nispeten daha hafif kalmaktadır.

Her şekilde durum karmaşıktı ve orada yaşanan bazı şeyleri haklı kılmak adına yapılan bazı girişimler ve kendilerini bir ihtilafın

içinde bulmak istemeyen yetkililerin geri adım atmasıyla daha da karıştı. Ebu Gureyb cezaevinde tam olarak neler yaşandığı, kimin ne suç işlediği belki de asla tam olarak bilinemeyecektir, ama Amerika birçok personelini görevinden ihraç etmiş, kimisini ordu dâhilinde cezalandırmış, kimisini de hapis cezasına çarptırmıştır. Ebu Gureyb cezaevi daha sonra Irak hükümetine devredilmiş ve 2014'te kapanmıştır, ancak orada yaşananlara dair çelişkili iddialar halen mevcuttur.

GUANTANAMO KAMPI

Guantanamo Kampı yüksek derecede tehlikeli mahkûmlar için yüksek derece güvenlik sağlama niyetiyle 2002 yılında kurulmuştur. Amerikan toprakları dışında oluşu yasal bir boşluk yaratmakta, Cenevre Sözleşmesi'nden ve adli soruşturma süreçlerinden açıkça muaf tutulmaktadır. Bu durumu değiştirmek amacıyla, 2004'te ABD Yüksek Mahkemesi'nin mahkemeleri yetkilendirdiği ve baskıyla alındığı şüphesi bulunan kanıtların kabul edilmeyeceğini bildiren bir dizi yasal karar alınmıştır.

Guantanamo Kampı'ndaki tutukluların çoğunun suçu belirsizdi. Onları herhangi bir suça bağlayabilecek ya da onları yakalanmış isyancılar olarak nitelendirebilecek yeterlilikte kanıt bulunmamaktaydı, ama yine de serbest bırakılamayacak kadar tehlikeli görülüyorlardı. Yargısız infaz tek çıkar yoldu, ama bu; Batı kamuoyunun çoğu tarafından kabul edilebilir değildi. Bu infaz sürecinde baskıya dayalı sorgu yöntemlerinin kullanıldığına dair birçok iddia ortaya atıldı. Guantanamo'da tutulanların çoğu üst düzey yetkili olmadığı gibi, birçoğu da suçlama yapmak için yeterli kanıt bulunamayan şüphelilerdi. Bu yüzden Guantanamo, kendilerine yapılacak daha iyi bir şey bulunana kadar –ki asla olmayabilir– tutukluların öylece tutulduğu bir araf görevi gördü. Böylece tutuklular serbest kalma umudu olmadan zor koşullarda alıkoyuldular ve bu durum tesiste meydana gelen birçok intihar vakasını da açıklar niteliktedir.

Guantanamo Kampı'nda uygulandığı iddia edilen yöntemlerden bazıları dövme, uyku mahrumiyeti, baskı kullanarak sorgulama ve dini tacizdir. Dini taciz, tutukluların kendi dinlerine yapılan hakaretlere ve kutsal kitaplarına zarar verilmesine zorla şahit bırakıldık-

Küba'nın Guantanamo Körfezi'nde bulunan kamp bir süredir tartışmaların merkezini oluşturmaktadır. Birçok taciz iddiası bulunmasına rağmen, tesis o kadar iyi korunmaktadır ki bu iddialara dair somut kanıtlara ulaşmak neredeyse imkânsızdır.

ları bir tür psikolojik işkencedir. Bu, derin inançlı kişiler açısından insan olarak kendilerine yapılsa bu kadar etkilenmeyecekleri büyüklükte bir işkencedir. Cinsel istismar, silah ya da benzeri aletlerle öldürme veya yaralama tehditleri ve kadın sorgucular tarafından maruz bırakılan aşağılanmaların yanı sıra stres durumları kullanılarak sorgulama ve kişinin soğutulması da Guantanamo Kampı'nda yer aldığı belirlenen işkence unsurlarındandır.

Çok korunaklı bir tesis olması sebebiyle somut kanıtlar elde etmek güç olduğu gibi tesisten serbest bırakılanların iddia ettiği tüm suçlamalar da tartışmaya açıktır. Tacizlere dair somut kanıt elde etmek her ne kadar zor olsa da Guantanamo Kampı'nda işkence yapıldığına dair yeteri kadar suçlama ve makul derecede rapor bulunmaktadır. Tabii ki bu da içeride mahkûmlara yapılandan farklı bir durum değildir: Suça dair kuvvetli iddialar bulunmakta, ancak herhangi bir suça dair kanıt bulunmamaktadır. Bir insanı zorla alıkoymakta da onu alıkoyan tesis için bir anda hüküm vermekte de bu şekilde bir suçlama yapmak tehlikelidir.

Gerçek olan bir tek şey vardır ki, o da Guantanamo Kampı'nın

aşırı tehlikeli düşmanların tutulduğu yüksek güvenlikli bir tesis olduğudur. Orada bilgi edinmek ya da suça dair itiraf almak adına katı sorgulama yöntemleri kullanılmakta ve bu bağlamda tacize başvurabilmek kolaylaşmaktadır. Bağlam açısından değerlendirildiğinde, haklı çıkarılabilecek sertlikle zulüm arasındaki ince çizgi de dikkatle çiğnenmiştir. Guantanamo Kampı'ndaki tutuklu sayısı oldukça düşürülmüştür ve kampın tamamen kapatılması yönünde çalışmalar sürmektedir.

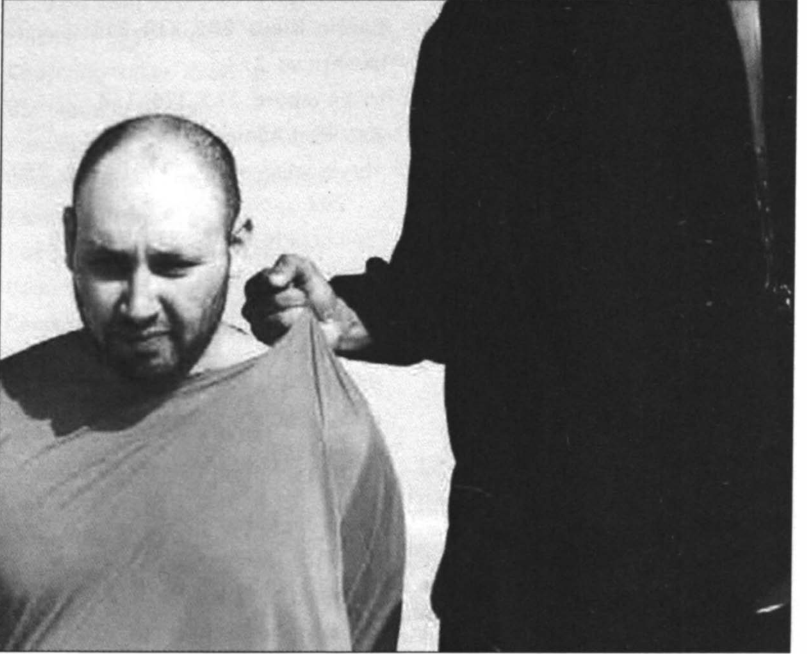
IŞİD VE GELECEK

Suriye ve Irak'ın bazı bölgelerini kontrolü altında bulunduran IŞİD adlı sözde İslam Devleti, işkenceyi açık olarak kullanmakta ve vahşetlerinin videolarını çevrimiçi olarak yayınlamaktadır. En yaygın görülen yöntemleri kafa kesme olarak bilinse de daha birçok işkence yöntemine başvurmaktadırlar. Niyetleri çok nadiren bilgi edinme yönündedir; IŞİD için işkence korku yaratma ve böylelikle insanlar üzerinde kontrol sahibi olma anlamı barındırmaktadır. IŞİD tarafından kullanılan yöntemler geleneksel yöntemlerden çok da farklı değillerdir; çoğunlukla Irak'taki Saddam Hüseyin ve Suriye'deki Esat yönetimi sırasında yapılanlarla benzerlik gösterirler. Bunlar arasında askı yöntemine benzeyen ve IŞİD tarafından shabe (hayalet) olarak adlandırılan yöntem de bulunmaktadır. Kişinin ellerinin arkadan bağlanarak, bu bağdan yukarı kaldırılması ve kendi ağırlığıyla omuzlarına hasar vermesi suretiyle gerçekleştirilir.

Uçan halı ve Alman sandalyesi, yani menteşeli bir pano ve ayarlanabilen sandalye kullanımları da kurbanın omuriliğini doğasının dışında bir hale sokup dayanılmaz bir acıya ve hasara neden olur. Dayak da sık başvurulan bir yöntemdir.

İşkencenin açık ve göz önünde uygulanışı birçok ulusun inançlarına aykırıdır ve utanç verici ya da rahatsız edici olarak nitelendirilmektedir. Ancak IŞİD gibi örgütler, işkenceyi muhteşem bir reklam aracı olarak kullanmaktadırlar. İşkencenin amacı korku yoluyla başkalarının iradelerini kırmaktır. Kitlesel iletişim araçları vasıtasıyla işkencelerini büyük bir kitleye izletip dünya çapında farklı bir boyutta psikolojik işkenceye imza atmaktadırlar. Bu her zaman var olan bir yöntemdi, ancak daha önceleri sadece dediko-

du ve kulaktan dolma bilgiler eşliğinde yayılırdı; günümüzdeyse işkence her gerekli sertlikle kasten zulüm arasındaki ince çizginin aşıldığı bu noktada, tüm dünyanın görmesi için kameralar önünde dayak atmaya ya da kafa kesmeye kadar gitmiştir. Arzu edilen noktaya küçük adımlarla ilerleyerek ulaşmak mümkündür. İşkenceyi içtenlikle kabullenmek günümüzde pek mümkün görünmemektedir, ama atılacak küçük bir adım bunu değiştirebilir. Korku yoluyla katı bir şekilde işkence edenler ve bu aradaki çizgiyi belirlemek zorunda olanlar bu adımdan kaçınmalıdırlar. O küçük adımı atma cazibesi kahredici sonuçlar doğurabilir ve bir kez atıldı mı geriye dönmek mümkün olmayabilir.

IŞİD işkenceyi düşmanlarına korku salmak ve yandaşlarına ilham vermek amacıyla kullandığını duyurmaktadır. Burada ahlaki hiçbir değer yoktur; IŞİD işkenceyi bir araç olarak kullanmakta ve yaptıklarını meşru görmektedir.

DİZİN

C

Ç

D

E

F

G

H

I

İ

J

K

L

S

Ş

T

U

V

W

X

Y

Z

İtiraf alma amaçlı "sertlikle" kasıtlı "zulüm" arasında akıl almaz incelikte bir çizgi…

İnsanlığını, vicdanını, ruhunu kaybeden işkenceciler; eklemleri etlerinden fırlayan, gözleri oyulup tırnakları çekilen, kendi kan gölünde boğulan mahkûmlar…

Zihin işkenceleri, Demir Maske, Skeffington Prangası, Çivili Tabut, Bakirenin Öpücüğü, İspanyol Sandalyesi ve daha niceleri… Bu kitap size, içine doğmuş olduğunuz dünya düzenini sorgulattıracak.

"Mowung, insanüstü iradesiyle yavaş ve temkinli kesim sürecinde sessizliğini korudu; önce yanakları, sonra göğüsleri, kollarının alt ve üst kasları, bacaklarının etleri ve bunun gibi pek çok yeri hayati noktaları zarar görmeyecek şekilde bedeninden sıyrıldı. Ağzını yalnızca bir kez açtı, hemen öldürülmek istediğini söyledi -bu arzusu kurbanına işkence etmekten vahşice zevk alan işkenceciler tarafından umursanmadı bile."

ISBN: 978-605-82621-9-5

₺30

PARİS YAYINLARI / İNCELEME
www.parisyayinlari.com